
فصلنامه علمی پژوهشی دانش شناسی

(علوم کتابداری و اطلاع رسانی و فناوری اطلاعات)

شماره مجوز انتشار مجله ۱۲۴/۴۳۴۱ مورخ ۱۳۹۱/۱۰/۸ شماره استاندارد بین المللی (شاپا چاپی): ۲۷۵۴-۲۰۰۸ و (شاپا الکترونیکی): ۲۷۸۳-۴۱۱۵

صاحب امتیاز: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

سال پانزدهم، شماره ۵۶، بهار ۱۴۰۱

مدیر مسئول: دکتر زهره میرحسینی

سر دبیر: دکتر زهرا اباذری

مدیر داخلی: مهدیه عسکری سرکله

اعضای هیأت تحریریه (به ترتیب حروف الفبا):

دکتر فهیمه باب الحوائجی (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات)

دکتر نجلا حریری (دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات)

دکتر محمد حسن زاده (دانشیار دانشگاه تربیت مدرس)

دکتر فریبرز خسروی (استادیار سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران)

دکتر احمد شعبانی (استاد دانشگاه اصفهان)

دکتر جعفر مهرداد (استاد دانشگاه شیراز)

دکتر نرگس نشاط (دانشیار سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران)

داوران این شماره (به ترتیب حروف الفبا):

زهرا اباذری	علی جلالی دیزجی	نادیا صنیعی
امیررضا اصنافی	ابراهیم زال زاده	سعید غفاری
عسگر اکبری	هاجر زارعی	میترا قیاسی
فرشاد پرهام نیا	مصیب سامانیان	اکبر مجیدی
حمیدرضا تمدن	محمود سالاری	زهره میرحسینی
منصور ترکیان تبار	احمد شعبانی	مرضیه یاری زنگنه

ویراستار فارسی: دکتر مهرانگیز اوحدی

ویراستار چکیده های انگلیسی: دکتر زهره میرحسینی

صفحه آرایی: مهندس محمد ساکی انتظامی

نشانی دفتر مجله: بزرگ راه بابایی به طرف شرق، حکیمیه، خیابان چمن آرا، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، طبقه همکف غربی،

دفتر فصلنامه دانش شناسی، کد پستی: ۱۶۶۷۹۳۴۷۹۱

تلفن دفتر فصلنامه: ۰۲۱-۷۷۰۰۹۸۲۷-۴۷ داخلی ۲۱۸ تلفن همراه: ۰۹۱۰۰۱۱۴۲۰۴

آدرس سایت: <http://qje.iau-tnb.ac.ir>

پست الکترونیک: qje@iau-tnb.ac.ir

راهنمای نگارش مقالات

انتشار) نوشته شوند. مثال: (Askari, 2009)

۲- مقاله با استفاده از نرم‌افزار word تایپ شود. اندازه قلم متن باید ۱۲ و نوع قلم فارسی Bzar و قلم انگلیسی Times New Roman باشد.

۳- متن مقاله در مقالات پژوهشی

صفحه اول

الف - عنوان مقاله: عنوان باید روشن، گویا، جامع و تا حد ممکن مختصر باشد.

ب - اسامی مؤلف و یا مؤلفین باید به صورت ستونی نوشته شود، رتبه علمی، وابستگی سازمانی و نشانی پست الکترونیکی آنها در پاورقی همان صفحه ارائه گردد.

ج - چکیده: چکیده مقاله به فارسی بین ۱۵۰ تا ۲۰۰ کلمه به صورت ساختار یافته شامل (هدف، روش پژوهش، یافته‌ها، نتیجه‌گیری) باشد.

د- کلیدواژه: باید با موضوع اصلی مقاله تناسب داشته باشد و باید از سرعنوان‌های موضوعی انتخاب شود.

د- صفحه دوم مقاله

شامل: عنوان به لاتین، اسامی نویسندگان به لاتین و سپس چکیده ساختار یافته به لاتین و در آخر کلیدواژه‌ها به لاتین نوشته شوند. طبق شیوه‌ای که در صفحه اول گفته شد.

ر - مقدمه: در ابتدا توضیحی برای آماده ساختن ذهن خواننده برای ورود به بحث اصلی و تبیین اهمیت مقاله- بیان مسئله و موضوعی که زمینه‌ساز پژوهش شده است. همراه با حدود ابعاد و جوانب آن به روشنی و به اختصار بیان شود - مروری بر یافته‌های مطالعات دیگر که مرتبط با مسئله و موضوع پژوهش می‌باشد- تحلیل و جمع‌بندی اطلاعات ارائه شده در فوق و بیان مشکل اصلی موجود در مورد مسئله مورد پژوهش در راستای

فصلنامه دانش‌شناسی وابسته به دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال در زمینه‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات و دیگر موضوع‌های وابسته، مقاله به زبان فارسی منتشر می‌کند.

الف: انواع مقالات مورد پژوهش

۱- مقالات پژوهشی (Research articles): این مقالات باید حاوی و حاصل پژوهشی باشند که به یکی از روش‌های متداول علمی - پژوهشی انجام شده باشند. این مقالات حداکثر تا ۱۵ صفحه A4 تایپ شود.

۲- مقالات مروری (Review articles): این نوع مقالات باید حاصل بررسی‌های عالمانه متون یا نظریه‌های رایج در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی فناوری و اطلاعات و دیگر موضوع‌های وابسته باشند که در این نوع مقالات نویسنده سعی کند یک خط علمی و نظریه‌ی شخصی را دنبال کند. این مقالات نیز حداکثر در ۱۵ صفحه A4 تایپ شود.

ب: راهنمای نویسندگان مقالات

۱- مقاله نباید قبلاً در دیگر نشریات داخل و خارج کشور تایپ شده باشد.

۲- متن مقالات باید فاقد اشکالات املائی و دستوری باشد.

۳- معادل لاتین اسامی و مفاهیم مهم در پاورقی هر صفحه آورده شود.

۴- نثر مقاله و شیوایی نگارش از جمله معیارهای مهم داوری مقاله است.

۵- مسئولیت درستی و نادرستی مطالب و رعایت اخلاقی نگارش، بر عهده نویسنده یا نویسندگان است.

۶- چاپ مقاله در فصلنامه منوط به تأیید داوران است و فصلنامه در ویرایش ادبی، علمی مجاز خواهد بود.

۱- استنادهای درون متنی برای منابع فارسی و هم‌چنین برای منابع لاتین، به صورت لاتین بدین صورت (نام مؤلف، سال

ضرورت انجام مطالعه حاضر- و در آخر بیان اهداف، سؤالات و یا فرضیه‌های پژوهش

ز - روش پژوهش

اجرای هر طرح پژوهشی مستلزم به کارگیری یک روش شناسی است که پژوهشگر را به اجرای طرح مورد نظر و پاسخ گویی به پرسش‌های پژوهش قادر می‌سازد؛ بنابراین روش پژوهش باید متناسب با اهداف و پرسش‌های پژوهش تعیین شود. روش پژوهش شامل: جامعه آماری، انتخاب نمونه، ابزار جمع‌آوری اطلاعات و اعتبار و پایایی آن، شیوه تجزیه و تحلیل اطلاعات.

س - یافته‌ها

یافته‌های پژوهش باید ابتدا توصیف و سپس تجزیه و تحلیل شود. این بخش شامل چهار سطح توصیف، مقایسه، تحلیل و تفسیر می‌باشد که طی این مراحل به تدریج بر سهم نویسنده و اندیشه‌ی او در بیان مطلب افزوده می‌شود. در این بخش یافته‌های اصلی باید بر اساس اهداف مطالعه به روشنی و اندازه کافی ارائه گردد. این بخش شامل جداول و نمودارها نیز می‌باشد. در صورت استفاده از جدول یا نمودار به ازای هر ۲ صفحه متن یک جدول یا نمودار با عنوان فارسی ارائه شود. جداول و نمودارهای ارسالی باید دقیق و واضح و دارای عنوان باشند. عنوان نمودارها در زیر نمودارها و عنوان جداول در بالای آنها نوشته می‌شود. نتایج نوشته شده در جدول‌ها جزء در مورد مطالب مهم نباید در متن تکرار شود. در صورت نیاز، توضیحات لازم برای اطلاعات جدول باید به صورت زیر نویس در زیر جدول آورده شوند و در متن جدول برای ارجاع به زیر نویس جدول صرفاً از علائم * استفاده شود.

ح - بحث و نتیجه‌گیری

این بخش شامل: پاسخ پرسش‌های پژوهش و برداشت‌های نهایی خود را از پژوهش مطرح می‌کند - بیان مقایسه پیشینه‌ها با پژوهش حاضر - جمع‌بندی نهایی و مختصر از مطالب بحث در ارتباط با هدف کلی یا فرضیه یا سؤال اصلی محدودیت‌های پژوهش - پیشنهادهایی جهت انجام مطالعات بعدی.

خ - تشکر و قدردانی

در این قسمت به نام افراد یا سازمان‌هایی که به نحوی در انجام مطالعه و یا نگارش مقاله همکاری نموده‌اند قدردانی می‌گردد. تشکر و قدردانی حداکثر در دو سطر نوشته شود.

ت - منابع

متن مقاله در مقالات مروری شامل:

الف - عنوان مقاله

ب - اسامی مؤلف یا مؤلفین و نشانی پست الکترونیکی

ج - چکیده

د - مقدمه

ه - مروری بر مطالعات

و - بحث و نتیجه‌گیری

ز - منابع

جدول صرفاً از علائم * استفاده شود.

ح - بحث و نتیجه‌گیری، شامل مقایسه پیشینه‌ها و پژوهش حاضر باشد.

ت - منابع

متن مقاله در مقالات مروری شامل:

الف - عنوان مقاله

ب - اسامی مؤلف یا مؤلفین و نشانی پست الکترونیکی

ج - چکیده

د - مقدمه

ه - مروری بر مطالعات

و - بحث و نتیجه‌گیری

ز - منابع

روش نوشتن منابع مقالات

نحوه نگارش منابع باید مطابق با شیوه APA نوشته شود. و به ترتیب الفبایی نام خانوادگی آورده شود.
مثال:

مقاله - نام خانوادگی نویسنده (ویرگول، یک فاصله) حرف اول نام کوچک [در صورت وجود نویسندگان بیشتر] [نقطه، نقطه ویرگول، یک فاصله] نام خانوادگی و نام نویسندگان همکار به شکل معکوس (یک فاصله، پرانتز باز) تاریخ نشر (پرانتز بسته،

به شکل مقلوب (یک فاصله، پرانتز باز) تاریخ نشر (پرانتز بسته، نقطه، یک فاصله) عنوان به شکل ایرانیک/ایتالیک (نقطه، یک فاصله) [در صورت وجود ویرایش (یک فاصله)] مرتبه ویرایش (نقطه، یک فاصله) محل نشر (دو نقطه، یک فاصله) ناشر (نقطه).

Aghabakhshi AA. (2007). *Indexing homara: concepts and methods*. 3rd ed. Tehran, iran: chapar publisher.

روش ارسال مقالات

مؤلفان محترم می‌توانید مقالات خود را با رعایت اصول ذکر شده از طریق ثبت نام در سایت فصلنامه ارسال نمایید
<http://qje.iau-tnb.ac.ir>

نقطه، یک فاصله) عنوان به شکل ساده (نقطه، یک فاصله) عنوان نشریه به شکل ایرانیک/ایتالیک (ویرگول، یک فاصله) دوره (یک فاصله، پرانتز باز) شماره (پرانتز بسته، ویرگول، یک فاصله) صفحه شمار (نقطه).

جلالی دیزجی، ع؛ مؤمنی، ع؛ جعفرزاده، ر. (۱۳۹۳). تحلیل استنادی و ترسیم ساختار تولیدات علمی جهانی در حوزه حقوق مالکیت فکری در میان سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۰. *فصلنامه دانش شناسی*، ۷(۲۵)، ۵۵-۷۵.

Mosadeghrad AM. (2003). Comparison of patient rights in iran and the world. *Journal of social security*, 5(3), 33-52

کتاب- نام خانوادگی نویسنده (ویرگول، یک فاصله) حرف اول نام کوچک [در صورت وجود نویسندگان بیشتر] (نقطه، نقطه ویرگول، یک فاصله) نام خانوادگی و نام نویسندگان همکار

فهرست مطالب

- ۲ دیدگاه کتابداران نسبت به اشتراک‌گذاری دانش (مطالعه موردی: استان گلستان)
طاهره اعرابی | سمیه کله
- ۱۴ شناخت عوامل و چالش‌های مؤثر بر پژوهش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران
زهرا رضازاده
- ۳۳ شناسایی ویژگی‌های داده درخور جهت کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت
فاطمه سلیمانی روزبهانی | علی رجب زاده قطری | رضا رادفر
- ۴۷ واکاوی چالش‌های تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته معماری و شهرسازی
حمزه زراعتی | محسن قاسمی | منصور نیک‌پور
- ۶۵ عوامل مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه
ثریا زنگنه | آرزو قنبری
- مخاطب‌شناسی تقدیم‌نامه‌های کتاب‌های منتشر شده در ایران و نقش فرهنگی و ارتباطی آنها در جامعه اسلامی -
ایرانی (مطالعه موردی: کتاب‌های کتابخانه عمومی شهید آوینی وایقان)
۸۵ علی صادق‌زاده وایقان
- بررسی تطبیقی سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان (مورد مطالعه: دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه دوم
شهر اردبیل)
۱۰۸ علی اصغر کیا | حسین برزگر | شهریار قلی‌زاده گللو
- ۱۲۵ بررسی تأثیر مشتری‌مداری بر عملکرد کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی
حمیدرضا محمودی | نازیلا محرابی

Librarians' Attitudes Towards Knowledge Sharing (Case Study: Golestan Province)

Tahereh Aarabi^{1*} | Somaieh Kalteh²

1-Master of Information Management. Librarian of Koomesh Public Library in Semnan. (Corresponding Author)
araaby.th@gmail.com

2-Master of Information Management. somaiehkaltch@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: This study was conducted to determine the views of librarians of public libraries in Golestan province towards knowledge sharing.
Article history:	Methodology: The present research is descriptive-survey method and applied in terms of purpose. The statistical population of the study includes 115 librarians of public libraries in Golestan province, whose sample size is estimated 88 according to Cochran's formula. To collect data, Mohammadi Knowledge Sharing Questionnaire (2015) was used. Data analysis was performed using SPSS24 software.
Received: 13 April 2022	Results: The results showed that the highest average is related to the overall score of knowledge sharing (84.02) and the lowest is related to the technical subscale (10.33). Higher average knowledge sharing in the library means that librarians of public libraries in Golestan province have a good knowledge sharing, and this indicates that most library staff were aware of the importance of knowledge sharing and appreciated the value of knowledge sharing. There is also a positive and significant relationship between individual, technical and organizational subscales with the overall score of knowledge sharing.
Received in revised form: 12 May 2022	Conclusion: The view of librarians in Golestan province towards knowledge sharing is favorable. Due to the low average of technical scale among librarians of public libraries in Golestan province, it is worthwhile to increase the quality of tools and technology for knowledge sharing in order to institutionalize the technical scale of knowledge sharing in the organization.
Accepted: 14 May 2022	
Published online: 14 May 2022	
Keywords: knowledge sharing, Individual scale, Technical scale, Organizational scale	

Cite this article: Aarabi, T., Kalteh, S. (2022). Librarians' Attitudes Towards Knowledge Sharing (Case Study: Golestan Province). *Journal of Knowledge Studies*, 15(56), 1-12.
DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.3.7

© The Author(s).

Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

دیدگاه کتابداران نسبت به اشتراک‌گذاری دانش (مطالعه موردی: استان گلستان)

طاهره اعرابی*^۱ | سمیه کلتنه^۲

۱- کارشناسی ارشد مدیریت اطلاعات، کتابدار کتابخانه عمومی کوشش شهرستان سمنان (نویسنده مسئول) araaby.th@gmail.com

۲- کارشناسی ارشد مدیریت اطلاعات، somaiehkaltteh@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: این پژوهش باهدف تعیین دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان نسبت به اشتراک‌گذاری دانش به انجام شده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۱/۲۴	روش پژوهش: پژوهش حاضر به لحاظ روش توصیفی-پیمایشی و به لحاظ هدف کاربردی است. جامعه آماری پژوهش شامل ۱۱۵ نفر از کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان است که حجم نمونه طبق فرمول کوکران ۸۸ نفر برآورد شده است. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه اشتراک‌گذاری دانش محمدی (۱۳۹۷) استفاده گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار spss24 انجام شده است.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۲/۲۲	یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که بالاترین میانگین مربوط به نمره کلی اشتراک‌گذاری دانش (۸۴/۰۲) و کم‌ترین مربوط به زیرمقیاس فنی (۱۰/۳۳) است. بالاتر بودن میانگین اشتراک‌گذاری دانش در کتابخانه به این معنی است که کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان از اشتراک‌گذاری دانش مطلوبی برخوردار هستند و این نشان‌دهنده این است که اکثر کارکنان کتابخانه از اهمیت اشتراک‌گذاری دانش آگاه بودند و از ارزش اشتراک‌گذاری دانش قدردانی می‌کردند. هم‌چنین بین زیرمقیاس‌های فردی، فنی و زیرمقیاس سازمانی با نمره کلی اشتراک‌گذاری دانش رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۲۴	نتیجه‌گیری: دیدگاه کتابداران استان گلستان نسبت به اشتراک‌گذاری دانش مطلوب است. با توجه به پایین بودن میانگین مقیاس فنی در بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان، شایسته است مدیران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان کیفیت ابزارها و تکنولوژی برای اشتراک‌گذاری دانش را بالاتر ببرند تا مقیاس فنی اشتراک‌گذاری دانش در سازمان نهادینه شود.
تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۲/۲۴	واژه‌های کلیدی: اشتراک‌گذاری دانش، مقیاس فردی، مقیاس فنی، مقیاس سازمانی.

استناد: اعرابی، ط.، کلتنه، س. (۱۴۰۱). دیدگاه کتابداران نسبت به اشتراک‌گذاری دانش (مطالعه موردی: استان گلستان). *دانش‌شناسی*، ۱۵(۵۶)، ۱-۱۲.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.3.7

حقوق مؤلف © نویسندگان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

دانش عبارت است از آشنایی، آگاهی یا درک شخص یا چیزی، مانند حقایق، اطلاعات، توصیف‌ها یا مهارت‌ها که از طریق تجربه یا آموزش از طریق ادراک، کشف یا یادگیری به دست می‌آید. دانش می‌تواند به درک نظری یا عملی یک موضوع اشاره کند. می‌تواند ضمنی (مانند مهارت یا تخصص عملی) یا صریح (مانند درک نظری یک موضوع) باشد (شانموگام، بالاسوبرامانیان^۱، ۲۰۲۰). در دنیای امروزی تمام ارزش سازمان‌ها به دانشی است که در اختیار دارند. هر سازمانی بتواند جدیدترین دانش را در زمینه‌ی کاری خود گردآوری کند موفقیت را کسب می‌کند (منصوری و همکاران، ۱۳۹۰). زیاد بودن اطلاعات درون سازمان، استفاده از دانش برای حل مشکلات و کمک برای تصمیم‌گیری از دلایل نیاز به مدیریت دانش است (غفاری، زینالی، ۱۳۹۷).

یک کتابخانه عمومی برای ارائه خدمات تأسیس شده است که تجربیات و ایده‌ها را از یک فرد به فرد دیگر منتقل می‌کند و اطلاعات را به راحتی و آزادانه در دسترس همه مردم قرار می‌دهد. کتابخانه عمومی مرکز اطلاعات است که انواع دانش و اطلاعات را به راحتی در اختیار کاربران خود قرار می‌دهد. دسترسی به دانش، اطلاعات را از طریق طیف وسیعی از منابع و خدمات فراهم می‌کند. افراد در همه کارهای زندگی از منابع، امکانات و خدمات کتابخانه عمومی استفاده می‌کنند (ایویهو و اوکورو^۲، ۲۰۱۲). یکی از دلایل اصلی موفقیت هر سازمانی مهارت و توانایی کارکنان آن است (میرسپاسی، ۱۳۹۴). نقش کتابداران در اجرای مدیریت دانش در کتابخانه‌ها برای تداوم دانش حائز اهمیت است تا بتوان آن را کشف و در اختیار جویندگان دانش و اطلاعات قرار داد (سری مریاتی^۳ و همکاران، ۲۰۲۱).

هدف مدیریت دانش یاری در راستای رسیدن به اهداف سازمان می‌باشد. برای رسیدن به اهداف سازمان مدیران باید سعی کنند با شیوه‌های مناسب، تعامل برقرار کنند، خلاقیت را در سراسر سازمان به جریان اندازند و محلی بدون استرس فراهم آورند (حقانی، عزیزی، رسولی نژاد، ۱۳۸۹). برای موفق بودن فرآیند مدیریت دانش در کتابخانه باید زمینه‌های اشتراک دانش فراهم شود (حقانی، عزیزی، رسولی نژاد، ۱۳۸۹). به اشتراک گذاری دانش بخشی جدایی‌ناپذیر از مدیریت دانش است، زیرا از طریق اشتراک گذاری است که می‌توان دانش را در سراسر یک سازمان گسترش داد (ناظم و موکرچی^۴، ۲۰۱۶). کیم و لی^۵ (۲۰۰۶)، اشتراک دانش را به عنوان توانایی کارکنان برای به اشتراک گذاشتن تجربیات، تخصص و دانش مرتبط با کار خود با سایر کارکنان از طریق اشتراک دانش غیررسمی در داخل یا در بین تیم‌ها یا واحدهای کاری در نظر می‌گیرند. کتابداران، به موجب حرفه خود، به درستی موقعیتی برای به اشتراک گذاشتن اطلاعات و دانش در مورد اهداف توسعه پایدار دارند (ایگینوویا، اوسوچوکو^۶، ۲۰۱۸).

برای اطمینان از ایجاد رفتار اشتراک دانش، تمایل ارائه‌دهندگان دانش به اشتراک گذاری دانش و تمایل دریافت‌کنندگان دانش برای جذب دانش مورد نیاز است؛ بنابراین، تمایل به اشتراک هم شامل تمایل به اشتراک گذاری دانش با دیگران و هم تمایل به جذب دانش از دیگران است. تمایل به یادگیری به تمایل شرکت‌کنندگان به پذیرش، جذب و یادگیری دانش به عنوان گیرنده دانش اشاره دارد. رفتار به اشتراک گذاری دانش زمانی رخ می‌دهد که تمایل شرکت‌کنندگان به اشتراک گذاری دانش برای مشارکت، تمایل به تعامل و تمایل به یادگیری قوی تر باشد (وانگ، لئو^۷، ۲۰۱۹) تلاش برای بهبود عوامل سازمانی یکی از اساسی‌ترین مواردی است که مدیران می‌توانند به خوبی برای آن برنامه‌ریزی کنند. این امر مستلزم شناسایی آن دسته از عوامل سازمانی است که بر رفتار اشتراک دانش کتابداران تأثیر می‌گذارد. با پیش‌بینی اینکه چه عواملی و تا چه اندازه می‌توانند بر اشتراک دانش کتابداران تأثیر بگذارند، می‌توان گام مهمی در جهت بهبود شرایط توسعه اشتراک دانش در میان کتابداران برداشت (کفاشان کاخکی^۸ و همکاران، ۲۰۱۹). به دلیل تفاوت در ویژگی‌های شخصیتی فردی،

1. Shanmugam, Balasubramanian

2. Iwhiwhu, Okorodudu

3. Sri Maryati

4. Nazim and Mukherjee

5. Kim and Lee

6. Igbinovia, Osuchukwu

7. Wang, Liu

8. Kaffashan Kakhki

مانند اشتراک نگرش‌ها و سطوح دانش، تفاوت در توانایی اشتراک دانش در بین افراد وجود دارد. در عین حال، افراد به دلیل ویژگی‌هایی که برای کسب مزایا و اجتناب از آسیب دارند، تمایل بیشتری به انتخاب چیزهایی دارند که برای خودشان مفید است و در آن خوب هستند؛ بنابراین، افرادی که توانایی اشتراک گذاری قوی دارند، تمایل بیشتری به مشارکت در فرآیند به اشتراک گذاری دانش دارند (وانگ، ۲۰۱۹).

صیف و همکاران (۱۳۹۷) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر اشتراک دانش سازمانی در بین کارکنان نواحی آموزش و پرورش شیراز پرداختند. به این نتیجه رسیدند که هنجار ذهنی، لذت کمک به دیگران و اعتماد اثر مستقیم و مثبت بر سودمندی ادراک شده و کنترل رفتار ادراک شده دارد. در ارتباط با اثر مستقیم سودمندی ادراک شده، کنترل رفتار ادراک شده، بر نگرش به اشتراک دانش، تمایل به اشتراک دانش و اشتراک دانش اثر مستقیم و مثبت مشاهده گردید.

زندیان، زاد ولی خواجه (۱۳۹۸) پژوهشی را باهدف تعیین تأثیر زیرساخت‌های مدیریت دانش و ابعاد بهبود تصمیم‌گیری مدیران بر مدیریت دانش کارکنان در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور انجام دادند. نتایج نشان داد بر اساس مدل پیش‌بینی، زیرساخت‌های منابع انسانی، فرهنگ و فرایند و نیز همه ابعاد بهبود تصمیم‌گیری مدیران قادر به پیش‌بینی مدیریت دانش در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور است.

سالخورده، رحیمی، زارع (۱۳۹۸) در تحقیقی به شناسایی موانع و راهبردهای ارتقاء اشتراک دانش در میان کتابداران کتابخانه‌های عمومی کرمانشاه و ارائه راهکارهایی جهت ارتقاء اشتراک دانش در این سازمان پرداختند. نتایج نشان داد فرهنگ موجود در کتابخانه مهم‌ترین مانع در فرآیند اشتراک دانش تلقی می‌شود و ترغیب به انتشار دانش خود در وبگاه کتابخانه مهم‌ترین راهبرد برای ارتقای تبادل دانش است.

یوسفی گرگی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به بررسی عوامل کلیدی موفقیت در پیاده‌سازی تسهیم دانش پرداختند. هدف پژوهش ایجاد دیدی جامع درباره عوامل کلیدی موفقیت به اشتراک گذاری دانش و شناخت مناسب آسان‌کننده‌های آن در اداره کل آموزش و پرورش استان مازندران بوده است. نتایج نشان داد فرهنگ سازمانی اصلی‌ترین عامل تأثیرگذار بر این استقرار در اداره مربوط از دیدگاه جامعه آماری است.

مرجانی و همکاران (۱۳۹۹) به تحقیقی با عنوان "واکاوی عوامل بازدارنده تأثیرگذار در پیاده‌سازی سامانه‌های مدیریت دانش در سازمان‌های دانش‌مدار (مطالعه موردی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی)" پرداختند. نتایج نشان داد: برآیند نظر مصاحبه‌شوندگان نشان می‌دهد، عامل سازمانی و پس از آن عامل انسانی، بیشترین فراوانی را از نظر اثرگذاری بر فرآیند پیاده‌سازی مدیریت دانش دارند. هم‌چنین عامل فنی فراوانی کمتری را در این زمینه داشته است.

معصومی وسطی کلایی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان "بررسی عوامل مؤثر بر اشتراک گذاری دانش در مدیران ابتدایی شهرستان قائم‌شهر در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷" به این نتیجه دست یافت که بین عوامل سازمانی مؤثر بر اشتراک دانش و رفتار برنامه‌ریزی شده اشتراک دانش مدیران مدارس ابتدایی شهرستان قائم‌شهر، در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ رابطه معنی‌دار و به صورت مثبت وجود دارد.

ایگینوویا، اوسوچوکو^۱ (۲۰۱۸) مطالعه‌ای به منظور بررسی پیش‌بینی‌کننده‌های رفتارهای اشتراک دانش کارکنان کتابخانه و پیامدهای آن برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار با استفاده از تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده انجام دادند. این مطالعه به این نتیجه رسید که برای اینکه پرسنل کتابخانه سهم زیادی در تحقق اهداف توسعه پایدار داشته باشند، باید از رفتار به اشتراک گذاری دانش مؤثر در مورد اطلاعات مرتبط با اهداف توسعه پایدار اطمینان حاصل کنند.

¹. Igbinovia, Osuchukwu

نگکوبو^۱ (۲۰۲۰) در تحقیق خود شیوه‌های اشتراک دانش در کتابخانه‌های عمومی: مطالعه موردی کتابخانه‌های شهرداری را بررسی کرد. هدف از این مطالعه بررسی شیوه‌های اشتراک دانش در کتابخانه‌های عمومی بود. یافته‌های اصلی این بود که کارکنان کتابخانه احساس قوی داشتند که به اشتراک گذاشتن دانش با همکاران روش خوبی است.

شانموگام، بالاسوبرامانیان^۲ (۲۰۲۰) مطالعه‌ای باهدف بررسی اثرات اشتراک‌گذاری دانش منابع الکترونیکی در بین اعضای کالج هیات علمی دانشگاه مرکزی پوندیچری انجام دادند. نتایج نشان داد دانش یک منبع حیاتی سازمانی است و به اشتراک‌گذاری دانش می‌تواند رقابت‌پذیری پایدار یک سازمان را افزایش دهد.

سری ماریاتی^۳ و همکاران (۲۰۲۱) به انجام پژوهشی باهدف تعیین نقش کتابداران در اجرای مدیریت دانش در کتابخانه پرداختند. در نتیجه کتابداران مدیریت دانش را از طریق شناسایی دانش، کسب دانش، توسعه دانش، مدیریت اشتراک دانش و ذخیره دانش پیاده‌سازی کرده‌اند.

تالهو، نگلوب^۴ (۲۰۲۲) در پژوهشی بر اشتراک‌گذاری دانش در کتابخانه توماس موفولو در لسوتو پرداخت تا مشخص کند آیا اشتراک دانش برای بهبود ارائه خدمات در کتابخانه استفاده می‌شود یا خیر. این مطالعه نشان داد که کارکنان نیاز به اشتراک‌گذاری دانش را تشخیص دادند.

استنتاج از نتایج پژوهش‌های داخل کشور نشان می‌دهد که بیشتر در پژوهش خود به شناسایی موانع اشتراک دانش پرداختند و نتایج نشان داد عامل سازمانی، بیشترین فراوانی را از نظر اثرگذاری بر فرآیند پیاده‌سازی مدیریت دانش دارند (مرجانی و همکاران، ۱۳۹۹؛ سالخورده، رحیمی، زارع، ۱۳۹۸). پژوهش‌های دیگر عوامل مهم در پیاده‌سازی تسهیم (اشتراک) دانش را بررسی کردند و به این نتیجه رسیدند فرهنگ سازمانی اصلی‌ترین عامل تأثیرگذار است (یوسفی‌گرگی و همکاران، ۱۳۹۸؛ صیف و همکاران، ۱۳۹۷). درحالی‌که پژوهشی تأثیر زیرساخت‌های مدیریت دانش را مطالعه کرد یافته‌ها نشان می‌داد بر اساس مدل پیش‌بینی، زیرساخت‌های منابع انسانی، فرهنگ و فرایند قادر به پیش‌بینی مدیریت دانش در نهاد کتابخانه‌ها بود (زندیان، زادولی خواجه، ۱۳۹۸).

استنتاج از نتایج پژوهش‌های خارج کشور نشان می‌دهد که پژوهش‌های دیگر، بیشتر روی موضوع تعیین نقش کتابداران در اجرای مدیریت دانش در کتابخانه پرداختند و نتایج نشان داد مدیریت کتابخانه‌ها باید ساختارهایی را ایجاد کند که اشتراک دانش را تقویت کند (ایگینوویا، اوسوچوکو، ۲۰۱۸؛ سری ماریاتی و همکاران، ۲۰۲۱). در پژوهشی دیگر اشتراک دانش در کتابخانه‌ها را بررسی کردند، به این نتیجه رسیدند کارکنان نیاز به اشتراک‌گذاری دانش را تشخیص دادند (نگکوبو، ۲۰۲۰؛ تالهو، نگلوب^۵، ۲۰۲۲). مطالعه دیگری نیز به بررسی اثرات اشتراک‌گذاری دانش منابع الکترونیکی در بین اعضای کالج هیئت علمی دانشگاه پرداختند و نتایج نشان داد به اشتراک‌گذاری دانش می‌تواند رقابت‌پذیری پایدار یک سازمان را افزایش دهد (شانموگام، بالاسوبرامانیان، ۲۰۲۰).

دیدگاه افراد در رابطه با اشتراک دانش بسیار مهم است و سازمان‌ها باید به آن توجه کنند؛ زیرا دانش اول در ذهن افراد شکل می‌گیرد و با اشتراک آن به دانش سازمانی تبدیل می‌شود. بررسی‌ها بیانگر آن است که تاکنون پژوهشی به بررسی دیدگاه کتابداران استان گلستان نسبت به عوامل مؤثر بر اشتراک‌گذاری دانش نپرداخته است. در این پژوهش فرضیه‌های ذیل مورد آزمون قرار گرفت:

فرضیه اصلی: دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان نسبت به اشتراک‌گذاری دانش مطلوب است.

فرضیه فرعی اول: بین زیرمقیاس‌های اشتراک دانش در کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان رابطه وجود دارد.

فرضیه فرعی دوم: زیرمقیاس‌های اشتراک دانش از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان از نظر اولویت متفاوت هستند.

1. Ngcobo

2. Shanmugam, Balasubramanian

3. Sri Maryati

4. Tahleho, Ngulube

5. Tahleho, Ngulube

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر روش توصیفی-پیمایشی و از نظر هدف، کاربردی است. جامعه آماری این پژوهش کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان، شامل ۱۱۵ نفر و تعداد نمونه طبق فرمول کوکران ۸۸ نفر محاسبه گردید. تعداد ۶۸ نفر پرسشنامه را تکمیل و برگشت داده‌اند (نرخ بازگشت پرسشنامه‌ها تقریباً ۷۷ درصد بوده است). روش گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر میدانی و کتابخانه‌ای جهت گردآوری اطلاعات در زمینه مبانی نظری و تدوین چارچوب نظری پژوهش استفاده شده است. از روش میدانی نیز با استفاده از ابزار گردآوری داده‌ها که از پرسشنامه اشتراک دانش (محمدی، ۱۳۹۷) (تلفیقی از دو پرسشنامه‌ای که ایشان ساختند مورد استفاده قرار گرفت) استفاده و پس از اعتبار یابی میان جامعه مورد پژوهش توزیع گردید. روایی و پایایی قبلاً در پژوهش ایشان مورد تأیید قرار گرفته است. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ۰/۸۴۶ محاسبه شد. افزون بر این، ضریب آلفای کرونباخ زیرمقیاس-های فردی، فنی و سازمانی به ترتیب ۰/۷۶۲، ۰/۷۱۲ و ۰/۷۹۳ به دست آمد که پایایی پرسشنامه را مورد تأیید قرار می‌دهد. داده‌ها در دو بخش توصیفی و استنباطی با استفاده از نرم‌افزار اس پی اس اس نسخه ۲۴ تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها

در پژوهش حاضر، ۶۸ نفر شرکت کردند که ۸/۸ درصد شرکت‌کنندگان مرد و ۹۱/۲ درصد دیگر، زن بودند؛ بنابراین، جنسیت اکثر شرکت‌کنندگان مطالعه حاضر زن بود (۶۲ نفر معادل ۹۱/۲ درصد). به لحاظ سنی، اکثر افراد شرکت‌کننده در پژوهش حاضر بین ۲۶ تا ۳۵ سال (۴۲ نفر معادل ۶۱/۸ درصد) سن داشتند.

۲۳/۵ درصد (۱۶ نفر) از شرکت‌کنندگان، دارای تحصیلات کارشناسی ارشد یا دکتری تخصصی بودند و ۷۶/۵ درصد (۵۲ نفر) دیگر، تحصیلات کارشناسی داشتند. وضعیت استخدام ۱۹/۱ درصد (۱۳ نفر) پیمانی و ۸۰/۹ درصد (۵۵ نفر) دیگر قراردادی بود. از نظر سابقه کاری، غالب شرکت‌کنندگان بین ۱۱ تا ۱۵ سال سابقه کار داشتند (۳۲ نفر بین ۴۷/۱ درصد).

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی و پایه شرکت‌کنندگان

متغیر	فراوانی	درصد
جنسیت		
مرد	۶	۸/۸
زن	۶۲	۹۱/۲
رشته تحصیلی		
کتابداری	۶۲	۹۱/۲
سایر	۶	۸/۸
دامنه سنی		
۲۵ سال و کمتر	۱	۱/۵
۲۶-۳۵ سال	۴۲	۶۱/۸
۳۶-۴۵ سال	۲۱	۳۰/۹
۴۶ سال و بیشتر	۴	۵/۹
میزان تحصیلات		
کارشناسی ارشد و دکتری	۱۶	۲۳/۵

کارشناسی	۵۲	۷۶/۵
وضعیت استخدام		
قراردادی	۵۵	۸۰/۹
پیمانی	۱۳	۱۹/۱
سابقه کار		
۵ سال و کمتر	۶	۸/۸
۶-۱۰ سال	۱۴	۲۰/۶
۱۱-۱۵ سال	۳۲	۴۷/۱
۱۶-۲۰ سال	۱۴	۲۰/۶
بیشتر از ۲۰ سال	۲	۲/۹

میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پژوهش در جدول ۱ ارائه شده است. نتایج توصیفی نشان می‌دهد میانگین (انحراف معیار) نمره کلی اشتراک دانش ۸۴/۰۲ (۱۱/۱۹) به دست آمده است. افزون بر این، میانگین (انحراف معیار) زیرمقیاس‌های فردی، فنی و سازمانی به ترتیب ۴۸/۱۶ (۶/۵۹)، ۱۰/۳۳ (۲/۳۳) و ۲۵/۵۲ (۴/۳۲) به دست آمد.

جدول ۲. میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین نظری	میانگین نمونه	انحراف معیار	آزمون تی تک نمونه‌ای آماره t	معناداری
نمره کلی اشتراک دانش	۶۳	۸۴/۰۲	۱۱/۱۹	۱۵/۴۸۹	۰/۰۰۰**
زیرمقیاس فردی	۳۶	۴۸/۱۶	۶/۵۹	۱۵/۱۹۹	۰/۰۰۰**
زیرمقیاس فنی	۹	۱۰/۳۳	۲/۳۳	۴/۷۲۷	۰/۰۰۰**
زیرمقیاس سازمانی	۱۸	۲۵/۵۲	۴/۳۲	۱۴/۳۶۹	۰/۰۰۰**

$P < ۰/۰۵$ * $P < ۰/۰۱$ **

چنانچه در جدول شماره (۲) مشاهده می‌شود نمره کلی اشتراک دانش (۸۴/۰۲) و زیرمقیاس‌های فردی (۴۸/۱۶)، فنی (۱۰/۳۳) و سازمانی (۲۵/۵۲) از میانگین نظری این متغیرها بالاتر است که نشان می‌دهد دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان نسبت به اشتراک‌گذاری دانش مطلوب است.

جدول ۳. ماتریس همبستگی زیرمقیاس‌ها و نمره کلی اشتراک دانش

متغیر	۱	۲	۳	۴
زیرمقیاس فردی	۱			
زیرمقیاس فنی	۰/۳۵۴**	۱		
زیرمقیاس سازمانی	۰/۷۹۶**	۰/۵۷۵**	۱	
نمره کلی اشتراک دانش	۰/۹۷۰**	۰/۴۴۴**	۰/۸۶۹**	۱

$P < ۰/۰۵$ * $P < ۰/۰۱$ **

به‌منظور آزمون فرضیه فرعی اول (بین زیرمقیاس‌های اشتراک دانش در کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان رابطه وجود دارد) از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد (جدول ۳). نتایج ماتریس همبستگی مبین آن است که بین زیرمقیاس‌های فردی (۰/۹۷۰) = r ؛ $P=۰/۰۰۰$ ، فنی (۰/۴۴۴) = r ؛ $P=۰/۰۰۰$ و زیرمقیاس سازمانی (۰/۸۶۹) = r ؛ $P=۰/۰۰۰$ با نمره کلی اشتراک دانش رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۴. نتایج آزمون رتبه‌ای فریدمن برای سنجش اولویت زیرمقیاس‌های اشتراک دانش

متغیر	رتبه میانگین	درجه آزادی	کای اسکوئر	معناداری
زیرمقیاس فردی	۳	۲	۱۳۶	۰/۰۰۰**
زیرمقیاس سازمانی	۲			
زیرمقیاس فنی	۱			

$P < ۰/۰۵$ * $P < ۰/۰۱$ **

برای آزمون فرضیه فرعی دوم (زیرمقیاس‌های اشتراک دانش از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان از نظر اولویت متفاوت هستند) از آزمون رتبه‌ای فریدمن استفاده شد. نتایج نشان داد از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان اولویت زیرمقیاس‌های اشتراک دانش متفاوت است ($P < ۰/۰۵$)؛ بنابراین، بر اساس نتایج کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان برای زیرمقیاس فردی اهمیت بیشتری نسبت به دو زیرمقیاس دیگر قائل هستند. افزون بر این، زیرمقیاس سازمانی نیز از اهمیت بیشتری نسبت به زیرمقیاس فنی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

ما در این پژوهش دیدگاه کتابداران استان گلستان نسبت به عوامل مؤثر بر اشتراک گذاری دانش در کتابخانه‌های عمومی را بررسی کردیم. این مطالعه نشان داد که دیدگاه کتابداران استان گلستان نسبت به اشتراک گذاری دانش مطلوب است، کتابداران مایل‌اند مهارت‌ها و تخصص خود را با دیگران به اشتراک بگذارند. رفتار اشتراک دانش کتابداران به‌طور مستقیم و یا غیرمستقیم تحت تأثیر عوامل مختلف (فردی، فنی، سازمانی) است که اشتراک دانش آن‌ها را کاهش یا افزایش می‌دهد. عوامل فردی، فنی و سازمانی در اشتراک گذاری دانش مؤثر هستند؛ زیرا میانگین نمونه از میانگین نظری بالاتر بود.

دانش یک منبع حیاتی سازمانی است و به اشتراک گذاری دانش می‌تواند رقابت‌پذیری پایدار یک سازمان را افزایش دهد. افراد سطح بالایی از وفاداری و تعلق به سازمان‌ها دارند و همچنین تمایل به حفظ روابط متعهدانه و رفتارهای مفید با اعضای سازمان از خود نشان می‌دهد. سازمان‌های موفق ارزش حیاتی همکاری و تحویل جمعی را برای دستیابی به بهترین نتایج تشخیص داده‌اند؛ بنابراین، آن‌ها به

اشتراک‌گذاری و همکاری پیشگیرانه دانش در سراسر مرزهای عملکردی و سازمانی را تشویق و تصدیق می‌کنند. با توجه به اینکه بسیاری از کارمندان دانش خود را به‌عنوان دارایی می‌دانند که به آن‌ها برتری نسبت به همکارانشان می‌دهد، ابداع مشوق‌ها برای تبدیل به اشتراک‌گذاری دانش به یک رفتار استاندارد بسیار مهم است.

بررسی مطلوب بودن وضعیت دیدگاه کتابداران استان گلستان نسبت به اشتراک‌گذاری دانش مبین آن بود که در تمامی متغیرهای موردبررسی، میانگین نمونه از میانگین نظری بالاتر بود و در کارکنان کتابخانه‌های عمومی گلستان وضعیت دیدگاه کتابداران استان گلستان نسبت به اشتراک دانش مطلوب است که نتایج این قسمت از پژوهش با پژوهش‌های پیشین (ایگینوویا، اوسوچوکو، ۲۰۱۸؛ سری ماریاتی، و سلیمان، مدیرکاه، سوری، ۲۰۲۱؛ نگکویو، ۲۰۲۰؛ تالهو، نگولوب، ۲۰۲۲؛ شانموگام، بالاسوبرامانیا، ۲۰۲۰) همخوانی دارد. بالاترین میانگین مربوط به نمره کلی اشتراک دانش (۸۴/۰۲) و کم‌ترین مربوط به زیرمقیاس فنی (۱۰/۳۳) است. بالاتر بودن میانگین اشتراک دانش در کتابخانه به این معنی است که کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان از اشتراک دانش مطلوبی برخوردار هستند و این نشان‌دهنده این است که اکثر کارکنان کتابخانه از اهمیت اشتراک دانش آگاه بودند و از ارزش اشتراک دانش قدردانی می‌کردند.

کمترین میانگین مربوط به زیرمقیاس فنی (۱۰/۳۳) است، با توجه به پایین بودن میانگین مقیاس فنی در بین کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان، شایسته است مدیران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان کیفیت ابزارها و تکنولوژی برای اشتراک دانش را بالاتر ببرند تا مقیاس فنی اشتراک دانش در سازمان نهادینه شود. کارکنان کتابخانه با شرکت در سمینارها، کارگاه‌ها، برنامه‌های آموزشی ترس از اشتباه کردن در استفاده از تکنولوژی را کنار بگذارند تا فرایند اشتراک بهبود پیدا کند.

به‌منظور آزمون فرضیه فرعی اول (بین زیرمقیاس‌های اشتراک دانش در کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان رابطه وجود دارد) از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج ماتریس همبستگی مبین آن است که بین زیرمقیاس‌های فردی، فنی و سازمانی با نمره کلی اشتراک دانش رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج این قسمت از پژوهش با پژوهش‌های پیشین نظیر (مرجانی، و همکاران، ۱۳۹۹؛ سالخورده، رحیمی، زارع، ۱۳۹۸؛ یوسفی گرجی، و همکاران، ۱۳۹۸؛ صیف، و همکاران، ۱۳۹۷؛ معصومی وسطی کلایی، ۱۴۰۰) که عامل سازمانی عامل تأثیرگذارتری می‌دانند ناهمخوانی دارد.

برای آزمون فرضیه فرعی دوم (زیرمقیاس‌های اشتراک دانش از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان از نظر اولویت متفاوت هستند) از آزمون رتبه‌ای فریدمن استفاده شد. نتایج نشان داد از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان اولویت زیرمقیاس‌های اشتراک دانش متفاوت است؛ بنابراین، بر اساس نتایج کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان گلستان برای زیرمقیاس فردی اهمیت بیشتری نسبت به دو زیرمقیاس دیگر قائل هستند و با نتایج پژوهش دیگر که در آن مقیاس فردی به‌عنوان مهم‌ترین عامل اشتراک دانش است (زندیان، زاد ولی خواجه، ۱۳۹۸) همخوانی دارد.

این پژوهش اهمیت اشتراک دانش را میان کتابداران بررسی کرد. توجه به اینکه یک فرهنگ مشارکتی شرط اساسی برای وقوع اشتراک دانش بین افراد و گروه‌ها است، مهم است که کارکنان کتابخانه گرد هم آیند تا با یکدیگر تعامل داشته باشند، تبادل نظر کنند و دانش را به اشتراک بگذارند؛ بنابراین، کتابخانه‌های عمومی نیاز به پرورش یک فرهنگ نوآورانه دارد که در آن کارکنان به‌طور مداوم برای تولید ایده‌ها، راه‌حل‌ها و دانش جدید تحریک می‌شوند.

بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهادهایی ارائه می‌شود:

- با توجه به اینکه در کارکنان کتابخانه‌های عمومی گلستان وضعیت دیدگاه کتابداران استان گلستان نسبت به اشتراک‌گذاری دانش مطلوب است بنابراین توصیه می‌شود، مدیریت کتابخانه باید به دنبال پیاده‌سازی اشتراک دانش باشد زیرا کارکنان برای به دست آوردن مهارت‌ها و دانش بیشتر تلاش می‌کنند که به‌نوبه خود باعث افزایش نرخ بالای اشتراک دانش می‌شود.

- طبق یافته‌های به دست آمده بین اشتراک دانش با زیرمقیاس‌های فردی، فنی و زیرمقیاس سازمانی با رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. به همین دلیل برای حفظ این رابطه مثبت توصیه می‌شود:
- مدیریت کتابخانه‌ها باید یک سیستم پاداش مؤثر راه‌اندازی کند که کارکنان را برای به اشتراک گذاشتن اطلاعات مرتبط با اهداف توسعه پایدار برانگیزد و در نتیجه سهم آن‌ها را در برنامه توسعه افزایش دهد.
- کارکنان کتابخانه باید طرز فکر (نگرش) خود را از انباشت دانش به اشتراک دانش تغییر دهند که برای ایجاد فرهنگ اشتراک دانش حیاتی است.
- مدیران کتابخانه‌ها باید امکانات زیرساختی مانند فناوری اطلاعات و ارتباطات و مخازن دانش را فراهم کند که به تسهیل اشتراک دانش در کتابخانه‌ها کمک کند.
- مدیران کتابخانه‌ها باید ارتباط نزدیک با کارکنان کتابخانه را تقویت کند و همین امر را در بین کارکنان کتابخانه نیز تشویق کند. از طرف کارکنان کتابخانه، آن‌ها باید بین یکدیگر اعتماد ایجاد کنند و همچنین رفتار شهروندان سازمانی خوب را توسعه دهند.

منابع

- حقانی، م.، عزیزی، ح.، و رسولی نژاد، ع. (۱۳۸۹). تأثیر سبک‌های مدیریت و ویژگی‌های شخصیتی مدیران بر بهداشت روانی کارکنان سازمان‌ها و ادارات دولتی استان تهران. *فرا سوی مدیریت*، ۴ (۱۱)، ۱۶۳-۱۸۷.
- زندیان، ف.، و زاد ولی خواجه، ل. (۱۳۹۸). تأثیر زیرساخت‌های مدیریت دانش و ابعاد بهبود تصمیم‌گیری مدیران بر مدیریت دانش کارکنان در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۵ (۲)، ۳۱۹-۳۴۸.
- سالخورده، م.، رحیمی، ص.، و زارع، الف. (۱۳۹۸). بررسی موانع اشتراک دانش و راهبردهای ارتقای آن در میان کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه. *مطالعات کتابداری و علم اطلاعات*، ویژه‌نامه مدیریت دانش، ۲۷-۴۴.
- صیف، م.، طالبی، س.، مظلوم رضائی، غ.، و تاجوران، م. (۱۳۹۷). ارائه مدل علی عوامل مؤثر بر اشتراک دانش سازمانی در بین کارکنان نواحی آموزش و پرورش شهر شیراز. *مدیریت بر آموزش سازمان‌ها*، ۷ (۱)، ۱۳-۳۹.
- غفاری، س.، و زینالی، م. (۱۳۹۷). بررسی زیرساخت فناوری اطلاعات برای پیاده‌سازی مدیریت دانش در آرشیو دیداری. *مدیریت اطلاعات*، ۴ (۲)، ۱۱۱-۱۳۶.
- محمدی، ث. (۱۳۹۷). *بررسی رابطه بین امنیت شغلی و رفتار اشتراک دانش با میانجی فرهنگ سازمانی در بین کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های دولتی استان آذربایجان غربی و آذربایجان شرقی*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا (س) شعبه ارومیه].
- مرجانی، ع.، زارعی، ع.، زاهدی نوقایی، م.، ضرابی، ع.، ریگی، ط.، و اورعی، ن. (۱۳۹۹). واکاوی عوامل بازدارنده تأثیرگذار در پیاده‌سازی سامانه‌های مدیریت دانش در سازمان‌های دانش‌مدار (مطالعه موردی سازمان کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مرکز اسناد آستان قدس رضوی). *پژوهشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۰ (۲)، ۹۲-۱۱۵.
- معصومی وسطی کلایی، ف. (۱۴۰۰). بررسی عوامل مؤثر بر اشتراک گذاری دانش در مدیران ابتدایی شهرستان قائم‌شهر در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷. *مطالعات روانشناسی و علوم تربیتی*، ۱، ۱۱۳۹-۱۱۵۴.
- منصوری، ح.، طاهری دمنه، م.، و کنجکاو منفرد، الف. (۱۳۹۰). ارزیابی تأثیر راهبرد مدیریت دانش بر کارکردهای مدیریت منابع انسانی در کتابخانه‌های دانشگاهی و مؤسسات آموزش عالی با استفاده از رویکرد BSC. *فصلنامه علمی-پژوهشی پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران*، ۱ (۲۷)، ۲۶۳-۲۷۸.
- میر سپاسی، م. (۱۳۹۴). *مدیریت استراتژیک منابع انسانی و روابط کار: با نگرشی به روند جهانی‌سازی*. انتشارات کتاب‌سرا.

یوسفی گرجی، ن.، اسماعیل‌پور، م.، اسلامبولچی، ع.، ربیعی مندچین، م.، و امیرکبیری، ع. (۱۳۹۸). عوامل کلیدی موفقیت در پیاده‌سازی تسهیم دانش (نمونه پژوهش: اداره کل آموزش و پرورش استان مازندران). *مدیریت راهبردی دانش سازمانی*، ۲ (۶)، ۱۳۹-۱۷۹.

References

- Igbinovia, M., Ngozi, P., & Osuchukwu. (2018). Predictors of knowledge sharing behaviour on Sustainable Development Goals among library personnel in Nigeria. *Reprints and permission*, 1-13.
- Iwhiwhu, B. N. & Okorodudu, P. O. (2012). Public library information resources, facilities, and services: user satisfaction with the Edo State Central Library, Benin City, Nigeria. *Library Philosophy and Practice*. [Online] Available at: <http://unllib.unl.edu/LPP>[Accessed 19 August 2017].
- Ghaffari, S., & Zanali, M (1397). Investigating information technology infrastructure to implement knowledge management in visual archives. *Information Management*, 4 (2), 111-136. [In Persian]
- Haqqani, M., Azizi, H., & Rasooli Nejad, A. (1389). The effect of management styles and personality traits of managers on the mental health of employees of government organizations and departments in Tehran province. *Beyond Management*, 4 (11), 163-187. [In Persian]
- Kaffashan Kakhki, M., Hadadian, A., Namdar Joyame, E., & Malakooti Asla, N. (2019). Understanding librarians' knowledge sharing behavior: The role of organizational climate, motivational drives and leadership empowerment. *Library and Information Science Research*, 1-12.
- Kim, S., & Lee H. (2006). The impact of organisational context and information technology on employee information sharing capabilities. *Public Administration Review*, 66(3): 370-385.
- LplnMaponya, P.M. (2004). Knowledge Management Practices in Academic Libraries: A Case Study of the University of Natal. *Pietermaritzburg Libraries*.
- Marjani, A., Zarei, A., Zahedi Noghabi, M., Zarrabi, A., Rigi, I., & Orei, N. (1399). Analysis of effective deterrents in the implementation of knowledge management systems in knowledge-based organizations (Case study of libraries, museums and Astan Quds Razavi Documentation Center). *Journal of Library and Information Science*, 10 (2), 92-115. [In Persian]
- Masoumi Vasti Kalaei, F. (1400). Investigating the effective factors on knowledge sharing in primary managers of Ghaemshahr city in the academic year 1397-98. *Psychology and Educational Sciences Studies*, 1, 1139-1154. [In Persian]
- Mansoori, H., Taheri Demneh, M., & Curious solitary, A. (1390). Evaluating the Impact of Knowledge Management Strategy on Human Resource Management Functions in Academic Libraries and Higher Education Institutions Using the BSC Approach. *Scientific-Research Quarterly of Iran Institute of Information Science and Technology*, 1 (27), 263-278. [In Persian]
- Mir Sepasi, M. (1394). *Strategic human resource management and labor relations: with a view to the globalization process*. Tehran: Library. [In Persian]
- Mohamadi, S. (1397). *Investigating the relationship between job security and knowledge sharing behavior with the mediation of organizational culture among librarians of public university libraries in West Azerbaijan and East Azerbaijan provinces*. [Master Thesis, Al-Zahra University, Urmia Branch]. [In Persian]
- Nazim, M., & Mukherjee, B. (2016). *Knowledge Management in libraries*. Cambridge :Elsevier.
- Ngcobo, J. (2020). *knowledge sharing practices in public libraries: a case study of ethekweni municipal libraries (eml)*. [University of Kwazulu-natal].
- Salkhordeh, M., Rahimi, P., & Zarei, A. (1398). Investigating the barriers to knowledge sharing and strategies for its promotion among librarians of public libraries in Kermanshah province. *Library and Information Science Studies, Special Issue on Knowledge Management*, 27-44. [In Persian]
- Shanmugam, A. P., & Balasubramanian, P. (2020). Knowledge Sharing of E-Resources among Academic Staff College of Central University Pondicherry. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. 4847. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4847>
- Seyf, M., Talebi, S., Mazlum Rezaei, Gh., & Tajoran, M. (1397). Presenting a causal model of factors affecting the sharing of organizational knowledge among employees in the education areas of Shiraz. *Management on Organizational Training*, 7 (1), 13-39. [In Persian]
- Sri Maryati, D., Wasliman, I., Mudrikah, A., & Sauri S. (2021). The Role of Librarians in the Implementation of Knowledge Management in IPDN Libraries. *International Journal Of Humanities Education And Social Sciences (IJHES)*, 1, 255- 261.
- Tahleho, T., & Ngulube, P. (2022). Knowledge Sharing and the Improvement of Service Delivery in an Academic Library. *Internatiol Journal of knowledge Management*, 1-13.
- Wang, J., & Liu, L. (2019). Study on the mechanism of customers' participation in knowledge sharing. *Expert Systems*, 1-14.

- Yousefi Gorji, N., & Ismailpour, M., Islambolchi, A., Rabiee Mendchin, M., & Amirkabiri, A. (2019). Key Success Factors in Implementing Knowledge Sharing (Research Sample: General Department of Education of Mazandaran Province). *Strategic Management of Organizational Knowledge*, 2 (6), 139-179. [In Persian]
- Zandian, F., & Son of Khajeh, L. (1398). The effect of knowledge management infrastructure and the dimensions of improving managers' decision-making on staff knowledge management in the public libraries of the country. *Information Research and Public Libraries: Scientific-Research Quarterly*, 25 (2), 319-348. [In Persian]

Factors and Challenges Affecting Library and Information Research in Iran

Zahra Rezazadeh*

* PhD. of Information Science. Ferdowsi university of Mashhad. Iran.

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: To identify the factors and challenges affecting research in the field of information science and Knowledge from the perspective of academic experts in Iran.
Article history: Received: 26 April 2022 Received in revised form: 05 May 2022 Accepted: 30 May 2022 Published online: 30 May 2022	Methodology: This research is conducted with a qualitative approach and using Grounded theory. Data collection tool was depth interview and data analysis, then coding was performed in three stages of open, axial and selective stages using MAXQDA 10 qualitative data analysis software. The research population consisted of members of the Information Science and Knowledge Planning Committee and experts in Information Science in different universities. Using combined purposive sampling, 13 people were selected as the sample size.
Keywords: Effective Factors, Research Challenges, Knowledge & Information Science, Higher Education -Iran	Results: 405 concepts in the open coding stage were selected and categorized into 46 sub-categories and 25 main categories. In context, 34 concepts and 5 sub-categories and 3 main categories; In causal conditions 89 concepts and 15 sub-categories and 5 main categories; in intervening conditions 142 concepts and 13 sub-categories and 9 main categories; In strategies, 114 concepts and 8 sub-categories and 4 main categories; In the outcomes, 26 concepts, 5 sub-categories and 4 main categories were extracted. Conclusion: The results show the challenges of macro educational policy which includes extracting the article from the dissertation which has led to the production of knowledge and growth of the articles. The limited financial resources which have led to lack of research and the weakness of the research programs. The lack of problem-solving that weakens the application of the findings is the most important factor influencing the research challenges.

Cite this article: Rezazadeh, Z. (2022). Factors and Challenges Affecting Library and Information Research in Iran. *Journal of Knowledge Studies*, 15(56), 13-31.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.4.8

© The Author(s).

Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

شناخت عوامل و چالش‌های مؤثر بر پژوهش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران

زهرا رضازاده

دکترای تخصصی علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد، ایران. zrezazadeh@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: شناسایی عوامل و چالش‌های مؤثر بر پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از منظر متخصصان دانشگاهی در ایران است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۶	روش پژوهش: این پژوهش با رویکرد کیفی و با استفاده از نظریه‌پردازی زمینه‌ای انجام شد. ابزار گردآوری داده‌ها، مصاحبه عمیق و تجزیه و تحلیل و کدگذاری داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی، با استفاده از نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA ۱۰ انجام شد. جامعه پژوهش را اعضای کمیته برنامه‌ریزی علم اطلاعات و دانش‌شناسی و صاحب‌نظران علم اطلاعات و دانش‌شناسی در دانشگاه‌های مختلف را تشکیل دادند که با روش نمونه‌گیری هدفمند ترکیبی تعداد ۱۳ نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۲/۱۵	یافته‌ها: ۴۰۵ مفهوم در مرحله کدگذاری باز در ۴۶ مقوله فرعی و ۲۵ مقوله اصلی انتخاب و دسته‌بندی شد. در شرایط زمینه‌ای ۳۴ مفهوم و ۵ مقوله فرعی و ۳ مقوله اصلی؛ در شرایط علی ۸۹ مفهوم و ۱۵ مقوله فرعی و ۵ مقوله اصلی؛ در شرایط مداخله‌گر ۱۴۲ مفهوم و ۱۳ مقوله فرعی و ۹ مقوله اصلی؛ در راهبردها ۱۱۴ مفهوم و ۸ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی؛ و در پیامدها ۲۶ مفهوم و ۵ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی استخراج شد
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۰۹	نتیجه‌گیری: نتایج نشان می‌دهد عوامل سیاست کلان آموزشی که شامل استخراج مقاله از پایان‌نامه است باعث تولید دانش و رشد مقاله شده است و عامل محدودیت منابع مالی که باعث عدم پژوهش محوری شده است و ضعف برنامه پژوهشی که عوامل ضعف ساختار پژوهشی و فقر روشناختی و نبود مسأله‌یابی که ضعف در کار بست یافته‌ها را باعث می‌شود مهمترین عوامل مؤثر بر چالش‌های پژوهش است.
تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۳/۰۹	واژه‌های کلیدی: عوامل مؤثر، چالش‌ها، پژوهش، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ایران

استناد: رضازاده، ز. (۱۴۰۱). شناخت عوامل و چالش‌های مؤثر بر پژوهش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران. *دانش‌شناسی*، ۱۵(۵۶)، ۱۳-۳۱.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.4.8

حق مؤلف © نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

علم اطلاعات و دانش‌شناسی رشته‌ای است که ماهیت بین‌رشته‌ای دارد و در تحول و توسعه روزافزون علوم دیگر نقش دارد. لذا، سال‌هاست در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی حضور دارد. رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی که از سال ۱۳۹۱ در ایران به علم اطلاعات و دانش‌شناسی تغییر نام یافت، با مطالعه ماهیت اطلاعات و دانش و تدوین مکانیزم‌هایی برای تولید، گردآوری، سازمان‌دهی، اشاعه و مدیریت اطلاعات زمینه را برای پویایی جریان دانش در جامعه (اعم از سازمان‌ها و کل جامعه) فراهم می‌سازد. از این‌رو، رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌عنوان رشته‌ای که ماهیت، رفتار و کاربردهای اطلاعات را مطالعه می‌کند از مهم‌ترین رشته‌های دانشگاهی در کشورهای پیشرفته به حساب می‌آید. رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی مانند بسیاری از رشته‌های علمی، با مشکلات و مسائلی مواجه است که برای رفع آن‌ها نیاز به تفکر، مطالعه و پژوهش است و تا زمانی که مسائل و مشکلات اساسی رشته شناسایی نشوند، صرف هزینه و زمان جهت انجام پژوهش، اتلاف منابع انسانی و مادی خواهد بود. اهمیت پژوهش به‌عنوان مهم‌ترین اقدامات اطلاعاتی بر کسی پوشیده نیست، چون نتایج آن می‌تواند راه‌گشای بسیاری از مشکلات در عرصه‌های مختلف باشد و برنامه‌ریزی پژوهشی باید نسبت به نیازها و فرصت‌های موجود در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی به‌گونه‌ای پاسخگو باشد. لذا پژوهشگران علم اطلاعات و دانش‌شناسی نیز مانند دیگر رشته‌ها برای توسعه مبانی نظری و حل مشکلات کاربردی، به انجام پژوهش توجه دارند (کوکی، ۱۳۸۸). برخی پژوهش‌های انجام‌شده نشان‌دهنده نقدهای محکم اندیشمندان این حوزه بر مبحث پژوهش در این رشته نیز است. نقدهایی مانند استفاده نکردن از نظریه‌ها؛ سیطره بی‌چون و چرای کمی‌گرایی؛ محدودیت، تنوع نداشتن و ضعف روش‌های پژوهش؛ کیفیت نامطلوب، پراکندگی و ازهم‌گسیختگی پژوهش‌ها؛ و وابستگی شدید به مشاهدات و داده‌های محلی و رویکرد منطق‌های و محلی به‌جای کاربرد عمومی و جهانی (پاول، ۱۳۸۵؛ باد، ۱۳۸۱؛ نشاط، ۱۳۸۸) سبب شده است جایی برای تمجید از پیشینه پژوهش در علم اطلاعات و دانش‌شناسی باقی نماند. کارکرد اصلی پژوهش، یافتن پاسخ‌هایی روشن و علمی برای پرسش‌های نوین و ارائه راه‌کارهایی مؤثر برای حل مسائل جاری در زمینه‌ای مشخص است که پژوهش به آموزش بهتر می‌انجامد، چراکه دانش نو و برنامه‌های آموزشی مکمل یکدیگرند و موجب اعتبار انسان‌ها و سازمان‌ها می‌شود (کومار، ۱۳۷۴). از طرفی آموزش و پژوهش به‌مثابه دو بال پرواز رشته‌های علمی، زمینه رشد و تعالی آن‌ها را فراهم می‌کنند و در تثبیت جایگاه حرفه‌ای‌شان در جامعه علمی تأثیرگذارند و شناسایی چالش‌های رکن پژوهش در علم اطلاعات و دانش‌شناسی زمینه رشد و ارتقای آموزش رشته را نیز فراهم می‌کند. مسئله‌ای که در این میان باید به آن توجه داشت این است که در حال حاضر، بخش عمده‌ای از پژوهش‌هایی که در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی صورت می‌گیرند، از کارایی لازم برخوردار نیستند. شماری از پژوهش‌های این حوزه فاقد اثربخشی لازم بوده و متناسب با نیازها، و حل مسائل و مشکلات جامعه نیستند. دیانی (۱۳۸۷) معتقد است، تعداد قابل‌توجهی از پژوهش‌های کتابداری در گذشته‌های دور و نزدیک در حوزه‌های متفاوت این رشته، با مسئله‌یابی شکل می‌گرفتند اما در بیشتر تحقیقات حوزه‌ی کتابداری و اطلاع‌رسانی به‌ویژه پایان‌نامه‌های دوره‌های تحصیلات تکمیلی، به‌جای «مسئله‌یابی» به «مسئله‌سازی» پرداخته می‌شود و دلایل این امر را از سویی، افزایش تعداد گروه‌های مجری دوره‌های تحصیلات تکمیلی و از سوی دیگر، کمبود مدرسان باتجربه می‌داند. از دیگر چالش‌های موجود در قلمرو پژوهش علم اطلاعات و دانش‌شناسی، ضعف در کاربردی بودن پژوهش‌ها است. به‌طور کلی، بندرت دیده می‌شود که از یافته‌ها و نتایج آن‌ها در عرصه محصولات و خدمات در جامعه (بازار کار و سازمان‌ها) استفاده کاربردی شود (فتاحی، بگلو، آخشیک، ۱۳۹۳). همچنین ریشه شماری از مشکلات را می‌توان در نامشخص بودن نیازهای پژوهشی جامعه و عدم توجه به اولویت‌های پژوهشی در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانست. نظر به اینکه بودجه پژوهش در کشور ما اندک است و از همین مقدار کم هم به‌صورت بهینه استفاده نمی‌شود و با توجه به اهمیت پژوهش و هزینه و زمان زیادی که صرف انجام آن می‌شود و تأثیری که این پژوهش‌ها می‌توانند بر روند غنای رشته داشته باشند، نگاه دقیق‌تر به پژوهش‌ها امری ضروری است. چراکه انجام پژوهش‌های تازه و کاربردی و متناسب با نیاز جامعه و توانایی پژوهشگر، نسبتاً کار مشکلی است. به نظر می‌رسد مناسب‌ترین راه‌حل در این زمینه شناسایی چالش‌ها در پژوهش علم اطلاعات و دانش‌شناسی است و اقدام در رفع این چالش‌ها و حل مسائل است. گستردگی و تنوع گوناگون در مقوله‌های پژوهش در جهان و ایران وجود دارد که این مقولات را می‌توان در دسته‌بندی‌هایی نظیر پژوهش در

مبانی نظری، محدودیت‌های پژوهش، اثربخشی استادان در پژوهش و مشکلات موجود در روش پژوهش قرارداد. رانگ^۱ (۲۰۱۷) در تحقیقی که روند تحقیقات نظریه‌ای کتابداری در سرزمین چین از قرن ۲۰ را تحلیل می‌کند، نتیجه می‌گیرد که پژوهش‌های نظری کتابداری باعث یک توسعه بین‌رشته‌ای می‌شوند؛ الگوی علوم کتابداری از کثرت‌گرایی به وحدت تبدیل می‌شود و ویژگی‌های قومی روند محلی‌سازی چینی را بیشتر منعکس می‌کند. راج کومار^۲ (۲۰۱۷) فعالیت‌های پژوهشی کتابداری و اطلاع‌رسانی مؤسسات آموزش عالی هند را بررسی کرده است که مهم‌ترین چالش را که سازمان‌های مالی و دانشگاه‌ها نیاز به تشویق کردن متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی برای پیش‌قدم شدن در امر تحقیقات و انتشار دارند و در همین موضوع زارعی و فامیل روحانی (۱۳۸۸) به بررسی وضعیت تحقیقات اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها آزاد اسلامی منطقه پنج و شناسایی مشکلات آن‌ها در تولید اطلاعات علمی می‌پردازند که مشکلات اعضای هیئت‌علمی را در سه مقوله کلی دسته‌بندی نمودند: الف. مشکلات پژوهشی؛ ب. مشکلات آموزشی؛ مشکلات منابع و تجهیزات کتابخانه و همچنین گنجی (۱۳۸۳) وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه فردوسی مشهد را مورد بررسی قرار می‌دهد که بین سطح تحصیلات، تدریس در دوره تحصیلات تکمیلی، استفاده از فرصت مطالعاتی و تولید علمی تفاوت معناداری می‌داند و رابطه معناداری بین سال‌های اشتغال در دانشگاه، درجه آشنایی با زبان انگلیسی و تولید علمی را می‌شناسد. بول و کتان و ویلارد^۳ (۲۰۱۲) بهره‌وری پژوهش و پدیداری استادان کتابداری و اطلاع‌رسانی در مؤسسه‌های آموزش عالی استرالیا را مورد بررسی قرار می‌دهد که مهم‌ترین عامل را در این بهره‌وری استفاده از فرصت‌های مطالعاتی استادان و توسعه موضوعات پژوهشی می‌داند. چوان و کین^۴ (۲۰۱۱) به جنبه دیگر از پژوهش، بررسی روش‌های علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی در چین می‌پردازد که جهت حل مشکلات روش‌شناختی پژوهش پنج اقدام را ارائه می‌دهد. ۱. بهبود روش نظام پژوهش علم کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ ۲. تنظیم مفهوم روش‌های پژوهش علم کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ ۳. اهمیت آموزش روش‌های پژوهش علم کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ ۴. تقویت روش‌های تجربی؛ ۵. تأکید بر استفاده یکپارچه پژوهش‌های مختلف. همچنین حیدری، قنادی نژاد و چینی پرداز (۱۳۹۵) به مطالعه شناسایی و دسته‌بندی محورهای پژوهشی مهم در علم اطلاعات و دانش‌شناسی پرداختند و دریافتند که موضوعات سنتی و مباحث نظری نسبت به موضوعات فناوری و ارتباطی اولویت کمتری دارند. عصاره و فرج پهلوی و سیامکی (۱۳۹۳) به تحلیل مقالات فارسی منتشرشده در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی کشور از نظر روش پژوهش و ابزار گردآوری داده‌ها می‌پردازند که مطالعه مقالات منتشرشده حاکی از پراکندگی نامتوازن روش‌های پژوهش و ابزار گردآوری داده‌های به کاررفته در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی کشور است. پژوهش‌های صورت گرفته مبین این نکته است که پژوهش‌ها به صورت پراکنده و نه منسجم به بررسی یک یا چند جنبه از پژوهش پرداختند به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که بررسی نظرات و دیدگاه‌های استادان علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی نسبت به امر پژوهش خود سهم اندکی از کارهای صورت گرفته را به خود اختصاص می‌دهد. لذا پژوهش حاضر بر آن است که با بررسی نظرات و دیدگاه‌های استادان علم اطلاعات و دانش‌شناسی به سؤالات زیر پاسخ دهد:

۱. چه چالش‌هایی در انجام پژوهش‌های رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران وجود دارد؟
۲. راه کارهای مقابله و رفع موانع موجود در پژوهش رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران کدام‌اند؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کیفی و با استفاده از رویکرد نظریه زمینه‌ای^۵ انجام شده است. در پژوهش کیفی برای تعیین اندازه نمونه نمی‌توان از فرمول مشخص و واحدی استفاده کرد. پاول (۱۳۷۹) در مورد اندازه نمونه در مطالعات کیفی کتابداری و اطلاع‌رسانی، راه‌حل ساده را در این می‌بیند که گردآوری داده‌ها تا زمانی ادامه یابد که عناصر اساسی مطالعه به حد اشباع برسند، یعنی تا زمانی که افراد نمونه، دیگر چیزی به داده‌ها اضافه نکنند و یا آنچه مطرح می‌کنند، در تضاد با دانسته‌های گردآوری‌شده نباشد. لذا در مرحله اشباع با توجه به نمونه‌گیری گلوله برفی یعنی انتخاب معهود افرادی که

1. Rong

2. Raj Kumar

3. Boell & Kennan & Willard

4. Chuan & qin

5. Grounded theory

می‌توانند افراد مناسب دیگری را برای مطالعه معرفی کنند و این افراد نیز به نوبه خود، تعدادی مشارکت‌کننده دیگر را برای گردآوری اطلاعات بیشتر درباره تحقیق معرفی می‌کنند، این روش زمانی بسیار سودمند است که زمینه تحقیق به گونه‌ای باشد که افراد مطلع درباره آن پراکنده باشند یا به صورت خوشه‌ای یافت نشوند. لذا بر این اساس داده‌های این پژوهش از طریق مصاحبه‌ها عمیق با ۱۳ نفر از متخصصان علم اطلاعات و دانش‌شناسی استخراج شده است. به منظور تدوین عوامل مؤثر بر چالش‌های پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با استفاده از روش نظریه‌پردازی زمینه‌ای، مصاحبه‌هایی ابتدا با اعضای کمیته برنامه‌ریزی علم اطلاعات و دانش‌شناسی که ۸ عضو بودند انجام شد و این گروه افراد دیگری را برای اطلاعات بیشتر نظیر مدیران گروه‌های دانشگاه‌های مختلف (دانشگاه آزاد، غیرانتفاعی، پیام نور، علمی و کاربردی) و استادان پیشکسوت را معرفی کردند. در انجام مصاحبه‌ها پژوهشگر سعی داشته با احاطه بر موضوع، ارتباط سؤالات باهدف مصاحبه را حفظ نماید. پس از گردآوری داده‌ها تحلیل مصاحبه‌ها تا مرحله اشباع، با اتخاذ روش تحلیل تفسیری اشتراوس و کوربین^۱ و انجام فرایند کدگذاری باز و محوری انجام شد که طی عمل کدگذاری در مرحله نخست، داده‌ها و اطلاعات به مفاهیم شکسته و خرد شدند و تشکیل مفاهیم بخشی از تحلیل داده‌ها است که در جریان گردآوری داده‌ها آغاز شدند. در مرحله کدگذاری باز برای چالش‌های پژوهش ۴۰۵ مفهوم استخراج شد و سپس در کدگذاری محوری که فرآیند مرتبط کردن موضوع‌های فرعی به موضوع‌های اصلی تر است، مفاهیم دارای ایده مشترک در سطحی بالاتر دسته‌بندی شدند و تشکیل مقولات فرعی را دادند و داده‌های تجزیه‌شده به مفاهیم و موضوع‌ها در کدگذاری محوری می‌بایست با شیوه جدیدی به یکدیگر مرتبط شوند. این کار با بکار بردن یک الگو شامل شرایط علی پدیده، شرایط مداخله‌گر، راهبردهای کنش / کنش متقابل، و پیامدها انجام شده است.

در الگو، راهبردها کنش‌هایی هستند که در پاسخ به مقوله مرکزی صورت می‌گیرند. شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گرها (مجموعه‌ای از متغیرهای میانجی و واسط) عوامل خاص و عمومی تأثیرگذار بر راهبردها و پیامدها نتایج حاصل از اجرای راهبردها هستند (کرسول^۲، ۲۰۰۵). سپس ایده مشترکی میان مقولات فرعی ایجاد شده است که مقوله‌های اصلی یا تم‌ها شکل گرفتند. در مرحله کدگذاری گزینشی یا انتخابی پدیده هسته‌ای (چالش‌های پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی) شناسایی و سایر موضوع‌ها به صورت نظام‌مند با آن مرتبط می‌شوند و سرانجام مدل مفهومی از چالش‌های پژوهش ارائه شد تا روابط متقابل مقولات را نشان دهد. برای روایی مصاحبه و تأیید درستی برداشت، پژوهشگر با جامعه مورد مطالعه خود تماس گرفت و برای تضمین اعتبار داده‌ها به دلیل تعامل طولانی با نمونه مورد مطالعه، این فرصت را داشت تا با مرور و بازنگری به دیدگاه و نظرات آنان نزدیک شود. برای ثبات و پایایی داده‌ها از نظرات تکمیلی همکارانی که با رویکرد پژوهش کیفی آشنا بودند و مرور مصاحبه‌ها استفاده شد. برای مصاحبه‌ها در یک جدول جملات و عبارات، مفاهیم، مقوله‌ها و تم‌ها نشان داده است. مقوله‌های اصلی چالش‌های پژوهش براساس مصاحبه‌ها و جملات صاحب‌نظران پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها در قالب کدگذاری باز، محوری، و گزینشی استخراج و تحلیل شدند. تحلیل با نخستین مصاحبه آغاز شد و به مصاحبه بعدی منجر شد. لذا تعامل دائمی میان پژوهشگر و عمل پژوهش، با حفظ موازنه میان عینیت و حساسیت برقرار بود. عینیت برای رسیدن به تفسیر بی‌طرفانه و دقیق از رویدادها ضرورت دارد و حساسیت نیز برای درک ظرایف و معناهای داده‌ها و تشخیص ربط میان مفاهیم لازم است. در پژوهش کیفی، عینیت نه به معنای کنترل متغیرها، که به معنای آمادگی برای گوش دادن و اجازه سخن دادن به پاسخگویان است (استراوس و کوربین، ۱۳۹۱). در این پژوهش نیز، مصاحبه‌ها با پرسش‌هایی باز همراه بود تا پاسخگویان هر چه را مرتبط می‌دانند بگویند و توصیف کنند. همچنین پس از هر مصاحبه، از پاسخگویان درخواست می‌شد که بگویند آیا تفسیر ما با تجربه آنها از آنچه گفته و توصیف کرده‌اند مطابقت دارد یا نه و با استفاده از کدگذاری باز، مفاهیم موجود در داده‌ها، مقوله‌ها و ویژگی‌ها و ابعاد مقوله‌ها شناسایی شده‌اند. سپس در کدگذاری محوری مقوله محوری شناسایی گشته و رابطه این مقوله با مقوله‌های فرعی با استفاده از پارادایم اشتراوس و کوربین (شکل ۱) به تصویر کشیده و تشریح شده است. در نهایت در کدگذاری گزینشی روایتی منسجم با استفاده از مقوله‌های به دست آمده و ویژگی‌ها و ابعاد آنها ارائه شده است.

1. Strauss & Corbin

2. Creswell

یافته‌ها

در جدول ۱ اطلاعات جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان پژوهش نشان داده شده است.

جدول ۱. اطلاعات جمعیت شناختی

ردیف	رشته تحصیلی	مرتبه علمی	جنسیت	مدرک تحصیلی	حوزه کاری
۱	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استاد	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی دانشگاه - دیر کمیته برنامه‌ریزی
۲	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استاد	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی دانشگاه - عضو کمیته برنامه‌ریزی (دانشگاه فردوسی مشهد)
۳	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	دانشیار	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی دانشگاه عضو کمیته برنامه‌ریزی (دانشگاه تربیت مدرس)
۴	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استاد	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی دانشگاه عضو کمیته برنامه‌ریزی (دانشگاه الزهراء)
۵	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استادیار	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی دانشگاه عضو کمیته برنامه‌ریزی (دانشگاه شاهد)
۶	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استاد	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی دانشگاه عضو کمیته برنامه‌ریزی (دانشگاه تهران)
۷	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استاد	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی دانشگاه عضو کمیته برنامه‌ریزی (دانشگاه اصفهان)
۸	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استاد	زن	دکتر	عضو هیئت علمی و عضو کمیته برنامه‌ریزی (دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات)
۹	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استاد	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی بازنشسته دانشگاه (دانشگاه فردوسی)
۱۰	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استاد	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی علم اطلاعات و دانش‌شناسی (دانشگاه پیام نور مشهد)
۱۱	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استادیار	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی (دانشگاه پیام نور قم)
۱۲	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	استادیار	مرد	دکتر	عضو هیئت علمی علم اطلاعات و دانش‌شناسی (دانشگاه غیرانتفاعی مشهد)
۱۳	علم اطلاعات و دانش‌شناسی	دانشیار	زن	دکتر	عضو هیئت علمی علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه علمی کاربردی

جدول ۲. کدگذاری باز و مقوله‌بندی مصاحبه‌ها

ویژگی	مقوله‌های اصلی (تم)	مقوله‌های فرعی	مفاهیم (کدهای باز)	جملات
منابع پژوهشی	تأثیر پایان‌نامه‌ها (شرایط علی)	درگیر کردن دانشجویان	نگرانی دانشجویان از چاپ مقاله/ چاپ مقالات پایان‌نامه بانام استادان	مقالات از پایان‌نامه استخراج می‌شود که در پایان‌نامه هم استادان همکاری و دلسوزی ندارند ولی متأسفانه باید مقالات به نام آن‌ها چاپ شود.
		استخراج مقاله از پایان‌نامه‌ها	افزایش مقالات مستخرج از پایان‌نامه‌ها/ تأثیر مقالات پایان‌نامه‌ها/ جایگاه پایان‌نامه‌ها در غنای رشته	در دانشگاه‌ها اکثر تولید علم مربوط به پایان‌نامه دانشجویان است و جالب که این مقالات از پایان‌نامه استخراج می‌شود.
	تولید مقاله (شرایط علی)	افزایش کمی مقالات	ناشران و مجلات علمی/ ملزوم بودن تولید مقاله/ اهمیت تولید مقاله	تعداد نشریات علمی-پژوهشی داخلی در این حوزه زیاد شده و هم مشارکت اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها در نشریات بین‌المللی رشد چشمگیری داشته است.
		جایگاه مقالات	عدم رفع نیاز از تولید مقاله/ کمبود مقاله‌های نویسنده مستقل/ نگارش مقالات توسط دانشجویان	لیکن ایراد اساسی در این میان نگاه کمی به تولید مقاله بوده و کمتر نیاز جامعه حرفه‌ای و انجام پژوهش‌های با عمق بیشتر که مشکلات جاری حوزه را هدف قرار داده باشند مدنظر بوده است.
		ترفیع رتبه	ارتقاء رتبه دانشگاه با تولید مقاله/ امتیاز آوری مقالات برای استاد	استاد خودش تحقیق نمی‌کند و با مقالات دانشجویان است و دولت و دانشگاه هم این را می‌دانند اما می‌گویند وقتی نام استاد من روی مقاله است برای دانشکده و دانشگاه امتیاز می‌آورد.
	اثر بخشی مقالات (شرایط علی)	گیری مقالات	دانش‌افزایی در مقالات/ اولویت کیفیت مقاله/ ابتکار و خلاقیت در مقاله/ ایجاد تغییرات اساسی	یک مقاله با کیفیت و علمی بنویسد و تعقیبات ماهوی انجام داده باشد مثلاً موضوع خاص مطرح کنید به لحاظ کیفی که باعث تعقیبات باشد.
		تأثیر گذاری مقالات	تأثیر تولید مقاله در اعتبار/ ارزشمندی مقالات چند نویسنده/ ایده‌گیری از مقالات	مقاله، داشتن مقاله به لحاظ کم مهم است ولی مقاله واقعاً ارزشمند است که بتواند تأثیر گذار باشد و تعقیبات مثبت انجام بدهد.
	نظام انتشارات (شرایط علی)	نشر کتاب	موضوعات کتابها/ نگارش املائی و مفهومی/ الکترونیکی شدن کتابها/ وجود فهرست موضوعی در کتابها	موضوع بارها توسط افراد مختلف منتشر شده است یا یک کتاب توسط دو ناشر منتشر شده است.
		انتشارات بین‌المللی	مشارکت استادان در نشریات بین‌المللی/ کمبود انتشارات بین‌المللی	تعداد کمی از انتشارات بین‌المللی در حوزه کتاب داریم.

		بازار انتشارات	استفاده عملی کتاب‌ها/ کتاب‌سازی/ پارتی‌بازی/ جزوه‌سازی کتاب‌ها	کتاب‌های زیادی بنام کتابداری در چاپ و کتابدار و جاهای دیگر منتشر می‌شود که این‌ها هیچ استفاده عملی ندارند و نه کسی آن‌ها را می‌خواند و نه کسی درس می‌دهد و نه به‌عنوان منابع می‌آید.
خلق دانش	تولید دانش (شرایط علی)	گسترده‌گی تولید دانش	افزایش کمی تولید دانش / قابل توجه بودن تولید دانش / شناخت نیازهای جامعه در تولید دانش	در تولید دانش افزایش روبه رشد داشته‌ایم و این نکته مثبتی است.
		جایگاه تولید دانش	مناسب بودن تولید دانش در رشته / موفقیت کتابداران ایرانی در مقالات و مجلات بین‌المللی	متأسفانه تولید دانش ما زیاد است اما اثربخشی آن خیلی کمتر است شاید در کشور طبق آمارها که شنیدیم بیشترین مقالات آی اس آی در نشریات معتبر بین‌المللی شاهد هستیم.
		تولید دانش رفع نیاز واقعی	تولید دانش واقعی / انطباق دانش تولیدشده با نیازهای رشته	نکته اصلی علم همخوانی دانش تولیدشده و با نیازهای رشته است.
		روزآمدی و نوآوری در تولید دانش	روزآمدی تولید دانش / تسلط استادان به زبان‌های خارجی / استفاده از ایده‌های نوآورانه/ اثربخشی تولید دانش	ما علم روز را به دست می‌آوریم و بر اساس علم روز هم تولید دانش می‌کنیم اما عمق این دانش‌ها مهم است و این دانشی که تولید می‌کنیم به‌صورت عمیق گرفته باشیم و در کتاب‌ها و مقالات و در گزارش‌ها پژوهشی این‌ها را منتشر کنیم و باید شاهد اثربخشی این تولید دانش در صنعت توی جامعه باشیم.
		کیفیت تولید دانش	توجه به کیفیت تولید دانش / تفاوت تولید دانش با تولید مقاله	چطور ما این همه تولید دانش راداریم اما پیشرفت صنعتی تبدیل دانش به فناوری و تبدیل آن به ثروت خیلی کمتر از آنجایی است که تولید دانششان کمتر است.
عوامل انسانی	چالش‌های انسانی (مداخله‌گر)	ضعف و توان مهارت‌های پژوهشی	ضعف دانشجویان/ علم‌آشنایی با روند انجام کار / ضعف دانشگاهی / عدم توانایی در نمایش اولویت پژوهشی	مهم‌ترین مشکل ما ضعف آکادمیک فارغ‌التحصیلان رشته است مثلاً من در مجلات علمی و پژوهشی دیدم که نویسنده توانسته است انواع نمونه‌گیری‌ها را هم تشخیص دهد.
		عدم روحیه کار پژوهش	کمترین تلاش از استاد راهنما/ علم‌همکاری پاسخگویان/ عدم فرصت‌های مطالعاتی/ عدم استقبال اعضای هیئت علمی/ ترجیح دانشجویان به آموزش محوری/ جدی نگرفتن کار پایان‌نامه/ گرایش دانشجویان به آموزش محوری	نبودن روحیه کار برای اینکه نمی‌دانند حاصل تحقیقتان کجا کاربرد دارد. علم همکاری پاسخگویان به دلیل فقر فرهنگی حاکم در جامعه در خصوص کار تحقیقات دانشگاهی

		ضعف انگیزش	ضعف انگیزش دانشجو/دوری از روح اصلی تحقیق/تأثیر گذاری انگیزشی استادان/انگیزه شخصی/انگیزه رفع تکلیف/بی انگیزگی پژوهشگر	ارتباط دوسویه بین سنت و دانشگاه وجود ندارد و در قالب این ارتباط پژوهش محمل بر حل مشکل نیست و همین امر باعث می‌شود حمایت‌های مالی و معنوی کم باشد و
عوامل بیرونی	عدم مدیریت زمان (مداخله‌گر)	محدودیت زمان پژوهش	عدم شناخت و آشنایی کافی/شاغل بودن دانشجو/ان دکرا/عدم آگاهی از زمان و منابع محدود/کمبود وقت اساتید	کمبود وقت اساتید است مدیریت دانشجو از یک طرف که باعث می‌شود تعداد زیادی دانشجو بگیریم و استاد تعداد زیاد دانشجو داشته باشد و مطالعه پایان‌نامه را برایش دشوار کند.
	بحران مالی (مداخله‌گر)	محدودیت منابع مالی	کمبود پژوهانه/عدم کافی بودن منابع مالی/عدم استقبال صنعت و جامعه از طرح‌های پژوهشی/محدودیت حمایت‌های مالی/عدم توجه مالی/کاهش پتانسیل جذب بودجه/پرزحمت بودن پژوهش/درآمد ساز تر بودن آموزش محوری	معمولاً محدودیت منابع مالی دانشگاه سبب می‌شود از پژوهش یا طرح‌های پژوهشی حمایت نشود. پتانسیل جذب این بودجه در گروه‌های آموزشی علم اطلاعات و دانش‌شناسی به لحاظ تعریف و تدوین پروژه‌های کاربردی بسیار ضعیف است.
		ضعف حمایت دانشگاه	عدم حمایت دانشگاه/ندادن بهای لازم به پژوهش/اندکی تحقیقات/عدم همکاری دانشگاه در پایان‌نامه	سیستم آموزشی ما نمی‌تواند تعویض کند و تجهیزات و حمایت مالی گسترده‌تر شود و توسعه و روزآمد شود و دانشجو/ان دکرا به فرصت مطالعاتی فرستاده شوند.
		سیاست کلان آموزشی	نزول استخدام فارغ‌التحصیلان پژوهش محوری/تأکید وزارت علوم بر آموزشی پژوهشی/بعلم فرصت پژوهش محوری در پیام نور/آموزش مکمل پژوهش/مغفول ماندن پژوهش	وزارتخانه تأکید آموزشی و پژوهشی دارند و این به سیاست گذاری کلان آموزشی برمی‌گردد.
	علم پذیرش پژوهشی محوری (مداخله‌گر)	سطحی نگری به روش شناختی پژوهش	آسان پنداری رویکرد پژوهشی/روش‌های تحقیق نامناسب/تفاوت تحقیق با نوشته/تأکید بر پژوهش‌های کمی/به کارگیری آمار/گردآوری داده‌های نامناسب/عدم استحکام نظری/علم سطحی/استحکام روش شناختی/علم آموزش روش تحقیق کیفی/ضعف بیان مسئله/اهمیت شناخت مسئله/تأثیر شناخت مسئله در تحقیقات علمی/تحلیل آماری سطحی/علم رویکرد عمل‌گرا/علم استناددهی/مقایسه روش آموزشی پژوهش	عمدتاً پژوهش با کیفیت و با مختصات یک پژوهش واقعی انجام نمی‌شود گاهی موضوعات، روش‌ها و گاهی داده‌های مناسب گردآوری نمی‌شود. چون متدولوژی تحقیق که به ما گفته شده متدولوژی کمی است و روی کمی انگشت گذاشته است.

عوامل درونی	ضعف ساختار پژوهشی (مداخله‌گر)	علم توجه به موضوعات اساسی	اهمیت موضوع پایان‌نامه/علم توجه به پیشنهادات تحقیق/گرایش به موضوعات سهل‌الوصول/نبودن موضوع معلوم/پراکندگی موضوعات پژوهش/ موضوعات نامناسب/تکرار موضوعات پژوهشی/ علم موضوعات بکر/علم واقف پژوهشگر به چالش‌های اجتماعی/علم واقف به فرصت‌ها و تهدیدها/علم استعلام از ایراندک	ازاین‌رو بسیاری از مسائل متبلا به در حرفه مغفول واقع شده و گرایش بیشتر به سمت موضوعات سهل‌الوصول است. مشکلات عمده ما در این زمینه هدمند نبودن پژوهش، سطحی بودن رویکرد پژوهشی، تکرار موضوعات پژوهشی و احتمالاً برخی اشتباهات روش شناختی می‌باشد.
	تعهد‌گریزی (مداخله‌گر)	روش‌های غیراخلاقی	سرقت علمی/سفارشی شدن مقالات/ساختگی بودن پایان‌نامه‌ها/خریدوفروش پایان‌نامه‌ها/علم تدریس اخلاق پژوهشی	پر کردن پرسشنامه‌ها به صورت سرسری و یا پر کردن حتی توسط خود محقق که به این پدیده پختن اطلاعات می‌گویند.
مواع خلاقیت	مسئله‌سازی (مداخله‌گر)	فقدان مسئله یابی	شناسایی جاهای خالی/علم حل مسائل و مشکلات	کمتر نیاز جامعه حرفه‌ای و انجام پژوهش‌های با عمق بیشتر که مشکلات جاری حوزه راه‌دلف قرار داده باشند مدنظر بوده است.
	تقلیدپذیری (مداخله‌گر)	مشکل نوآوری در پژوهش	شبه بودن تحقیقات/روزمردگی پژوهش/علم ایده جدید در پایان‌نامه دکتری/علم روزآمدی/فقدان پژوهش ککاشی/علم پژوهش جهت گسترش مرز دانش	در حوزه روش شناسی نیز مشکل وجود دارد و گاهی به صورت تولید آتبه، رشته‌به‌رشته، شهر به شهر شبهه هم هستند و یافته‌ها شبهه هستند. سیل عظیم مقالات که تولید می‌شود کمی است البته بد نیست که این کمیت در نهایت به کیفیت منجر شود و این امر باید سازمان‌دهی شود و مقالات دارای نوآوری و جنبه کاربردی باشد.
	علم برنامه‌ریزی راهبردی (مداخله‌گر)	فقدان طرح و برنامه	عدم نقشه جامع برای پژوهش/مشخص نبودن کار پژوهش	اما اگر نقشه جامع داشته باشیم در ارتباط با این حوزه و مسائل و مشکلات در جامعه در ارتباط با این حوزه درک کرده باشیم آنوقت افراد خوش فکر، کارآمد را می‌خواهد این دو تا را ربط دهد و در واقع تعیین کند و حلقه‌های مفقوده را چگونه متصل کند و به یکجایی برساند و این انجام خواهد نشد تا تمام پژوهشگران رشته در آن نقشه جامع همفکری و همکاری و همگام داشته باشند.

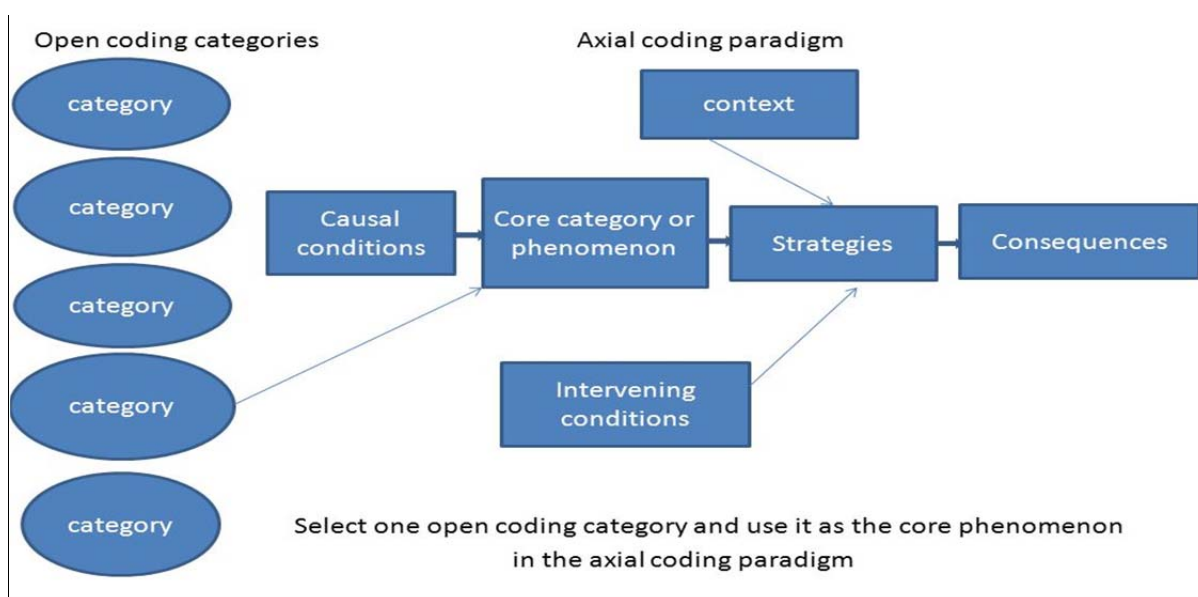
	چالش‌های پژوهش علم اطلاعات و دانش‌شناسی (پدیده مرکزی) (مقوله مرکزی)	آفت‌های پژوهشی	مشکلات امکاناتی / مضیقه‌های مالی و اقتصادی / گروه‌های اداری اجرایی / چالش‌های فرهنگی اجتماعی / ضعف روش‌شناسی	شناخت چالش‌های اجتماعی و فرهنگی و داشتن راه‌حل برای آن‌ها، توجه به بنیان‌های فرهنگی و زیرساخت‌های اجتماعی و راه‌تقویت این زیرساخت‌ها. راه‌کار هستند. وقتی بنیادهای اجتماعی در یک نظام اجتماعی فروپاشد و افراد نیاز به باور نخواهند داشت اصولاً کتابخانه‌ها و افراد آن رشته و حرفه که کار می‌کنند بستری برای فعالیت نخواهند داشت.
سودمندی	کاربرد پذیری (راهبردها)	به‌کارگیری و پایه‌سازی یافته‌ها	استفاده از تحقیقات در ساختار اجرایی / استفاده سازمان‌ها از نتایج / اشاره به یافته‌های دیگران / شباهت یافته‌ها	مشکل، ساختار اجرایی کشور در استفاده از نتایج تحقیقات علمی است که له پژوهش بهای لازم قاتل نیست
		کاربردی کردن پژوهش‌ها	محل کاربرد پژوهش‌ها / کاربردی بودن یافته‌ها / عدم استفاده از نتایج / گورستان پایان‌نامه‌ها / مأموریت مداری پژوهش / مشتری‌مداری پژوهش / ایجاد شناخت و آشنائی کافی مسئولان	یافته‌های پژوهش‌ها کاربردی باشد و در عمل بتوان از آن‌ها در فرایند کاری مثل نیازشناسی، مجموعه‌سازی، سازمان‌دهی و ارائه خدمات و مدیریت استفاده کرد.
	تجاری‌سازی (راهبردها)	گسترش رابطه دانشگاه و جامعه	فارغ از نیازهای جاری جامعه / ارتباط صنعت و دانشگاه / پیوند سیستماتیک بین دانشگاه و جامعه / ارتباط بین سنت و دانشگاه / آگاهی متقابل جامعه و حرفه / ایجاد دفتر ارتباط با صنعت و جامعه	ارتباط با صنعت و پیوند یافتن پژوهش‌ها با نیازهای سازمان‌های مختلف. پژوهش برای حل مسئله انجام نمی‌شود و از طرف دیگر جامعه و حرفه هستند که اغلب بی‌خبر هستند و ارتباط دوسویه بین سنت و دانشگاه وجود ندارد.
		درآمدزایی پژوهش‌ها	جذب حمایت سازمان‌ها / بازاریابی پژوهشی	خیلی از این پایان‌نامه‌ها را می‌توانیم به سمت حتی تجاری‌سازی ببریم و این جز از مسیر شناسایی نیازهای واقعی و یافتن مسائل متلازمه سرانجام نخواهد رسید.
افزایش عملکرد	ارزیابی پژوهش (راهبردها)	ارزیابی پژوهش‌ها	کنترل کافی در عدم تکراری بودن / ارزیابی پژوهش توسط کارگروه‌ها / ارتقاء کیفیت روش‌شناختی / دقت کافی در تصویب پروپوزال	زمان تصویب پروپوزال یا طرح پیشنهادی پایان‌نامه‌ها دقت کافی نمی‌شود و کنترل کافی در خصوص تکراری بودن این نوع پایان‌نامه نمی‌شود. پایان‌نامه‌ها در یک مرجع مثل کتابخانه ملی یا کارگروه‌های مانند انجمن کتابداری هم ارزیابی شود.

		داوری پژوهش	جدیدیت در داوری‌ها / پررنگ شدن داوری‌ها در تصویب پروپوزال / اعتقاد پسند بودن داورها / حمایت مادی و معنوی از داورها	تیم‌های پژوهش بر این باشد که چه کسی از ما بیشتر اعتقاد کند و برای داوری‌ها استفاده کنیم راهکار است.
	بهبود کار آیی (راهبردها)	ارتقاء کیفیت پژوهش	تحقیق در مبانی نظری / توجه به محورهای پژوهشی / آموزش جهت ارتقاء کیفیت روش تحقیق / موضوعات مناسب / افزایش طرح‌های تحقیق / حذف ملرک گرای برای انجام پایان‌نامه / ایجاد کمیته پژوهش / کیفی شدن پژوهش	ما تعداد کمی دانشجویان کمی داریم که بخواهند روی مبانی کار کنند و به گسترش نظریه‌های رشته بپردازند. ارائه طرح‌های تحقیقاتی که مستقل توسط استادان باشد.
	بهبود کار آیی (راهبردها)	همکاری و تعاون	هم‌اندیشی و واقع‌بینی / اشتراک مساعی پژوهشگران رشته / عدم تکرار اشتباهات / تعیین اصول اخلاقی و معنوی / همفکری و همکاری / ایجاد تعاون و همکاری در سطوح مختلف	داشتن روحیه تعاون و همکاری شرط اصلی است. اگر برای مشکلات موجود چاره‌ای نیندیشیم رشته ما به تدریج رو به افول خواهد گذاشت و دیگر تأثیری در فرایند توسعه جامعه ایران نخواهد داشت. به همین دلیل با هم‌اندیشی و واقع‌بینی راه‌حل‌های برای مشکلات موجود بیابیم.
عوامل اجرایی	قابلیت اجرایی شدن (پیامدها)	اجرا پژوهش‌ها	توجه استاد و دانشجو به تأثیر تحقیق / نگارش پایان‌نامه بهتر از نبودن / تأثیر همایش‌های میان‌رشته‌ای / توجه به اصل صرفه‌جویی / عزم بر اجرا / عملیاتی شدن پژوهش‌ها تقاضا محور پژوهش‌ها	فکر می‌کنم در حوزه پژوهش‌ها نبود تقاضا است و بر مبانی تقاضا نیست و در حال اتزاعی عملیاتی نمی‌شود و در قسمه‌های کتابخانه می‌ماند.
	بومی‌گرایی (پیامدها)	پاسخگویی به نیازهای پژوهشی جامعه	نگاه عمل‌گرا / همخوانی پژوهش‌ها با نیازها / ارتباط موضوع‌ها با نیازهای جامعه / پاسخگویی نیاز به عمل / جهت‌گیری تحقیقات با چالش‌های جامعه / اعتقاد به	دومین قلمرو پژوهش است اگر ما تحقیقات را در راستای پاسخ چالش‌های اساسی جامعه انجام بدهیم.
توسعه خود کار آیی	توانمندی مشاوره اطلاعاتی (پیامدها)	مشاوره اطلاعاتی	مشاوره اطلاعاتی در جامعه / یادگیری مستمر / اعتقاد به دانایی / استفاده جامعه از یافته‌های علمی استادان	ادغام آموزش‌ها در فرایند کاری جامعه به‌عنوان مشاوره اطلاعاتی که بتواند نیازهای اطلاعاتی و نیازهای جامعه را بشناسد..
		ارتقاء پژوهش	تقویت انگیزه با پژوهش / ارتقاء و اعتبار حرفه‌ای / علم وابستگی استادان به مقالات پایان‌نامه‌ای / اهمیت به شایسته‌سالاری	به نظر می‌رسد طیف وسیعی از اساتید در این حوزه عمده پژوهش‌های خود را یا در قالب پایان‌نامه دانشجویان ارائه می‌کنند و یا اینکه انگیزه شخصی (اعم از ارتقا و یا کسب اعتبار حرفه‌ای) منجر به انجام کار علمی و ارائه مقاله می‌گردد.

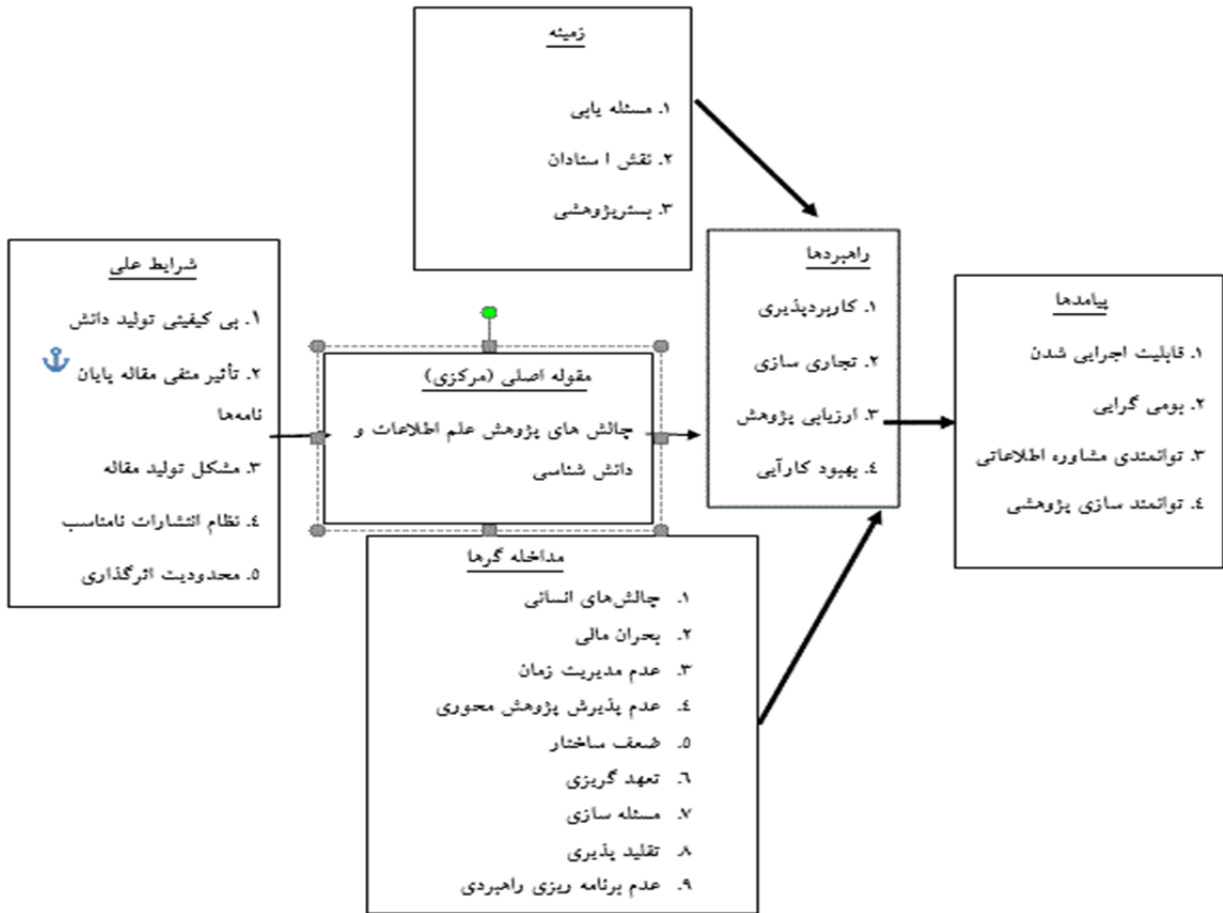
	توانمندسازی پژوهش (پیامدها)	توان‌افزایی پژوهشی	برگزاری کارگاه‌های آموزشی/ برگزاری همایش‌های ملی و منطقه‌ای/ موقیت در بعد پژوهشی/ توان‌افزایی استادان راهنما و مشاور/ توان‌افزایی ارزیابان و داوران	مهم‌تر برنامه آموزش خود اساتید است اساتیدی که کلاس را اجرامی کند و به دانش اساتید خیلی مربوط است و به تسلط و اجرای که با پژوهش و محتوی اطلاعاتی که می‌تواند قبل از رده‌ها داشته باشند.
نیازسنجی نیازسنجی	مسئله یابی (زمینه‌ای)	حل مسئله	پژوهش‌های عمیق / گسترش مرز دانش / حرکت کنکاشی پژوهش / مسئله پردازی / پر کردن خلأهای پژوهشی / توجه به محورهای پژوهشی / توجه به مسائل بومی /	پژوهش برای مشکل و گسترش مرز دانش، و با ایجاد حرکت کنکاشی جدید و استحکام رشته باشد شما می‌خواهید جاهای خالی تحقیق را پر کنید ولی وقتی نناید جاهای پر شده چیست و جاهای خالی چیست؟ نگاه مسئله یاب و نه مسئله‌ساز بر پایان‌نامه‌های ما حاکم نگردد کماکان ما در یک دور تسلسل باطل قرار می‌گیریم.
	نقش استادان (زمینه‌ای)	هدایت‌گری استاد	کلیدی بودن نقش استادان / پشتیبان و همراه دانشجو/ بان تخصص اساتید راهنما در هدایت پایان‌نامه‌ها / تسلط استادان به راهنمایی / مساعدت پژوهشگر در ارائه ایده‌های نوین / هدایت پژوهشگران به مجلات/ مشاور و پشتیبان در نوآوری	در حوزه پژوهش، استادان باید روش پژوهش را بدانند هم خود بتواند دانشجو را هدایت کند در تدریس و پژوهش کند و در پژوهش تدریس کند. هدایت پایان‌نامه‌ها به تناسب تخصص اساتید راهنما باشد.
		دانش پژوهشی	تسلط استادان به آمار/ دانایی در روش پژوهش	بخش مهم دیگر به دانایی‌های استادان که آمار را خوب بلد نیستند در حوزه پژوهش، باید روش پژوهش را بدانند هم خود بتواند دانشجو را هدایت کند.
		روحیه پرسشگری	ذهن پویا و خلاق	امروزه صحبت از تفکر خلاق و تفکر انتقادی و رده‌ها دوسویه و چند سویه است.
	بستر پژوهشی (زمینه‌ای)	زمینه‌سازی	کمیته پژوهش/ تقویت انگیزه پژوهش / حمایت و پشتیبانی / تقدیر و تشویق/ فراهم نمودن امکانات / لزوم آموزش پژوهش / تأمین منابع مناسب	من دانشجو را به نوشتن مقاله تشویق می‌کنم. جنبه کمی را کاهش دهیم و دانشجو کمتر و استاد بهتر و این نیاز به امکانات و منابع مالی دارد که دانشگاه‌ها حمایت کنند.

چنانچه در جدول مشاهده می‌شود شرایط علی چالش‌های پژوهش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی با ۸۹ مفهوم و ۵ مقوله‌های اصلی تولید دانش، تأثیر پایان‌نامه‌ها، تولید مقاله، اثربخشی مقالات و نظام انتشارات هستند که تولید دانش از نظر متخصصان ۳۲ مفهوم و ۵ مقوله فرعی و نظام انتشارات با ۱۷ مفهوم و ۳ مقوله فرعی و تأثیر پایان‌نامه‌ها با ۲ مقوله فرعی و تولید مقاله با ۳ مقوله فرعی و اثربخشی مقالات با ۲ مقوله فرعی هستند و شرایط زمینه‌ای: شامل ۳۴ مفهوم در ۳ مقوله‌های اصلی بستر پژوهشی با مقوله فرعی زمینه‌سازی و نقش استادان که شامل مقوله‌های فرعی هدایت‌گری استاد، دانش پژوهشی و روحیه پرسشگری و مقوله اصلی مسئله یابی با مقوله فرعی حل مسئله

است و مداخله‌گرها با ۱۳۴ مفهوم و ۱۳ مقوله فرعی و ۹ مقوله اصلی چالش‌های انسانی، عدم مدیریت زمانی، بحران مالی، عدم پذیرش پژوهش محوری، ضعف ساختار پژوهشی، تعهد گریزی، مسئله‌سازی، تقلیدپذیری، عدم برنامه راهبردی به‌عنوان مداخله‌گر چالش‌های پژوهش علم اطلاعات و دانش‌شناسی از مصاحبه‌ها استخراج شده است. راهبردها با ۱۱۴ مفهوم و ۸ مقوله فرعی و ۴ مقوله اصلی کاربردپذیری، تجاری‌سازی، ارزیابی و بهبود کار آیی به‌صورت راهبردهای مؤثر در چالش‌های پژوهش در مصاحبه‌ها دسته‌بندی شدند و پیامدها با ۲۶ مفهوم و ۵ مقوله فرعی و ۳ مقوله اصلی قابلیت اجرایی شدن، بومی‌گرایی، مشاوره اطلاعاتی و پژوهشی پیامدهای مدل چالش‌های پژوهش را تکمیل می‌کنند. همان‌طور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، شرایط علی، عواملی هستند که بر مقوله مرکزی تأثیر می‌گذارند.

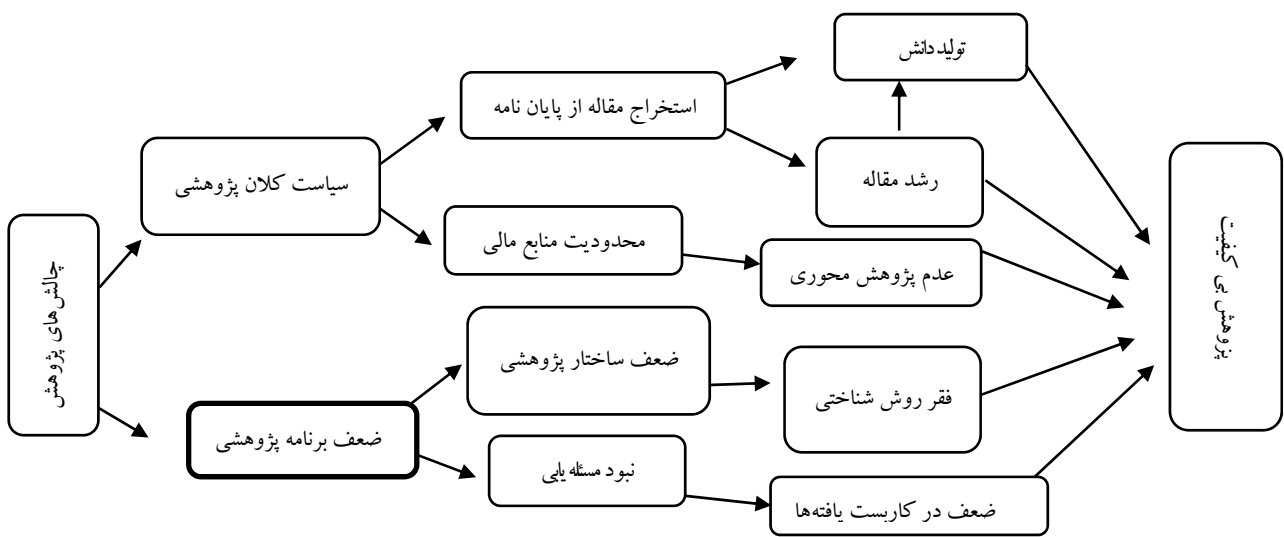

شکل ۱. کدگذاری نظریه‌سازی داده بنیاد از کدگذاری باز تا الگوی کدگذاری محوری (کرسول، ۲۰۰۵)

شکل ۲. مدل مفهومی چالش‌های پژوهش علم اطلاعات و دانش‌شناسی

روابط بین مقوله‌های اصلی چالش‌های پژوهش به صورت الگوی مفهومی شکل ۲ نشان داده شده است در شکل ۲ جهت پیکان‌ها فرایندچالش‌های پژوهش و روابط بین مقوله‌ها را نشان می‌دهد

شکل ۳. عوامل مهم چالش‌های پژوهش علم اطلاعات و دانش‌شناسی

بحث و نتیجه‌گیری

رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی مانند بسیاری از رشته‌های علمی، با مشکلات و مسائلی مواجه است که برای رفع آن‌ها نیاز به تفکر، مطالعه و پژوهش است و هم‌پوشانی موضوعی و محتوایی و اشباع برخی زمینه‌ها در پژوهش و موضوعات تکراری، می‌تواند بیانگر عدم توانایی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در ارائه ایده‌ها و روش‌های تازه در آثار خود باشد. به بیان دیگر، با وجود این که انتشار مقاله‌های استخراج شده از پایان‌نامه‌ها رو به فزونی گذارده است، میزان خلاقیت و مشارکت پایان‌نامه‌ها در تولید دانش نو قابل توجه نیست (فتاحی، ۱۳۸۸). با توجه به اهمیت پژوهش و هزینه و زمان زیادی که صرف انجام آن می‌شود و تاثیری که این پژوهش‌ها می‌توانند بر روند غنای رشته داشته باشند، نگاه دقیق‌تر به پژوهش‌ها امری ضروری است.

داشتن نیروی انسانی متخصص و محدودیت‌های مالی و عوامل دیگر از مهم‌ترین مشکلات پژوهشی به شمار می‌آیند. اگر عوامل موجود در پژوهش به‌طور دقیق و مناسب تعیین شود، امکان بیشتری را برای انجام پژوهش‌های مطلوب فراهم می‌کند و در نتیجه از نتایج پژوهش‌ها به‌صورت مؤثرتر و کارآمدتر استفاده خواهد شد. در الگوی مفهومی مقوله‌های اصلی مسئله یابی که مقوله حل مسئله و مقوله نقش استادان که مقوله‌های هدایتگری استادان، دانش پژوهشی و روحیه پرسشگری را در بر می‌گیرد و مقوله بستر پژوهشی با مقوله فرعی زمینه‌سازی که در صورت عدم امکان، شرایط زمینه‌ای و بستر لازم چالش‌های پژوهش را فراهم می‌کند. در پاسخ به سؤال اول پژوهش بر اساس دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، مهم‌ترین عامل زمینه‌ای چالش‌ها عامل ضرورت حل مسئله در پژوهش است که پایه و اساس عوامل است. پژوهش برای حل مسائل جامعه است که مستلزم توجه به مسائل بومی جامعه است که دیانی (۱۳۷۸) در تحقیقات کتابداری دریافت که ابتدا در پژوهش مسئله‌یابی شود و برای پاسخ به مسئله، به گردآوری اطلاعات پرداخته شود و سرانجام چیزی مناسب استفاده به جامعه علمی کتابداری به‌طور اخص و جامعه علمی به‌طور اعم ارائه شود. همچنین در این الگو مقوله اصلی تولید دانش با مقوله‌های گسترده‌گی تولید دانش، جایگاه تولید دانش، تولید دانش در رفع نیاز واقعی، روزآمدی و نوآوری، کیفیت تولید دانش و مقوله اصلی نظام انتشارات با مقوله‌های فرعی نشر کتاب و انتشارات بین‌المللی و بازار انتشارات و تأثیر پایان‌نامه‌ها با مقوله‌های درگیر کردن دانشجویان، استخراج مقاله از پایان‌نامه‌ها و همچنین مقوله تولید مقاله با مقوله‌های فرعی افزایش کمی مقالات، جایگاه مقاله، ترفیع رتبه، چگونگی مقالات و مقوله اثربخشی مقالات شامل تأثیرگذاری مقالات عوامل مؤثر بر امر پژوهش هستند که در میان این بر اساس نظر مصاحبه‌شوندگان عوامل استخراج مقاله از پایان‌نامه‌ها از مهم‌ترین عوامل مؤثر است که باعث چالش می‌شود به‌طوری که فتاحی؛ بگلو و آخشیک (۱۳۹۳) بر مقوله استخراج مقاله از پایان‌نامه‌ها را نیز تأکید داشتند و افزایش مقالات به دلیل افزایش دانشجویان تحصیلات تکمیلی است و از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان، تعداد پژوهش‌های پایان‌نامه‌ای دانشجویان بسیار بالا است و استادان تمایل دارند که مقالات استخراجی از پایان‌نامه‌ها با نام آنان هم ثبت شود و علاقه و تمایلی برای تمام شدن پژوهش به نام فرد دانشجو را ندارند. در خصوص همکاری پژوهشی مطرح شده، برخی از استادان راهنما به دلیل ارتقاء مرتبه علمی نیاز به مقالات استخراجی پایان‌نامه‌ای دارند ولی طبق تعهدات خود عمل نمی‌کنند و بار مسئولیت پژوهش به عهده دانشجو می‌افتد از طرفی افزایش مقالات باکیفیت آن رابطه معکوسی دارد به‌طوری که کیفیت کلی مقالات مطلوب نیست و این با تحقیقات حسن‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) هم سویی دارد. در حالی که تعداد مقالات هدف نهایی نیست بلکه هدف دارا بودن مقالات باکیفیتی است که از نظر محتوا سبب گسترش واقعی مرزهای دانش و توسعه علم در رشته گردد، در ارائه محتوی این‌گونه مقالات آنچه مورد توجه است پرداختن به مبانی و نظریه‌های مطرح در زمینه مسئله و موضوع تخصصی پایان‌نامه است. تأکید بر مبانی نظری و ارائه نظریه‌های مطرح و مرتبط با موضوع مورد پژوهش یکی از نکاتی است که موجب غنی شدن و استحکام مقاله‌ها و نیز ارتباط دانش جدید با دانش کهن در حوزه‌های علوم انسانی و اجتماعی می‌شود (فتاحی، بگلو، آخشیک، ۱۳۹۳). همچنین تولید دانش رشد صعودی دارد و دانشگاه منبع و مرجع تولید دانش محسوب می‌شود، بنابراین بایستی جامعه و صنعت برای اجرای طرح‌های تحقیقاتی خود به آن مراجعه کنند. رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی از این امر مستثنی نیست. مراجعه به دانشگاه به‌منظور اجرای طرح‌ها و فعالیت‌های پژوهشی از طرف سازمان‌ها وجود ندارد و بخش‌های اجرایی از این پژوهش‌ها استفاده نمی‌کنند. علیرغم اینکه تولید دانش در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی توسعه خوبی دارد، ولی از کیفیت لازم در تولید دانش نیز برخوردار نیست. از طرفی انتشارات همچنان رشد داشته است. این

یافته در راستای یافته‌های پژوهش اوکولا^۱(۲۰۰۷)، اشرفی ریزی و همکاران^۲(۱۳۸۹)، رادفر^۳(۱۳۹۰)، امرایی و همکاران^۴(۱۳۹۲) است. تکراری بودن موضوعات کتاب‌ها از مقوله‌هایی است که نیاز به توجه بیشتری دارد که مؤلفان و مترجمان فعال در حوزه به منظور رفع خلأهای موجود، با دیدی کل‌نگر و جامع‌بنگرنند و به تمامی موضوعات آنهایی که کمتر رشد یافته‌اند بپردازند که یافته‌های ملک محمدی و حاجی زین العابدینی (۱۳۹۶) آن‌را تأیید می‌کند.

تکراری بودن موضوعات کتاب‌ها از مقوله‌هایی است که نیاز به توجه بیشتری دارد که مؤلفان و مترجمان فعال در حوزه به منظور رفع خلأهای موجود، با دیدی کل‌نگر و جامع‌بنگرنند و به تمامی موضوعات آنهایی که کمتر رشد یافته‌اند بپردازند که یافته‌های زین العابدینی و محمدی (۱۳۹۶) آن‌ها را تأیید می‌کند. مشکلات و محدودیت‌ها نظیر چالش‌های انسانی، محدودیت زمان پژوهش، محدودیت منابع مالی، ضعف حمایت دانشگاه و ضعف ساختار پژوهشی، تقلیدپذیری، تعهد‌گریزی، مسئله‌سازی، عدم برنامه‌ریزی راهبردی و عدم رویکرد پژوهش محوری در دانشگاه‌ها از عوامل چالش‌ساز در پژوهش هستند که راهبردها و پژوهش را محدود می‌کند. از مهم‌ترین عامل محدودکننده عدم رویکرد پژوهش محوری است که تحقیقات راج‌کومار (۲۰۱۷) و گنجی (۱۳۸۳) و همچنین پژوهش‌های زارعی و فامیل روحانی (۱۳۸۸) در این راستا انجام شده است. بر این اساس پژوهش رشته در تأمین هزینه‌های خود با مشکلاتی مواجه است. ارتباط ضعیف پژوهش با نیازهای جامعه و به دنبال آن ناتوانی در جذب طرح‌های تحقیقاتی را دلیل به وجود آوردن مشکلات مالی عنوان شده است. در ضعف روحیه کاری پژوهشی کم‌رنگ بودن نقش استادان راهنما، عدم همکاری پاسخگویان، عدم فرستادن دانشجویان دکترا به فرصت‌های مطالعاتی از مفاهیم مربوط به مقوله ضعف روحیه کاری پژوهشی به شمار می‌آیند. بر اساس نتایج حاصل از تحلیل مصاحبه‌ها، انجام پژوهش‌ها اصولاً نیازمند کار تیمی و بهره‌گیری از توان تخصصی هر یک از اعضاء است. این در حالی است که کمتر موردی پیش می‌آید که اعضای یک پژوهش با یکدیگر همکاری کنند و این نیاز به فرهنگ‌سازی کارگروهی در پژوهش دارد. عدم پژوهش محور بودن دانشگاه‌ها علاوه بر این، بر اساس دیدگاه‌های مصاحبه‌شوندگان، در ساختار و رویکرد آموزش محوری در دانشگاه‌ها و جزوه محوری کلاس‌ها، محقق و پژوهشگر تربیت نمی‌شود، بلکه بیشتر استاد و مدرس تربیت می‌شود تا پژوهشگر، به عبارت دیگر، در نتیجه رویکرد آموزش محوری در برخی دانشگاه‌ها و نوع تربیت افراد در این رویکرد، در بسیاری از مواقع اساتید تولیدکننده علم نیستند و صرفاً انتقال‌دهنده و مدرس می‌باشند، این در حالی است که برخی از اساتید هم اصولاً وارد حوزه پژوهش و تولید علم نمی‌شوند. به طور کلی چنین می‌توان گفت که پژوهشگری یک مهارت است و تنها با دانستن مسائل نظری، روش‌ها و اصول پژوهشگری حاصل نمی‌آید. بایستی این مهارت‌ها جهت انجام پژوهش توسط افراد کسب شود. اما همه افراد مجهز به چنین مهارتی نیستند. یکی دیگر از عوامل مهم محدودکننده پژوهش سیاست کلان آموزشی است که مربوط به مقوله عدم پژوهش محوری دانشگاه‌ها هستند. بر اساس نتایج حاصل، یکی از چالش‌های جدی که متوجه رشته است، سیاست دانشگاه‌ها در توجه به گسترش کمی آموزش است. به این مفهوم که توجه بیشتر دانشگاه به آموزش در بخش‌های تحصیلات تکمیلی، نظیر دانشگاه پیام نور موجب شده تا پژوهش در حاشیه قرار گیرد، در نتیجه رویکرد آموزش محوری، مشغله‌های بسیار زیادی برای اساتید در امور آموزشی به وجود آورده است. چنانکه اساتید بیشترین وقت خود را درگیر امور آموزشی، در بخش‌های مختلف تحصیلات تکمیلی، نظیر کلاس درس و پاسخگویی به دانشجویان می‌گذارند و فرصت کافی برای گذران در امور پژوهشی را ندارند. از سویی در برخی موارد مشغله‌های آموزشی و درآمد حاصل از آن مانع از احساس نیاز به امر پژوهش می‌شود. در پاسخ به سؤال دوم پژوهش استفاده از راهبردهای پژوهشی که در الگوی مفهومی مشخص شده‌اند، ترکیبی از راهبردها کاربردی‌تری و تجاری‌سازی همراه با مقوله‌های فرعی گسترش رابطه دانشگاه و جامعه، درآمدزایی پژوهش‌ها و ارزیابی و داوری پژوهش‌ها، و بهبود کارایی که شامل مقوله‌های فرعی ارتقاء کیفی و همکاری و تعاون از جمله راهبردهایی هستند که می‌توانند عملی شوند و باعث پیامدهایی شوند. بر اساس نتایج، به کارگیری یافته‌های پژوهش و ارتباط در این زمینه رضایت‌بخش نیست، درحالی که برای بهبود بخشیدن به این وضعیت، زمینه‌های مناسبی وجود دارد.

1. Ocholla

2. Ashrafi Rizi H, Kazempour Z, Papi

3. Radfar

4. Amraei M, Geraei E, Siamaki

در سازمان‌های دولتی و نهادهای موجود، رابطه‌ای جهت واگذاری طرح‌های خود به پژوهشگران احساس نشده است. ضروری است که در مرحله انتخاب موضوع در پژوهش‌های رشته به محورهای پژوهشی نهادهای موجود نظیر کتابخانه‌های عمومی مورد توجه قرار گیرد و اعتمادی مبنی بر اینکه واقعاً دانشگاه می‌تواند به آن‌ها در جهت رفع مسائل و نیازهای پژوهشی‌شان کمک کند به وجود آید. این که دانشگاه‌ها صرفاً مطالبی که مطرح می‌کنند جنبه تئوریک نداشته و قابلیت اجرایی و عملیاتی شدن را دارد. بر اساس یافته‌های پژوهش، راهبردها باعث اجرای دقیق و جامع پژوهش‌ها و پاسخگویی به نیازهای جاری و بومی جامعه همراه با توانمندی مشاوره اطلاعاتی منجر به کاهش چالش‌ها در پژوهش می‌شود.

منابع

- پاول، ر. (۱۳۷۹). روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران. ترجمه نجلا حریری. مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی
- حرری، ع. (۱۳۹۰). ضرورت رویکردی سه وجهی به آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی. کتاب ماه کلیات، (۱۶۶)، ۱۰-۱۱.
- حسن‌زاده، م.، اسبک تبار، م.، سهراب زاده، س.، و محمدی ضرون، م. (۱۳۹۸). رابطه بین هم‌نویسندگی و کیفیت مقالات: رهیافتی از مقالات منتشر شده در حوزه علم اطلاعات و دانش‌شناسی از سال ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴. پژوهش‌نامه علم‌سنجی، (۲)، ۱۷۷-۱۹۸.
- حیدری، غ.، قنادی نژاد، ف.، و چینی پرداز، ر. (۱۳۹۶). شناسایی و تحلیل اولویت‌های پژوهش در علم اطلاعات و دانش‌شناسی از دیدگاه اساتید و دانشجویان دکتری در این رشته. مدیریت اطلاعات، (۱)، ۴۹-۷۳.
- دیانی، م. (۱۳۸۷). پایان‌نامه، گنجی ناشناخته. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، (۴)، ۱-۱۶.
- دیانی، م. (۱۳۸۷). رواج مسئله‌سازی و افول مسئله‌یابی در تحقیقات کتابداری. کتابداری و اطلاع‌رسانی، (۱)، ۴۱-۳.
- دیانی، م. (۱۳۸۷). افزایش نمایانی و تزايد مقاله‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی. کتابداری و اطلاع‌رسانی، (۳)، ۱۱-۳.
- رهادوست، ف. (۱۳۸۶). فلسفه کتابداری و اطلاع‌رسانی. نشر کتابدار.
- زارعی، ع.، و فامیل روحانی، ع. (۱۳۸۸). وضعیت تحقیقات اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌های آزاد اسلامی منطقه پنج و شناسایی مشکلات آن‌ها در تولید علمی. مطالعات ملی کتابداری و سازمان‌دهی اطلاعات، (۸۰)
- عصاره، ف.، فرج پهلوی، ع.، و سیامکی، ص. (۱۳۹۳). پژوهش‌های علم اطلاعات و دانش‌شناسی در ایران: تحلیل محتوا، مجله علم‌سنجی کاسپین، (۲)، ۷-۱۳.
- فتاحی، ر. (۱۳۸۸). ارزش‌ها و جذابیت‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی: بازشناسی مبانی ارزشی کتاب. کتابدار.
- فتاحی، ر.، رجبعلی بگلو، ر.، و آخشیک، س. (۱۳۹۳). گذری و نظری برگزیده، حال و آینده: کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران: نگاهی به شکل‌گیری، دستاوردها و چالش‌های توسعه علم اطلاعات و دانش‌شناسی. شیراز: نامه‌ی پارسی: وزارت علوم تحقیقات و فناوری معاونت پژوهشی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری.
- کوکبی، م. (۱۳۸۸). بازنگری برخی از مشکلات روش پژوهش در رشته کتابداری و علم اطلاعات، در نصرت ریاحی نیا، همایش پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ رویکردها، رویه‌ها و کاربردها، ۱۲ اسفند. (۳۱-۳۹). کتابدار.
- کومار، ک. (۱۳۷۴). روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- گنجی، ع. (۱۳۸۳). مطالعه وضعیت تولید اطلاعات علمی اعضای هیئت‌علمی دانشگاه فردوسی مشهد. [پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی]، دانشگاه فردوسی مشهد.

References

- Ashrafi Rizi, H., Kazempour, & Z., Papi. (2010). A Survey of Publications by Non-Government, Special Publishers in Library and Information Science during (2001-2008). *Library and Information Science*, 13(2), 295-318. [In Persian].
- Boell, S., Kennan, M., & Willard, P. (2012). Fifty years of LIS education in Australia: Research productivity and visibility of LIS educators in higher education institutions, *Journal of Education in Library and Information Science*. 53(1), 49-68.

- Chuan, C., Qin, f., & Ma H. (2011). Survey Research on Implementation of Research Methods in Library and Information Science, *Library Tribune*, 31(6). Retrieved March 18, 2018, from http://www.jlis.cn/jtlscen/ch/reader/view_abstract.aspx?file_no=20120203&flag=1
- Corbin, J., & Strauss, A. (2008). *Basics of qualitative research: technique and procedures for developing grounded theory*. Los Angeles, Calif.: Sage..
- Corbin, J. & Strauss, A. (2015). *Basics of Qualitative Research: Techniques and procedures for Developing Grounded Theory (4 edition)*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC. SAGE Publications, Inc.
- Creswell, J. (2005). *Educational Research: Planning, Conducting, and Evaluating Quantitative and Qualitative Research*. Michigan: Merrill. Retrieved, May 21, 2018, from https://books.google.com/books/about/Educational_Research.html?id=IXcOAQAAMAAJ
- Diani, M. (2008) Thesis, Unknown Treasure, *Library and Information Quarterly*, 2 (4), 1-16. [In Persian].
- Diani, M. (2008). The prevalence of problem-solving and the decline of problem-solving in library research, *librarianship and information*, 41 (1), 1-3. [In Persian].
- Diani, M. (2008). Increasing the visibility and increasing the number of library and information articles. *Library and Information Science*, 11 (3). [In Persian].
- Fattahi, R. (2009). *Values and charms of librarianship and information: Recognizing the value foundations of books*. Tehran: Librarian. [In Persian].
- Fattahi, R. et al (2014). *Past and Present Past, Present, and Future: Library and Information Science in Iran: A Look at the Formation, Achievements, and Challenges of the Development of Information Science*. Shiraz: Persian letter: Ministry of Science, Research and Technology, Vice Chancellor for Research, Regional Center for Science and Technology Information. [In Persian].
- Ganji, A. (2004). *Study of the status of scientific information production of faculty members of Ferdowsi University of Mashhad*. [Master Thesis in Library and Information Science], Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian].
- Heidari, G. & Ghanadinezhad, F. (2018). Identifying and Analyzing Research Priorities in Each of the Research Axes of Knowledge and Information Science from the Viewpoint of the Faculty and Doctoral Students of This Field. *Iranian Journal of Information Processing and Management*, 34 (1), 57-88. [In Persian].
- Hassanzadeh, M., Esbaktabar, M., Sohrabzadeh, S., & Mohammadi Zeron, M. (2019) impact of Co-authorship on the Quality of Papers: An Approach to Papers Published in the Field of Knowledge and Information Science from 2008 to 2015. *Scientometrics Research Journal*, 5 (2), 177-198. [In Persian].
- Hori, A. (2011). The need for a three-pronged approach to library and information education. *General Book of the Month*, (166), 10-11. [In Persian].
- Kokbi, M. (2009). *Review of some problems of research methods in the field of librarianship and information science, in Nosrat Riahinia, Research Conference in Library and Information Science; Approaches, Procedures and Applications, March 3rd. (31-39)*. Librarian.
- Kumar, K. (1995) *Research methods in library and information science*. National Library of the Islamic Republic of Iran.
- Malekmohammadi, S., & Haji Zeinolabedini, M. (2017). A decade of book publishing in the field of knowledge and information science in Iran (2002-2011). *Journal of Management Information Systems*, 3 (1), 16-21. [In Persian].
- Ocholla, D., & Ocholla, L. (2007) Research in Library and Information Science in South Africa: an analysis of journal research output from 1993-2006. 73RD IFLA GENERAL CONFERENCE AND COUNCIL, 19-23 August 2007, Durban, South Africa. Electronic. Retrieved March 18, 2018, from <http://www.ifla.org/iv/ifla73/index.htm>
- Osareh, F., Farajpahlou, A., & Siamaki, S. (2014) Knowledge and Information Science Research in Iran: A content analysis. *Caspian Journal of Scientometrics*, 1(2), 7-13. [In Persian].
- Powell, R. (2000). *Essential Research Methods for Librarians*. Najla Hariri (Translator). Scientific Publications Center of Islamic Azad University. [In Persian]
- Rahadoust, F. (2007). *Philosophy of library and information science*. Tehran. Nashreketabdar. [In Persian].
- Radfar, A. (2012). A Survey on the Library and Information Science Researches in Iran. *Epistemology*, 5(18), 35-49. [In Persian].
- Raj K., Bhardwaj (2012). Research activities of library and information science professionals in Indian higher educational institutions: Competencies, support and engagements, *Journal of Library and Information Technology*, 37(1), 30-37.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative research: Grounded theory procedures and techniques*. Newbury park, CA: sage
- Zarei, A., & Famil Rouhani, A. (2009) Status of Research of Faculty Members of Islamic Azad Universities of Region Five and Identification of Their Problems in Scientific Production. *National Library Studies and Information Organization*, (80).

Identifying Appropriate Data Attributes In Order to Knowledge Discovery from Health Big Data Systems

Fatemeh Soleimani-Roozbahani¹ | Ali Rajabzadeh Ghatari^{2*} | Reza Radfar³

1-Ph.D. Candidate, Department of Information Technology Management, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran fatemeh.solaymani@srbiau.ac.ir

2-Department of Management, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran (Corresponding Author) alirajabzadeh@modares.ac.ir

3-Department of Industrial Management, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran radfar@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received:

29 January 2022

Received in revised form:

13 March 2022

Accepted:

28 April 2022

Published online:

28 April 2022

Keywords:

Knowledge Discovery in Databases, Health Big Data Systems, Appropriate Data for Knowledge Discovery, Exploratory and Confirmatory Factor Analysis

ABSTRACT

Objective: This study aimed to introduce the factors confirming the desirability of the data attributes in order to knowledge discovery from health big data systems by using factor analysis.

Methodology: This research was a Survey-Analytical study. The statistical population consisted of 655 specialists in the fields of data science, bioinformatics, and health information analysis inside and outside Iran, who were identified by snow flack method, and the research tool, researcher-made questionnaire was sent for them, and 247 questionnaires were completed and turned back. Data analysis methods were exploratory and confirmatory factor analysis using SPSS 22/0 and Lisrel 8/8 software.

Results: The results of Exploratory Factor Analysis explained six factors for identifying data characteristics that are: data quality, data stability, data compatibility, data value and accessibility, data efficiency and accuracy and completeness, which altogether had 68% of the total variance of the data. Confirmation analysis fit indices showed that the six-factor model has an acceptable fit with the data.

Conclusion: Findings indicate that based on the proposed model, data properties affect the process of knowledge discovery of health big data systems and six identified factors and 20 items of these factors, can be a good tool to identify the characteristics of data suitable for knowledge discovery of health big data systems for the effective use of these systems, emphasizing the independence of data format, and can help in the early diagnosis and treatment of diseases.

Cite this article: Soleimani-Roozbahani, F., Rajabzadeh Ghatari, A., Radfar, R. (2022). Identifying Appropriate Data Attributes In Order to Knowledge Discovery from Health Big Data Systems. *Journal of Knowledge Studies*, 15(56), 32-45.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.1.5

© The Author(s).

Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

شناسایی ویژگی‌های داده درخور جهت کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت

فاطمه سلیمانی روزبهانی^۱ | علی رجب زاده قطری^{۲*} | رضا رادفر^۳

۱- دانشجوی دکتری رشته مدیریت فناوری اطلاعات / کسب و کار هوشمند، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
fatemeh.solaymani@srbiau.ac.ir
۲- دانشیار گروه مدیریت صنعتی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران ایران (نویسنده مسئول) alirajabzadeh@modares.ac.ir
۳- استاد گروه مدیریت صنعتی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران radfar@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: هدف مطالعه حاضر ارائه و معرفی عوامل تأیید کننده مطلوبیت ویژگی‌های داده‌های مورد استفاده جهت کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت بوده است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۰۹	روش پژوهش: پژوهش پیش‌رو مطالعه توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری متخصصان حوزه علوم داده، بیوانفورماتیک و تحلیل اطلاعات سلامت داخل و خارج از کشور بودند که با استفاده از روش گلوله برفی ۶۵۵ نفر از آنها شناسایی شده، و برای آنها ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته ارسال شد که ۲۴۷ پرسشنامه را تکمیل و برگرداندند. روش استفاده شده تحلیل داده‌ها، تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS و Lisrel ۸/۸ بوده است.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۱۲/۲۲	یافته‌ها: نتایج تحلیل عاملی اکتشافی، شش عامل برای شناسایی ویژگی‌های داده درخور تبیین نمود که عبارتند از کیفیت داده، پایداری داده، سازگاری داده، ارزشمندی و دسترسی پذیری داده، کارایی داده و صحت و کامل بودن و روی هم رفته ۶۸ درصد از واریانس کل داده‌ها را دربرداشته است. شاخص‌های برازش تحلیل تأییدی نشان داد که الگوی شش عاملی برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۲/۰۸	نتیجه گیری: یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که بر اساس مدل ارائه شده ویژگی‌های داده بر فرایند کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت تأثیر دارد و شش عامل شناسایی شده و ۲۰ گویه سازنده این عوامل، می‌تواند ابزار مناسبی جهت شناسایی ویژگی‌های داده‌های مناسب برای کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت جهت به کارگیری مؤثر این سیستم‌ها باشد که با تأکید بر عدم وابستگی به فرمت داده، خصایص فراگیر داده‌های حوزه سلامت را دربر گرفته و توجه به آن می‌تواند به تشخیص و درمان زود هنگام بیماری‌ها کمک شایانی کند.
تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۲/۰۸	واژه‌های کلیدی: کشف دانش در دادگان، سیستم‌های کلان داده سلامت، داده‌های درخور جهت کشف دانش، تحلیل عاملی و تأییدی

استناد: سلیمانی روزبهانی، ف.، رجب زاده قطری، ع.، رادفر، ر. (۱۴۰۱). شناسایی ویژگی‌های داده درخور جهت کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت. *دانش‌شناسی*، ۱۵(۵۶): ۳۲-۴۵.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.1.5

حق مؤلف © نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

آنچه امروزه با عنوان کلان داده از آن یاد می‌شود مواد خام، دارایی‌های اطلاعاتی و دانشی سازمان‌ها است که در حجم بالا با سرعت زیاد تولید می‌شوند و از تنوع زیادی برخوردارند (میرحسینی و همکاران، ۱۴۰۰) و دانش حاصل از پردازش این کلان داده محور اصلی کسب و کار و علم در تمامی زمینه‌هاست (شویانا و کومار^۱، ۲۰۱۵). خودکارسازی فرایندهای سازمان‌ها و بهبود خدمات‌دهی به مشتریان و تصمیم‌گیری سریع و دقیق سازمانی از مزایای بهره‌گیری از پردازش کلان داده است (میرحسینی و همکاران، ۱۴۰۰). حوزه سلامت نیز هم‌چون دیگر حوزه‌ها به شدت مبتنی بر داده است و قادر است از بسترهای کلان داده در کنار فناوری‌ها و ابزارهای نوآورانه برای پیشبرد اهداف مراقبتی و درمانی خود بهره‌گیرد (گالیتسی، کاتسالیکی، و کومار^۲، ۲۰۲۰). کلان داده حوزه سلامت را می‌توان به چهار دسته اصلی طبقه‌بندی کرد: کلان داده پزشکی یا بالینی، کلان داده سلامت و رفتار عمومی، کلان داده تجارب پزشکی، و کلان داده محتوای پزشکی (هونگ و دیگران^۳، ۲۰۱۸). هر چهار حوزه کلان داده سلامت حاوی حجم عظیمی از داده‌های بی‌ساختار (مانند دست‌نوشته‌های کارکنان حوزه درمان) و داده‌های ساختاریافته متنوع، داده‌های حساس، داده‌های پردازش‌آنی است که ادغام، پردازش و ذخیره آنها را با چالش بزرگی روبرو می‌کند (جی و کیم^۴، ۲۰۱۳). با این حال مزایای بهره‌گیری از کلان داده پردازش شده حوزه سلامت و کشف دانش از آنها، انگیزه و اشتیاق کافی را برای ذینفعان این حوزه جهت بهره‌برداری از این منبع پیچیده فراهم کرده است (رادیک^۵ و همکاران، ۲۰۰۳ و پرامانیک^۶ و همکاران، ۲۰۲۲). بهره‌برداری از کلان داده حوزه سلامت مستلزم فراهم‌سازی داده مناسب و درخور استفاده در سیستم‌های پردازشی است که عدم توجه به آن هزینه قابل توجهی را با خود به همراه دارد. به طور مثال، کسب و کارهای ایالات متحده به طور متوسط سالانه بالغ بر ۶۰۰ میلیارد دلار در این حوزه هزینه می‌کنند (عبدالله^۷، ۲۰۱۵). مناسب و درخور بودن داده در برنامه‌های پردازش کلان داده که حجم، تنوع و سرعت بالایی از داده را پشتیبانی می‌کنند از اهمیت بالایی برخوردار است. داده نامناسب علاوه بر تأثیر منفی بر انتخاب و توسعه الگوریتم‌های پردازش، قادر است صدمات جبران‌ناپذیری در دنیای واقعی ایجاد کند (لوتون^۸، ۲۰۲۱). این مهم بر لزوم پرشدن شکاف میان داده‌های ذخیره شده در منابع داده و شکل مناسب آن جهت استفاده از الگوریتم‌های کشف دانش پیش از بهره‌گیری از ابزارهای کشف دانش صحنه می‌گذارد (آلفرد^۹، ۲۰۰۵). مسئله مناسب و درخور بودن داده در حوزه سلامت از اهمیت، حساسیت، و عمق بیشتری برخوردار است. داده حوزه سلامت به سرعت در طول زمان به شیوه‌های مختلف همچون منسوخ شدن و تغییر، درخور بودن خود را از دست می‌دهد (عبدالله، ۲۰۱۵). این امر نه تنها فرایند پایش عملکرد مؤسسات و کارکنان حوزه درمان را تحت تأثیر قرار می‌دهد بلکه قادر است فرآیندهای پیشگیری، درمان و مراقبت را با چالش‌های جدی روبرو نماید و سلامت فردی و اجتماعی را به خطر اندازد. بر اساس اهمیت مسئله تناسب، هماهنگی و درخور بودن داده‌ها به منظور کشف دانش از آنها در سیستم‌های کلان داده سلامت، این پژوهش به دنبال آن است که ابعاد داده مناسب و درخور (دقت و اعتبار، قابلیت اطمینان، جامعیت، خوانایی، بهنگامی، قابلیت دسترسی، مفید بودن، امنیت و محرمانه بودن) را از دیدگاه خبرگان حوزه علم داده و فناوری اطلاعات سلامت مورد ارزیابی قرار دهد تا در صورت امکان بتوان جهت ارتقاء سلامت فردی و اجتماعی و تسریع و بهبود تصمیمات و سیاست‌های کلان حوزه سلامت از دانش کشف شده از منبع داده‌ای عظیم سلامت بهره‌جوید. یافته‌های این پژوهش می‌تواند جهت افزایش نتیجه‌بخشی، کارایی و اثربخشی سیستم‌های ذخیره و پردازش کلان

1. Shobana and Kumar

2. Galetsi, Katsaliaki, and Kumar

3. Hong et al.

4. Jee and Kim 2013

5. Roddick

6. Pramanik

7. Abdullah

8. Lawton

9. Alfred

داده سلامت و در نتیجه آن بهبود سطح کیفی سلامت جامعه، سرعت بخشی به تصمیمات این حوزه و در نتیجه ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان مثرتر باشد.

هرچند که داده درخور و مناسب تعریفی یکتا و واحد ندارد و بسته به محیط اطلاعاتی و نوع کاربرد می‌تواند شکل متفاوت به خود بگیرد، اما می‌توان بر اساس برآیند این پژوهش‌ها ویژگی‌های داده درخور را بازنمایی نمود. داده درخور داده‌ای است که دسترسی به آن همراه با سهولت و امنیت باشد، به عبارتی دسترسی‌پذیری یکی از ویژگی‌های داده مناسب و درخور است. قابلیت بالای درک و همچنین تفسیر داده، خوانایی، جامعیت و امکان خلاصه‌سازی و بازنمایی بصری، و ایجاد ارزش افزوده، مفید بودن آن، کافی و وافی بودن داده همچنین اعتبار، باورپذیری، صحت و دقت و اعتبار داده و بهنگامی آن و قابلیت یکپارچه‌سازی نیز از ویژگی‌های معرفی شده برای داده درخور استفاده در سیستم‌های پردازشی سلامت هستند (وانگ و استرانگ^۱، ۱۹۹۶، سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۰۳ و مؤسسه اطلاعات سلامت کانادا^۲، ۲۰۱۱). پژوهش‌های انجام شده در این حوزه با رویکردهای مختلف مسئله مناسب و درخور بودن داده حوزه سلامت را مورد بررسی قرار داده‌اند. ذخیره، بازیابی و تبادل استاندارد و مناسب داده و اطلاعات در حوزه بهداشت و بخصوص در سیستم‌های پرونده الکترونیک سلامت از ضروریات استفاده از فناوری اطلاعات در این حوزه است و زبان مشترکی جهت توسعه سیستم‌های اطلاعات سلامت ایجاد می‌کند (احمدی و دیگران، ۱۳۹۱). اما از آنجا که الگوی جامع و استاندارد جهت توسعه پرونده الکترونیک سلامت وجود ندارد، برخی مطالعات مجموعه‌ای از استانداردهای توسعه پرونده الکترونیک سلامت را به منظور دسترسی به داده‌های مناسب، کامل و صحیح جهت تدوین استاندارد ملی پرونده الکترونیک سلامت بررسی نموده‌اند (کیخا و دیگران، ۱۳۹۵). از سویی ارائه خدمات مناسب و با کیفیت به بیماران از وظایف نظام‌های اطلاعات سلامت است که تأمین ویژگی‌های داده امن امکان بهره‌برداری کامل و موفق خدمات سلامت را فراهم می‌نماید (مقدسی و عیانی، ۱۳۹۲). بر همین اساس در راستای تأمین ویژگی‌های داده امن، استانداردهای بین‌المللی داده امن مناسب استفاده در سیستم‌های سلامت به ویژگی‌های داده و اطلاعات، آموزش، دسترسی و سرور شبکه توجه نموده‌اند (مقدسی و قائمی، ۱۳۹۴). پژوهشگرانی همچون واند^۳، وانگ، ردمن^۴، ژارک^۵ و بویی^۶ از جمله شاخص‌ترین نظریه‌پردازان این حوزه می‌باشند، که ویژگی‌های داده مناسب و درخور حوزه سلامت را قابلیت دسترسی، قابلیت بازنمایی، کیفیت زمینه‌ای و کیفیت ذاتی برشمرده‌اند. همچنین سازمان بهداشت جهانی ابعاد داده مناسب و درخور جهت استفاده از سیستم‌های الکترونیک سلامت را دقت، اعتبار قابلیت اطمینان، جامعیت، خوانایی، بهنگامی، قابلیت دسترسی، مفهوم یا مفید بودن، امنیت و محرمانه بودن برشمرده است (۲۰۰۳). در راستای به‌اشتراک‌گذاری این داده‌ها به شکل مناسب و مطلوب روشی جهت مناسب‌سازی داده و پاکسازی آن بمنظور منحصربه‌فرد شدن ویژگی‌های رکورد‌های داده‌ای در مجموعه داده ارائه شده است (پراسر^۷ و همکاران، ۲۰۱۸). با توجه به افزایش تمرکز و اهمیت گردآوری و پردازش داده‌های عظیم سلامت جهت مهار و مبارزه با پاندمی کووید ۱۹ ابزاری به منظور ارزیابی کیفیت و تناسب داده‌های حاکمیت باز کووید ۱۹ منتشر شده است که البته در حال حاضر داده‌های سلامت در ایالات متحده، اتحادیه اروپا و چین فاقد چنین ابرداده‌ای^۸ است.

بررسی انتقادی و تحلیلی ادبیات حوزه سلامت، عدم وجود روش یا استاندارد مناسب شناسایی داده‌های درخور (مناسب) را جهت کشف دانش از کلان داده این حوزه نشان می‌دهد. در این راستا، پژوهش حاضر در نظر دارد ویژگی‌های داده درخور جهت کشف دانش از آنها در حوزه سلامت را شناسایی کند. جهت دستیابی به این هدف پژوهشگر از روش ترکیبی جمع‌آوری داده (مرور ادبیات حوزه و

1. Wang & Strong

2. Canadian Health Information Institute

3. Wand

4. Redman

5. Jarke

6. Bovee

7. Prasser

8. metadata

مصاحبه عمیق با خبرگان) بهره می‌جوید. ویژگی‌های استخراج و شناسایی شده با تاکید بر عدم وابستگی به فرمت داده، خصایصی فراگیر خواهد بود که داده‌های حوزه سلامت را دربرمی‌گیرد. با توجه به هدف پژوهش حاضر، سؤالات اصلی پژوهش شرح ذیل می‌باشند:

- ویژگی‌های داده درخور در حوزه سلامت جهت کشف بهینه دانش از آن‌ها کدامند؟
- آیا ویژگی‌های داده درخور بر فرایند کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت تأثیر دارد؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع کاربردی و به روش کمی توصیفی-تحلیلی انجام شده است، همچنین از نظر هدف پژوهش، اکتشافی-تبیینی-پیش‌بینی است، و از نظر رویکرد پژوهش، کمی است. جامعه آماری، تمامی خبرگان در حوزه یادگیری ماشین و داده‌کاوی، علوم پزشکی، مدیریت اطلاعات و اسناد پزشکی، فناوری اطلاعات سلامت داخل و خارج از کشور هستند که تعداد دقیقی از آنها در دسترس نیست. آنجا که در تحلیل عاملی حجم نمونه برای هر متغیر پنج تا ۱۰ نمونه و طور کلی در مجموع تا حداکثر ۳۰۰ نمونه توصیه شده است، بر این اساس پرسشنامه برای ۶۵۵ نفر از خبرگان داخلی و خارجی شناسایی شده (بر اساس سوابق کاری و تحصیلی آنها در حوزه مورد نظر) با استفاده از روش گلوله برفی ارسال شد و ۲۴۷ پرسشنامه پاسخ داده شده برگشت داده شد (که نشان دهنده میزان پاسخگویی ۳۷/۷ درصد است).

ابزار استفاده شده برای گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته بر اساس بررسی و مرور متون و ادبیات موضوع است و دارای ۲۰ سؤال رتبه‌بندی شده بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای که از خیلی کم تا خیلی زیاد نمره‌گذاری شده، بود. برای تأیید روایی محتوایی و صوری این پرسشنامه در اختیار ۲۰ نفر از اعضای هیأت علمی حوزه علم داده، مهندسی داده، تحلیل داده، انفورماتیک پزشکی و اطلاعات سلامت قرار داده شد و پرسشنامه نهایی بر اساس نظر آنها تدوین گردید. بر اساس نظر آنها پرسشنامه از روایی صوری و محتوایی مناسبی برخوردار بوده است. همچنین برای ارزیابی پایایی پرسشنامه در این پژوهش، ۲۰ نسخه به‌عنوان پیش‌آزمون^۱، جمع‌آوری شده و توسط نرم‌افزار SPSS^۲ ۲۶/۰، آلفای کرونباخ برای آن‌ها محاسبه شده است که این آلفا ماهیت واریانس دارد. با انجام این آزمون روی داده‌ها آلفای کرونباخ برابر ۰/۹۲۲ به دست آمده است که نشان‌دهنده پایایی بالا^۳ و در حد مطلوب مقیاس مورد استفاده برای بررسی موضوع مطالعه است.

در این پژوهش به منظور پی‌بردن به متغیرهای زیربنایی یک پدیده یا تلخیص داده‌ها از روش تحلیل عاملی استفاده شده است. داده‌های اولیه برای تحلیل عاملی، ماتریس همبستگی بین متغیرها است. تحلیل عاملی، متغیرهای وابسته از قبل تعیین شده‌ای ندارد. مقاصد استفاده از تحلیل عاملی به دو دسته کلی مقاصد اکتشافی، مقاصد تأییدی تقسیم می‌شود. در این پژوهش از هر دو مقصد تحلیل عاملی برای شناسایی و تأیید ویژگی‌های مناسب و درخور داده‌ها برای کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت استفاده شده است.

با استفاده از روش تحلیل عاملی اکتشافی توسط نرم‌افزار SPSS ۲۶/۰، داده‌های گردآوری شده تحلیل و بر اساس گام‌های این روش (ارزیابی تناسب داده‌ها برای تحلیل عاملی، استخراج عامل‌ها، چرخش عامل‌ها و نام‌گذاری عوامل) عوامل شناسایی داده در خور جهت کشف دانش شناسایی شد. سپس با استفاده از نرم‌افزار Lisrel ۸/۸ بر روی عوامل شناسایی شده، تحلیل عاملی تأییدی جهت تعیین میزان توان مدل عامل از قبل تعریف شده به شرح زیر انجام گردید.

به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر تأیید ویژگی‌های داده‌های مناسب جهت کشف دانش در سیستم‌های کلان داده سلامت از تحلیل عاملی اکتشافی متغیرها با استفاده از نظرات ۲۴۷ نفر از خبرگان استفاده شد. در این فرایند ابتدا کفایت نمونه‌گیری با استفاده از آزمون

1. Pilot Study

2. Statistical Package for Social Sciences 23.0

۳ در صورتی که ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه بزرگ‌تر از ۰.۷ باشد، آنگاه آزمون از پایایی قابل قبولی برخوردار است.

کرویت بارتلت^۱ و آزمون کفایت نمونه‌گیری کیسر-مایر-الکین^۲ بررسی شد. نتیجه آزمون KMO به همراه نتیجه آزمون بارتلت در جدول ۱ آمده است.

جدول ۱. نتایج آزمون KMO و Bartlett

KMO and Bartlett's Test		
۰/۸۱	آزمون کفایت نمونه‌گیری KMO	
۷۷۸/۳۵۴	۳۵۴/۷۷۸	آزمون کرویت بارتلت
۱۹۰	۱۹۰	
۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	

از آنجا که شاخص KMO برای این سازه برابر با ۰/۸۱ و شاخص بارتلت ۰/۰۰ است پس می‌توان نتیجه گرفت داده‌های جمع‌آوری شده برای این سازه به منظور استفاده در تحلیل عاملی مناسب هستند. گام بعدی فرایند، تعیین مقادیر اشتراکات استخراجی برای متغیرهاست. همبستگی هر متغیر با هر عامل بار عاملی نامیده می‌شود و مقدار آن بین ۱- و ۱+ تغییر می‌کند. در این مطالعه، مقادیر اشتراکات استخراجی برای متغیرها کوچکتر از یک بود. این عامل‌ها توانسته‌اند ۶۸ درصد از واریانس گویه شماره ۸ (اعتبار داده و قابل قبول بودن داده) و در مقابل ۳۸ درصد از واریانس گویه ۱۰ (مقبولیت منبع داده) را تبیین کنند. مرحله سوم فرایند تحلیل عاملی مشخص کردن سهم هر عامل در تبیین مجموع واریانس تمامی گویه‌ها است. هدف مرحله استخراج عامل‌ها، به دست آوردن سازه‌های زیربنایی است که تغییرات متغیرهای مورد مشاهده را موجب شده است. جدول ۲ عوامل استخراج شده همراه مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی را نشان می‌دهد.

جدول ۲. استخراج عامل‌های مؤثر بر شناسایی و تأیید ویژگی‌های داده

مقادیر ویژه عوامل استخراجی چرخش یافته			مقادیر ویژه عوامل استخراجی بدون چرخش			مقادیر ویژه اولیه			عامل‌ها
درصد تجمعی	درصد واریانس	مجموع	درصد تجمعی	درصد واریانس	مجموع	درصد تجمعی	درصد واریانس	مجموع	
۱۰/۶۴۰	۱۰/۶۴۰	۲/۱۲۸	۲۱/۳۹۹	۲۱/۳۹۹	۴/۲۸۰	۲۱/۳۹۹	۲۱/۳۹۹	۴/۲۸۰	۱
۱۹/۹۱۴	۹/۲۷۵	۱/۸۵۵	۲۸/۲۱۸	۶/۸۱۹	۱/۳۶۴	۲۸/۲۱۸	۶/۸۱۶	۱/۳۶۴	۲
۲۸/۹۵۵	۹/۰۴۱	۱/۸۰۸	۳۴/۸۷۰	۶/۶۵۲	۱/۳۳۰	۳۴/۸۷۰	۶/۶۵۲	۱/۳۳۰	۳
۳۷/۶۱۴	۸/۶۵۹	۱/۷۳۲	۴۰/۹۵۲	۶/۰۸۲	۱/۲۱۶	۴۰/۹۵۲	۶/۰۸۲	۱/۲۱۶	۴
۴۴/۸۴۱	۷/۲۲۶	۱/۴۴۵	۴۶/۷۵۱	۵/۷۹۹	۱/۱۶۰	۴۶/۷۵۱	۵/۷۹۹	۱/۱۶۰	۵
۵۱/۹۰۲	۷/۰۶۱	۱/۴۱۲	۵۱/۹۰۲	۵/۱۵۱	۱/۰۳۰	۵۱/۹۰۲	۵/۱۵۱	۱/۰۳۰	۶
						۵۶/۸۸۶	۴/۹۸۳	۰/۹۹۷	۷
						۶۱/۴۵۳	۴/۵۶۸	۰/۹۱۴	۸

^۱ Baelett's Test of Sphericity در جامعه برابر قرار می‌گیرد، در جامعه برابر Baelett's Test of Sphericity^۱ آزمون کرویت بارتلت به ارزیابی این سؤال می‌پردازد: ماتریس همبستگی که پایه تحلیل عاملی قرار می‌گیرد، در جامعه برابر Baelett's Test of Sphericity^۱ صفر است یا خیر.

^۲ مشخص می‌کند که آیا تحلیل عاملی بر روی داده‌های جمع‌آوری شده قابل اجرا می‌باشد KMO شاخص کایزر-مایر-الکین (KMO)^۲

						۶۵/۷۹۸	۴/۳۴۴	۰/۸۶۹	۹
						۷۰/۰۶۷	۴/۲۷۰	۰/۸۵۴	۱۰
						۷۳/۹۱۱	۳/۸۴۴	۰/۷۶۹	۱۱
						۷۷/۶۳۶	۳/۷۲۵	۰/۷۴۵	۱۲
						۸۱/۰۵۰	۳/۴۱۴	۰/۶۸۳	۱۳
						۸۴/۲۶۸	۳/۲۱۸	۰/۶۴۴	۱۴
						۸۷/۴۳۱	۳/۱۶۴	۰/۶۳۳	۱۵
						۹۰/۳۰۹	۲/۸۷۸	۰/۵۷۶	۱۶
						۹۳/۰۴۶	۲/۷۳۶	۰/۵۴۷	۱۷
						۹۵/۶۰۱	۲/۵۵۵	۰/۵۱۱	۱۸
						۹۷/۹۰۸	۲/۳۰۷	۰/۴۶۱	۱۹
						۱۰۰/۰۰	۲/۰۹۲	۰/۴۱۸	۲۰

همانطور که در جدول ۲ دیده می‌شود ۲۰ گویه مورد نظر به ۶ عامل کاهش پیدا کرده است و می‌توان از ترکیب این ۲۰ گویه، ساختار جدیدی بر اساس عامل‌ها طراحی و بر اساس آنها به تحلیل پرداخت. و اگر شش عامل استخراج شود، حدود ۵۱ درصد از واریانس بیان خواهد شد. عامل اول با مقدار ویژه ۴/۲۸ حدود ۱۱ درصد از کل واریانس ویژگی‌های داده را تبیین نماید. عامل دوم با مقدار ویژه ۱/۳۶۴، بیش از ۹ درصد واریانس، عامل سوم با مقدار ویژه ۱/۳۳ نیز ۹ درصد از واریانس، عامل چهارم با مقدار ویژه ۱/۲۱۶، ۹ درصد از واریانس، عامل پنجم با مقدار ویژه ۱/۱۶، بیش از ۷ درصد واریانس و نهایتاً عامل ششم با مقدار ویژه ۱/۰۳ نیز ۷ درصد واریانس را تبیین نموده است. مرحله چهارم از تحلیل عاملی، شناخت ماتریس همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌ها و دسته‌بندی هر گویه در هر عامل است. در جدول ماتریس همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌های استخراج شده با مقدار ویژه بالاتر از یک را قبل از چرخش که مقدار همبستگی آن بین گویه‌ها و عامل‌ها بین ۱- و ۱+ نوسان است، معمولاً تفسیر نتایج همبستگی‌ها قبل از چرخش، با مشکل رو برو می‌شود، به همین دلیل نتایج قبل از چرخش در این مطالعه آورده نشده است.

جدول ۳. ماتریس مولفه‌های تحلیل عاملی چرخش یافته برای شناسایی و تأیید ویژگی‌های داده

شماره گویه	متغیرها	عامل‌های چرخش یافته					
		۱	۲	۳	۴	۵	۶
q9	معقولیت داده / قابل قبول بودن داده	۰/۶۷۳	- ۰/۱۳۲	۰/۱۱۲	۰/۱۴۱	۰/۲۳۶	۰/۰۱۲
q18	دسترسی پذیری داده	۰/۶۴۷	۰/۱۹۷	- ۰/۰۱۴	۰/۲۹۱	- ۰/۲۳۱	- ۰/۰۵۰
q8	اعتبار داده	۰/۵۷۴	۰/۱۸۲	۰/۰۵۹	- ۰/۱۰۵	- ۰/۲۱۹	۰/۴۷۵
q10	مقبولیت منبع داده	۰/۴۹۶	۰/۳۰۳	۰/۰۷۰	۰/۱۲۱	۰/۱۰۳	۰/۰۸۸
q5	قابلیت تفسیر داده	۰/۰۵۸	۰/۶۵۲	- ۰/۱۴۷	۰/۱۳۹	- ۰/۰۱۵	۰/۳۱۱
q4	ابعاد مرتبط با زمان / زمان محور بودن داده	۰/۰۴۲	۰/۵۸۶	۰/۲۴۱	۰/۱۶۹	۰/۰۶۰	۰/۱۲۶
q3	ثبات در سراسر منابع داده قابلیت اطمینان	۰/۳۸۸	۰/۵۷۵	۰/۱۵۵	- ۰/۲۳۹	۰/۱۶۶	۰/۰۴۹
q20	پاسخگویی داده / زمان پاسخ داده	۰/۰۵۹	۰/۵۷۱	۰/۲۱۱	۰/۰۹۱	۰/۲۲۸	- ۰/۰۷۴

۰/۰۲۳	-۰/۲۴۲	۰/۰۱۹	۰/۶۳۳	۰/۰۶۵	۰/۲۵۴	کامل بودن و جامعیت داده‌ها	q2
۰/۱۹۱	۰/۲۲۷	۰/۱۴۲	۰/۶۳۲	۰/۱۰۰	۰/۰۰۸	عینی و مشهود بودن داده	q11
۰/۱۵۶	۰/۰۹۹	۰/۱۱۲	۰/۶۲۷	۰/۱۸۱	-۰/۰۰۴	قابلیت اتکا داده	q7
-۰/۳۷۴	۰/۳۵۱	۰/۰۰۶	۰/۴۰۶	۰/۰۵۶	۰/۳۷۳	حجم مناسب داده/ حجم داده	q17
۰/۱۴۲	۰/۱۵۴	۰/۷۱۹	۰/۰۰۱	۰/۰۷۹	۰/۰۵۶	قابلیت انتقال داده	q19
۰/۲۲۴	۰/۰۳۷	۰/۵۸۹	۰/۱۲۶	۰/۰۱۳	۰/۱۵۸	سهولت درک داده/ قابلیت درک داده	q6
۰/۱۳۱	-۰/۱۵۱	۰/۵۳۹	۰/۳۲۴	۰/۳۵۵	۰/۱۴۱	امنیت/ انحصار دسترسی به داده	q14
۰/۲۳۹	۰/۳۱۶	۰/۳۵۸	۰/۱۶۴	۰/۱۵۰	۰/۲۴۱	ارزش افزوده داده	q15
۰/۰۲۰	۰/۷۰۴	۰/۰۶۸	-۰/۰۰۲	۰/۱۸۴	-۰/۰۲۶	قابلیت ارائه فشرده و مختصر	q16
۰/۱۰۴	۰/۴۶۵	۰/۱۳۰	۰/۱۳۹	۰/۰۸۵	۰/۴۳۸	مربوط بودن داده	q12
۰/۶۲۷	۰/۰۳۰	۰/۰۱۶	۰/۳۳۵	-۰/۰۲۱	۰/۰۳۳	دقت و صائب بودن داده‌ها	q1
۰/۵۵۲	۰/۳۰۱	۰/۳۸۷	۰/۰۲۸	۰/۰۴۷	۰/۱۳۳	میزان سهولت بهره‌مندی از داده در دسترس	q13

جدول ۳ داده‌های ماتریس دوران یافته تحت چرخش واریماکس مربوط به شناسایی و تأیید ویژگی‌های داده در کشف دانش را نشان می‌دهد. این داده‌ها نشان می‌دهد بالاترین بار چهار گویه اول بر روی عامل اول یعنی (q9، q8، q10، q11) است همچنین در دسته‌بندی سایر گویه‌ها در عامل‌های دوم تا ششم نیز، وجود این همبستگی بین گویه‌ها و عامل‌ها ملاحظه می‌شود و می‌توان بر اساس این همبستگی و بزرگترین بار عاملی، آن‌ها را در عامل‌ها دسته‌بندی کرد.

برای استخراج عنوان عامل در این بخش از پژوهش، مجدداً از رأی و نظر خبرگان استفاده شده و بر اساس مطالعات گروهی برای عوامل کشف شده در هر دسته از متغیرها عنوان مناسب انتخاب شده است. از آنجا که متغیرهای دارای همبستگی بیشتر با هر یک از عامل‌ها در عامل مورد نظر قرار می‌گیرند، بنابراین متغیرهای مختلف در شش عامل مطابق آنچه که در

جدول ۴ دیده می‌شود، نام‌گذاری شده است.

جدول ۴. نام‌گذاری عوامل شناسایی و تأیید ویژگی‌های داده

نام عامل	متغیرها
سنجش کیفیت داده	معقولیت داده / قابل قبول بودن داده
	دسترسی پذیری داده
	اعتبار داده
	مقبولیت منبع داده
سنجش پایداری داده	قابلیت تفسیر داده
	ابعاد مرتبط با زمان/ زمان محور بودن داده
	ثبات در سراسر منابع داده قابلیت اطمینان
	پاسخگویی داده/ زمان پاسخ داده

سنجش سازگاری داده	کامل بودن و جامعیت داده‌ها
	عینی و مشهود بودن داده
	قابلیت اتکا داده
	حجم مناسب داده/ حجم داده
سنجش ارزشمندی و دسترسی پذیری داده	قابلیت انتقال داده
	سهولت درک داده/ قابلیت درک داده
	امنیت/ انحصار دسترسی به داده
	ارزش افزوده داده
سنجش کارایی داده	قابلیت ارائه فشرده و مختصر
	مربوط بودن داده
سنجش صحت و کامل بودن	دقت و صائب بودن داده‌ها
	میزان سهولت بهره‌مندی از داده در دسترس

پس از دسته‌بندی و مشخص شدن عوامل، به منظور اعتباریابی مدل پژوهش از تحلیل عاملی تأییدی و الگوسازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار Lisrel 8.80 استفاده شده است. شکل ۱، خروجی تحلیل عاملی تأییدی در حالت تخمین استاندارد را نشان می‌دهد. هر چه بار عاملی به عدد یک نزدیکتر باشد، یعنی مؤلفه بهتر می‌تواند متغیر مکنون را تبیین نماید. اگر بار عاملی کمتر از ۰/۳ باشد رابطه ضعیف در نظر گرفته می‌شود، و از آن صرف‌نظر می‌شود، بار عاملی بین ۰/۳ تا ۰/۶ قابل قبول و اگر بیش از ۰/۶ باشد کاملاً مطلوب است. همچنین مقدار شاخص RMSEA^۱ کمتر از ۰/۰۵ نشان دهنده برازش خوب مدل است. همانطور که در شکل ۱ و

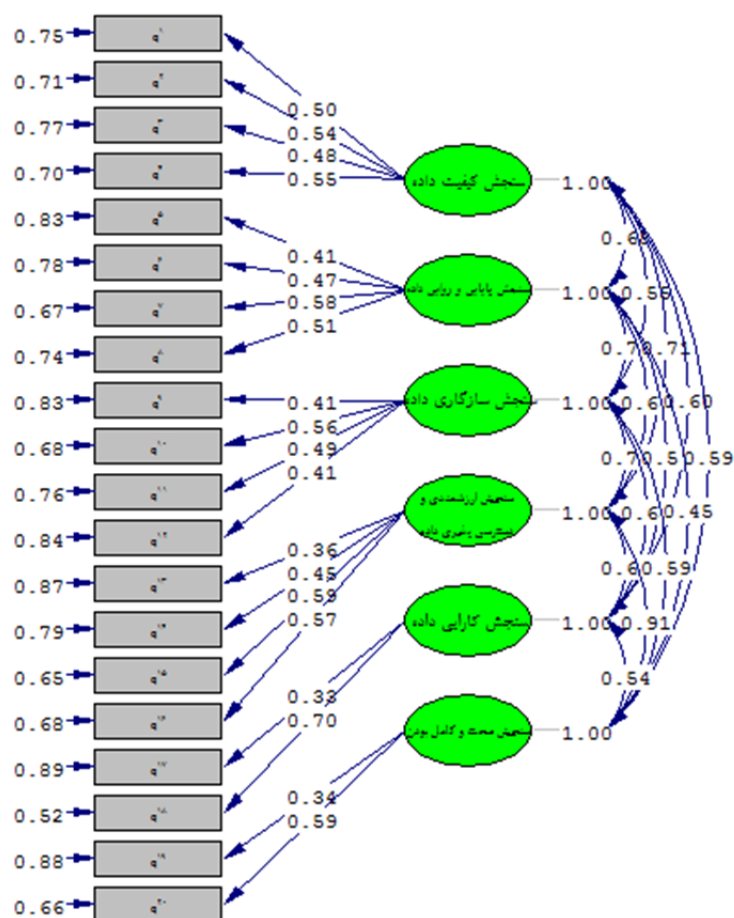
جدول ۵ دیده می‌شود، بار عاملی همه مولفه‌ها بیشتر از ۰/۳ است. بنابراین، این مؤلفه‌ها تبیین کننده مناسبی برای متغیر مورد نظر هستند و شاخص RMSEA هم برابر ۰/۰۳۶ است که شرط مورد نظر برازش را ارضا می‌نماید.

جدول ۵. ضرایب بارهای عاملی مؤلفه‌های پژوهش

بار عاملی	شاخص	مؤلفه‌ها
۰/۵۰	معقولیت داده / قابل قبول بودن داده	سنجش کیفیت داده
۰/۵۴	دسترسی پذیری داده	
۰/۴۸	اعتبار داده	
۰/۵۵	مقبولیت منبع داده	
۰/۴۱	قابلیت تفسیر داده	
۰/۴۷	ابعاد مرتبط با زمان/ زمان محور بودن داده	سنجش پایایی و روایی داده
۰/۵۸	ثبات در سراسر منابع داده قابلیت اطمینان	

¹ Root mean square error of approximation) Weighted root-mean-square residual

۰/۵۱	پاسخگویی داده/ زمان پاسخ داده	
۰/۴۱	کامل بودن و جامعیت داده‌ها	سنجش سازگاری داده
۰/۵۶	عینی و مشهود بودن داده	
۰/۴۹	قابلیت اتکا داده	
۰/۴۱	حجم مناسب داده/ حجم داده	
۰/۳۶	قابلیت انتقال داده	سنجش ارزشمندی و دسترسی پذیری داده
۰/۴۵	سهولت درک داده/ قابلیت درک داده	
۰/۵۹	امنیت/ انحصار دسترسی به داده	
۰/۵۷	ارزش افزوده داده	
۰/۳۳	قابلیت ارائه فشرده و مختصر	سنجش کارایی داده
۰/۷	مربوط بودن داده	
۰/۳۴	دقت و صائب بودن داده‌ها	سنجش صحت و کامل بودن
۰/۵۹	میزان سهولت بهره‌مندی از داده در دسترس	

Chi-Square=203.74, df=155, P-value=0.00525, RMSEA=0.036

شکل ۱. مدل اندازه‌گیری عوامل مؤثر رفتاری بر ارتباطات علمی در حالت تخمین استاندارد

یافته‌ها

پس از تکمیل نتایج محاسبات و آزمون‌های آماری می‌توان یافته‌های پژوهش را گزارش نمود. بر اساس داده‌های گردآوری شده، مشخصات دموگرافیک پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶. مشخصات دموگرافیک پاسخ‌دهندگان

مشخصه	تعداد		درصد
سن	۲۰ تا ۳۰ سال	۷۳	۲۹/۷
	۳۰ تا ۴۰ سال	۱۴۰	۵۶/۸
	۴۰ تا ۵۰ سال	۳۳	۱۳/۵
	۵۰ تا ۶۰ سال	۱	کمتر از یک درصد
	بالای ۶۰ سال	۰	۰
رشته تخصصی یا شغلی	متخصص داده کاوی و علوم داده	۱۳۹	۵۶/۲
	متخصص یادگیری ماشین	۴۰	۱۶/۱
	متخصص تحلیل کلان داده	۳۷	۱۴/۹
	متخصص فناوری اطلاعات سلامت	۲۵	۱۰/۱
	همه گزینه‌ها	۶	۲/۴
مدت فعالیت در حوزه تخصصی	کمتر از ۵ سال	۱۳۳	۵۴/۱
	۵ تا ۱۰ سال	۷۳	۲۹/۷
	۱۰ تا ۲۰ سال	۳۴	۱۳/۵
	بیش از ۲۰ سال	۷	۲/۷

در پاسخ به سوال‌های پژوهش و بر اساس نتایج آزمون تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی در رابطه با اثرگذاری عامل "کیفیت داده"، می‌توان گفت نتایج آزمون‌ها نشان‌دهنده آن است که این عامل با چهار سؤال در پرسشنامه، و بار عاملی بالای ۰/۳ برای همه مؤلفه‌های این عامل، به درستی شناخته شده و این عامل از ویژگی‌های مورد نظر و مطلوب داده جهت کشف دانش در سیستم‌های کلان داده سلامت است. همچنین بار عاملی عامل "دسترسی پذیری داده" بر کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت، و عامل کامل بودن داده‌ها، همچنین مولفه‌های عامل کارایی داده (دو مؤلفه) و همه چهار مؤلفه عامل پایداری داده، فاکتورهای مربوط به عامل سازگاری داده و مؤلفه‌های پایداری داده بالاتر از ۰/۳ بوده و بنابراین عوامل شناسایی شده همگی از ویژگی‌های مورد نظر و مطلوب داده جهت کشف دانش در سیستم‌های کلان داده سلامت است.

همچنین جهت پاسخ به سؤال دیگر پژوهش می‌توان گفت بر مبنای شاخص‌های برآزش مدل بر اساس p -value محاسبه شده توسط نرم‌افزار که کمتر از ۰/۰۵ است و شاخص RMSEA که برابر ۰/۳۶ است و میزان مطلوب آن کمتر از ۰/۰۸ است، مدل اکتشافی مورد تأیید قرار گرفته است و بنابراین عامل‌های دقت و کیفیت داده‌ها، دسترسی‌پذیری داده، کامل بودن داده‌ها، کارایی داده‌ها، پایداری داده‌ها و سازگاری داده ویژگی‌های داده مطلوب برای استفاده در فرایند کشف دانش از سیستم‌های کلان داده است.

بحث و نتیجه‌گیری

در راستای دستیابی به هدف غایی و همیشگی بقاء، انسان همواره در پی راه‌کارهایی برای بهبود وضعیت سلامت و یافتن شیوه‌های درمانی مؤثر برای بیماری‌ها بوده است. ظهور و بروز ابزارهای فناوری اطلاعات از پرونده الکترونیک سلامت گرفته تا سیستم‌های کلان داده و کشف دانش از آنها نیز به حرکت در مسیر دستیابی به این هدف کمک شایانی نموده است. استخراج نظام‌مند دانش مفید از مجموعه داده‌های عظیم که در منابع مختلف و متفاوت ذخیره شده‌اند و کشف الگوهای پنهان در آنها، جهت درک بهتر محیط پیرامون و اخذ تصمیم بهینه در زمان معقول، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در حوزه مراقبت‌های بهداشتی و سلامت، پزشکان، ارائه‌دهندگان و تأمین‌کنندگان مراقبت‌های بهداشتی، سیاست‌گذاران و مهمتر از همه بیماران فرصت‌های ارزشمندی را در پرتو دانش و اطلاعات استخراج شده از کلان داده بدست آورده‌اند. از جمله این فرصت‌ها می‌توان به تشخیص، درمان و مراقبت پزشکی و حمایتی بهنگام، کاهش هزینه‌های درمان و مراقبت‌های بهداشتی، توسعه پزشکی دقیق، کنترل و مقابله با بیماری‌های فراگیر همچون کووید ۱۹، سیاست‌گذاری مبتنی بر واقعیت، ارائه خدمات درمانی جهان‌شمول، مقابله با بیماری‌های غیرواگیر، و موارد پرشمار دیگری اشاره کرد. با این حال دستیابی به مزایای کشف دانش از مجموعه‌های متنوع، حساس، پیچیده، ساختارمند و فاقد ساختار کلان داده حوزه سلامت با چالش‌های قابل توجهی روبرو است. از جمله این چالش‌ها فراهم‌سازی داده‌های درخور برای سیستم‌های پردازش کلان داده سلامت است. فراهم‌سازی کلان داده‌های با کیفیت و درخور، فرایند انتخاب الگوریتم‌های پردازش و سیستم‌های پردازش مناسب را ممکن می‌سازد. در این راستا، پژوهش حاضر با بهره‌گیری از مرور ادبیات و مصاحبه عمیق با خبرگان اقدام به پاسخگویی دو سؤال اصلی کرد. الف) ویژگی‌های داده درخور در حوزه سلامت جهت کشف بهینه دانش از آنها کدامند؟ ب) آیا ویژگی‌های داده درخور بر فرایند کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت تأثیر دارد؟ پژوهشگر با بهره‌گیری از داده‌های جمع‌آوری شده جهت پاسخگویی به سؤال اول پژوهش از روش تحلیل عاملی استفاده نمود که در نهایت به شش ویژگی اصلی داده درخور شناسایی و تعیین گردید. این ویژگی‌ها عبارتند از: دقت و کیفیت داده، دسترسی‌پذیری داده، کامل بودن داده، کارایی داده، پایداری داده و سازگاری داده. نتایج این بخش از پژوهش همراستا با ویژگی‌هایی است که سازمان بهداشت جهانی (۲۰۰۳) و مؤسسه اطلاعات سلامت کانادا (۲۰۱۱) به عنوان ویژگی‌های داده مطلوب برای استفاده از سیستم‌های اطلاعات سلامت منتشر کرده‌اند. همچنین بنابر نظر خبرگان حوزه کلان داده سلامت، ویژگی‌های ذکر شده فرایند کشف دانش از آنها در سیستم‌های پردازش کلان داده سلامت را بهبود می‌بخشد. ویژگی‌های شناسایی شده ضمن قابلیت تعمیم برای کلیه مجموعه کلان داده در سیستم‌های پردازشی مختلف، با تأکید بر عدم وابستگی به فرمت، دارای خصایصی فراگیر است که همه حوزه‌ها از جمله حوزه کلان داده سلامت را دربر می‌گیرد. با توجه به تأیید اعتبار و برآزش مطلوب مدل پیشنهادی پژوهش حاضر جهت شناسایی کلان داده درخور حوزه سلامت، این مدل می‌تواند ابزار مناسبی برای سنجش ویژگی‌های داده مناسب جهت کشف دانش از سیستم‌های کلان داده سلامت باشد. همچنین نتایج پژوهش حاضر از نظر اعتبار هم‌تایان توسط پژوهش‌های انجام شده توسط وانگ (۲۰۱۵) و دان وو (۲۰۲۱) مورد تأیید قرار می‌گیرد.

در تبیین و نتیجه‌گیری کلی از نتایج پژوهش حاضر می‌توان به این موضوع مهم اشاره نمود که دقت و حساسیت در به‌کارگیری داده‌های درخور و مناسب جهت کشف دانش از کلان داده سیستم‌های سلامت متضمن کارایی و اثربخشی دانش استخراج شده از این سیستم‌ها و در نتیجه بهبود و ارتقاء سلامت، بهداشت و کیفیت زندگی در سطح فردی و اجتماعی است. همچنین این بحث ظریف می‌تواند راه‌گشای تصمیمات و سیاست‌های دقیق و صحیح در حوزه سلامت، بهداشت و درمان شود و در مواقع بحرانی همچون تجربه اخیر شیوع همه‌گیر بیماری کرونا به یاری جوامع و سیاست‌گذاران برخیزد. در جهت توسعه دانش این حوزه و با توجه یافته‌های حاصل از فرایند و نتایج دامنه پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود پژوهشگران پژوهش‌های آتی خود را بر ابعاد امنیت و محرمانگی کلان داده حوزه سلامت، مهندسی کلان داده سلامت، ارتباط کلان داده سلامت و علم داده، و برخورد با اختلال و عدم قطعیت در کلان داده سلامت معطوف نمایند. همچنین پیشنهاد می‌شود ابعاد مورد نیاز جهت تعیین اولویت‌های پاکسازی و پیش‌پردازش داده‌های سیستم‌های کلان داده سلامت جهت کشف دانش از آنها و نهایتاً ارائه مسیری برای انجام این مهم توسط پژوهشگران بررسی گردد.

منابع

- احمدی، م.، دهقانی محمودآبادی، آ.، و فرونخواه، ش. (۱۳۹۰). استاندارد تبادل پیام پرونده‌ی الکترونیک سلامت در سازمان‌های منتخب. *مدیریت اطلاعات سلامت*، ۲۹(۲)، ۱۶۱-۱۷۱.
- کیخال، صفدری ر.، قاضی سعیدیم، سیدفرج اله س. ص.، و محمدزاده ن. (۱۳۹۵). استانداردها، زیرساخت توسعه پرونده الکترونیک سلامت ملی: مطالعه تطبیقی. *مجله انفورماتیک سلامت و زیست پزشکی*، ۳(۳)، ۲۲۲-۲۱۴.
- مقدسی، ح. (۱۳۸۴). *کیفیت اطلاعات در مراقبت بهداشتی*. انتشارات واژه پرداز.
- مقدسی، ح.، و قائمی، م. (۱۳۹۴). مطالعه تطبیقی سه استاندارد امنیت داده در نظام سلامت. *مجله انفورماتیک سلامت و زیست پزشکی*، ۲(۳)، ۱۹۴-۱۸۴.
- مقدسی، ح.، و عیانی، ش. (۱۳۹۲). امنیت داده‌ها در سیستم‌های اطلاعات سلامت. *فصلنامه پژوهش‌های حفاظتی و امنیتی*، ۲(۶).
- میرحسینی، ز.، رضایی، ز.، و سپهر، ف. (۱۴۰۰). کاربرد کلان داده در کتابخانه‌های عمومی: تعیین ضرورت‌ها و عوامل تاثیرگذار. *دانش شناسی (علوم کتابداری و اطلاع رسانی و فناوری اطلاعات)*، ۹۶-۱۱۵.
- نظری، ج.، و مختاری پور، م. (۱۳۸۸). تحلیل عاملی و کاربرد آن در علوم اجتماعی. *کتاب ماه علوم اجتماعی*، ۲۰-۳۳.

References

- Abbasi, A., Sarker, S., & Chiang, R. (2016). Big data research in information systems: Toward an inclusive research agenda. *Journal of the Association for Information Systems*, 17(2), i – xxxii.
- Abdullah, N., Ismail, S., Sophiyati, S., & Mohd Sam, S. (2015). Data quality in big data: a review. *International journal Advance Soft Computer*, 7(3), 17-27.
- Ahmadi, M., Dehghani Mahmoodabadi, A., & Foonzkhah, Sh. (2012). Messaging Standards for Electronic Health Records in Selected Organizations. *Health Information Management*, 9(2), 171 [In Persian]
- Alfred, R. (2005). Knowledge Discovery: Enhancing Data Mining and Decision Support Integration. *The University of York*.
- Alsunaidi, S., Almuhaideb, A., Ibrahim, N., Shaikh, F., Alqudaihi, K., Alhaidari, F., & Alahrani, M. (2021). Applications of Big Data Analytics to Control COVID-19 Pandemic. *Sensors*, 21(7), 2282.
- Brown, N. (2015, Sep 11). Healthcare Data Growth: An Exponential Problem. (Nextech) Retrieved from Jan 07, 2022, <https://www.nextech.com/blog/healthcare-data-growth-an-exponential-problem>
- Cios, K. J., & Kacprzyk, J. (2001). Medical data mining and knowledge discovery. *Physica-Verlag*.
- Cios, K., & Moore, G. (2002). Uniqueness of medical data mining. *Artificial Intelligence in Medicine*, 26(1-2), 1-24.
- Galetsi, Panagiota, Korina Katsaliaki, & Sameer Kumar (2020). Big Data Analytics in Health Sector: Theoretical Framework, Techniques and Prospects. *International Journal of Information Management*, 50.
- Hong, Liang et al. (2018). Big Data in Health Care: Applications and Challenges. *Data and Information Management*, 2(3).
- Jeon, Kyoungyoung, & Gang Hoon K. (2013). Potentiality of Big Data in the Medical Sector: Focus on How to Reshape the Healthcare System. *Healthcare Informatics Research*, 19(2).
- Keikha L, Safdari R, Ghazisaeedi M, Seiedfarajollah SS, Mohammadzadeh N. (2016). Standards as Infrastructure for National Electronic Health Record Development: A Comparative Study. *Journal of Health and Biomedical Informatics*, 3(3), 214-222. [In Persian]
- Lawton, G. (2021, Apr 27). Data quality for big data: Why it's a must and how to improve it. (TechTarget) Retrieved from Jan 14, 2022, <https://searchdatamanagement.techtarget.com/feature/Data-quality-for-big-data-Why-its-a-must-and-how-to-improve-it>
- Li, Y., Thomas, M., & Osei-Bryson, K.-M. (2016). A snail shell process model for knowledge discovery via data analytics. *Decision Support Systems*, 91, 1-12.
- Mirhosseini, Z., Rezaie, Z., Sepehr, F. (2021). Application of Big data in the Public Libraries: Determining the Necessities and Affecting Factors. *Journal of Knowledge Studies*, 14(53), 96-115. [In Persian]
- Moghadesi, H. (2020). Quality of information in health care. Tehran: *Vazheh Pardaz*. [In Persian]
- Moghadesi, H., & Ghaeme, MM. (2015). A Comparative Study of Three Standards of Data Security in Health Systems. *Journal of Health and Biomedical Informatics*, 2(3), 184-194. [In Persian]
- Moghadesi, H., & Ayani, S. (2013). Data security in health information systems. *Quarterly Journal of Security Protection Research, Imam Hussein University (PBUH)*, 127-137. [In Persian]

- Nazari, J., & Mokhtari, M. (2009). Factor analysis and its application in social sciences. *Social Science Book of Month*, 20-33. [In Persian]
- O'Driscoll, A., Daugelaite, J., & Sleator, R. (2013). Big data', Hadoop and cloud computing in genomics. *Journal of biomedical informatics*, 46(5), 774-781.
- Pramanik, P. K., Pal, S., & Mukhopadhyay, M. (2022). Healthcare big data: A comprehensive overview. *Research Anthology on Big Data Analytics, Architectures, and Applications* (P. 119-147).
- Prasser, F., Kohlmayer, F., Spengler, H., & Kuhn, K. (20117). A scalable and pragmatic method for the safe sharing of high-quality health data. *IEEE journal of biomedical and health informatics*, 2, 611-622.
- Pribor, H. (1989). Expert systems in laboratory medicine: A practical consultative application. *Journal of Medical Systems*, 13(2), 103-109.
- Roddick, J., Fule, P., & Graco, W. (2003). Exploratory medical knowledge discovery: Experiences and issues. *ACM Special Interest Group on Knowledge Discovery and Data Mining (SIGKDD) Explorations*, 5(1), 94-99.
- Shobana, V., & N. Kumar. (2015). Big Data - A Review. *International Journal of Applied Engineering Research*, 10(55).
- Wong, H. T., Yin, Q., Guo, Y., Murray, K., Zhou, D., & Slade, D. (2015). Big data as a new approach in emergency medicine research. *Journal of Acute Disease*, 4(3), 178-179.
- Wu, D., Xu, H., Yongyi, W., & Zhu, H. (2021). Quality of government health data in COVID-19: definition and testing of an open government health data quality evaluation framework. *Library Hi Tech*.

Analysis of the Issues of Compiling Master's Theses in the Field of Architecture and Urban Planning

Hamzeh Zeraati¹ | Mohsen Ghasemi^{2*} | Mansour Nikpour³

1- PhD student in Architecture, Islamic Azad University, Bam Branch, Kerman, Iran. arch53tect30vill@yahoo.com
2- Assistant Professor of Architecture, Islamic Azad University, Bam Branch, Kerman, Iran (Corresponding Author) mgh1393@yahoo.com
3- Assistant Professor of Architecture, Islamic Azad University, Bam Branch, Kerman, Iran. mnik56@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: The purpose of this study is to identify the issues of compiling master's theses in the field of architectural and urban engineering.
Article history: Received: 01 February 2022 Received in revised form: 10 May 2022 Accepted: 22 May 2022 Published online: 22 May 2022	Methodology: The method of the present research is analytical and survey that the method of data analysis of the foundation and semi-structured interview were used to answer the research question. In this study, using purposive sampling method, 24 professors of the Department of Architecture and Urban Planning of Tehran Universities were interviewed. Also, theoretical sampling method, which is the most common method in the Grounded Theory method, was used, Sampling was done until theoretical saturation was achieved. ATLAS TI software was used to encode and extract the categories.
Keywords: Master Architecture Theses, Grounded Theory, Theoretical Thinking, Creative Architectural Ideas, Research barriers.	Results: The findings of the present study showed that the most important issues for students in the field of architecture and urban planning are the external conditions and contexts of the field of architecture, Job and financial constraints of senior architecture students, Quantitative orientation, restrictions on guidance and counseling, and evaluation of senior dissertations, The confusion of thematic and research priorities, Incompatibility of research fields with the conditions of society and external realities, Weakness of students' educational and research bases, Weakness of basic educational and research courses of architecture department, Theories of theoretical thinking were identified.
	Conclusion: Architectural students in the process of compiling master's theses as a scientific document and their professional identity face motivational challenges and confusion of theoretical thinking and Degree orientation which reduces the efficiency and quality of students' master plans and dissertations and cannot be a document to guarantee and introduce them to the professional community.

Cite this article: Zeraati, H., Ghasemi, M., Nikpour, M. (2022). Analysis of the Issues of Compiling Master's Theses in the Field of Architecture and Urban Planning. *Journal of Knowledge Studies*, 15(56), 46-63.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.2.6

© The Author(s).

Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

واکاوی چالش‌های تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته معماری و شهرسازی

حمزه زراعتی^۱ | محسن قاسمی*^۲ | منصور نیک‌پور^۳

۱- دانشجوی دکتری گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد بم، کرمان، ایران. arch53tect30vill@yahoo.com

۲- استادیار گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد بم، کرمان، ایران. (نویسنده مسئول). mgh1393@yahoo.com

۳- استادیار گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد بم، کرمان، ایران. mnik56@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: هدف از این مطالعه، شناخت چالش‌های تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته مهندسی معماری و شهرسازی است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۱/۱۲	روش پژوهش: روش پژوهش حاضر تحلیلی و پیمایشی بوده که از روش تحلیل داده بنیاد و مصاحبه نیمه ساختاریافته برای پاسخ به سؤال پژوهش استفاده شد. در این پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند ۲۴ نفر از اساتید گروه معماری و شهرسازی دانشگاه‌های تهران مورد پرسشگری قرار گرفتند، همچنین از روش نمونه‌گیری نظری که رایج‌ترین روش در روش تحلیل داده بنیاد است، استفاده شد و نمونه‌گیری تا رسیدن به اشباع نظری صورت گرفت، جهت کدگذاری و استخراج مقوله‌ها از نرم افزار ATLAS TI استفاده شد.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۲/۲۰	یافته‌ها: یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که مهمترین چالش‌های دانشجویان رشته مهندسی معماری و شهرسازی شرایط و زمینه‌های بیرونی رشته معماری، محدودیت شغلی و مالی دانشجویان ارشد معماری، کمیت‌گرایی، محدودیت‌های مربوط به راهنمایی و مشاوره و ارزشیابی پایان‌نامه‌های ارشد، آشنافتگی اولویت‌های موضوعی و پژوهشی، عدم انطباق زمینه‌های پژوهشی با شرایط جامعه و واقعیت‌های بیرونی، ضعف پایه‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان، ضعف دروس پایه آموزشی و پژوهشی گروه آموزشی معماری، آشنافتگی تفکر نظری مورد شناسایی قرار گرفتند.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۰۱	نتیجه‌گیری: دانشجویان رشته مهندسی معماری در فرآیند تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد به عنوان سند علمی و هویت حرفه‌ای خود با چالش‌های انگیزشی و آشنافتگی تفکرات نظری و مدرک‌گرایی و ... مواجه هستند که باعث کاهش کارایی و کیفیت طرح‌های و پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشجویان شده و نمی‌تواند سند و مدرکی برای تضمین و معرفی آنها به جامعه شغلی باشد.
تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۳/۰۱	
واژه‌های کلیدی: پایان‌نامه‌های ارشد معماری و شهرسازی، تحلیل داده بنیاد، تفکر نظری، ایده‌های خلاقانه معماری، موانع پژوهش.	

استناد: زراعتی، ح، قاسمی، م، نیک‌پور، م. (۱۴۰۱). واکاوی چالش‌های تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته معماری و شهرسازی. دانش‌شناسی، ۱۵(۵۶)، ۴۶-۶۳.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.2.6

حق مؤلف © نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

پژوهش از راه‌های اصلی پیشرفت و ترقی مادی و معنوی هر کشوری محسوب می‌شود (بایار جلیک و تاسل^۱، ۲۰۱۲). اهمیت پژوهش و تولید علم در دنیای امروز به حدی است که در ارزیابی کارنامه علمی هر کشور میزان ارائه مقالات، تعداد نیروی محقق و حجم سرمایه‌گذاری در بخش پژوهش‌ها به عنوان شاخص‌های توسعه یافتگی در نظر گرفته می‌شوند (مجاهد و همکاران، ۱۳۹۰). همه کشورها به خصوص کشورهای در حال توسعه دریافته‌اند که برای رسیدن به رشد و توسعه واقعی و حل مشکلات اجتماعی، بهداشتی و اقتصادی و تدوین برنامه‌های آموزشی راهی جز سرمایه‌گذاری و استفاده از یافته‌های پژوهشی ندارند و بدون پژوهش و استفاده از نتایج آن، به توسعه پایدار به مفهوم واقعی دست نخواهند یافت لذا توجه ویژه‌ای برای سرمایه‌گذاری در این حیطه نموده‌اند (پاول و گرین^۲، ۲۰۰۷). به احتمال قریب به یقین از زمان تأسیس مراکز دانشگاهی، قسمت اعظم تولید دانش و تحول در زندگی بشر را می‌توان ناشی از فعالیت‌های آموزشی پژوهشی این مراکز برشمرد (احمدی گل و سنگری، ۱۳۹۶). نقش دانشجویان تحصیلات تکمیلی در فرایند پژوهش و توسعه پژوهش‌ها در جامعه پیش از پیش اهمیت دارد. بخش عمده‌ای از پژوهش‌های دانشگاهی دانشجویان تحصیلات تکمیلی در قالب پایان‌نامه انجام می‌شود (حکاک و همکاران، ۱۳۹۷). از این رو پایان‌نامه‌ها خود یکی از ابزارهای مهم گردآوری اطلاعات پژوهشی به شمار می‌آیند (رضاخانی مقدم و همکاران، ۱۳۹۰).

با این حال، پژوهش همیشه به سادگی و بی‌غل‌وغش انجام نمی‌شود. انجام پژوهش‌های دانشگاهی گاه به اندازه‌ای پیچیده است که پژوهشگر را درمانده و از ادامه‌ی کار باز می‌دارند (دیانی، ۱۳۸۱).

پایان‌نامه نویسی در عمل، مشکلات و پیچیدگی‌هایی را پیش روی دانشجویان قرار می‌دهد و چالش‌های گوناگونی را برای آنها به همراه دارد. رشته شهرسازی و معماری نیز از این قاعده مستثنی نیست. شاید عمده‌ترین فقدان که در زمینه فرآیند تدوین پایان‌نامه در رشته شهرسازی و معماری احساس می‌شود، شناخت چالش‌های پژوهش برای پایان‌نامه نویسی باشد، چرا که اولین قدم برای از میان برداشتن موانع و مشکلات، شناسایی و شناخت آنهاست و در صورت آگاهی از آنها، می‌توان راه حل‌های اجرایی مناسب با آنها را پیدا کرد.

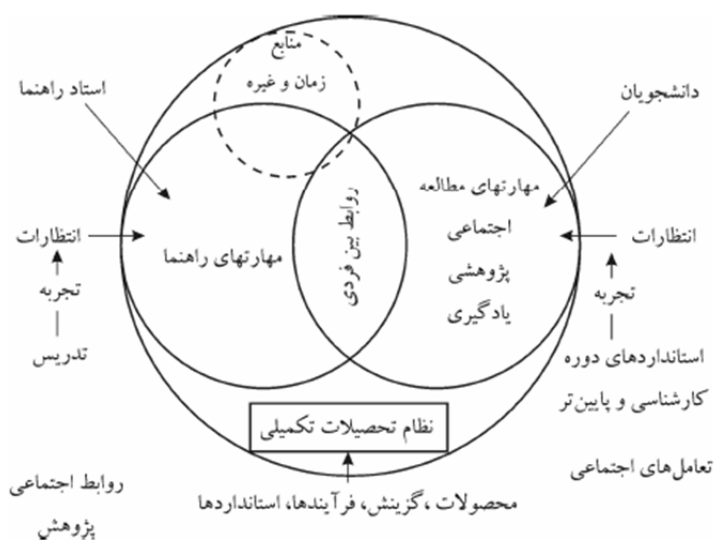
مسئله مهم دیگری که در پایان‌نامه‌های معماری و شهرسازی مطرح است، مسئله اجرایی و عملیاتی شدن در پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد است. دانشجویان معماری در پایان‌نامه‌های خود زمان بیشتری را برای طراحی و ترسیم نقشه موضوعاتی که انتخاب کرده‌اند، صرف می‌کنند؛ اما کمتر پایان‌نامه دانشگاهی دانشجویان به یک پروژه اجرایی و یک منبع و الگویی منتهی می‌گردد. شاید بتوان گفت یکی از مشکلات اصلی در این زمینه، مسئله آموزش دانشجویان در فرایند پژوهش می‌باشد. آشفتگی فضاهای آموزش معماری و شهرسازی در ایران و عدم وجود روندی تقریباً پاسخ‌ده به نیازهای آموزشی دانشجویان و عدم هدفمند کردن ذهن دانشجو در جهت یادگیری از مسائل اساسی و ضعف‌های آموزش معماری و شهرسازی ما می‌باشد. به طوری که در آموزش آکادمیک، ارزیابی کمی و عددی معیار اساسی ارزیابی دانشجو قرار گرفته شده است و خیری از کیفیت نیست (محمودی صاحبی و همکاران، ۱۳۹۲).

پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها که گزارش پژوهش در دوره‌های کارشناسی ارشد و دکترای تخصصی هستند (استری - اسمیت، تریپی و لاو^۳، ۲۰۰۲: ۱۵۳؛ شورای عالی برنامه‌ریزی ۱۳۷۲، ۱۳۷۳)، برای انتقال اطلاعات به مخاطبان خود تدوین می‌شوند و از این رو نوعی مدرک به شمار می‌روند (ریتز^۴، ۲۰۰۲). از نظر «دایشارت» مدرک، ظرفی از اطلاعات است که برای انتقال پیام بین یک نویسنده و یک خواننده از آن استفاده می‌شود. بنابراین، صرف نظر از گونه‌های متعدد مدارکی که وجود دارند، همه مدارک دارای یک ویژگی مشترک هستند و آن، انتقال اطلاعات است (دایشارت^۵، ۱۹۹۷). حجم عمده‌ای از پژوهش‌های دانشگاهی در قالب پایان‌نامه‌ها انجام می‌شوند و بسیاری از مقالات علمی مستخرج از همین پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها هستند. از این رو، پایان‌نامه‌ها نقش مهمی در تولید دانش جدید دارند. به بیان دیگر،

1. Bayarcelik & Tasel
2. Powell & Green
3. Easterby-Smith, Thorpe, and Lowe
4. Reitz.
5. Duyshart

پایان‌نامه نه تنها تمرین پژوهش برای دانشجویان است، خود یکی از روش‌های تولید دانش جدید محسوب می‌شود (منصوریان، ۱۳۸۹). با این وجود، **استانداردهای ارزیابی پایان‌نامه** مبهم و رمزگونه هستند (هولبروک^۱، ۲۰۰۲). معیارهایی از قبیل "اصالت" و "کمک به نظریه‌های موجود" اغلب به عنوان معیارهایی مهم تلقی می‌شوند، لیکن این معیارها برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی عملیاتی نشده و عینی نیستند (بورکوسکی^۲، ۲۰۰۶).

راهنمایی پایان‌نامه وظیفه تدریس کاملاً پیچیده‌ای است که انجام آن نیازمند تعهدی عمیق برای صرف زمان و انرژی است. راهنمایی دست و پنجه نرم کردن با مشکلات بسیاری است که پیوستاری گسترده از توجه به نکات فنی پروژه تحقیقاتی تا حفظ روحیه و گاهی اوقات حتی سلامتی دانشجو را در بر می‌گیرد. فرایند پیچیده راهنمایی و عوامل مؤثر بر آن در دیاگرام (۱) به تصویر کشیده است (گلد و والکر^۳، ۲۰۰۶).

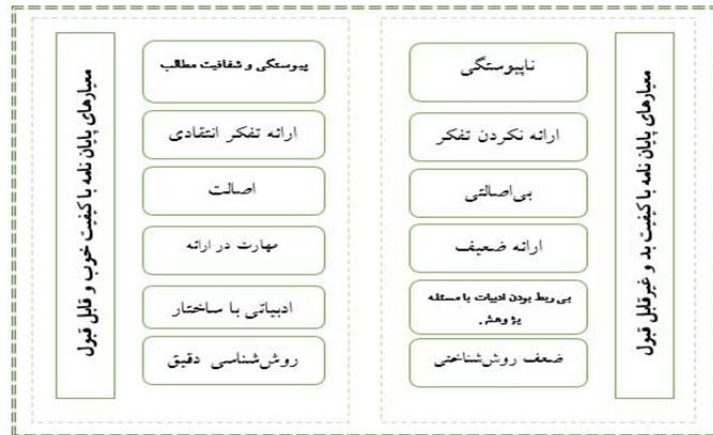
شکل ۱. عوامل مؤثر بر راهنمایی پایان‌نامه

این نمودار بیانگر آن است که دانشجو و استاد راهنما با توشه‌ای از انتظارات و تجربه‌ها و در یک ارتباط بین فردی فرایند راهنمایی را آغاز می‌کنند. مهارت‌های مطالعاتی، اجتماعی، پژوهشی و توان یادگیری دانشجو از سویی و مهارت‌های علمی و رفتاری استاد راهنما از سوی دیگر تحت تأثیر منابع مادی و معنوی متعددی، محصول این فرایند یعنی پایان‌نامه را تولید می‌کند.

مراحل اصلی اجرای پژوهش و نگارش پایان‌نامه عبارتند از: انتخاب موضوع، بررسی سابقه و پیشینه موضوع، اجرای پژوهش (انتخاب روش و جامعه پژوهش، نمونه‌گیری، گردآوری و تحلیل داده‌هاست)، تدوین پایان‌نامه و نگارش متن آن، و سرانجام ارائه گزارش شفاهی در جلسه دفاع و پاسخگویی به داوران (نایب پور، ۱۳۸۷؛ خاکی، ۱۳۹۹؛ مهاجری، ۱۳۸۶؛ موسی پور و علوی، ۱۳۸۵؛ کاظمی، ۱۳۷۹؛ موحد، ۱۳۸۷). استانداردهای عمده‌ای که برای قضاوت درباره پایان‌نامه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرد ناشی از نظرسنجی از اعضای هیأت علمی درباره ویژگی‌های یک پایان‌نامه استاندارد و قابل قبول است. وینتر و دیگران در نظرخواهی از اعضای هیأت علمی ۳۱ دانشکده در ۲۱ رشته مختلف از پاسخگویان خواستند که بگویند که چه معیارهایی پایان‌نامه‌های قبول شده را از رد شده متمایز می‌کند (لوات^۴، ۲۰۰۲). مولیتز و کیلی از ۳۰ ارزیاب با تجربه در استرالیا درباره معیارهای یک پایان‌نامه قابل قبول نظرخواهی کردند (لوویتز^۵، ۲۰۰۷). جانسون

1. Holbrook
2. Borkowski
3. Gold & Walker
4. Lovat
5. Lovitts

گزارش ۵۱ ارزیاب استرالیایی را درباره پایان‌نامه‌های رشته‌های هنری و فنی تجزیه و تحلیل کرد تا معیارهای قضاوتی آنها را دریابد. نتایج مطالعات ارزیابان استرالیایی کاملاً با یکدیگر سازگار است و از این نتایج برای طبقه‌بندی پایان‌نامه‌ها و قبول یا رد آنها استفاده شده است.

شکل ۲. معیارهای پایان‌نامه با کیفیت خوب و کیفیت بد

منبع: دلمونت^۱، ۲۰۰۲؛ ترسیم: نگارنده

ارتباط پژوهش و کار حرفه‌ای در معماری و شهرسازی: بسیاری از مکاتب معماری و شهرسازی بر توسعه مهارت‌های فضایی و زیبایی‌شناسی طراحی دانشجویان به عنوان بخشی ضروری از آموزش آنها تمرکز می‌کنند. این در حالی است که این مکاتب تلاش کمی برای آگاه‌سازی دانشجویان در مورد ماهیت طراحی واقعی انجام می‌دهند (ریفات^۲، ۲۰۱۹). معماری غالباً از نظر تضاد زوجی مطلق توصیف می‌شود؛ طراحی و پژوهش، تمرین و نظریه، رشته و حرفه. از چنین دیدگاهی دو شخصیت مجزا پدیدار می‌شوند. یکی معمار حرفه‌ای که با طراحی اشیای مناسب مشکلات عملی خاص را حل می‌کند. دیگری معمار دانشگاهی که از طریق یک فرآیند پژوهش، دانش نظری می‌سازد که به طور کلی در ساخت رشته کمک می‌کند. حتی اگر هر دو به عنوان معمار دیده شوند؛ یکی به عنوان طراح و دیگری به عنوان محقق در نظر گرفته می‌شوند و دیوار جداکننده آنها، اغلب غیرقابل شکست به نظر می‌رسد. معماری به عنوان یک رشته، بر پروژه‌های معماری متمرکز است. در حالی که معماران حرفه‌ای پروژه‌های معماری واقعی را تولید می‌کنند؛ محققان دانشگاهی از پروژه‌های معماری به عنوان هدف مطالعه برای تولید دانش نظری جدید استفاده می‌کنند. این تفاوت واضح بین اهداف متخصصان حرفه‌ای و دانشگاهیان، زمینه را به دو گروه تقسیم کرده است. قطبی‌شدنی که تقابل بین طراحی و عمل از یک طرف و پژوهش و نظریه از طرف دیگر را نشان می‌دهد (هلا^۳، ۲۰۱۹). در ایران نیز این تفاوت دیده می‌شود؛ به گونه‌ای که بسیاری از فارغ‌التحصیلان این رشته، شکافی عمیق میان آنچه در دانشکده آموخته‌اند و آنچه در فعالیت حرفه‌ای انجام می‌شود، لمس می‌کنند (حیدرزاده^۴، ۲۰۱۴).

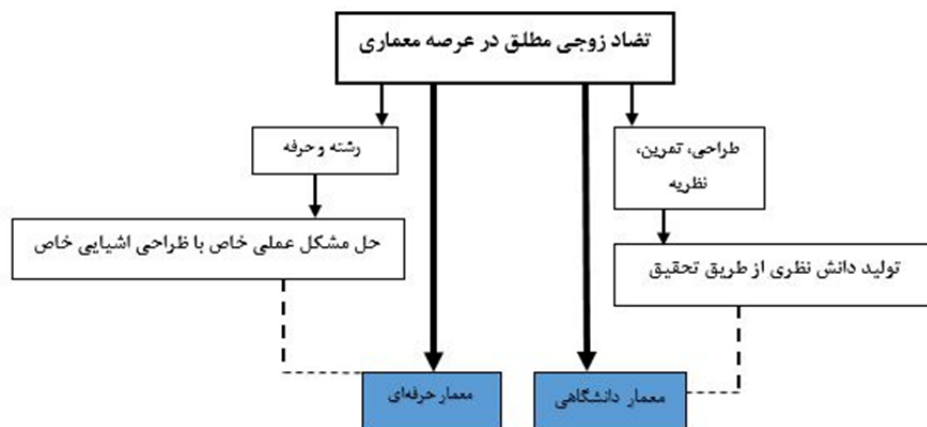
1 . Delamont

2 . Rifaat

3 . Hela

4 . Heydarzadeh

نمودار ۲. تضاد زوجی مطلق در عرصه معماری

منبع: گروت، وانگ، ۱۳۸۴: ۹.

بعد از بررسی مباحث نظری در مورد پایان‌نامه و مراحل و معیارهای آن و ارتباط پژوهش و کار حرفه‌ای در معماری و شهرسازی، در ادامه مروری بر پژوهش‌های پیشین انجام می‌گیرد.

میرریاحی در سال (۱۳۸۳) به ارزیابی جایگاه پایان‌نامه تحصیلی در نظام آموزش معماری (مطالعه موردی: دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهید بهشتی (دانشگاه ملی ایران، ۱۳۳۹-۱۳۵۹) پرداخته‌اند. هدف از تدوین این مقاله، بررسی نحوه ارزشیابی نهایی فارغ‌التحصیلان دوره کارشناسی ارشد رشته معماری با توجه به بنیه و توان علمی دانشجو در مدت تحصیل است که در آن همبستگی میان عوامل مداخله‌گر متعددی همچون استاد راهنمای پروژه، موضوع، نمره و درجه پروژه نهایی، هیئت داوران و طول مدت تحصیل، مطالعه شده است. رویکرد مقاله حاضر توصیفی-تحلیلی بوده که ابتدا محقق با بهره‌گیری از روش توصیفی به ارائه داده و اطلاعات مربوط به دانشجویان شاغل به تحصیل در سال‌های مورد مطالعه پرداخته و سپس با استفاده از روش تحلیلی به سنجش همبستگی میان این داده‌ها و اطلاعات از طریق روش‌های مختلف آماری پرداخته است. با توجه به مطالعاتی که صورت گرفته نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش بدین صورت می‌باشد که عدم تمرکز اغلب استادان بر موضوعات تخصصی و راهنمایی دقیق آنها موجب کاهش کیفیت پروژه‌ها و در نتیجه افت تحصیلی شده است. از این رو به رغم تمامی تدابیر لازم است تحت نظارت و تجدیدنظر مستمر قرار گیرند. شریف شهیدی و همکاران در سال (۱۳۸۷) به بررسی نقش پژوهش در فرآیند آموزش طراحی معماری پرداخته‌اند. محققین در این مطالعه در ابتدا پنج مدل مختلف طرح‌نامه-آزمون، تجزیه و ترکیب، تجربی، تداعی‌گرا و منطقی که نشان دهنده‌ی رابطه بین پژوهش و طراحی است، با بهره‌گیری از روش‌های فراتحلیل، توصیفی و تحلیلی-تطبیقی مورد بررسی قرار داده‌اند. در این مطالعه روش فراتحلیل در راستای تحلیل مولفه‌های مدل‌ها مذکور و ارزیابی تطابق آنها با ساختار برنامه‌ریزی آموزش معماری به کار برده شده است و همچنین از روش توصیفی، روش تحلیلی-تطبیقی در راستای ارزیابی روش‌های آموزش و فرآیندهای معماری، بهره گرفته شده است. در نهایت نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که می‌توان با تأکید بر نقش پژوهش در آموزش معماری به کارآمد سازی آموزش طراحی معماری پرداخته و پس از تطبیق با شرایط و ویژگی‌های حاکم بر نظام آموزش فعلی ایران، بعنوان الگویی مناسب برای ارتقاء سطح کیفی آموزش طراحی معماری بکار رود. گرجی مهبلانی (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان "آموزش معماری و چالش‌های آینده به بررسی موقعیت، شرایط و وضع موجود آموزش معماری" پرداخت و سپس، بر اساس یافته‌های پژوهش توسعه‌ای، برنامه یا طرح ویژه برای رفع معضل موجود تولید و تدوین کرد. به طور کلی هدف این تحقیق در راستای توسعه و بهبود شرایط، روش‌ها، ابزار، یا ساختارهای آینده‌ی آموزش معماری در ایران است. جهت جمع‌آوری اطلاعات در این مقاله، از شیوه ترکیبی شامل میدانی (پرسشنامه)، و مطالعات اسنادی و کتابخانه‌ای استفاده شده است. نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش گویای آن است که بی‌برنامگی، عدم انسجام رویکردها و فراموشی ارزش‌ها به عنوان مهمترین علل عدم دستیابی به

معماری مناسب در آینده در مدارس معماری ایران قلمداد می‌گردد همچنین مدل‌ها آموزش و تمرین معماری برای چالش‌های آینده مناسب نمی‌باشد. کیان ارثی و همکاران (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان "مطالعه تطبیقی سه نسل آموزش دانشگاهی معماری" از سه منظر روند، دانش و اندیشه طراحی، سیر آموزش دانشگاهی معماری در سه دوره قبل از دهه ۶۰ میلادی، حداثی ۱۹۶۰ تا ۱۹۹۶ و در نهایت از ۱۹۹۶ تا کنون، را با نظر به اهمیت سه مؤلفه مهارت، دانش و تفکر طراحی، مورد تحلیل قرار دادند. پژوهش حاضر با رویکرد کیفی و به روش مطالعه تطبیقی صورت گرفته است و نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ارتباط دانشگاه و حرفه، ابزار درست و استفاده درست از ابزار، هماهنگی دنیای صنفی و حرفه‌ای و به کارگیری در آموزش با سرمایه‌گذاری بر پرورش تفکر طراحی، قابل حصول است. علاوه بر این، پرورش تفکر طراحی دانشجویان در تلاش برای بررسی و حل ضعف‌های مرتبط با برنامه آموزشی، سرفصل و ... به عنوان یک عامل اساسی، قابل توجه است. صداقتی و حجت (۱۳۹۸) در پژوهشی تحت عنوان "واکاوی برنامه درسی کارشناسی ارشد پیوسته و کارشناسی ارشد ناپیوسته معماری و مقایسه میزان انطباق آنها، بر مولفه‌های آموزش معماری به محتوای آموزش معماری و آنچه را که دانشجویان باید بیاموزند، می‌پردازند. این پژوهش کاربردی و از لحاظ ماهیت توصیفی-تحلیلی و در طیف مطالعات ارزشیابی قرار می‌گیرد. براساس یافته‌های پژوهش، محتوای آموزش معماری در سه بنیان دانش، توانش و بینش نمود می‌یابد که از دیدگاه اساتید، کارفرمایان و دانش‌آموختگان، در هر سه حیطه دانش بخصوص بینش و توانش، دوره کارشناسی ارشد پیوسته دوره موفق‌تری است و در اکثر زمینه‌ها بر دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته ارجحیت دارد. حجازی، صبا، شفاپی و مینو (۱۳۹۹)، در مقاله پژوهشی با عنوان "ارزیابی ارتباط آموزش و کارحرفه‌ای در رشته معماری"، به آماده‌سازی فارغ‌التحصیلان این رشته برای کارایی عمومی در این زمینه پرداختند و با توجه به اینکه مقاله از نوع کاربردی و روش آن زمینه‌یابی (پیمایشی) و شیوه تحلیل آن توصیفی-تحلیلی است نتایج را اینگونه بیان می‌کنند که براساس فواید آموزش مشارکتی، تبدیل دانشکده‌های معماری به فضای «آموزشی مشارکتی»، به منظور کاهش خلاء میان آموزش و کارحرفه‌ای و کاهش کم‌کارآمدی دانش‌آموخته معماری در محیط حرفه‌ای پیشنهاد می‌شود. رسولی و شهریاری (۱۴۰۰)، در مقاله‌ای با عنوان "چاله‌ها و چالش‌های پژوهش در علوم انسانی در ایران"؛ پنجره‌ای به روی سیاست‌گذاری علم با روش‌شناسی «مرور نظام‌مند»، ۳۲ اثر در پیوند با موضوع این مقاله (مانند پایان‌نامه و رساله، مقاله نشریه، و مقاله همایش) در پایگاه‌های اطلاعاتی گوناگون فارسی‌شناسی و تمام‌متن آن‌ها مطالعه کرده‌اند. با روش کدگذاری به تحلیل داده‌ها پرداخته و دسته‌ها و ابعاد دشواری پژوهش‌شناسی شدند. نزدیک به ۲۰۰ مانع پژوهش در زمینه علوم انسانی در نوشته‌های دانشگاهی برجسته شده که آنها را می‌توان در ۹۳ مؤلفه خلاصه کرد. مؤلفه‌ها را نیز می‌توان در هفت بُعد گسترده، یعنی بافت اجتماعی فقیر، زیرساخت سست، سازمان و مدیریت ناکارآمد، سیاست‌گذاری نادرست، ضعف پژوهشگران، قوانین و مقررات ناسازگار، و ماهیت متفاوت دسته‌بندی کرد.

اگر بخواهیم خلاصه ادبیات پژوهش که الهام بخش پژوهش حاضر باشد را بیان کنیم. محورهای زیر قابل ذکر می‌باشند:

- گفتنی است گرچه به صورت مجزا در مورد آموزش معماری و شهرسازی مطالعاتی صورت گرفته است اما در مورد پایان‌نامه‌ها و موانع و چالش‌های آن در رشته معماری و شهرسازی پژوهش‌هایی صورت پذیرفته است؛ از این رو ضروری است تا به بررسی موانع و چالش‌های پایان‌نامه نویسی در رشته معماری و شهرسازی پرداخته شود.
- محصول مهارت‌های مطالعاتی، اجتماعی، پژوهشی و توان یادگیری دانشجو از یک طرف و مهارت‌های علمی و رفتاری استاد راهنما از طرف دیگر تحت تأثیر منابع مادی و معنوی، پایان‌نامه را، تولید می‌کند.
- پایان‌نامه‌ها به عنوان یکی از روش‌های تولید دانش جدید، نقش مهمی در انتقال اطلاعات به مخاطبان خود دارد به همین جهت یک پایان‌نامه با کیفیت خوب و قابل قبول باید دارای روش علمی، معیارهای پیوستگی، کمک به نظریه‌های موجود، شفافیت در ارائه، اصالت، و براساس اصول دقیق نگارش تهیه شده باشد.
- یکی از مشکلات رشته معماری تقسیم شدن رشته معماری به ۲ بخش است: یکی معماری حرفه‌ای که معمار به عنوان یک طراح سعی در حل مشکلات را دارد و دیگری معماری دانشگاهی که به عنوان محقق سعی در تولید دانش را دارد. و این تفاوت باعث تقابل بین طراحی و عمل از یک طرف و پژوهش از طرف دیگر شده است.

- با بررسی ادبیات نظری و تجربی پژوهش در ارتباط با رابطه بین آموزش و پژوهش در رشته معماری و شهرسازی، معیارهای پایان‌نامه مطلوب نظریه‌پردازی صورت گرفته است و می‌تواند دیدگاه‌ها و دستاوردهای نظری و مفهومی این پژوهش‌ها برای پیشبرد و مقایسه نتایج این پژوهش استفاده کرد. پژوهش‌های انجام شده در ارتباط با پژوهش در رشته معماری و شهرسازی هنوز به مرز نظریه‌پردازی نرسیده است بنابراین تلاش‌های جدید برای کمک به مفهوم‌سازی و ارتقاء کیفیت سطح پایان‌نامه‌های رشته معماری و شهرسازی، زمینه‌ای قابل توجه است که باید بدان پرداخته شود.

پژوهش حاضر با هدف کلی و عام شناخت و تحلیل موانع و چالش‌های دانشجویان رشته معماری و شهرسازی در زمینه تهیه پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد انجام گرفته و این پژوهش به لحاظ شناختی که در اختیار می‌گذارد، می‌تواند تا حدودی به بهبود فرآیند تدوین پایان‌نامه‌های دوره کارشناسی ارشد در سطح دانشگاه‌ها منجر گردد و همچنین گامی در جهت پیشرفت و ترقی مادی و معنوی کشور گردد؛ با توجه به اهداف کلی و عام پژوهش، اهداف فرعی پژوهش به شرح زیر می‌باشد:

- شناخت چالش‌های آموزشی و پژوهشی اساتید گروه معماری و شهرسازی در ارتباط با تدوین مطلوب پایان‌نامه؛
- شناخت چالش‌های آموزشی و انگیزشی دانشجویان گروه معماری و شهرسازی در ارتباط با انجام پایان‌نامه از نگاه کارشناسی؛
- معرفی مهمترین چالش و مانع در ارتباط با تدوین مطلوب پایان‌نامه در جهت توسعه بنیان‌های نظری و تجربی رشته معماری و شهرسازی.

برای درک و شناخت مسائل تدوین مطلوب پایان‌نامه ارشد رشته معماری و شهرسازی، سؤالات فرعی به شرح زیر مطرح شده است:

۱. پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد گروه معماری و شهرسازی در ایران در راستای عملیاتی شدن و توسعه بنیان‌های نظری و تجربی با چه مسائلی روبه‌رو هستند؟
۲. دانشجویان گروه معماری و شهرسازی در ارتباط با انجام پایان‌نامه از نگاه کارشناسی؛ با چه چالش‌ها و موانعی آموزشی و انگیزشی مواجه هستند؟
۳. مهم‌ترین چالش و مانع در ارتباط با تدوین مطلوب پایان‌نامه در جهت توسعه بنیان‌های نظری و تجربی رشته معماری و شهرسازی کدامند؟

روش پژوهش

این پژوهش به لحاظ هدف از نوع بنیادی و به لحاظ روش گردآوری و تحلیل داده‌ها کیفی - کمی می‌باشد، که در راستای شناسایی چالش‌های تدوین مطلوب پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته مهندسی معماری و شهرسازی صورت گرفته است. در فاز کیفی پژوهش مصاحبه نیمه ساختاریافته‌ای تنظیم گردید، سپس با استخراج مقوله‌ها، فاز کمی پژوهش تکمیل شد. در فاز کمی، میزان اثرگذاری هریک از مقوله‌های مستخرج در ارتباط با مسئله پژوهش، مشخص شد. در پژوهش حاضر، اولویت با فاز کیفی پژوهش می‌باشد و فاز کمی برای تقویت فاز کیفی پژوهش صورت گرفت. برای بخش کیفی پژوهش از نظریه داده بنیاد (Grounded Theory) استفاده شد که جهت گردآوری و کسب داده‌های مربوط به نظریه داده بنیاد، از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. یکی از دلایل اساسی برای استفاده از این روش، این است که پدیده مورد نظر قبلاً بررسی نشده باشد؛ در این پژوهش مهمترین منبع گردآوری اطلاعات و داده‌ها همانطور که بیان شد، مصاحبه با ۲۴ نفر از اساتید گروه معماری و شهرسازی می‌باشد (۶ نفر از اساتید گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب، ۶ نفر از اساتید گروه معماری دانشگاه شریعتی، ۶ نفر از اساتید گروه معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، ۶ نفر از اساتید گروه معماری دانشگاه آزاد واحد شهر قدس). در فرآیند گردآوری اطلاعات و داده‌ها ۶ مصاحبه مقدماتی با اساتید گروه معماری و شهرسازی در مقطع کارشناسی دانشگاه فنی و حرفه‌ای شریعتی در ارتباط با چالش‌های آموزشی و تدریس دروس پایه به ویژه درس روش پژوهش انجام گرفت و ۱۸ مصاحبه اصلی در راستای استخراج کدهای مورد نیاز صورت گرفت. در فرآیند مصاحبه، سؤالات هر چند از قبل طراحی شده بود، ولی مصاحبه‌شوندگان در مقام کارشناس و متخصص به هر طریقی می‌توانستند به سؤالات پاسخ دهند، قابل ذکر است

برخی از سؤالات و نمونه‌های منتخب، بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان انتخاب می‌شدند. نمونه‌گیری در مرحله‌ی گردآوری اطلاعات و داده‌ها، نمونه‌گیری هدفمند بوده که مهمترین ملاک محقق در فرآیند انتخاب نمونه‌ها موارد زیر بودند:

۱) شناخت و آگاهی از تخصص و دانش اساتید از نظر آموزش و پژوهش؛

۲) تجربه زیسته اساتید (داوری و راهنمایی پایان‌نامه)؛

۳) داشتن حداقل ۵ سال سابقه تدریس و پژوهش.

رایج‌ترین روش نمونه‌گیری در نظریه داده بنیاد روش نمونه‌گیری نظری است. در این روش، نمونه با هدف دستیابی به مجموعه‌ای از اطلاعات جامع و غنی انتخاب می‌گردد. پژوهشگر در این روش نمونه‌گیری، افراد، اطلاعات یا رخدادهایی را انتخاب می‌کند که در روشن ساختن و تعریف حدود و تناسب مقوله‌ها به او کمک کند (Charmaz, 2008). بنابراین نمونه‌گیری تا زمانی ادامه یافت که مقوله‌ها به اشباع نظری رسیدند. در واقع از مصاحبه بیست دوم به بعد، محقق با دریافت اطلاعات و داده‌های تکراری از مصاحبه‌شوندگان، جهت حصول اطمینان، پرسشگری را تا مصاحبه بیست و چهارم ادامه داد و در نهایت داده‌ها به اشباع رسیده و عملیات پرسشگری خاتمه یافت. به منظور تحلیل و نمایه کردن (Indexing)، از نرم افزار Atlas Ti نسخه ۶ که قابلیت سوار شدن متون فارسی را دارد، استفاده شد. در مرحله اول به ایندکس کردن اولیه متون مصاحبه پرداخته و بخش‌های مختلف متون انتخابی از مصاحبه، از طریق یک یا چند کد ایندکس شد. همچنین سعی شد، کدهای مذکور چندین مرحله با مشاوره و راهنمایی کارشناسان مورد بازبینی قرار گرفت و در نهایت به ترسیم نمودار درختی (Mapping and Interpretation) پرداخته شد. در فاز کمی پژوهش به منظور مشخص کردن میزان اثرگذاری مقوله‌ها و زیرمجموعه‌های آن، پرسشنامه با طیف لیکرت با توجه به موارد مذکور طراحی و در اختیار نمونه‌های منتخب در فاز کیفی پژوهش قرار گرفت که پرسشگری این مرحله به دو صورت حضوری و مجازی از طریق ارسال ایمیل انجام پذیرفت. جهت تجزیه و تحلیل این مرحله، با توجه به طیف لیکرت، میانگین مفروضی (عدد ۳) به عنوان حد و وسط پاسخ‌ها در نظر گرفته شد که معیار و ملاک محقق در مقایسه میانگین مقوله‌ها نسبت به هم بود، مقایسه و اولویت‌بندی چالش‌ها و موانع بر اساس میانگین زیرمجموعه مقوله‌ها صورت گرفت که ۱ بیانگر اولویت خیلی کم، ۲ اولویت کم، ۳ اولویت متوسط یا بینابین، ۴ اولویت زیاد و ۵ اولویت خیلی زیاد می‌باشد، البته مقایسه مقوله‌ها در چهارچوب تفاوت میانگین آنها نسبت به هم بوده است.

یافته‌ها

از آنجا که فرآیند اصلی در تکنیک نظریه داده بنیاد به عنوان روش تحلیل داده‌ها، فرآیند کدگذاری و طبقه‌بندی از داده‌های خام و استخراج مفاهیم و مقولات اصلی و روابط بین آنها در چارچوب یک نظریه محقق ساخته است که با توجه به شرایط و موقعیت پژوهش نسبت به ارائه آن اقدام خواهد کرد. بر این اساس، به منظور تحلیل داده‌ها در این شیوه یعنی نظریه داده بنیاد از سه شیوه کدگذاری استفاده می‌شود: ۱) کدگذاری باز، ۲) کدگذاری محوری، و ۳) کدگذاری انتخابی.

کدگذاری، روند یا فرآیندی است که طی آن داده‌های خام، تفکیک، مفهوم‌بندی و ترکیب می‌شوند، به گونه‌ای که حاصل این فرآیند بتواند نظریه داده بنیاد نهایی را ارائه کند. در فرآیند کدگذاری، واحد تحلیل «مفهوم» است.

در جدول شماره ۱ کدهای به دست آمده از مرحله اول یعنی کدگذاری باز، مرحله دوم: کدگذاری ثانوی و نیز خلق مقولات عمده به تفصیل ذکر شده است. در ادامه به توضیح جدول مزبور نیز پرداخته شده است.

جدول ۱. مقولات و مفاهیم مستخرج از مصاحبه نیمه ساختار یافته

میزان اثرگذاری	میانگین	مفاهیم	کد	مقوله‌ها
بسیار زیاد	۴/۱۲	ایزوله بودن رشته معماری با فضای بیرون دانشگاه،	A1	شرایط و زمینه‌های بیرونی رشته معماری
زیاد	۳/۹۶	محدودیت بودجه پژوهشی	A2	
زیاد	۳/۷۱	فاصله بین فضای کار و دانشگاه	A3	
بسیار زیاد	۴/۰۹	ارتباط ضعیف یا عدم ارتباط گروه‌های آموزشی معماری با شرکت‌های مشاور به عنوان ارگان‌های طراحی و اجرایی	A4	
متوسط	۳/۲۵	عدم شناسایی و معرفی نمونه پایان‌نامه‌های ارشد و طرح‌های مستخرج از آن به شرکت‌های دولتی و خصوصی به عنوان نمونه‌های موفق	A5	
بسیار زیاد	۴/۳۹	مشکلات مربوط به بازار کار	B1	محدودیت شغلی و مالی دانشجویان ارشد معماری
بسیار زیاد	۴/۴۴	ابهام در آینده شغلی	B2	
متوسط	۳/۱۹	عدم حمایت مالی از پایان‌نامه‌های ارشد معماری از طرف دانشگاه	B3	
بسیار زیاد	۴/۵۸	وجود بازار سیاه پایان‌نامه نویسی	C1	کمیت گرایی
بسیار زیاد	۴/۲۵	کمیت گرایی (ارزش و اهمیت کمی پایان‌نامه‌ها)	C2	
زیاد	۳/۹۵	کمیت گرایی در ارزیابی سواد تخصصی	C3	
متوسط	۳/۴۳	بروز نبودن اطلاعات برخی از استادان	D1	محدودیت‌های مربوط به راهنمایی و مشاوره و ارزشیابی پایان‌نامه‌های ارشد
زیاد	۳/۸۵	عدم کمک کافی به دانشجویان جهت دریافت طرح مایه و ایده خلاقانه در روند انجام پایان‌نامه‌های ارشد	D2	
متوسط	۳/۳۹	نبود فرصت لازم برای نظارت و ارزیابی پایان‌نامه‌های دانشجویان ارشد معماری بعثت کمبود وقت اساتید (بعثت کارهای بیرون از دانشگاه)	D3	
بسیار زیاد	۴/۲۶	عدم ارزشیابی صحیح پایان‌نامه‌های دوره ارشد معماری از سوی داوران	D4	
زیاد	۳/۹۷	کاربردی نبودن موضوع‌های انتخاب شده در حیطه معماری	E1	آشنفگی اولویت‌های موضوعی و پژوهشی
متوسط	۳/۴۸	عدم گستردگی موضوعات	E2	
بسیار زیاد	۴/۰۲	عدم واقع گرایی موضوعات و طرح پایان‌نامه‌های دوره ارشد	E3	
بسیار زیاد	۴/۵۹	عدم هدف‌گذاری موضوع انتخاب شده برای حل یک مسأله مهم در زمینه معماری (برای چه، برای چه کسانی، کجا)	E4	
بسیار زیاد	۴/۵۱	عدم انطباق موضوع و مسائل با شرایط بومی	F1	عدم انطباق زمینه‌های پژوهشی با

بسیار زیاد	۴/۳۵	مشخص نبودن اولویت‌های پژوهشی در دانشگاه‌ها با توجه به شرایط بومی و مسائل و نیازها و واقعیت‌های بیرونی	F2	شرایط جامعه و واقعیت‌های بیرونی
زیاد	۳/۶۳	عدم انتخاب موضوع تراز شد متناسب با نیازهای هنرجو از طرف اساتید	F3	
بسیار زیاد	۴/۷۸	عدم تسلط کافی دانشجویان ارشد رشته مهندسی معماری با زبان انگلیسی جهت بررسی ادبیات پژوهش	G1	ضعف پایه‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان
بسیار زیاد	۴/۶۵	محدودیت‌های دسترسی دانشجویان ارشد معماری به ادبیات و منابع مطالعاتی لازم	G2	
بسیار زیاد	۴/۸۹	عدم آشنایی کافی دانشجویان با روش پژوهش تخصصی (بوئژه در دوره کارشناسی)	G3	
بسیار زیاد	۴/۱۸	کمبود منابع و کتب در ارتباط با روش پژوهش مختص رشته مهندسی معماری	H1	ضعف دروس پایه آموزشی و پژوهشی گروه آموزشی معماری
بسیار زیاد	۴/۶۱	عدم تناسب بین دروس آموزش محور و نظری معماری و پژوهش محور در دوره کارشناسی و ارشد معماری	H2	
بسیار زیاد	۴/۰۷	عدم وجود روش پژوهش تخصصی مدون و ثابت برای دوره‌های کارشناسی و ارشد معماری	H3	
بسیار زیاد	۴/۲۹	تکالیفی نبودن دروس پیش نیاز برای انجام پایان‌نامه‌های ارشد معماری	H4	
بسیار زیاد	۳/۹۷	شکاف بین کلاس‌های پایه نظری و عملی	H5	
زیاد	۳/۵۳	علاقه‌مندی به رویکردهای متفاوت معماری	I1	آشتفگی تفکر نظری
بسیار زیاد	۴/۳۲	تضاد و گسست بین نظریه‌ها و رویکردهای نظری معماری با واقعیت‌ها و شرایط بیرونی	I2	
بسیار زیاد	۳/۸۸	بکارگیری ادبیات سخت و پیچیده و ثقیل برای بیان مسأله در رشته معماری توسط دانشجویان	I3	
بسیار زیاد	۴/۶۷	عدم توجه به کارکرد ذهن در خلق ایده‌های خلاقانه در پایان‌نامه‌های ارشد معماری	I4	
بسیار زیاد	۴/۸۵	پرش از شاخه به شاخه‌ای دیگر در روند انجام پایان‌نامه‌های ارشد معماری	I5	
بسیار زیاد	۴/۲۶	انگیزه دانشجویان از ورود به دوره ارشد (تکمیل دانش تخصصی ناقص در دوره کارشناسی)	I6	
بسیار زیاد	۴/۷۵	فقدان انگیزه و دغدغه آموزشی و پژوهشی در ذهن دانشجویان برای ارائه تز	I7	

بحث و نتیجه‌گیری

شرایط و زمینه‌های بیرونی و واقعی رشته معماری در ایران و در دانشگاه‌های ایرانی و عدم انطباق زمینه‌های پژوهشی با شرایط جامعه و واقعیت‌های بیرونی: یکی از شرایط علی مؤثر بر کیفیت تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته مهندسی معماری در ایران می‌باشد، که از خلال مصاحبه‌های صورت گرفته از طرف کارشناسان و متخصصین بدست آمد. امروزه متأسفانه فاصله‌ی قابل توجهی بین رشته معماری و پتانسیل‌های آن و نیازهای بیرونی و واقعی جامعه به لحاظ معماری وجود دارد که باید شکاف موجود با تعامل بیشتر گروه‌های آموزشی معماری با شرکت‌های مهندسی مشاور فعال در عرصه‌ی طراحی و اجرا، پر شود. نکته‌ای که در مصاحبه‌های صورت گرفته از مصاحبه‌شونده‌ها به آن تأکید شد. برای مثال مصاحبه‌شونده‌ای در بخشی از مصاحبه‌ی خود به این نکته اشاره می‌کند: "... در حال حاضر متأسفانه در دانشگاه‌های ما در رشته معماری و پایان‌نامه‌هایی که توسط دانشجویان تحت نظر اساتید انجام می‌گیرد، انتقال دانش بیشتر به چشم می‌خورد تا تولید دانش؛ ببینید برای مثال عرض می‌کنم یک سری از نمونه‌های معماری را از کشورهای دیگر می‌گیرند و به دانشجویان انتقال می‌دهند و نکته جالب‌تر اینکه این اغلب نمونه‌ای اخذ شده نیز بدون بومی شدن در اختیار دانشجویان قرار می‌گیرند و... پس سؤالی که مطرح می‌شود این است که طرح و تزی که دانشجو در پایان‌نامه‌ی خود ارائه می‌دهد و این طرح و تزی فردا برای این دانشجو شناسنامه علمی می‌شود آیا می‌تواند نیازهای واقعی، بومی - درونی جامعه معماری ایران را حل کند؟..." با این استدلال می‌توان گفت در بیشتر پایان‌نامه‌های ارشد معماری به تولید دانش و طرح‌های بومی و منطبق با نیازهای واقعی و شرایط معمار ایرانی کمتر توجه می‌شود؛ متأسفانه در پایان‌نامه‌های ارشد معماری تولید علم صورت نمی‌گیرد و هر وقت دانشجویان در پایان‌نامه‌های خود طرحی دادند که کاربردی بوده و با شرایط و نیازهای معماری ایران در ارتباط باشد و گرهی از مسائل و مشکلات را باز کرد، آن وقت می‌توانیم بگوییم که پایان‌نامه‌های ارشد معماری در راستای تولید علم کاری انجام داده‌اند و کاربردی و اجرایی هستند. یکی دیگر از مقوله‌های شناسایی شده در خلال مصاحبه‌های صورت گرفته که به عنوان شرایط مداخله‌گر نامگذاری گردیده است، مقوله محدودیت شغلی و مالی دانشجویان مهندسی معماری به عنوان شرایط مداخله‌گر است؛ در وضعیت فعلی، کشور کلاً از لحاظ اقتصادی و بازار کار مشکل دارد و راه کار مشخصی را نمی‌توان پیشنهاد کرد. از طرفی ورودی رشته معماری در سطح کشور زیاد شده و فارغ‌التحصیلان زیادی در این رشته داریم؛ البته این مشکل گریبانگیر بیشتر رشته‌ها است ولی در رشته معماری دیگر بیش از حد است. به همین جهت حتی اگر از لحاظ بازار کار و اقتصاد در یک وضعیت ثابت و معمولی نیز باشیم قطعاً تعداد زیادی از فارغ‌التحصیلان باز هم با مشکلات ورود به بازار کار مواجه خواهند شد، از طرفی انگیزه بیشتر دانشجویان از ورود به مقطع ارشد معماری به علت مشکلات شغلی و درآمدی می‌باشد، با خیال اینکه با دریافت مدرک کارشناسی ارشد می‌توانند خلأ را که از دوره کارشناسی برجای مانده پر کنند؛ هر چند که دانشگاه‌ها و بازار کار ما دارای مشکلات زیادی است، ولی به نظر می‌رسد مشکل اشتغال معماران، موضوعی کم و بیش جهانی است و بازار کار معماری و صنعت ساختمان شاهد دگرگونی‌های زیادی خواهد بود که می‌تواند نقش‌ها و مشاغل را تغییر دهد. در خلال‌های مصاحبه‌های صورت گرفته به این امر اشاره شد: "با توجه به افزایش تعداد فارغ‌التحصیلان رشته معماری در دانشگاه‌های ما و محدودیت بازار کار در شرکت‌های دولتی و خصوصی بنابراین رقابت هم طبیعتاً زیاد می‌شود و شرکت‌های مشاور بدنبال بهترین‌ها هستند، از طرفی هم کار پایان‌نامه معماری در سطح مقطع کارشناسی به شدت از آنچه که در سطح کارشناسی ارشد یا دکترا انجام می‌گیرد، متفاوت است، در مقطع کارشناسی طرح‌هایی که دانشجویان انجام می‌دهند بیشتر برای آموزش و یادگیری ابعاد فنی کار هست و با طرح خود میزان یادگیری و توان فنی خود را به نمایش می‌گذارند ولی در مقطع ارشد دیگر تنها بعد فنی کار نیست اینجا دانشجو باید به لحاظ زیبایی‌شناسی و هنری نیز مهارت و توان خود را نشان دهد و خلاقیت به خرج دهد..." در دانشگاه‌های ایران و به‌ویژه در پایان‌نامه‌های ارشد معماری بیشتر به چشم می‌خورد که با وجود همه تکنولوژی‌های موجود باز هم دانشجویان تا درک چگونگی کارکرد ساختمان‌ها، اتلاف انرژی و مصالح مختلف فاصله دارند. یکی از دلایل آن محدود کردن معماری و قطع ارتباط بین رشته‌ای است؛ معماری تکنولوژیک امروزه با رشته‌هایی همچون طراحی صنعتی، مهندسی مکانیک، مدیریت ساخت، مهندسی پروژه و علوم کامپیوتر در ارتباط است و محققان این رشته‌ها در کنار هم می‌توانند هم‌افزایی داشته باشند. همچنان که دانشکده‌های برتر معماری در دنیا همیشه سعی کرده‌اند پا به پای تغییرات بازار و رشد تکنولوژی حرکت کنند؛ ۳۰

سال پیش در آمریکا آموزش معماری در دانشگاه‌ها در سه حوزه طراحی، تکنیک‌های اجرا و قراردادهای کاری بود که یک فارغ‌التحصیل نهایتاً در دوتای آنها توانمند بود. بنابراین باید دانشگاه‌های ما هم در راستای پرورش دانشجویان خلاق در این مسیر قدم بردارند. یکی دیگر از مقوله‌هایی که در این پژوهش بدان دست یافته شد و اگرچه مختص رشته معماری نبوده و این مسئله گریبانگیر نظام آموزش عالی ایران شده است و رشته معماری و پایان‌نامه‌های دانشجویان ارشد هم در دام مدرک‌گرایی و بازار سیاه علم افتاده است، مدرک در جامعه ما بخشی از هویت اجتماعی هر فرد محسوب می‌شود، تا جایی این هویت‌خواهی افراد را به سمت مؤسساتی کشانده که شاهد روز افزون تبلیغاتشان پایان‌نامه‌نویسی و ... می‌باشیم که همه آنها نشان از وقوع یک بحران به نام مدرک‌گرایی در بین افراد دارد. البته اگر این مدرک‌گرایی معطوف به یادگیری مهارت‌ها و تخصص‌های لازم، دانایی و توانایی و تجربه باشد، می‌تواند دارای کارکرد مثبت باشد اما وقتی واقعیت‌های موجود بررسی می‌گردد، شاهد نتایج متفاوت‌تری هستیم. رابطه متقابل میان مدرک از یکسو و پایگاه اجتماعی و اقتصادی از سوی دیگر موجب شده که مدرک عاملی مهم و حیاتی در زندگی اجتماعی ما باشد. زمانی که این امر جزء ارزش‌های جامعه گردد افراد به ویژه دانشجویان را به سمت کسب امتیازات اجتماعی ناشی از آن سوق می‌دهد و آموزش و کسب مهارت‌های لازم برای جذب در شرکت‌های برتر مشاور و ارائه ایده خلاقانه در طراحی معماری را از بین می‌برد و منجر به انزوای دانش و تخصص می‌گردد و چه بسا زمینه بروز تقلب‌هایی را فراهم نماید. البته این معضل می‌تواند با ارزشیابی صحیح اساتید و داوران در فرآیند داوری و راهنمایی پایان‌نامه‌های ارشد معماری تا حدی حل شود و دانشجویان باید آنقدر توانایی‌های خود را بالا ببرند که بتوانند در برابر هر آنچه که ممکن است داور از آنها بخواهد پاسخگو باشند. مسئله‌ی دیگر محدودیت‌های مربوط به راهنمایی و داوری پایان‌نامه‌های ارشد معماری به عنوان شرایط مداخله‌گر است که در کیفیت پایین تدوین پایان‌نامه‌ها تأثیرگذار می‌باشد. هدایت و راهنمایی پایان‌نامه‌ها خواه در فرآیند تهیه‌ی آن از سوی اساتید راهنما و خواه ارزیابی و ارزشیابی آن از سوی داوران فرآیند گسترده‌ای است که در آن به بررسی اهداف آموزشی و پژوهشی و تطابق آن با یافته‌های پایان‌نامه پرداخته می‌شود و همچنین در آن داوران به بحث و بررسی ثمربخشی اجتماعی، اقتصادی و کالبدی و فرهنگی و مطلوبیت محصول و طرح می‌پردازند. به اعتقاد دینهام یکی از ارکان مهم آموزش، قضاوت و داوری است و قضاوت کردن درباره آثار دانشجویان، گذشته از امکان کسب تجربه در جلسات عمومی داوری، دو فایده دیگر نیز دارد: یکی بوجود آوردن فضای نقادی در دانشجویان که در نتیجه آنها بهتر طراحی کردن را خواهند آموخت و دیگر آن که علاوه بر تصورات خود با نظرات دیگر نیز مواجه می‌شوند (دینهام^۱، ۱۹۸۶). بنابراین ارزیابی و ارزشیابی دقیق و صحیح پایان‌نامه‌های ارشد معماری می‌تواند در خودفهمی حرفه‌ای و علمی دانشجویان معماری تأثیرگذار باشد و از انجام دقیق این اصل از سوی داوران همچنین تا حدی می‌تواند از مدرک‌گرایی و بازار سیاه علم در این رشته بکاهد. مقوله‌ی بعدی که بسیار در کیفیت انجام پایان‌نامه‌های معماری مؤثر است کیفیت و میزان راهنمایی اساتید راهنما و مشاور است، در ارتباط با مقوله مذکور یکی از مصاحبه‌شوندگان چنین بیان می‌کند: "پایان‌نامه یا طرح‌نهایی از بخش‌های مهم تحصیل در رشته‌ی معماری است. در رشته معماری علاوه بر مقطع ارشد و دکتری، در مقطع کارشناسی نیز پایان‌نامه ارائه می‌شود و از اهمیت بالایی برخوردار است و همین طرح و پایان‌نامه است که دانشجوی معماری را به بازار کار و شغلی معرفی می‌کند و شناسنامه معمار به حساب می‌آید؛ و از آنجا که پایان‌نامه در رشته معماری معمولاً طراحی محور هست و دانشجو باید بتواند با راهنمایی استاد خود یک ساختمان یا یک مجموعه ساختمانی را طراحی کند، به نوعی پایان‌بندی یک دوره‌ی آموزشی است...". همچنین «عجله»، «عدم توجه به یادگیری»، «عدم توجه به کیفیت»، «توجه دقیق به زمان معین برای تمام کردن دوره‌ی ارشد» از جمله ویژگی‌هایی که بارها از سوی دانشجویان برای توصیف «فرایند پشرفت و اتمام دوره‌ی ارشد معماری» عنوان شده است. در این ارتباط مصاحبه‌شونده‌ای در صحبت‌های خود این چنین بیان می‌کند: "عجله و ویژگی دوره ارشد معماری در دانشگاه‌های ایران است، از همان اول ورود به دوره، هر چند می‌خوان نشون بدن که همه چیز طبق برنامه است، و برای هر مرحله‌ی خاص دقیقاً تعیین کرده‌اند که چی کار باید بکنیم، اما برنامه‌ها خیلی راحت در راستای یه هدف دیگه هستند، یعنی تمام کردن دوره، گرفتن مدرک و گرفتن دانشجویان جدید." از آنچه که دانشجو با تمام دانش و مهارتی که در درس طرح

خود در ترم‌های پیش کسب کرده به سراغ یک طرح نهایی می‌رود و از ابتدا مطالعات را پیش می‌برد و طرح نهایی خود را در جمع ارائه می‌دهد. از این نظر شاید در رشته‌ی معماری، پایان‌نامه فرآیند طولانی‌تری از سایر رشته‌ها طی می‌کند، از نظر زمانی بیشتر طول می‌کشد و کار بیشتری می‌برد و روند انجام آن با ابهام بیشتری روبروست و عدم آشنایی کافی دانشجویان ارشد رشته معماری با روش پژوهش و تکالیفی نبودن دروس و اهمیت ندادن اساتید به این امر به تضعیف پایه‌های پژوهشی و آموزشی دانشجویان منجر می‌شود. بنابراین کیفیت و میزان راهنمایی اساتید معماری و پایه‌ی قوی دانشجو بر کیفیت تدوین پایان‌نامه می‌تواند تأثیرگذار باشد. براساس یافته‌های مطالعه حاضر، آشفتگی تفکر نظری به عنوان زمینه در سه بخش مطرح است. بخش نخست، به شناخت شبکه علمی جهانی رشته معماری مربوط می‌شود. مصاحبه‌شوندگان بیان کرده‌اند که دانشجویان در شناخت شبکه جهانی علمی این رشته، محدودند. آن‌ها در بیشتر موارد به متون سایر زبان‌ها دسترسی ندارند و حتی اگر دسترسی داشته باشند، توان خرید آن‌ها را ندارند؛ از این رو سعی می‌کنند در شرایط اضطرار به منابع داخلی، یا منابعی که دسترسی به آن برایشان آسان است، قناعت کنند. شناخت شبکه‌های علمی جهانی، چالش دیگری است که مصاحبه‌شوندگان بیان کردند. بدین معنی که دانشجویان حتی اگر بتوانند به زبان انگلیسی مسلط شوند، و حتی اگر محدودیت‌های دست‌یابی به متون تخصصی را «دور» بزنند، و کتاب‌های اصلی را پیدا کنند، باز هنوز قادر نیستند که تشخیص دهند که کدام کتاب و کدام شخص مهم است و چرا باید آن کتاب را خواند و آن شخصی که کتاب را نوشته است را شناخت. زیرا انبوهی از کتاب‌های لاتین در مورد و زمینه‌ی خاص وجود دارد و نویسندگان آنها با «ویکردهای» خاصیان کتاب‌ها را نوشته‌اند. به بیان دیگر، نوعی نظام سلسله‌مراتب پیچیده در تعیین «جایگاه» این کتاب‌ها و نویسندگان وجود دارند، که دانشجویانی که برای اولین بار با آنها روبرو می‌شوند، توانایی تشخیص آن را ندارند و در نتیجه در انبوهی از کتاب‌ها و مطالب و نویسندگان «غرق» می‌شوند و همه‌ی این مشکلات آشفتگی تفکر نظری و عدم سنخیت ادبیات نظری و مدل نظری پژوهش با نتایج و طرح نهایی پایان‌نامه را به دنبال دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی و تحلیل چالش‌ها و موانع پیش‌روی در تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد در رشته معماری و شهرسازی انجام پذیرفت، برای پاسخگویی به سؤال پژوهش از روش کیفی تحلیل داده بنیاد استفاده گردید؛ بدین منظور از ۲۸ نفر از اساتید و کارشناسان گروه معماری و طراحی شهری با استفاده از روش دلفی مصاحبه‌ای نیمه ساختاریافته به عمل آمد. نتایج حاصل از پژوهش گویای آن است که دانشجویان رشته مهندسی معماری و شهرسازی در فرآیند تدوین پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد به عنوان سند علمی و هویت حرفه‌ای خود با چالش‌های انگیزشی و آشفتگی تفکرات نظری و مدرک‌گرایی و ... مواجه هستند که باعث کاهش کارایی و کیفیت طرح‌ها و پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشجویان شده و نمی‌تواند سند و مدرکی برای تضمین و معرفی آنها به جامعه شغلی باشد و با طرح‌های اجرایی که در جامعه معماری و شهرسازی و مهندسی مشاور طراحی می‌گردد فاصله زیادی داشته و کارایی جز برای فارغ‌التحصیلی دانشجویان رشته معماری نداشته باشد. آنچه مسلم است این است که یک پایان‌نامه مطلوب، به عنوان یک پژوهش علمی باید به روش علمی، تهیه و براساس اصول نگارش علمی ارائه شود. در این صورت است که می‌توان امیدوار بود پایان‌نامه‌ها مصداق تولید علمی باشند. در پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیل داده بنیاد به بررسی چالش‌ها و موانعی که باعث می‌شود پایان‌نامه‌های ارشد معماری و شهرسازی بصورت طرح اجرایی درنیامده و کاربردی نباشند پرداخته شد و مقوله‌هایی از دل مصاحبه استخراج گردید که می‌توان با برطرف کردن این موانع و مشکلات، موجبات بهبود کیفیت پایان‌نامه‌های ارشد معماری را فراهم کرد و با اجرای روش‌های درست تدریس و راهنمایی و هدایت مناسب آن و داوری و ارزشیابی‌های دقیق زمینه بروز ایده‌های خلاقانه را در پایان‌نامه‌ها به وجود آورد تا این طرح و پایانه سندی برای وجود خلاقیت و توانایی فنی و هنری برای ورود دانشجویان به عرصه اجرایی و طراحی گردد. برای ارائه طرح‌های کاربردی و علمی در پایان‌نامه‌های ارشد معماری و شهرسازی علاوه بر تقویت پایه‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان از طرف گروه‌های آموزشی برای تضمین آینده شغلی و ایجاد انگیزه برای جوانان، باید نیازهای واقعی و اصلی، مسائل و مشکلات معماری و شهرسازی را شناسایی کرد تا دانشجویان در قالب پروپزال و پایان‌نامه به این مشکلاتن چاره‌جویی کنند، بنابراین انجام درست و علمی و کاربردی آن می‌تواند فرصتی برای دانشجویان معماری و شهرسازی باشد. نتایج پژوهش حاضر با یافته‌ها و نتایج پژوهش‌های مورد اشاره در ادبیات تجربی پژوهش مطابقت داشته ولی همسویی نتایج این مطالعه با یافته‌های میرریاحی (۱۳۸۳) و گرجی مهبلی (۱۳۸۹) بیشتر می‌باشد، بدین معنی که تمامی پژوهش‌ات یاد شده بر اهمیت و نقش پایان‌نامه‌ها و

پژوهش در آموزش طراحی معماری و شهرسازی تأکید داشته‌اند ولی به علت عدم تطبیق پژوهش با شرایط و الزامات حاکم بر نظام آموزشی، پایان‌نامه‌ها به نتایج مطلوبی نرسیده و با معیارهای پایان‌نامه‌ی مطلوب فاصله دارند و نتایج حاصل از آنها قابلیت اجرایی ندارند. به طور کلی، نتایج این پژوهش می‌تواند از چند بعد دارای اهمیت باشد: اول اینکه می‌تواند اعضای هیئت علمی دانشگاه‌های را از چالش‌ها و موانعی که دانشجویان در تدوین پایان‌نامه‌ها دارند، آگاه سازد و موجب برنامه‌ریزی هدفمند در جهت رفع کمبودها و توسعه آنها و نهایتاً توسعه علمی رشته معماری و شهرسازی گردد. در وهله بعدی، می‌تواند اطلاعات مناسبی را در اختیار برنامه‌ریزان حوزه معماری و شهرسازی قرار داده و ایشان را برای تجزیه و تحلیل و نشان دادن سیر و گرایش‌ها به رویکردهای مختلف مدیریت معماری و شهرسازی یاری رساند.

منابع

- احمدی گل، ج.، و سنگری، م. (۱۳۹۶). ارزیابی موضوعی و روش‌شناسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد رشته تکنولوژی آموزشی، فصلنامه آموزش عالی، ۱۰(۴)، ۱۶۷-۲۰۶.
- حجازی، ص.، و شفایی، م. (۱۳۹۹). ارزیابی ارتباط آموزش و کارحرفه‌ای در رشته معماری. نشریه علمی فناوری آموزش. ۱۵(۲)، ۱۶۵-۳۷۸.
- حکاک، م.، حزنی، س. ع.، مروتی، ح.، و اخلاقی، ط. (۱۳۹۷). عارضه‌یابی پژوهشی در دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی گیلان. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۱۰(۲)، ۵۷-۴۶.
- خاکی، غ. (۱۳۹۹). روش پژوهش با رویکردی به پایان‌نامه نویسی. انتشارات بازتاب.
- دیانی، م. (۱۳۸۱). گلوگاه‌های پژوهش در علوم اجتماعی. انتشارات کتابخانه رایانه‌ای.
- رسولی، ب.، و شهریاری، پ. (۱۴۰۰). چاله‌ها و چالش‌های پژوهش در علوم انسانی در ایران؛ پنجره‌ای به‌روی سیاست‌گذاری علم. پژوهشنامه پردازش و مدیریت اطلاعات، ۳۷(۲)، ۳۳۳-۳۶۱.
- رضاخانی مقدم، ح.، شجاعی زاده، د.، نبی‌اللهی، ع.، و معز، س. (۱۳۹۰). تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های آموزش بهداشت دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، تربیت مدرس و علوم پزشکی ایران در سال‌های ۸۹-۱۳۹۹. مجله دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران (پیاورد سلامت)، ۵(۱)، ۹۰-۸۰.
- شریف شهیدی، م.، بمانیان، م.، و یالپانیان، م. (۱۳۸۷). نقش پژوهش در فرآیند آموزش طراحی معماری. نشریه هویت شهر، ۲(۲)، ۸۱-۹۲.
- شورای عالی برنامه‌ریزی (۱۳۷۳). آیین‌نامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد ناپیوسته. مصوبه نهایی جلسه ۲۹۱، تاریخ ۱۳۷۳/۱۰/۲۵.
- شورای عالی برنامه‌ریزی (۱۳۷۲). آیین‌نامه دوره دکتری PhD، مصوب جلسه ۲۷۴، تاریخ ۱۳۷۲/۱۲/۸.
- صداقتی، ع.، و حجت، ع. (۱۳۹۸). واکاوی برنامه درسی کارشناسی ارشد پیوسته و کارشناسی ارشد ناپیوسته معماری و مقایسه میزان انطباق آنها بر مولفه‌های آموزش معماری. نشریه علمی-پژوهشی فناوری آموزش، ۱(۱)، ۱۰۱-۱۱۹.
- کاظمی، ع. (۱۳۷۹). چگونه تحقیق کنیم: راهنمای جامع تحقیق، نگارش و دفاع از پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترا. تهران: دانشگاه جامع امام حسین.
- کیان ارثی، م.، مظفر، ف.، و خسروی، و. (۱۳۹۸). مطالعه تطبیقی سه نسل آموزش دانشگاهی معماری از سه منظر روند، دانش و اندیشه طراحی. فصلنامه علمی و پژوهشی هویت شهر، ۳۷، ۵۹-۷۲.
- گرچی مهلبانی، ی. (۱۳۸۹). آموزش معماری امروز و چالش‌های آینده. نشریه علمی و پژوهشی فناوری آموزش، ۳(۴)، ۲۲۳-۲۳۴.
- گروت، لیندا، و وانگ، دیوید. (۱۳۸۴). روش پژوهش در معماری. [ترجمه علیرضا عینی فر]. انتشارات دانشگاه تهران.

- مجاهد، ش.، نصیریانی، خ.، سلیمی، ط.، لطفی، ح.، و خدایاریان، م. (۱۳۹۰). دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد در رابطه با اساتید راهنما. *گام‌های توسعه در آموزش پزشکی*، ۸(۲)، ۱۱۵-۱۲۳.
- منصوریان، ی. (۱۳۸۸). صد ویژگی یک مقاله علمی-پژوهشی خوب. *ماهنامه کتاب ماه کلیات*، ۱۳(۱)، ۷۸-۹۳.
- موحد، ض. (۱۳۸۷). *البته واضح و مبهرن است که ... رساله‌ای در اثر نویسی*. انتشارات نیلوفر.
- موسی‌پور، ن.، و علوی، س. ح. (۱۳۸۵). *نگارش علمی: راهنمای تدوین و نگارش مقاله، پایان‌نامه، رساله، و گزارش پژوهش*. انتشارات دانشگاه باهنر کرمان.
- مهاجری، ع. (۱۳۸۶). *مبانی روش پژوهش: تدارک مقاله‌های پژوهشی و پایان‌نامه‌های دانشجویی*. انتشارات چاپار.
- میرریاحی، س. (۱۳۸۳). جایگاه پایان‌نامه تحصیلی در نظام آموزش معماری (مطالعه موردی: دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه شهی بهشتی (دانشگاه ملی ایران، ۱۳۳۹-۱۳۵۹)). *نشریه صفا*، ۳۹.
- نایب‌پور، م.، بریری، م. (۱۳۸۷). *روش پژوهش و پایان‌نامه نویسی*. مؤسسه پژوهش ات و توسعه علوم انسانی.

References

- Ahmadi Gol, j. & Sangari, M. (2017). Thematic evaluation and methodology of bachelor's theses in the field of educational technology. *Journal of Higher Education*, 10(4), 167-206. [In Persian].
- Arad, S., & Heydarzadeh, A. (2014). Quality in architectural education: the damages and prospects, assessing the Kirk Patrick evaluation model in architectural education. *5th Conference on Architecture Education: Tehran, Iran*.
- Bayarcelik, E.B., & Tasel, F. (2012). *Research and development: source of economic growth*. Proce Soc Behavior Sci 2012, 58, 744 -53 . doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.09.1052.
- Charmaz. K. (2008). *Grounded theory as an emergent method*. In Sharlene, N. H. & Patricia, L. (Eds.). *Handbook of emergent methods*. The Guilford Press: New York & London, 155-170.
- Delamont, S., Atkinson, P., & Parry, O. (2002). *The doctoral experience: Success and failure in graduate school*. Press: Falmer, London.
- Dinham, SM. (1986). Architectural Education: Is Jury Criticism a Valid Teaching Technique. *In Architectural Record*, 174, 51-53.
- Diyani, M. (2002). *Research bottlenecks in the social sciences*. Publications Computer Library. [In Persian].
- Duyshart, B. (1997). *The digital document*. Press Architectual. oxford.
- Easterby-Smith, M., Thorpe, R., & Lowe, A. (2002). *Management research: An introduction*. Press Sage Publications, London.
- Gold, C.M., Walker, G. E., Associates. (2006). Envisioning the future of doctora education: Preparing stewards of the discipline, Carnegie essays on the doctorate. San. Gorji Mahlabani Y. [Architecture education today and future challenges]. *Technology of Education*, 4(3), 223230.
- Gorji Mehlabani, Y. (2010). Teaching contemporary architecture and future challenges. *Scientific Journal of Education Technology*, 3 (4), 223 - 234. [In Persian].
- Groat, L. & Wang, D. (2005). *Research method in architecture*. [Translated by Alireza Einifar]. Publications University of Tehran. [In Persian].
- Hakkak, M., Hozni, S E., Morovvati, H., & Ekhlaghi, T. (2018). Research complication in graduate students of Guilan University of Medical Sciences. *Research in Medical Education*, 10 (2), 57-46. [In Persian].
- Hejazi, S., & Shafayi, M. (2020). Evaluating the relationship between education and professional work in the field of architecture. *Scientific Journal of Education Technology*, 15 (2), 165 - 378. [In Persian].
- Helal, B. (2019). On The Architectural Laboratory as a Hybrid Interface Between Theory and Practice. *ARCC Conference Repository*, 1(1).
- Helal, B. (2019). On The Architectural Laboratory as a Hybrid Interface Between Theory and Practice. *ARCC Conference Repository*, 1(1).
- Holbrook, A. (2002). Examining the quality of doctoral research, *Symposium presented at the American Education Research Association Conference, New Orleans, LA*.
- Kazemi, A. (2000). *How to do research: Comprehensive guide to research, writing and defense of master's and doctoral dissertations*. Publications Imam Hossein University, Tehran. [In Persian].
- Khaki, Gh. (2020). *Research method with an approach to dissertation writing*. Publications Baztab, Tehran.

- Kiyani Ersi, M. Mozaffar, F. & Khosravi, M. (2019). A comparative study of three generations of university education in architecture from three perspectives: design process, knowledge and thought. *Scientific Journal of City Identity*, 37, 59-72. [In Persian].
- Lovat, T. (2002). Ways of knowing: How examiners position themselves in relation to the doctoral, *Paper presented at the American Education Research Association Conference, New Orleans, LA*.
- Lovitts, B. E. (2007). Making the implicit explicit: A conceptual approach for assessing the outcomes of doctoral education, *Paper presented at the annual meeting of the Association for the Study of Higher Education, Sacramento, CA*. Retrieved from. www.carnegiefoundation.org/CID/ashe?lovitts.pdf.
- Maki, P., & Borkowski, N. (2006). *The assessment of doctoral education: Emerging criteria and new models for improving outcomes*. Publishing Stylus, 215-237.
- Mansouriyani, Y. (2009). One Hundred Characteristics of a Good Scientific-Research Article. *Monthly Book of the Monthly*, 13 (1), 78-93. [In Persian].
- Mirriai, S. (2004). Case study: Faculty of Architecture and Urban Planning, Shahi Beheshti University (National University of Iran, 1339-1359). *Sefeh Journal*, 39. [In Persian].
- Mohajeri, A. (2007). *Basics of research method: Preparation of research articles and student dissertations*. Publications Chapar, Tehran. [In Persian].
- Mojahed, Sh. Sharyani, Kh. Salimi, T. Lotfi, H. & Khodayariyan, M. (2011). Students' Perspectives of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences in Yazd in Relation to Supervisors. *Developmental Steps in Medical Education*, 8 (2), 123-115. [In Persian].
- Mousapour, N., & Alavi, S. H. (2006). *Scientific Writing: A guide to compiling and writing an article, dissertation, dissertation, and research report*. Publications Bahonar University of Kerman. Kerman. [In Persian].
- Movahed, Z. (2008). *Of course, it is clear that ... a treatise on writing*. Publications Niloufar, Tehran. [In Persian].
- Nayebpour, M., & Bariri, M. (2008). *Research methods and dissertation writing*. Published by: Institute for Research and Development of Humanities. Tehran. [In Persian].
- Planning Council. (1995). Regulations of the PhD course, approved by the 274th session, dated 12/8/1372. [In Persian].
- Planning Council. (1996). The educational regulations of the discontinuous master's degree course, the final approval of the 291st session, dated 10/25/1373. [In Persian].
- Powell, S., & Green, H. (2007). *The doctorate worldwide*. Press: Open University, McGraw -Hill Education (UK), 1 -275.
- Rasouli, B. & Shahriyari, P. (2021). Challenges of research in humanities in Iran; A window to science policy, research paper. *Information Management*, 37 (2), 361-333.
- Razzaghi, Asl, S., Rostami, Z., & Zibayi, N. (2015). Content analysis of international urban design articles during the period of 8 years (2005-2002): Subject and research methods. *City Identity Quarterly*, 9 (24), 86-79. [In Persian].
- Reitz, J. M. (2002). ODLIS: Online Dictionary of Library and Information Science. *US: Western Connecticut State University*. <http://www.wcsu.edu/library/odlis.html#D> (accessed July 6, 2003).
- Rifaat, S. I. (2019). The multidisciplinary approach to architectural education: bridging the gap between academic education and the complexities of professional practice. *IOP Conference Series: Materials Science and Engineering*, 471, 082067.
- Ritchie, B., Palmer, C., & Burns, P. (2005). *Tourism Research Methods: integrating theory with practice*. Press John Wiley and Sons.
- Sedaghati, A. & Hojjat, I. (2019). Analyze the master's and discontinuous master's degree curricula in architecture and compare their degree of adaptation to the components of architecture education. *Journal of Educational Technology*, 1, 101-119. [In Persian].
- Sharif Shahidi, M., Bemaniyan, M., & Palpaniyan, M. (2008). The role of research in the process of teaching architectural design. *Journal of City Identity*, 2 (2), 81 - 92. [In Persian].

The factors related to library vandalism from the view of librarians of kermanshah public libraries

Soraya Zangeneh^{1*} | Arezoo Ghanbari²

1- MSc. of information science, Head of Secretariat of kermanshah public library. (Corresponding Author)
s.z92.lib@gmail.com

2- MSc. of information science, Librarian of Amirkabir Public Library of Kermanshah Province
ghanbariarezoo1363@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: The original aim of study was to survey the factors related to library vandalism from the view of librarians of kermanshah public libraries (KPL).
Article history: Received: 01 May 2022 Received in revised form: 31 May 2022 Accepted: 05 June 2022 Published online: 10 June 2022	Methodology: The research was applied and surveyed. The study population was all librarians working in KPL that with Cochran's formula, the sample size was 118. Simple random sampling was used. Three categories of factors "individual", "library" and "social and cultural" were identified as related factors of vandalism in KPL. This theoretical model using structural equation software Amos and confirmatory factor analysis were tested.
Keywords: Vandalism, Public Library, Librarians, Kermanshah	Results: The most common type of destruction was book scrawling, annotation or writing inside the books. A significant relationship was seen between the Income and the trend to vandalism. The most important factor influencing library vandalism was the lack of information resources needed by clients. Among the variables of cultural and social dimension, the relationship between cultural poverty and being criminal of Library location was significant. Regarding the dimensions of individual factors, the variable of personality traits (Regression coefficient 0.82) became significant. Among the three factors related to library vandalism, the most important dimension in the present study was the library dimension (Path coefficient 0.74). The installation of Closed-circuit television (CCTV) and theft notification system, identification of vandals and warning them to stay away from violence, close supervision of librarians and guarding libraries, ways to deal with vandalism were presented. Conclusion: Equipping libraries and training of librarians in order to deal well with users, holding training workshops to inform users about the criminality of vandalism can be effective in reducing vandalism.
Cite this article: Zangeneh, S., Ghanbari, A. (2022). The factors related to library vandalism from the view of librarians of kermanshah public libraries. <i>Journal of Knowledge Studies</i> , 15(56), 64-83. DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.7.1	
	© The Author(s) Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

عوامل مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه

ثریا زنگنه^{۱*} | آرزو قنبری^۲

۱- کارشناسی ارشد علم اطلاعات، مسئول دبیرخانه اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه (نویسنده مسئول) s.z92.lib@gmail.com

۲- کارشناسی ارشد علم اطلاعات، کتابدار کتابخانه عمومی امیرکبیر استان کرمانشاه ghanbariarezo01363@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: هدف اصلی پژوهش بررسی عوامل مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه بود.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۱۱	روش پژوهش: پژوهش از نوع کاربردی و به روش پیمایشی انجام شد. جامعه‌ی پژوهش تمام کتابداران شاغل در کتابخانه‌های عمومی نهادهی استان کرمانشاه (۱۶۸ نفر) بودند که با فرمول کوکران، حجم نمونه ۱۱۸ نفر حاصل شد. از نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. سه دسته عامل "فردی"، "کتابخانه‌ای" و "اجتماعی و فرهنگی" مرتبط با پدیده‌ی وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی شناسایی شد که این مدل نظری با استفاده از نرم‌افزار معادلات ساختاری اموس و تحلیل عاملی تاییدی مورد آزمون قرار گرفت.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۰/۰۳/۱۰	یافته‌ها: بیشترین نوع تخریب خط‌خطی کردن کتاب‌ها، حاشیه‌نویسی یا نوشتن داخل کتاب‌ها بود. بین سطح برخورداری مراجعان و گرایش به وندالیسم رابطه‌ی معنادار دیده شد. مهم‌ترین عامل کتابخانه‌ای مرتبط با وندالیسم کمبود منابع اطلاعاتی مورد نیاز مراجعان بود. در بین متغیرهای سازه فرهنگی و اجتماعی، رابطه‌ی متغیر فقر فرهنگی و جرم‌خیز بودن مکان کتابخانه معنادار شد. در مورد ابعاد سازه عوامل فردی، متغیر ویژگی‌های شخصیتی افراد (ضریب رگرسیون ۰/۸۲) معنادار شد. در بین عوامل سه‌گانه‌ی مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای، مهم‌ترین سازه بعد کتابخانه‌ای (ضریب مسیر ۰/۷۴) بود. نصب دوربین مدار بسته و سیستم اعلام سرقت، شناسایی افراد وندال و تذکر بدور از خشونت به آنها، نظارت دقیق کتابداران و وجود نگهبانی در کتابخانه‌ها از راه‌های مقابله با وندالیسم ارائه شد.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۵	نتیجه‌گیری: تجهیز کتابخانه‌ها و آموزش کتابداران در راستای برخورد خوب با کاربران، برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاه‌سازی کاربران از جرم بودن اعمال وندالیستی می‌تواند به کاهش وقوع این مسئله کمک کند.
تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۳/۲۰	
واژه‌های کلیدی:	
وندالیسم، کتابخانه‌ی عمومی، کتابداران، کرمانشاه	

استناد: زنگنه، ث.، قنبری، آ. (۱۴۰۱). عوامل مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه. *دانش‌شناسی*، ۱۵(۵۶)، ۸۳-۶۴

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.7.1

حق مؤلف © نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

در طول تاریخ و در تمام اجتماعات بشری کجروی‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی وجود داشته است. یکی از این ناهنجاری‌ها گرایش افراد به ویرانی و تخریب است که شامل تخریب همه‌ی انواع اموال عمومی، فضاها، سبز، نوشتن انواع یادگاری‌ها بر دیوارها، درختان و ستون‌های مکان‌های باستانی و آثار تاریخی، تخریب توالی‌های عمومی، تخریب بدنه‌ی ماشین‌ها و پنچری لاستیک، سرقت و تخریب سطل زباله‌های عمومی، تخریب اموال کتابخانه‌ها (تمرکز این پژوهش بر این نوع تخریب می‌باشد. مانند: نوشتن مطالب بر روی کتاب و بریدن صفحه‌ای از کتاب، مجله یا روزنامه، سرقت کتاب‌ها و دیگر منابع اطلاعاتی، تخریب ساختمان کتابخانه و...) می‌باشد. به چنین افرادی در اصطلاح جامعه‌شناسان وندال می‌گویند و کسی که گرایش به این گونه اعمال دارد وندالیست نامیده می‌شود. وندالیسم مشتق از واژه وندال است. وندال نام قومی از اقوام ژرمن - اسلاو به شمار می‌رفت که در قرن پنجم میلادی در سرزمین‌های واقع در میان دو رودخانه اودر و ویستول زندگی می‌کردند. آنان مردمانی جنگجو، خونخوار و مهاجم بودند که به کرات به نواحی و سرزمین‌های اطراف قلمرو خود تخطی و تجاوز کرده به تخریب و تاراج مناطق و آبادی‌های متصرفه می‌پرداختند روحیه ویرانگرانه قوم وندال سبب گردیده است که در مباحث آسیب‌شناسی کلیه رفتارهای بزهکارانه‌ای که به منظور تخریب آگاهانه اموال، اشیاء و متعلقات عمومی و نیز تخریب و نابودی آثار هنری و دشمنی با علم و صنعت و آثار تمدن صورت می‌گیرد به گونه‌ای به وندالیسم منتسب گردد (محسنی تبریزی، ۱۳۷۳ نقل در علی محمدی، ۱۳۹۱). نوعی از وندالیسم نیز در فضای مجازی نمایان می‌شود. وندالیسم مجازی حقیقتی انکارناپذیر در شبکه‌های اجتماعی است. بسیاری از وندال‌ها یا تخریب‌گران دارای اکانت‌های تقلبی هستند. اینان به شدت سواد رسانه‌ای مخاطبان را تحت تأثیر رفتارهای بی‌امان خود قرار می‌دهند (بی‌تقصیر فدا، ۱۳۹۹، تیر) وندالیسم اینترنتی نیز به معنی تخریب و ایجاد مشکل فنی یا عدم دسترسی، نظیر هک در وبسایت‌ها، پایگاه‌های اطلاعاتی و مراکز داده است. گاهی یک فایل اجرایی با تغییر ظاهری صفحه وب، و یا ایجاد اختلال در دسترسی به اطلاعات آن را بی‌اعتبار می‌کند (وب‌سایت ایران هشدار، ۱۰ آذر ۱۳۹۴).

امیل دورکیم^۱ از نخستین جامعه‌شناسانی که با مفهوم آنومی (بی‌نظمی) به تبیین کجرفتاری‌های اجتماعی پرداخت و با استعانت از روش تجربی به مطالعه‌ی انحراف و بی‌هنجاری اجتماعی پرداخت. او مفهوم آنومی و بی‌هنجاری اجتماعی را در دو سطح فردی و اجتماعی به کار برده است. فروید و اورنسون^۲ در تئوری ناکامی - پرخاشگری بازماندن از اهداف و ناکامی در رسیدن به اهداف علی‌الخصوص ناکامی احساسی را علت وندالیسم و رفتارهای پرخاشگریانه می‌دانند (بخارایی و شربتیان، ۱۳۹۴). جامعه‌شناسان مانند مرتن^۳ رفتارهای بزهکارانه چون وندالیسم را معلول ساختارهای اجتماعی و فرهنگی دانسته‌اند اما روانشناسان به ویژه روانکاوان آن را معلول کارکرد نیروهای سرکش درونی پنداشته‌اند. گروهی از صاحب‌نظران مانند جرج هربرت مید^۴ و مکتب جامعه‌شناسی شیکاگو فرد و جامعه را توأمان در جریانات رفتاری دخیل می‌دانند (محسنی تبریزی، ۱۳۷۹). ژانورن^۵ (۱۹۶۳)، ویلنسن^۶ (۱۹۹۵)، هوبر^۷ (۱۹۹۱) و گلدستون^۸ (۱۹۹۸) وندالیسم را به عنوان مرضی (بیماری) مدرن و نوظهور و معضلی اجتماعی و عصیان انسان‌ها، به خصوص نسل جوان، در برابر تحمیلات اجتماعی و نیروهای قاهر و سرکوب‌گر بیرونی می‌دانند (محسنی تبریزی، ۱۳۸۳، ص ۱۳). وندالیسم را می‌توان بیماری دانست که منجر به آنومی (بی‌نظمی) اجتماعی می‌شود و جرم محسوب می‌شود (ماده‌ی ۶۷۵ و ۶۸۷ قانون تعزیرات مصوب سال‌های ۱۳۷۰ و ۱۳۷۵). بنابراین فرد وندال مجرم شناخته می‌شود؛ و مجازات می‌شود.

وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی بر کاهش کیفیت خدمات کتابخانه‌ای و اطلاع‌رسانی مؤثر بوده و به افزایش احساس ناامنی، ترس، ناآرامی و نابهنجاری منجر می‌شود. ممکن است صفحاتی از کتاب‌ها بریده، خط‌خطی یا کنده شوند. مطالبی در حواشی و کناره صفحات

1. Emile Durkheim

2. Frued & Oreson

3. Merton

4. George Herbert Mead

5. Janine

6. wilkinson

7. Hauber

8. Gladstone

آنها نوشته شود. گاهی کل کتاب مورد تخریب و آسیب و یا حتی سرقت قرار می‌گیرد. تابلو سر در کتابخانه‌ها مورد اصابت سنگ قرار می‌گیرد و یا حتی ممکن است به خاطر فلز به کار رفته در آن سرقت شود. درختان و فضای سبز کتابخانه‌ها نیز به شدت مورد حمله‌ی وندال‌ها قرار می‌گیرند. سیستم جستجوی منابع اطلاعاتی کتابخانه به خاطر خرابکاری استفاده‌کنندگان زود به زود نیاز به سرویس پیدا می‌کند. کتاب‌های ارزشمند کتابخانه ممکن است مورد سرقت قرار گیرند و یا هیچگاه از امانت بازنگردند. میزها و صندلی‌ها توسط اعضای کتابخانه خراشیده و حکاکی شوند. دیوارها ممکن است خط‌خطی و مورد تهاجم وندال‌های کتابخانه‌ای قرار گیرد. این‌ها همه نمودها و مصادیق خرابکاری‌های وندال‌ها در کتابخانه‌هاست. یکی از مهمترین آسیب‌های وندالیسم، زیان‌های اقتصادی ناشی از تعمیر و بازسازی وسایل تخریب شده توسط وندال‌ها می‌باشد که هر ساله بخش عظیمی از درآمد و بودجه‌ی کشورها را به خود اختصاص می‌دهد و صرف هزینه و زمان زیاد جهت بازسازی مساوی با کاهش رفاه در سطح جامعه است؛ و در مجموع نارضایتی عمومی را در پی دارد. از طرفی مشاهده‌ی صحنه‌های تخریب از بعد روانشناختی اثر سوء بر روحیه‌ی افراد جامعه دارد و ممکن است باعث ایجاد انگیزه‌ی بیشتر تخریب در بین وندال‌ها و دیگر افراد جامعه شود (پدیده‌ی گلوله برفی^۱). بنابراین بررسی علل و عوامل مؤثر بر این پدیده می‌تواند در پیشگیری و مقابله با این انحراف اجتماعی تأثیر زیادی داشته باشد و راه کارهای احتمالی مقابله با این انحراف اجتماعی را نشان دهد و با مطالعه‌ی دقیق و علمی موجب تغییر رفتار وندال‌ها شود و به طور کلی در هزینه‌ی مصرفی برای رفاه جامعه تأثیر دارد.

بررسی پژوهش‌های پیشین نشان می‌دهد پدیده‌ی وندالیسم دغدغه‌ی پژوهشگران حوزه‌های علوم اجتماعی و روانشناسی بوده است. از جمله نخستین آثار داخلی در سال ۱۳۷۴ پژوهشی تحت عنوان بررسی علل وندالیسم در تهران و راه‌های پیشگیری و درمان آن در قالب یک طرح تحقیقاتی توسط علیرضا محسنی تبریزی انجام شد. نادری در سال ۱۳۸۹ در پژوهشی علل رفتارهای وندالیسمی در شهر همدان را بررسی کرد. کریمی مونجر موئی و فرهمند (۱۳۹۵) پدیده‌ی وندالیسم را در بین جوانان ۱۵ تا ۲۰ ساله‌ی شهر لردگان بررسی کردند. در این میان برخی پژوهشگران (نبوی، سالمیان و حبیبیان، ۱۳۹۱، میرفردی، احمدی، نیکخواه ۱۳۹۱ و شربتیان و پرورش، ۱۳۹۲) با تمرکز بر جوامع خاص مانند دانش‌آموزان که مستعد رفتارهای وندالیسمی بودند، پژوهش خود را انجام دادند. آثاری مشابه این پژوهش‌ها زیاد انجام گرفته است. این پدیده در داخل کشور و در حوزه‌ی کتابخانه‌ها بتازگی و در چند ساله‌ی اخیر به طور جدی مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است و با بررسی‌های صورت گرفته، مشخص شد چند اثر پژوهشی در این زمینه انجام گرفته است. این درحالی است که وندالیسم در کتابخانه‌ها در خارج از کشور بسیار بیشتر مورد توجه پژوهشگران بوده است. در مطالعه‌ای که در موسسه‌ی جرم‌شناسی استرالیا توسط سوزان گیزون و پال ویلسون^۱ در سال ۱۹۹۰ با عنوان مقابله با گرافیتو و وندالیسم انجام شد، مهم‌ترین انگیزه‌های وندال‌ها از آسیب‌رسانی به اموال عمومی مانند: وسایل حمل و نقل عمومی، باجه‌های تلفن همگانی و مکان‌های عمومی و ... را انتقام، عصبانیت، خستگی و بی‌حوصلگی، به دست آوردن چیزی، کنجکاوی و ابراز وجود دانستند (نادری، ۱۳۸۹). در جدول ۱ مروری بر برخی از مطالعات گذشته صورت گرفته است.

^۱ Susan Geason & Paul Wilson

جدول ۱. مروری بر پژوهش‌های پیشین

پژوهشگر یا پژوهشگران	عنوان پژوهش	یافته‌ها و نتایج پژوهش
عارف‌پور، میری و انوری (۱۴۰۱)	بررسی اثرات وندالیسم شهری (مورد پژوهی: شهر چناران استان خراسان رضوی)	یافته‌های تحقیق نشان داد که متغیرهای پایگاه اقتصادی-اجتماعی، احساس اجحاف و تبعیض، همنشینی‌ها و ارتباطات، میزان جامعه‌پذیری، عوامل فردی، عوامل فرهنگی، حاشیه‌نشینی، فقر، اعتیاد، پنجره شکسته، بی‌هویتی و گمنامی و توزیع ناعادلانه خدمات شهری بر متغیر وندالیسم شهری مؤثر هستند. در نهایت طبق جدول برازش مدل در رگرسیون لجستیک؛ متغیرهای پایگاه اقتصادی-اجتماعی، عوامل فردی، فقر و پنجره شکسته به دلیل $EXP(B)$ کمتر از ۱ از مدل تحقیق حذف شدند.
قاسم‌زاده اجیرلو، معینی و کرم‌پور (۱۳۹۹)	بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر وندالیسم دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر پارس آباد	تحلیل رگرسیون چند متغیره و تحلیل مسیر نشان داد که به ترتیب احساس اجحاف، پایگاه اقتصادی-اجتماعی، ارتباطات و همنشینی‌ها، میزان جامعه‌پذیری و عوامل فردی بر رفتارهای وندالیستی دانش‌آموزان فوق تأثیر دارد.
علیزاده، ریاحی‌نیا و آخشیک (۱۳۹۷)	وندالیسم در کتابخانه‌های دانشگاهی: بررسی نمودها و دلایل	وندالیسم در "منابع" بیش از وندالیسم در "تجهیزات و ساختمان" بود. در منابع، سرقت، پنهان و پاره کردن کتاب‌ها و مجلات بیشتر رخ می‌دهد. در تجهیزات و ساختمان، بیشترین تخریب به واسطه نوشتن مطالب، جابجایی پوستر، نوشتن متن روی دیوار و آسیب‌رسانی به تجهیزات بود.
ابراهیمی و ریاحی-نیا (۱۳۹۶)	مطالعه‌ی وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی کشور با تأکید بر ویژگی‌های جامعه محلی	بیشترین میزان وندالیسم مربوط به کنده‌کاری و رنگ در میز و صندلی‌ها و کمترین میزان سرقت منابع کتابخانه‌ای و شکستن لامپ کتابخانه‌ها بوده است. بین فقر و میزان جرم‌خیزی با وندالیسم رابطه‌ی معنادار دیده شد.
تقی‌زاده (۱۳۹۶)	بررسی عوامل مؤثر بر رفتار تخریب‌گرایانه مراجعان کتابخانه‌ها: مطالعه‌ی موردی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی	۱۹/۶۴ درصد از مراجعان کتابخانه آستان قدس رفتار تخریب‌گرایی داشتند. سه عامل محیطی و سازمانی و فردی بر گرایش به رفتار تخریب‌گرایانه مراجعان تأثیر داشتند که سهم عامل فردی بیش از دو عامل دیگر بود. بین سن و تحصیلات با گرایش به رفتار تخریبی رابطه‌ی معناداری دیده شد.
میری، زارعی، ذاکر (۱۳۹۵)	وندالیسم کتابخانه‌ای از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های وابسته به آستان قدس رضوی	نتایج نشان داد کتابداران در مواجهه با رفتارهای وندالیستی رفتارهای یکسانی ندارند. کتابداران رفتار ملایم و قابل‌انعطافی با وندال‌ها داشته‌اند. بیشترین رفتارهای وندالیستی در رده سنی ۱۵ تا ۲۰ سال رخ داد.
شهباز، منصوریان و	بازتاب وندالیسم کتابخانه‌ای	محتوای کتاب‌نوشته‌ها شامل ۴ مقوله اصلی "بیان احساسات"،

<p>"اظهار نظر"، "پیشنهاد" و "درخواست" است. براساس این نتایج، اغلب خوانندگانی که در حاشیه کتاب یادداشت نوشته‌اند، بیش از قصد تخریب، هدف اطلاع‌رسانی داشته‌اند. ضمناً بررسی یادداشت‌های آنان نشان می‌دهد نگرش آنان به زندگی (حداقل در زمان نوشتن یادداشت)، نوعی نگرش منفی بوده که عمدتاً با احساس غم و اندوه همراه بوده است</p>	<p>در کتابنوشته‌های کتابخانه‌های عمومی</p>	<p>شهباز (۱۳۹۳)</p>	
<p>دانشجویان از قوانین و مقررات تعیین شده برای کتابخانه پیروی نمی‌کردند. این امر به این دلیل بود که قبل از پذیرش و ثبت نام، بروشورها یا کتابچه‌ای که حاوی قوانین و مقررات کتابخانه باشد، به دانشجویان داده نمی‌شد. دانشجویان با جدا کردن کابل برق رایانه‌ها و مودم‌ها از شاخه‌ها، برای شارژ باتری‌های لپ تاپ و تلفن‌های همراه خود استفاده می‌کردند. کتابداران خود گاهی مقررات را حتی در حضور اعضا رعایت نمی‌کردند.</p>	<p>امنیت کتابخانه و نگرش کاربر</p>	<p>کوتایی^۱ (۲۰۰۸)</p>	
<p>آن‌ها دریافتند که کارمندان باید با یک برنامه امنیتی، به طور منظم در خط‌مشی‌ها و رویه‌های مربوط به آن آموزش ببینند و درک کنند که مراقبت از مواد کتابخانه به اندازه دسترسی آزاد به منابع کتابخانه مهم است. بدون نظارت، منابع در نهایت از بین خواهد رفت و در نهایت ارزیابی باید جزء جدایی‌ناپذیر از ابتکار عمل پیشگیری از جرم باشد چرا که ارزیابی هم تعیین می‌کند که آیا ابتکار عمل مؤثر است یا نه، همچنین نقاط قوت و ضعف برنامه را شناسایی می‌کند</p>	<p>راهکارهای جلوگیری از وندالیسم و بزهکاری در کتابخانه‌ها</p>	<p>کرامول، الکساندر و داتسون^۲ (۲۰۰۸)</p>	پیشینه‌های خارجی
<p>وندالیسم کتابخانه‌ای به علت منابع اطلاعاتی نامناسب کتابخانه‌ای، محدودیت مالی و خودخواهی از طرف کاربران کتابخانه ایجاد شده است. بیشترین نمودهای وندالیسم عبارت بودند از: پاره شدن صفحه کتاب‌ها، حذف پوشش جلد کتاب، پنهان کردن کتاب‌ها در زیر لباس‌ها و جیب‌های کاربران و اعضا. برخی از توصیه‌ها برای ریشه‌کنی تخریب در کتابخانه‌های دانشگاهی عبارت بودند از: کتابخانه‌های دانشگاه باید خدمات فتوکپی را ارائه دهند. مدیریت دانشگاه باید مواد کتابخانه‌ای مناسب را برای پاسخگویی به نیازهای اطلاعات کاربران فراهم کند.</p>	<p>مدیریت ایمنی برای پیشگیری از وندالیسم در کتابخانه‌های دانشگاه ایالت بنو در نیجریه</p>	<p>ایکر^۳ (۲۰۱۳)</p>	

1. Kotey

2. Cromwell, Alexander & Dotson

3. Akor

<p>نقطه ضعف ساختمان کتابخانه، سرقت توسط کارکنان داخلی، نارضایتی کاربر و عدم آشنایی با خدمات کتابخانه، دوره کوتاه مدت امانت منابع، کتاب‌های درسی نامناسب، پنجره‌های بدون حفاظ و نرده، خروجی‌های معیوب، اتاق‌های کامپیوتری بدون کارکنان فنی، سیاست‌ها و روش‌های ضعیف، عدم راهبردهای امنیتی، عدم وجود کتابچه‌های امنیتی، فشار برای موفقیت در یک محیط دانشگاهی پرسترس، بیشترین دزدی و خشونت را ایجاد می‌کند. سیستم‌های امنیتی الکترونیکی، نظارت دقیق توسط کارکنان، کتابداران، داوطلبان و گشت‌های امنیتی و اقداماتی مانند نصب پوستر و نشانه، پخش چندرسانه‌ای و رویدادهای آموزشی در جلوگیری از وندالیسم موثرند.</p>	<p>سرقت و وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی</p>	<p>هیگینز^۱ (۲۰۱۵)</p>	
<p>وجود دوربین‌های مدار بسته، فن آوری‌های RFID^۲ برای گردش و بررسی منابع، در ورودی امنیتی الکترونیکی. مهم‌تر از همه، نظارت کتابداران از جمله راه‌های جلوگیری از وندالیسم بود.</p>	<p>دیدگاه کتابداران کارناتاکای هند را در مورد وندالیسم در کتابخانه‌ها</p>	<p>جاگادیش ام وی و سارا ویتی^۳ (۲۰۱۶)</p>	
<p>منابعی که بیشتر تحت تأثیر قرار گرفتند شامل مواد مرجع و همچنین کتاب‌های حاوی دیسک و غیره هستند. بیشترین تخریب مربوط به معیوب‌سازی کتاب و بیرون بردن مواد کتابخانه موقع غیرفعال بودن هشدار امنیتی بود.</p>	<p>تأثیر سرقت و خرابکاری منابع اطلاعاتی کتابخانه و مکانیسم‌های کنترل آن در کتابخانه‌های دانشگاهی منتخب در ایالت اوسون نیجریه</p>	<p>آدکونل^۴، آدکونجو^۵، آنوبر^۶ (۲۰۱۸)</p>	
<p>وجود سیستم رفید، نرده و حفاظ امنیتی پشت پنجره‌ها، نگهداری، توجیه کاربران در خصوص سیاست‌ها و قوانین کتابخانه را در جلوگیری از بی‌نظمی و رفتارهای تخریب‌گرایانه مؤثر دانست.</p>	<p>بررسی امنیت کتابخانه‌ها در هند</p>	<p>پاتاک^۷ (۲۰۱۹)</p>	
<p>سرقت منابع اطلاعاتی، حذف صفحاتی از کتاب‌های درسی، به طوری که کتاب‌ها در کتابخانه صفحات گم شده‌ی زیادی دارند. نقاشی روی صفحات کتاب‌ها، ریختن مواد خوراکی مانند سوپ و چای روی کتاب‌ها از رایج‌ترین نمودهای وندالیسم بود. فقر، فرهنگ خواندن ضعیف، تنبلی، بی‌نظمی کارکنان کتابخانه از علل وندالیسم بود.</p>	<p>مطالعه رفتار وندالیستی در بین کاربران کتابخانه‌های دانشگاهی</p>	<p>سریفاسولا و امانوئل ایادی^۸ (۲۰۱۹)</p>	
<p>میزان سرقت و نابودی منابع کتابخانه‌ای در کتابخانه‌های دانشگاهی نیجریه بسیار زیاد است، زیرا هزینه‌های بالای کتاب، فقدان دستگاه</p>	<p>سرقت و وندالیسم در کتابخانه ایالت لاگوس</p>	<p>چاین وندو^۹ (۲۰۱۹)</p>	

¹. Higgins

². RFID

³. Jagadish M.V & Sarasvathy

⁴. Adekunle

⁵. Adekunjo

⁶. Unuabor

⁷. Pathak

⁸. Seri Fasola & Emmanuel Oyadeyi

⁹. Chinwendu

<p>فتوکپی، سیستم امنیتی ناکارآمد کتابخانه، عدم وجود اقدامات امنیتی الکترونیکی، کمبود نظارت مناسب دانشجویان، عدم دسترسی پایگاه-های داده آنلاین به عنوان مهمترین عوامل مؤثر در وندالیسم کتابخانه‌ها می‌باشد. راه‌های پیشنهادی جلوگیری از سرقت و تخریب منابع در کتابخانه‌های دانشگاهی نیجریه: استفاده از پرسنل امنیتی و تجهیزاتی مانند دوربین مدار بسته</p>			
<p>پنجره‌های بدون حفاظ، ورودی‌ها و خروجی‌های زیاد، کارکنان آموزش ندیده، عدم آشنایی با تکنیک‌های امنیتی کمتر از ۵۰ درصد بود. بیشتر کتابخانه‌ها دوربین مدار بسته داشتند اما بسیاری از آنها فاقد رفید بودند. بیش از ۷۴٪ کتابخانه‌ها مرتباً موجودی می‌گیرند، پنجاه درصد درهای ورودی کتابخانه‌ها با قفل و کلید و ۸۷٪ کتابخانه‌ها با ورود و خروج منفرد (درهای ورود با کارت) کار می‌کردند. برای جلوگیری از وندالیسم افزایش کتاب‌های درسی، افزایش زمان امانت پیشنهاد شد.</p>	<p>سرقت و تخریب در منابع کتابخانه‌های دانشگاهی هند</p>	<p>پاتاک و ویاس^۱ (۲۰۲۰)</p>	
<p>دیجیتالی کردن منابع اطلاعاتی، شناسایی الکترومغناطیسی و فرکانس رادیویی (RFID)، دوربین مدار بسته (CCTV) در کتابخانه به عنوان ابزاری برای بازدارندگی است. در این میان کمبود بودجه، سیاست‌ها و رویه‌های ضعیف، بلایای طبیعی مانند زلزله، سیل، آتش‌سوزی، طوفان و غیره از عوامل تخریب مواد کتابخانه‌ای هستند.</p>	<p>استفاده از فناوری اطلاعات و اطلاعات برای تأمین امنیت کتابخانه‌ها و منابع اطلاعاتی علیه وندالیسم در کتابخانه‌های دانشگاهی در عصر جهانی ناامنی</p>	<p>امویک و ایکوگان^۲ (۲۰۲۰)</p>	
<p>محقق بیان می‌کند شناسایی افراد وندال با اینکه سخت است اما غیر ممکن نیست و کتابداران باید یک برنامه برای مقابله و پیشگیری از وندالیسم داشته باشند.</p>	<p>وندالیسم کتابخانه‌ای: علت‌ها و پیشگیری</p>	<p>بت^۳ (۲۰۲۱)</p>	

در مطالعات پیشین حوزه‌ی وندالیسم، یا به توصیف وضعیت وندالیسم در جامعه مورد پژوهش پرداخته شده و یا علل مؤثر بر این پدیده و راه‌کارهای مقابله با آن بررسی شده است. بیشتر مطالعات پیشین توصیفی-تحلیلی و یا همبستگی بودند. در برخی از آنها ارتباطات بین متغیرها را به روش‌های رگرسیونی بررسی کرده بودند. در برخی از آنها متغیرها دسته‌بندی شده بودند اما دسته‌بندی‌ها کامل نبود به عنوان مثال پژوهش تقی‌زاده (۱۳۹۶)، سه دسته عامل محیطی، سازمانی و فردی را در ارتکاب به اعمال وندالیستی دخیل دانسته‌اند و بعد محیطی آن فقط تجهیزات و عوامل محیطی منحصر به فضای کتابخانه‌ها را مد نظر قرار داده بود در حالی که افراد یک جامعه حتماً تحت تأثیر وضعیت اجتماعی و فرهنگی قرار می‌گیرند و این عوامل بر تمام رفتارهای آن‌ها تأثیر دارد بنابراین به نظر می‌رسد بعد محیطی باید وسعتی به اندازه وضعیت اجتماعی و فرهنگی جامعه داشته باشد و این بعد بسیار مهم هم باید در میان سازه‌های پژوهش وجود داشته باشد. خطای متغیرها در معادلات رگرسیونی نادیده گرفته می‌شود بنابراین در پژوهش حاضر برای رفع این نقص از مدلسازی معادلات ساختاری استفاده

¹ . Pathak and Vyas

² . Omoike & Ikegun

³ . Bhat

شد. هدف اصلی پژوهش بررسی عوامل مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه است که برای روشن‌تر شدن مسئله و کامل شدن آن اهداف جزئی زیر نیز بررسی شدند:

- شناسایی مصادیق و نمودهای وندالیسم کتابخانه‌ای و میزان آنها از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه؛
- بررسی رابطه بین سطح برخورداری مراجعان کتابخانه‌های عمومی و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه؛

- بررسی وجود یا عدم وجود تفاوت بین متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت و سطح تحصیلات) مراجعان کتابخانه‌های عمومی و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه؛

- شناسایی راهکارهای مقابله با وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه؛
برای رسیدن به اهداف پژوهش و بررسی مسئله، پژوهشگران سعی کردند سؤالات ذیل را پاسخ گویند و دو فرضیه مطرح را بررسی کنند.

۱. مصادیق و نمودهای وندالیسم کتابخانه‌ای و میزان آنها از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه کدامند؟

۲. عوامل مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه کدامند؟

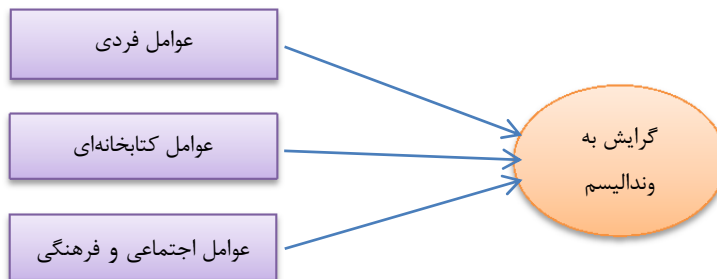
۳. راهکارهای مقابله با وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه کدامند؟

۱. بین سطح برخورداری مراجعان کتابخانه‌های عمومی و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه رابطه معناداری وجود دارد.

۲. بین متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت، سطح تحصیلات و میزان برخورداری) مراجعان کتابخانه‌های عمومی و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه تفاوت معناداری وجود دارد.

روش پژوهش

پژوهش از نوع کاربردی و با رویکرد توصیفی و تحلیلی و به روش پیمایشی انجام شد. جامعه‌ی پژوهش تمام کتابداران شاغل در کتابخانه‌های عمومی نهادی استان کرمانشاه (۱۶۸ نفر) بودند که با فرمول کوکران، حجم نمونه ۱۱۸ نفر انتخاب گردید. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه‌ی محقق‌ساخته استفاده شد. سؤالات و متغیرهای احتمالی دخیل در پژوهش با مطالعه‌ی منابع و پیشینه‌ها و تجربه پژوهشگران از کار در کتابخانه‌های عمومی و صحبت با کتابداران شاغل در کتابخانه‌های عمومی، شناسایی و در پرسشنامه گنجانده شد. پژوهشگران سه دسته عامل "فردی"، "کتابخانه‌ای" و "اجتماعی و فرهنگی" را به عنوان عوامل مرتبط و مؤثر بر پدیده‌ی وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی شناسایی کردند که این مدل نظری با استفاده از نرم‌افزار معادلات ساختاری اموس از لحاظ آماری مورد آزمون قرار گرفت. برای تأیید بحث‌های نظری از تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد.

شکل ۱. مدل نظری عوامل مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای

برای عوامل فردی ۵ گویه و برای عوامل کتابخانه‌ای ۸ گویه و برای عوامل اجتماعی و فرهنگی ۴ گویه و برای میزان گرایش به وندالیسم نیز ۱۴ گویه در نظر گرفته شد. که از طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای برای سنجش میزان متغیرها استفاده شد. در مورد متغیرهای جمعیت شناختی، جنسیت ۳ ارزشی (زنان، مردان، و هر دو جنس)، سطح تحصیلات ۷ ارزشی (زیردیپلم، دیپلم، فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس، دکترا و همه موارد) و سطح برخورداری ۴ ارزشی (کم برخوردار، نیمه برخوردار، برخوردار و همه موارد) در نظر گرفته شد.

برای بررسی روایی پرسشنامه از روایی محتوایی کمی استفاده شد. پرسشنامه در اختیار پنج نفر از متخصصان علم اطلاعات قرار داده شد. ضریب نسبی روایی محتوا (سی وی آر) برای تمام گویه‌ها محاسبه و مقدار آن ۱ بدست آمد که از ۰/۹۹ (مقدار موجود در جدول لاوشه برای ۵ نفر متخصص) بیشتر شد. اما مقدار سی وی آر دو مورد از گویه‌ها مطلوب نبود؛ بنابراین با حذف آن دو گویه پرسشنامه مجدداً اصلاح شد و شاخص روایی محتوا نیز برای تمام گویه‌ها ۱ بدست آمد که از ۰/۷۹ بیشتر است و در نهایت روایی پرسشنامه تأیید شد. پایایی پرسشنامه نیز با استفاده از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس. و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد که در مورد عوامل فردی (۰/۸۲)، عوامل کتابخانه‌ای (۰/۸۵) و عوامل اجتماعی و فرهنگی (۰/۷۵) و مقدار کل گویه‌ها (۰/۸۶) بدست آمد که پایایی مطلوب و قابل قبولی است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس. و برای بررسی مدل نظری از تحلیل عاملی تاییدی و به کمک نرم‌افزار معادلات ساختاری اموس^۱ استفاده شد. مدل حاصل از چارچوب نظری پژوهش یک مدل علی و معلولی است بنابراین از مدلسازی معادلات ساختاری استفاده شد چرا که روش‌های تحلیل مسیر، رگرسیون و تحلیل عاملی به دلیل محدودیت‌های ذاتی‌شان ابزاری مناسب برای آزمون مدل‌های علی و معلولی محسوب نمی‌شوند (ابارشی و حسینی، ۱۳۹۱، ص ۲۲). برای تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش از آزمون‌های پارامتریک استفاده شد. همچنین از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس. نسخه ۲۴ نیز جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌ها:

سؤال ۱. مصادیق و نمودهای وندالیسم و میزان آنها از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه کدامند؟

جدول ۲. نمودهای وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه

تخریب در داخل ساختمان کتابخانه (مخزن کتابخانه)	تخریب ساختمان کتابخانه
۱. تخریب کتابها	۷. شکستن شیشه‌های پنجره
۲. تخریب مجلات و روزنامه‌ها	۸. خط خطی و نوشتن روی دیوارها
۳. تخریب کتابهای مرجع	۹. کندن و از بین بردن گلها و درختان کتابخانه
۴. سرقت کتابها، مجلات و روزنامه‌ها	۱۰. تخریب دستشویی و آبخوری یا آبرسدکن
۵. تخریب میزها و صندلی‌ها	۱۱. تخریب تابلو سر درب کتابخانه
۶. تخریب و از کار انداختن سیستم جستجوی اعضا	

در جدول ۲ فعالیت‌های تخریبی وندال‌های کتابخانه‌ای و مصادیق و نمودهای پدیده‌ی وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه آمده است. بدین معنی که از دیدگاه کتابداران وندال‌های کتابخانه‌ای در ۱۱ مورد ذکر شده در جدول ۲ بیشترین فعالیت تخریبی را دارند.

۱. AMOS

۲. SPSS

جدول ۳. میزان نمودهای وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه

ردیف	انواع تخریب	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس
۱	پاره کردن کتاب‌ها	۲/۸۹	۱/۱۶۸	۱/۳۶۴
۲	کثیف کردن و از شکل اولیه خارج کردن کتاب‌ها	۳/۱۱	۱/۰۵۲	۱/۱۰۷
۳	خط خطی کردن، حاشیه‌نویسی یا نوشتن داخل کتاب	۳/۲۵	۱/۰۸۰	۱/۱۶۶
۴	ریختن مواد غیرخوراکی و همچین آب، چای، غذا و... روی کتاب‌ها	۲/۳۱	۱/۰۴۲	۱/۰۸۶
۵	باز نگرداندن کتاب‌های امانت گرفته شده	۲/۸۱	۱/۱۱۱	۱/۲۳۵
۶	تخریب مجلات و روزنامه‌ها	۲/۴۰	۰/۹۶۲	۰/۹۲۵
۷	سرقت کتاب‌ها، مجلات و روزنامه‌ها	۲/۶۴	۱/۱۱۵	۱/۲۴۲
۸	خط خطی کردن، شکستن میزها و صندلی‌ها	۲/۴۵	۱/۱۰۶	۱/۲۲۴
۹	تخریب و از کار انداختن سیستم جستجوی اعضا	۱/۷۱	۰/۹۳۵	۰/۸۷۴
۱۰	شکستن شیشه‌های پنجره	۱/۴۵	۰/۹۳۰	۰/۸۶۵
۱۱	خط خطی، کنده کاری و نوشتن روی دیوارها	۲/۲۰	۱/۰۰۱	۱/۰۰۱
۱۲	کندن و از بین بردن گل‌ها و درختان کتابخانه	۱/۸۷	۰/۹۴۸	۰/۸۹۸
۱۲	تخریب دستشویی و آبخوری یا آبرسدکن	۲/۰۷	۱/۰۶۸	۱/۱۴۱
۱۳	تخریب تابلو سر درب کتابخانه با سنگ و غیره و گاهی سرقت آن	۱/۴۲	۰/۸۲۰	۰/۶۷۲

طبق داده‌های جدول ۳ بیشترین نوع تخریب خط خطی کردن کتاب‌ها، حاشیه‌نویسی یا نوشتن داخل کتاب‌ها بود و پس از آن نیز کثیف کردن و آسیب رساندن به شکل ظاهری کتاب‌ها بود و کمترین نوع تخریب و آسیب مربوط به تخریب تابلو سر درب کتابخانه‌ها و پس از آن تخریب سیستم جستجوی اعضا بود.

سؤال ۲. عوامل مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه کدامند؟

سازه‌های دخیل در پژوهش طبق مدل نظری در نرم افزار اموس ترسیم شد. چون داده‌های پژوهش رتبه‌ای بودند ضرایب به روش حداقل مربعات تعمیم یافته^۱ محاسبه شد.

بعد از ترسیم مدل توسط نرم‌افزار برخی از شاخص‌های نیکویی برازش مدل مناسب نبود که با استفاده از راهبردهای آرایشی^۲ پیشنهادی در بخش شاخص‌های اصلاح^۳ در خروجی نرم افزار اموس، و راهبرد پیرایشی^۴ در بخش برآوردهای^۵ خروجی نرم افزار اموس اصلاح و مدل مجدد ترسیم شد که سرانجام شاخص‌های نیکویی برازش تأیید شد (جدول ۴). در راستای بهبود مدل گویه ۳۴ از سازه عوامل فردی و گویه‌های ۴۴ و ۴۶ از سازه عوامل فرهنگی و اجتماعی حذف شدند و واریانس متغیر خطای e20 هم صفر شد.

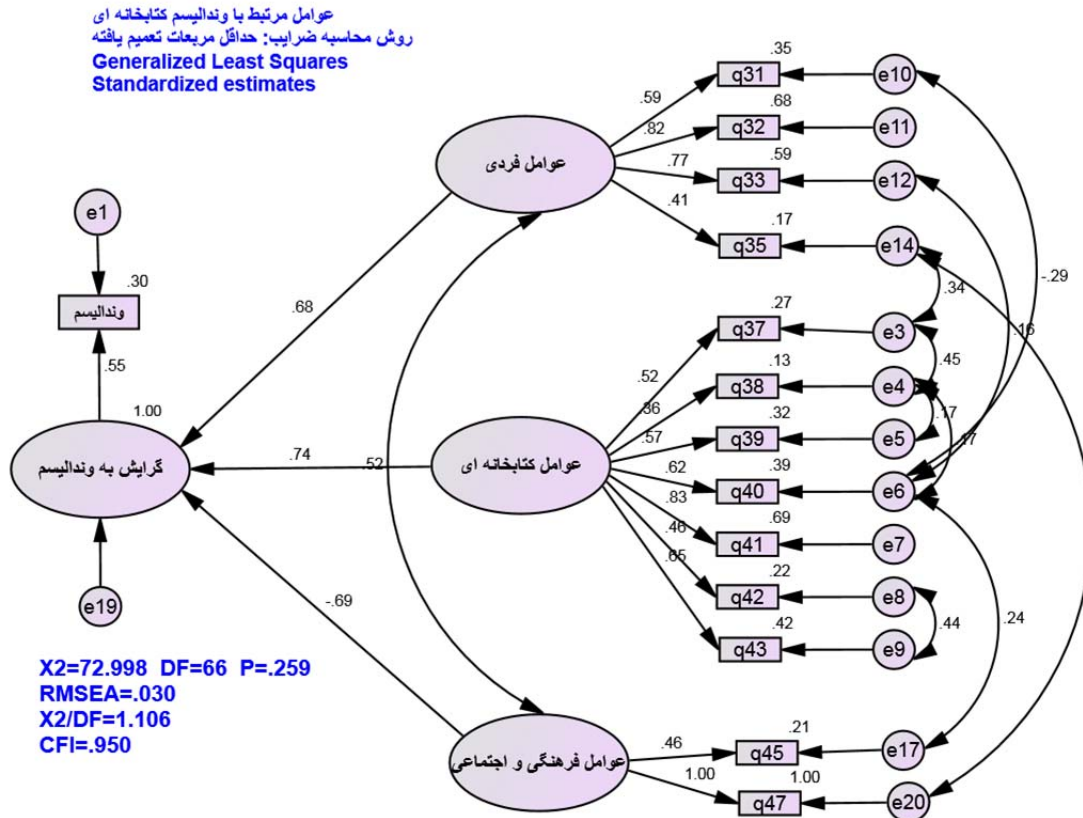
^۱.Generalized Least Squares

^۲. رسم روابط جدید بین متغیرها

^۳.Modification index

^۴. حذف روابطی که از لحاظ آماری معنادار نیستند.

^۵.Estimates

شکل ۲. مدل معادلات ساختاری عوامل مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای

جدول ۴. شاخص‌های ارزیابی مدل

AGFI	GFI	IFI	RMSEA	RMR	P	CFI	CMIN/DF	وضعیت شاخص
بزرگ‌تر	بزرگ‌تر	بزرگ‌تر	کوچک‌تر	کوچک‌تر	بزرگ‌تر	بزرگ‌تر	کوچک‌تر	حد مطلوب
از ۰/۹۰	از ۰/۹۰	از ۰/۹۰	از ۰/۰۸	از ۰/۰۵	از ۰/۰۵	از ۰/۹۰	از ۲	
۰/۸۹۹	۰/۹۱۱	۰/۹۵۸	۰/۰۳۰	۰/۰۴۹	۰/۲۵۹	۰/۹۵۰	۱/۱۰۶	وضعیت گزارش شده
مدل قابل قبول است.								کلیت مدل

در خصوص مدل اندازه‌گیری سازه‌ها، همانطور که داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهند در بین ابعاد سازه فرهنگی و اجتماعی، متغیر فقر فرهنگی و جرم خیز بودن مکان کتابخانه معنادار شد. در بین عوامل تشکیل‌دهنده سازه‌ی عوامل کتابخانه‌ای، کمبود منابع مورد نیاز مراجعان مثل رمان، کتاب کمک‌درسی و ... که سبب ناکامی مراجعان و ارتکاب اعمال وندالیستی می‌شود، بیشترین ضریب رگرسیونی (۰/۸۳) را داشت. در مورد ابعاد سازه عوامل فردی، ویژگی‌های شخصیتی افراد (انواع تیپ‌های شخصیتی) با کسب ضریب رگرسیونی ۰/۸۲ رابطه‌ی معنادار قوی داشت.

جدول ۵. ضرایب رگرسیونی متغیرهای مشاهده‌پذیر پژوهش

ردیف	سازه‌های پژوهش	ابعاد سازه‌ها	ضریب
۱	عوامل فردی	ویژگی‌های شخصیتی افراد (انواع تیپ‌های شخصیتی)	۰/۸۲
		ساختار خانواده و سابقه خشونت در خانواده	۰/۷۷
		عدم تعهد اخلاقی و پایبندی به قوانین و مقررات کتابخانه	۰/۵۹
		مشکلات فردی مانند شرایط زندگی، تنش‌ها، فشارهای عصبی	۰/۴۱
۲	عوامل کتابخانه‌ای	کمبود منابع مورد نیاز مراجعان مثل رمان، کتاب کمک درسی و ...	۰/۸۳
		کتابداران خودشان برخی از منابع را بنا به دلایل مختلف غیرقابل دسترس می‌-	۰/۶۵
		نبودن برخی امکانات مثل عدم وجود دستگاه کپی، کولر، یخچال، آبسرد کن	۰/۶۲
		کم بودن زمان امانت منابع اطلاعاتی	۰/۵۷
		نارضایتی مراجعان از منابع و خدمات کتابخانه	۰/۵۲
		گاهی خود کتابداران نیز جزء وندال‌های کتابخانه‌ای هستند	۰/۴۶
		احساس تبعیض و نابرابری ممکن است سبب رفتار تخریبی شود	۰/۳۶
۳	عوامل اجتماعی و فرهنگی	فقر فرهنگی و جرم‌خیز بودن محله یا مکانی که کتابخانه در آن قرار دارد.	۱
		محل زندگی و منطقه‌ای که افراد وندال زندگی می‌کنند	۰/۴۶

در مورد مدل ساختاری سازه‌های مستقل و متغیر وابسته مهم‌ترین سازه‌ی تاثیرگذار بر گرایش به وندالیسم کتابخانه‌ای، عوامل کتابخانه‌-ای (با ضریب مسیر ۰/۷۴)، عوامل اجتماعی و فرهنگی (با ضریب مسیر ۰/۶۹) و عوامل فردی (با ضریب مسیر ۰/۶۸) بودند. ضریب تعیین (R^2) نشان می‌دهد که ۱۰۰ درصد تغییرات متغیر میزان گرایش به وندالیسم توسط سه سازه مستقل عوامل کتابخانه‌ای، عوامل اجتماعی و فرهنگی و عوامل فردی تبیین می‌شود (شکل ۲).

سؤال ۳. راهکارهای مقابله با وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه کدامند؟

از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه اولین اقدام مهم (بالاترین فراوانی) جهت جلوگیری از وندالیسم نصب دوربین مداربسته و سیستم اعلام سرقت است. دومین راه کار شناسایی افراد وندال و تذکر دادن و برخورد بدور از خشونت با آنهاست. نظارت دقیق کتابداران و لزوم وجو نگرهبانی در کتابخانه‌ها، استفاده از اهرم‌های تشویقی (مانند تخفیف مبلغ حق عضویت، لوح تقدیر، جایزه نقدی و...) جهت ترمیم و اصلاح موارد تخریبی با کمک مهارت‌های اعضا و مراجعان، آگاه کردن مراجعان از جرم بودن تخریب اموال و آسیب‌رسانی به کتابخانه، و جریمه افراد وندال (جریمه مالی و یا محرومیت موقت از خدمات کتابخانه) از جمله راه کارهای دیگر ارائه شده بوسیله کتابداران کتابخانه‌های عمومی برای مقابله با وندالیسم کتابخانه‌ای است.

جدول ۶. راهکارهای مقابله با وندالیسم کتابخانه‌ای

ردیف	راهکارها	میانگین	انحراف استاندارد
۱	نصب دوربین مدار بسته و سیستم اعلام سرقت	۴/۱	۰/۸۷۱
۲	شناسایی افراد وندال و تذکر دادن و برخورد بدور از خشونت با آنها (نصیحت گونه)	۴/۰	۰/۸۰۶
۳	نظارت دقیق کتابداران و لزوم وجود نگهبانی در کتابخانه‌ها	۳/۹۷	۰/۸۹۱
۴	استفاده از اهرم‌های تشویقی جهت ترمیم و اصلاح سریع موارد تخریبی با کمک مهارت‌های اعضا و مراجعان جهت جلوگیری از پدیده گلوله برفی	۳/۹۲	۰/۹۶۲
۵	آگاه کردن مراجعان از جرم بودن تخریب اموال و آسیب‌رسانی به کتابخانه	۳/۸۳	۰/۷۶۶
۶	جلوگیری از ورود افراد وندال به کتابخانه وقتی که مطمئن شدیم با تذکر مسئله حل نشده است	۳/۵۴	۱/۰۹
۷	جریمه افراد وندال (جریمه مالی و یا محرومیت موقت از خدمات کتابخانه)	۳/۵۲	۱/۱۲

فرضیه ۱. بین سطح برخورداری مراجعان و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۷. رابطه سطح برخورداری مراجعان و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه

سطح برخورداری	
۰/۲۱۴	گرایش به وندالیسم
۰/۰۲۰	ضریب همبستگی پیرسون سطح معناداری

همانطور که داده‌ها نشان می‌دهند چون سطح معناداری آزمون همبستگی کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد، بنابراین بین سطح برخورداری مراجعان و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه، رابطه معنادار اما ضعیف (۰/۲۱۴) وجود دارد.

فرضیه ۲. بین متغیرهای جمعیت‌شناختی (جنسیت، سطح تحصیلات و میزان برخورداری) مراجعان و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۸. تفاوت میانگین بین متغیرهای جمعیت شناختی و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه

p	f	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	واریانس	
۰/۲۰۲	۱/۶۲۱	۰/۶۵۳	۲	۱/۳۰۶	بین گروهی	جنسیت
		۰/۴۰۳	۱۱۵	۴۶/۳۲۱	درون گروهی	
۰/۱۳۱	۱/۷۴۰	۰/۶۸۷	۵	۳/۴۳۳	بین گروهی	سطح تحصیلات
		۰/۳۹۵	۱۱۲	۴۴/۱۹۴	درون گروهی	
۰/۰۴۲	۳/۲۶۳	۱/۲۷۹	۲	۲/۵۵۸	بین گروهی	میزان برخورداری
		۰/۳۹۲	۱۱۵	۴۵/۰۷۰	درون گروهی	
			۱۱۷	۴۶/۶۲۷		کل

همانطور که نتایج آزمون تحلیل واریانس نشان می‌دهند در مورد متغیرهای جنسیت و سطح تحصیلات تفاوت معنادار دیده نشد و آماره f تنها در متغیر میزان سطح برخورداری معنادار شده است. به این معنی که از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه بین سطح برخورداری وندال‌ها با گرایش به وندالیسم تفاوت معنادار وجود دارد. به منظور مشخص کردن این تفاوت در سطوح میزان برخورداری وندال‌ها از آزمون تعقیبی آل.اس.دی.^۱ استفاده شد.

جدول ۹. نتایج آزمون تعقیبی آل.اس.دی.

گروه‌ها	تفاوت میانگین	سطح معناداری
کم برخوردار	نیمه برخوردار	۰/۱۲۸
	همه موارد	-۰/۳۰۷
نیمه برخوردار	کم برخوردار	۰/۱۲۸
	همه موارد	-۰/۰۴۶
همه موارد	کم برخوردار	۰/۰۱۷
	نیمه برخوردار	۰/۰۴۶

نتایج آزمون تعقیبی نشان داد که بین گروه‌های کم برخوردار و دیگر گروه‌های درآمدی تفاوت میانگین قابل توجه است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد بیشترین نوع تخریب خط‌خطی کردن کتاب‌ها، حاشیه‌نویسی یا نوشتن داخل کتاب‌ها بود. این یافته با پژوهش میری و همکاران (۱۳۹۵)، تقی‌زاده (۱۳۹۶) و فاسولا و ایادی (۲۰۱۹) همسو بود. شاید بسیاری از این افراد به قصد تخریب اقدام به نوشتن داخل کتاب‌ها نکرده‌اند و یا حتی آگاه نبوده‌اند که این عمل تخریب و آسیب به منابع کتابخانه است. بسیاری از این کتاب‌نویسندگان جنبه اطلاع‌رسانی، پیشنهاد، درخواست دارند (شهباز و همکاران، ۱۳۹۳) و یا احتمالاً بیان احساسات و هیجانات ناشی از تجربه شخصی و همزادپنداری با شخصیت‌ها و یا مطالب و محتوای کتاب در دست امانت بوده است. به علاوه اینکه به طور کلی منابع چاپی، امکان، انگیزه و

^۱.LSD

تمایل به نوشتن را به افراد می‌دهند به همین خاطر این مدل تخریب در منابع چاپی کتابخانه بیشتر است. همچنین نتایج نشان داد بین سطح برخورداری مراجعان و گرایش به وندالیسم از دیدگاه کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه، رابطه معنادار وجود دارد (همسو با نتایج پژوهش شربتیان و پرورش، ۱۳۹۲). یافته‌ها نشان داد بین افراد گروه کم‌برخوردار با بقیه‌ی گروه‌های درآمدی تفاوت قابل ملاحظه مشاهده گردید بنابراین می‌توان گفت سطح درآمد یک متغیر تاثیرگذار در گرایش افراد به اعمال وندالیستی است. گلپز^۱ و همکاران (۱۹۹۵) و فریمن^۲ (۱۹۹۹) نیز با اشاره به این موضوع به نتایج مشابهی دست یافتند. آن‌ها بیان داشتند که افراد با درآمد پایین و محروم ممکن است به دلیل اثرات گروه همسالان و شبکه ارتباطی مرتکب اعمال مجرمانه‌ی بیشتری شوند، اگر همسایگان آنها مرتکب جرمی شوند، امکان انجام اعمال مجرمانه در آنها بیشتر می‌شود (پورتر^۳، ۲۰۱۴). اما در برخی پژوهش‌ها مانند تقی‌زاده (۱۳۹۶) یافته‌ها عکس این مطلب را ثابت کردند به این معنی که وضعیت اقتصادی افراد تاثیری در ارتکاب به اعمال وندالیستی ندارد. این دوگانگی در نتایج را شاید بدین گونه بتوان تفسیر کرد که در برخی جوامع پژوهشی عواملی قوی‌تر از میزان برخورداری رفتار افراد و کاربران کتابخانه‌ها را تحت الشعاع خود قرار می‌دهد به عنوان مثال یک اختلال شخصیتی ممکن است در هر فرد و با هر وضعیت اقتصادی وجود داشته باشد که بر رفتار او تأثیر می‌گذارد بنابراین به طور کلی می‌توان این تناقضات در یافته‌ها را به نمونه و جامعه مورد بررسی مربوط دانست.

از دیگر یافته‌های این پژوهش عدم وجود تفاوت در ارتکاب به اعمال وندالیستی از لحاظ جنسیت بود. در همین راستا تقی‌زاده (۱۳۹۶) نیز در پژوهش خود بیان کرد که جنسیت تاثیری در ارتکاب به اعمال وندالیستی ندارد. اما در پژوهش علیزاده و همکاران (۱۳۹۷) از دیدگاه کتابداران گروه جنسیتی پسران بیشتر از دختران مرتکب اعمال وندالیستی شدند. به نظر می‌رسد در برخی جوامع پژوهشی پسران و عموماً جوانان پسر به علت وجود نوعی هیجان - که شاید توأم با خشونت نیز باشد و واقعیتی انکارناپذیر است که معمولاً متمایز کننده دو جنس مذکر و مؤنث نیز هست - بیشتر مستعد رفتارهای وندالیستی هستند. هر چند این یک امر نسبی است و در همه جا مصداق ندارد همانطور که این فرض در پژوهش حاضر رد شد اما این تفاوت در نتایج در پژوهش‌های مختلف دیده شد. احتمالاً مربوط به تفاوت جوامع پژوهشی مورد بررسی است. اما این مسئله یعنی پسران وندالیست با فاکتورهایی که ذکر شد، می‌تواند بنای یک پژوهش دقیق و جداگانه قرار گیرد و چرایی این مسئله بررسی شود.

در خصوص سطح تحصیلات یافته‌ها نشان داد که بین سطح تحصیلات و گرایش به اعمال وندالیستی تفاوت معناداری دیده نشد. به این معنی که از نظر کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه هر فردی با هر سطح سواد در بین افراد وندال در کتابخانه‌ها وجود دارند. نتایج این بخش از پژوهش با پژوهش تقی‌زاده (۱۳۹۶) مغایرت دارد. او در پژوهش خود بیان داشت سطح تحصیلات بر رفتارهای وندالیستی تأثیر دارد.

در خصوص عوامل کتابخانه‌ای مؤثر بر پدیده‌ی وندالیسم از دیدگاه کتابداران، مهم‌ترین عامل کمبود منابع مورد نیاز مراجعان مثل رمان، کتاب کمک‌درسی و ... که سبب ناکامی مراجعان و ارتکاب اعمال وندالیستی می‌شود. ایگر (۲۰۱۳) نیز در این راستا به این نتیجه رسید که وندالیسم کتابخانه‌ای به علت منابع اطلاعاتی نامناسب کتابخانه‌ای، محدودیت مالی و خودخواهی از طرف کاربران کتابخانه ایجاد شده است. یکی دیگر از روابط معنادار در خصوص این سازه این بود که "گاهی خود کتابداران نیز جزء وندال‌های کتابخانه‌ای هستند" کوتابی (۲۰۰۸) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسید که "کتابداران خود گاهی مقررات را حتی در حضور اعضا رعایت نمی‌کردند". همچنین نبودن برخی امکانات مثل عدم وجود دستگاہ کپی، کولر، یخچال، آبسرد کن و... جزو متغیرهایی بود که با گرایش به وندالیسم رابطه معنادار داشت. چاین وندو (۲۰۱۹) نیز فقدان دستگاہ فتوکپی را از جمله عوامل مؤثر بر وندالیسم کتابخانه‌ای دانست. کم بودن زمان امانت منابع اطلاعاتی و نارضایتی مراجعان از منابع و خدمات کتابخانه نیز با گرایش به وندالیسم رابطه معنادار داشت که با یافته هیگینز (۲۰۱۵) در

1. Glaeser

2. Freeman

3. Porter

این دو مورد همسوست. او در پژوهش خود بیان کرد: نارضایتی مراجعان و دوره کوتاه مدت امانت منابع، و کتاب‌های درسی نامناسب بر گرایش به وندالیسم تأثیر دارد.

در بین متغیرهای سازه فرهنگی و اجتماعی، متغیر فقر فرهنگی و جرم خیز بودن مکان کتابخانه رابطه معنادار شد. این یافته همسو با فرضیه تأیید شده در پژوهش ابراهیمی و ریاحی‌نیا (۱۳۹۶) بود. آن‌ها بیان کردند که بین فقر و میزان جرم‌خیزی با وندالیسم رابطه‌ی معنادار دیده شد. فاسولا و ایادی (۲۰۱۹) نیز فقر را عامل گرایش به وندالیسم دانست. در مورد ابعاد سازه عوامل فردی، متغیر ویژگی‌های شخصیتی افراد (انواع تیپ‌های شخصیتی) معنادار شد. و نیز عدم تعهد اخلاقی و پایبندی به قوانین و مقررات کتابخانه با گرایش به وندالیسم رابطه‌ی معناداری داشت. کوتایی (۲۰۰۸) نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسید که کاربران از قوانین و مقررات تعیین شده برای کتابخانه پیروی نمی‌کردند.

مهم‌ترین عامل تأثیرگذار بر وندالیسم کتابخانه‌ای در پژوهش حاضر بعد کتابخانه‌ای بود، اما در پژوهش تقی‌زاده (۱۳۹۶) بعد فردی مهمتر و سهم بیشتری را به خود اختصاص داده بود.

از جمله مهم‌ترین و پربسامدترین (بیشترین فراوانی) راه‌کارهایی که کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان کرمانشاه برای مقابله با وندالیسم ارائه کردند، نصب دوربین مدار بسته و سیستم اعلام سرقت، شناسایی افراد وندال و تذکر بدور از خشونت به آنها، نظارت دقیق کتابداران و وجود نگهبانی در کتابخانه‌ها، آگاه‌سازی کاربران از جرم بودن عمل وندالیستی، جلوگیری از ورود افراد وندال به کتابخانه در صورتی که با تذکر اصلاح نشدند و جریمه افراد وندال بود. در پژوهش‌های کرامول و همکاران (۲۰۰۸)، هیگینز (۲۰۱۵)، جاگادیش و همکاران (۲۰۱۶) و پاتاک (۲۰۱۹) نظارت کتابداران، نگهبانی و نصب دوربین مدار بسته از راه‌کارهای مقابله با وندالیسم مطرح شده است. نتایج این پژوهش نشان داد که عوامل کتابخانه‌ای مهم‌ترین عامل تأثیرگذار در مسئله وندالیسم کتابخانه‌ای هستند. تجهیز کتابخانه‌ها از لحاظ امکانات و منابع اطلاعاتی و بهبود خدمات و آموزش کتابداران در راستای برخورد خوب و مناسب با کاربران سبب رضایت کاربران می‌شود. اما در خصوص بعد فرهنگی و اجتماعی این مسئله، تمام جامعه مسئولند و بهبود وضعیت فرهنگی و اجتماعی یک موضوع کلان است که نیاز به برنامه‌ریزی سیاستگذاران این حوزه و توجه ویژه به آن است که کتابخانه‌ها نیز با ایجاد برنامه‌ها و فرصت‌هایی در این زمینه جهت آگاه‌سازی کاربران از جرم بودن اعمال وندالیستی می‌توانند به حل این مسئله کمک کنند. بعد فردی دخیل در این پژوهش به بافت خانواده‌ها و فرهنگ تربیتی حاکم بر آنها و تا حدودی زیادی به جامعه نیز بستگی دارد. چرا که حجم بسیار زیادی از انواع رسانه‌ها، شبکه‌های اجتماعی، پیام‌رسان‌ها و به طور کلی محمل‌ها و ارتباطات مبتنی بر اینترنت به شکل غیرقابل اجتنابی در جامعه و فرهنگ درونی خانواده‌ها نفوذ کرده و حتی خصوصی‌ترین جنبه‌ی زندگی و اخلاقی افراد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این فضای تعاملی پر تنش که الگوبدیری رفتاری فرزندان از گروه‌های فعال در آن یک امر شایع است، کار برای والدین سخت و گاهی کنترل، نظارت و توجه به فرزندان غیرقابل کنترل می‌شود بنابراین بعد فردی بسیار حساس‌تر و پیچیده‌تر از دیگر ابعاد مرتبط با وندالیسم کتابخانه‌ای است و نیازمند هوشیاری خانواده‌ها و جامعه جهت جلوگیری از خطرات این شبکه‌هاست. در خصوص این موضوع کتابخانه‌های عمومی می‌توانند با تعامل با دانشگاه‌ها و متخصصین حوزه علوم اجتماعی، امکان برگزاری کارگاه‌ها یا جلسات مفید آموزشی مداوم برای کاربران کتابخانه‌ها فراهم کنند.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر این مسئله بود که چون جامعه پژوهش کتابداران کتابخانه‌های عمومی زیر نظر نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور بودند، با وجود توضیح پژوهشگران در خصوص محرمانگی اطلاعات دریافتی، به نظر می‌رسید ترس از ارزیابی سالیانه عملکرد و یا مقایسه وضعیت کتابخانه‌ها و انعکاس آن در پژوهش مانع از آن می‌شد که کتابداران میزان دقیق خسارات و موارد تخریبی توسط وندال‌ها را بیان کنند.

پیشنهادهای برخاسته از پژوهش عبارتند از:

- آموزش کتابداران جهت کاهش اعمال وندالیستی آگاهانه یا ناآگاهانه توسط آنها؛
- تجهیز کتابخانه‌ها با امکانات مورد نیاز کاربران مثل دستگاه کپی، یخچال، آبسرد کن و...؛

- افزایش زمان مدت امانت منابع اطلاعاتی در صورت امکان؛
- غنی‌سازی مجموعه کتابخانه و فراهم‌آوری منابع اطلاعاتی درخواستی کاربران و سنجش تأثیر آن بر وندالیسم کتابخانه‌ای؛
- فراهم‌سازی آموزش‌های کاربردی و برگزاری کلاس‌ها و کارگاه‌های مهارتی در تمام زمینه‌ها در تمام کتابخانه‌ها و مراکز، سازمان‌ها یا مؤسسات مرتبط جهت زدودن فقر فرهنگی از چهره جامعه کاربران؛
- ارائه خدمات نو و کاربردی در کتابخانه‌های عمومی مطابق با نیاز روز کاربران؛
- توجه بیشتر مسئولان کشور به مناطق جرم‌خیز و انجام راه‌کارهای خاص جهت کاهش وندالیسم در این مناطق؛
- جلب اعتماد کاربران برای ایجاد تعهد و پایبندی به قوانین و مقررات کتابخانه؛
- استقرار نگرهبانی برای تمام کتابخانه‌ها.

پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده شامل:

- طراحی پژوهشی جهت بررسی انواع تیپ‌های شخصیتی وندال‌های کتابخانه‌ای و تأثیر آن بر پدیده وندالیسم؛
- آموزش قوانین حقوقی در خصوص وندالیسم به کاربران کتابخانه و بررسی تأثیر آن بر میزان گرایش به وندالیسم کتابخانه‌ای.

قدردانی

پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند از تمام همکاران و کتابداران کتابخانه‌های عمومی نهادی استان کرمانشاه که در این پژوهش همکاری داشتند کمال تشکر و قدردانی را داشته باشند.

*پدیده‌ی گلوله برفی و جنبه‌ی سرایت‌آمیز آن در روانشناسی امری شناخته شده است. یک صندلی چاقو خورده را در مترو بگذارید، خواهید دید در مدت بسیار کوتاهی همه‌ی صندلی‌های واگن با نوک چاقوی وندال‌ها آشنا خواهد شد. دیدن یک شیشه‌ی شکسته بدون وجود هیچ احساس اجحافی شخص را وامی‌دارد که سایر شیشه‌ها را بشکند. اگر کسی اولین گلوله‌ی برفی را بزند دیگران معمولاً از او پیروی می‌کنند و به عواقب کار خود نمی‌اندیشند؛ این همان قانون جاذبه و جذابیت است (محسنی تبریزی، ۱۳۷۹).

منابع

- ابارشی، الف.، و حسینی، ی. (۱۳۹۱). *مدلسازی معادلات ساختاری*. انتشارات جامعه‌شناسان.
- ابراهیمی، ر.، و ریاحی‌نیا، ن. (۱۳۹۶). مطالعه وندالیسم در کتابخانه‌های عمومی کشور با تأکید بر ویژگی‌های جامعه محلی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۳(۳)، ۳۶۵-۳۸۰.
- بخارایی، الف.، و شربتیان، م. (۱۳۹۴). تحلیل جامعه‌شناختی عوامل اثرگذار بر رفتارهای وندالیستی: مطالعه‌ی موردی در کلانشهر مشهد. *پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی*، ۴(۱۰)، ۲۱-۴۸.
- بی‌تقصیر فدا، ح. (۱۳۹۹، ۱۷ تیر). *وندالیسم مجازی حقیقتی انکارناپذیر در شبکه‌های اجتماعی*. بازیابی شده در ۱۰ خرداد ۱۴۰۱ از yun.ir/83s6hd
- تقی‌زاده، ع. (۱۳۹۶). *بررسی عوامل موثر بر رفتار تخریب‌گرایانه مراجعان کتابخانه‌ها: مطالعه‌ی موردی کتابخانه مرکزی آستان قدس رضوی*. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی]. دانشگاه بین‌المللی امام رضا (ع).
- شربتیان، م.، و پرورش، ر. (۱۳۹۲). بررسی علل و عوامل موثر بر تخریب شهری در بین جوانان ۱۸ تا ۳۰ ساله شهرستان قاین. *فصلنامه علمی دانش انتظامی خراسان جنوبی*، ۲(۴)، ۵۳-۷۰.

- شهباز، س.، منصوریان، ی.، و شهباز، الف. (۱۳۹۳). بازتاب وندالیسم کتابخانه‌ای در کتابنوشته‌ها. فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۶(۱)، ۴۳-۶۰.
- عارف‌پور، س.، میری، غ.، و انوری، م. (زیرچاپ). بررسی اثرات وندالیسم شهری (مورد پژوهی: شهر چناران استان خراسان رضوی). برنامه‌ریزی شهری. بازیابی شده در تاریخ ۱۰ خرداد ۱۴۰۱ از http://jupm.marvdasht.iau.ir/article_5114.html
- علی محمدی، م. (۱۳۹۱). وندالیسم. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق قضا و جرم‌شناسی]. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال.
- علیزاده، ر.، ریاحی‌نیا، ن.، و آخشیک، س. (۱۳۹۷). وندالیسم در کتابخانه‌های دانشگاهی: بررسی نمودها و دلایل. تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی، ۵۲(۳)، ۱۰۱-۱۱۷.
- قاسم‌زاده اجیرلو، الف.، معینی، ر.، و کرم‌پور، ر. (۱۳۹۹). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر وندالیسم دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر پارس آباد. تغییرات اجتماعی-فرهنگی، ۱۷(۶۶)، ۹۶-۱۱۵.
- کریمی منجر موئی، ی.، و فرهنگ، م. (۱۳۹۵). وندالیسم و جوانان مطالعه‌ی موردی: جوانان ۱۵-۲۰ ساله شهر لردگان. فصلنامه مطالعات توسعه اجتماعی-فرهنگی، ۲(۵)، ۱۸۷-۲۰۶.
- محسنی تبریزی، ع. (۱۳۷۴). طرح بررسی وندالیسم در تهران و راه‌های پیشگیری و درمان آن. انتشارات موسسه‌ی مطالعات و تحقیقات اجتماعی تهران.
- محسنی تبریزی، ع. (۱۳۷۹). مبانی نظری وندالیسم: مروری بر یافته‌های یک تحقیق. نامه‌ی علوم اجتماعی، ۱۶(۱)، ۱۹۳-۲۲۷.
- محسنی تبریزی، ع. (۱۳۸۳). وندالیسم: مبانی روانشناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی و روانشناسی رفتار وندالیستی در مباحث آسیب‌شناسی کثرت‌فشاری اجتماعی. انتشارات آن.
- میرفردی، الف.، احمدی، س.، و نیکخواه، ز. (۱۳۹۱). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش به وندالیسم در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر یاسوج. جامعه‌شناسی کاربردی، ۴۷(۳)، ۱۸۵-۲۰۶.
- نادری، آ. (۱۳۸۹). مطالعه‌ی علل رفتارهای وندالیستی در شهر همدان. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد علوم اجتماعی]. دانشگاه بوعلی سینا.
- نبوی، ع.، سالمیان، س.، و حبیبیان، ب. (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر وندالیسم در بین دانش‌آموزان شهرستان اهواز مطالعه‌ی موردی: منطقه‌ی کوت عبدالله. فصلنامه مطالعات توسعه‌ی اجتماعی-فرهنگی، ۱(۳)، ۹۸-۱۳۵.
- وبسایت ایران هشدار (۱۳۹۴). وندالیسم اینترنتی (vandalism) چیست؟ بازیابی شده در ۱۰ خرداد ۱۴۰۱ از <https://www.iranhoshdar.ir/Default.aspx?PageName=news&ID=3867>

References

- Abarshi, A., & Hosseini, Y. (2012). Structural equation modeling. *Sociologists*. [In Persian]
- Adekunle, F., Adekunjo, O., & Unuabor, S. (2018). Theft and Vandalism: Effect And Control Mechanism On Information Resources In Academic Libraries In Osun State, Nigeria. *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, 7 (23), 71-78.
- Akor, P. (2013). Security Management For Prevention Of Book Thefts In University Libraries. A Case Study of Benue State University Library, Nigeria. *Library Philosophy and Practice (E-Journal)*. Paper 995. Retrieval 2020, April, 12, from <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2403&context=libphilprac>
- Ali Mohammadi, M. (2012). *Vandalism*. [Master Thesis in Judicial Law and Criminology]. Islamic Azad University, North Tehran Branch. [In Persian]
- Alizadeh, r., Riahinia, N., & Akhshik, S.S. (2018). Vandalism in academic libraries: Types and causes. *Academic Librarianship and Information Research*, 52(3).101-117. [In Persian]
- Arefupour, S., Miri, G., & Anwari, M. (Underprint). *Investigating the effects of urban vandalism (Case study: Chenaran city, Khorasan Razavi province)*. Urban planning. Retrieved on 10 June 2022 from http://jupm.marvdasht.iau.ir/article_5114.html [In Persian]
- Betagsir Fadafen, H. (2020). *Virtual vandalism is an undeniable fact on social media*. Retrieved on 10 June 2022 from yun.ir/83s6hd. [In Persian]
- Bhat, S.K. (2021). Library Vandalism: Causes and Prevention. *MIER Journal of Educational Studies Trends*, 11(1), 63-71.

- Bokharaie, A., & Sharbatian, M. h. (2015). Sociological Analysis of Factors Affecting Vandalistic Behaviors: A Case Study in Mashhad Metropolis. *Strategic Research on Social Problems in Iran*, 4(10), 21-48. [In Persian]
- Chinwendu, N. (2019). Effect of Theft and Mutilation On The Use Of Library Collection In An Academic Library In Lagos State. *Library Philosophy and Practice (E-Journal)*. Retrieval 2020, April, 25, from <https://Digitalcommons.Unl.Edu/Libphilprac/2548>
- Cromwell, P., Alexander, G., & Dotson, P. (2008). Crime and Incivilities in Libraries: Situational Crime Prevention Strategies for Thwarting Biblio-Bandits And Problem Patrons. *Security Journal*, 21, 147 – 158.
- Ebrahimi, R., & Riahinia, N. (2017). A study of Vandalism in Iran Public libraries with an Emphasis on Local Community Features. *Research on Information Science & Public Libraries*, 23 (3), 365-380. [In Persian]
- Fasola, O., & Oyadeyi, A. (2019). Deviant Behaviour among Users of Academic Libraries: A Study of Two Academic Libraries In Oyo State, Nigeria. *Library Philosophy and (E-Journal)*. Retrieval 2020, may, 3, from <https://Digitalcommons.Unl.Edu/Libphilprac/2504>.
- Gasemzadeh Ajirloo, I., Moeini, R., & karampour, R. (2020). Investigating of the effective social factors on vandalism of Parsabad city high school students. *Journal of Socio-Cultural Changes*, 17(3), 96-115.
- karimi monjarmoei, Y., & farahmand, M. (2016). Vandalism and the Youth. *Quarterly Journal of Socio-Cultural Development Studies*, 5 (2), 187-206. [In Persian]
- Higgins, S. (2015). Theft and Vandalism of Books, Manuscripts, and Related Materials in Public and Academic Libraries, Archives, And Special Collections. *Library Philosophy and Practice (E-Journal)*. Paper 1256. Retrieval 2020, June, 13, from <http://Digitalcommons.Unl.Edu/Libphilprac/1256>.
- Iran Warning Website (2015). What is Internet Vandalism? Retrieved 10 June 2022 from <https://www.iranhoshdar.ir/Default.aspx?PageName=news&ID=3867> .[In Persian]
- karimi monjarmoei, Y., & farahmand, M. (2016). Vandalism and the Youth . *Quarterly Journal of Socio-Cultural Development Studies*, 5 (2), 187-206.[In Persian]
- Kotey, D. (2008). *Library Security and User Attitudes: A Case Study of The Regent University College Of Science And Technology Library*. [Master's Thesis Library Studies], The University Of Ghana
- Jagadish, M.V., & Sarasvathy, P. (2016). What Librarian's Think of Theft, Mutilation And Misplacement Of Library Resources? A Study of Karnataka University Libraries. *International Research: Journal of Library & Information Science*, 6(4), 711-724.
- Marcus, Isebe, L.E. (2015). Vandalism of Information Material in Colleges of Education In Delta State. *International Journal of Library and Information Science Studies*, 1(1), 1-11.
- Mirfardi, A., Ahmadi, S., & Nikkhah, Z. (2012). A Study of Social Factors Impacting Tendency towards Vandalism among Yasouj's High-School Students, 23(3), 185-206. [In Persian]
- Mohseni Tabrizi, A. (2000). Theoretical foundations of vandalism: A review of the findings of a study. *Letter of Social Sciences*, (16), 193-227. [In Persian]
- Mohseni Tabrizi, A. (1995). *Plan to study vandalism in Tehran and ways to prevent and treat it*. University of Tehran, Institute of Social Studies and Research, Tehran. [In Persian]
- Mohseni Tabrizi, A. (2004). *Vandalism: Fundamentals of Social Psychology, Sociology and Psychology of Vandalism Behavior in the Pathology of Social Behavior*. Its Publications. [In Persian]
- Nabavi, S. A., & Salemian, S. (2013). Habibian B. Effective Factors on Vandalistic Behavior among High School Students in Ahwaz City. *Quarterly Journal of Socio-Cultural Development Studies*, 1(3), 98-135. [In Persian]
- Naderi, A. (2010). *Study of the causes of vandalism in Hamedan*. [Master Thesis in Social Sciences]. Bu Ali Sina University. [In Persian]
- Omoike, A. D., & Ikegune, D. O. (2020). Use of ICT for securing libraries and information resources against vandalism in university libraries in the era of global insecurity. in AJIBERO, M.I. (2020) Management Of Library And Information Centre In The Era Of Global Insecurity (p. 103-117). Nigeria: Tim-Sal & Bim Pub Ltd.
- Pathak, Sandip (2019). Disaster and Security Preparedness of Libraries In India. *Library Philosoph And Practice (E-Journal)*. Retrieval 2020, June, 28, from <http://Digitalcommons.Unl.Edu/Libphilprac/1868>.
- Pathak, Sandip J., & Priyanki R. Vyas. (2020) .Theft and Mutilation of Library Resources in University Libraries of India: A Study. *Library Philosophy and Practice (e-journal)*. Retrieval 2020, July, 17, from <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4371>
- Porter, A. (2014). *Libraries Fighting Crime: Spillover Effects of Public Institutions*. Retrieval 2020, January, 7, from https://www.economics.uci.edu/grad/Porter_Job_Market_Paper.pdf
- Shahbaz, S., Mansoorian, Y., & Shahbaz, A. (2014). The reflection of Library Vandalism in Book Notes. *Librarianship and Information Organization Studies*, 26 (1), 43-60.[In Persian]
- Sharbatian, M. H., & Parvaresh, R. (2013). Evaluation of Factors Affecting Urban Destruction among Young People 18 to 30 Years Old in Qaen. *Quarterly Journal of Southern Khorasan Police Science*, 2(4), 53-70. [In Persian]
- Taghizadeh, A. (2017). *Investigating the Factors Affecting the Destructive Behavior of Library Clients: A Case Study of Astan Quds Razavi Central Library*. [Bachelor's Thesis, Master of Library and Information Science]. Imam Reza International University. [In Persian]

Audience Recognition of Book Dedication-Pages Published in Iran and Their Role in The Islamic-Iranian Society (Case study: Books of Shahid Avini Vayghan Public Library)

Ali Sadeghzadeh Vayghan*

* Expert in charge of research at the National Archives and Library of Iran. Sadeghzadeh3832@yahoo.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: The main purpose of this study is to express the importance of dedication and the audience study of book dedication-pages published in Iran.
Article history:	Methodology: Has been done by survey method. Information was collected through noting of 1,800 book titles.
Received: 02 March 2022	Results: About 10% of the books have a dedication-page. 78% of the presenters are men and 18% are women. More than 60% of dedications have an audience. On average, each dedication letter is presented to about 2 recipients.
Received in revised form: 01 May 2022	Authorial works, translation and text correction have the highest frequency of contributions, and 96.65% of contributions are written in books created by one person. 50.33% of the audience of the presentations are from the author's family and relatives. 9.26% of the audience of the offerings are the Imams (AS) that the frequency of Imam Zaman is higher than the rest. Professors had more audience than other groups and personalities. Out of 3143 audiences in the submissions, 102 audiences were other than individuals.
Accepted: 23 May 2022	Conclusion: The books authors' appreciation of the parents and relatives shows the religious culture and the deep connection of the children with the parents in the Iranian culture and families. The national sense and patriotism of the authors in today's world is a valuable cultural asset against the invasion and soft and cultural war and is very important. Paying attention to the discussion of environmental protection, natural resources and agricultural and livestock investments is a very valuable message and media for the preservation of these resources.
Published online: 05 June 2022	
Keywords: Book, Dedications, Iran, Communication, Media	

Cite this article: Sadeghzadeh Vayghan, A. (2022). Audience Recognition of Book Dedication-Pages Published in Iran and Their Role in The Islamic-Iranian Society (Case study: Books of Shahid Avini Vayghan Public Library). *Journal of Knowledge Studies*, 15(56), 86-106.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.6.0

© The Author(s).

Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

مخاطب‌شناسی تقدیم‌نامه‌های کتاب‌های منتشر شده در ایران و نقش فرهنگی و ارتباطی آنها در جامعه اسلامی – ایرانی (مطالعه موردی: کتاب‌های کتابخانه عمومی شهید آوینی وایقان)

علی صادق‌زاده وایقان*

* کارشناس مسئول پژوهش سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران Sadeghzadeh3832@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: هدف اصلی نشان دادن اهمیت و نقش فرهنگی و ارتباطی تقدیم‌نامه‌نویسی و بررسی مخاطب‌شناسی تقدیم‌نامه‌های کتاب‌های منتشر شده در ایران است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۱۱	روش پژوهش: پژوهش به روش پیمایشی انجام شده است. اطلاعات از طریق فیش‌برداری از ۱۸۰۰ عنوان کتاب جمع‌آوری شده است.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۲/۱۱	یافته‌ها: حدود ۱۰ درصد از کتاب‌ها دارای تقدیم‌نامه هستند. پدیدآور ۷۸ درصد از تقدیم‌نامه‌ها مردان‌ها و ۱۸ درصد زنان هستند. بیش از ۶۰ درصد تقدیم‌نامه‌ها دارای یک مخاطب و به‌طور میانگین هر تقدیم‌نامه تقریباً به ۲ مخاطب تقدیم شده است. به‌ترتیب آثار تألیفی، ترجمه و تصحیح متون بیشترین فراوانی تقدیم‌نامه را دارند و ۹۶/۶۵ درصد تقدیم‌نامه‌ها در کتاب‌هایی نوشته شده که پدیدآور آن یک نفر است. ۵۰/۳۳ درصد مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها، از خانواده و بستگان پدیدآور است. ۹/۲۶ درصد از مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها ائمه اطهار (ع) است که فراوانی امام زمان (عج) بیشتر از بقیه است. شهدا، استادان و نوجوانان و جوانان، بیشتر از بقیه گروه‌ها و شخصیت‌ها مخاطب بوده‌اند. از ۳۱۴۳ مخاطب در تقدیم‌نامه‌ها، ۱۰۲ مخاطب غیر اشخاص بوده است.
تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۳/۰۵	نتیجه‌گیری: تقدیم‌نامه‌نویسان کتاب‌ها، معتقد به آموزه‌های دین مبین اسلام به ویژه کلام الهی (قرآن) هستند. این موضوع سرمایه بسیار مهم معنوی و اعتقادی است که مدیران جامعه اسلامی و خانواده‌ها باید این نوع سرمایه‌ها را تقویت، تکریم و تجلیل نمایند. حس ملی و وطن‌پرستی پدیدآورندگان در تقدیم‌نامه‌ها در دنیای کنونی سرمایه فرهنگی ارزشمندی در مقابل تهاجم و جنگ نرم و فرهنگی بیگانگان و نقش‌آفرین است. توجه به بحث حفظ محیط زیست، منابع طبیعی و سرمایه‌های کشاورزی و دامپروری، پیام و رسانه بسیار ارزشمند برای حفظ این منابع است.
واژه‌های کلیدی: کتاب، تقدیم‌نامه‌نویسی، ایران، ارتباطات، رسانه	

استناد: صادق‌زاده وایقان، ع. (۱۴۰۱). مخاطب‌شناسی تقدیم‌نامه‌های کتاب‌های منتشر شده در ایران و نقش فرهنگی و ارتباطی آنها در جامعه اسلامی – ایرانی (مطالعه موردی: کتاب‌های کتابخانه عمومی شهید آوینی وایقان). *دانش‌شناسی*، ۱۵(۵۶)، ۱۰۶-۸۶.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.6.0

حق مؤلف © نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

کتاب علاوه بر این که ابزاری برای ذخیره، حفاظت و انتقال اطلاعات و دانش است، تحفه‌ای بسیار ارزشمند نیز محسوب می‌گردد. از دیرباز در بین علما و دانشمندان یکی از بهترین هدیه‌ها برای ابراز محبت، قدردانی، خوش آمدگویی (به اصطلاح امروزی‌ها پاگشایی و یا معارفه) و بدرقه یا تودیع، کتاب است. برای اهل پژوهش هیچ هدیه‌ای به اندازه کتاب ارزش ندارد، به ویژه اگر این کتاب اهدا شده توسط پدیدآور و یا کاتب/ ناشر کتاب صورت گرفته باشد. معمولاً اهداکننده عبارت یا جمله‌ای عاطفی و احساسی همراه با تواضع در ابتدای کتاب تحت عنوان «اهدا» یا «تقدیم» می‌نویسد، که به «تقدیم‌نامه‌نویسی» شهره دارد. در مواردی که پدیدآور، کاتب/ ناشر و یا مالک کتاب اهدانامه و یا تقدیم‌نامه نوشته باشد، معمولاً اهداگیرنده کتاب یادداشتی مبنی بر اینکه این کتاب را از چه کسی، در چه تاریخی و به چه مناسبتی دریافت نموده، می‌نویسد.

با توجه به این که نمی‌توان برای «تقدیم اثر علمی / کتاب» ارزش و معیار مادی در نظر گرفت، بنابراین یکی از مهم‌ترین و با ارزش‌ترین شیوه‌های قدردانی و سپاس محسوب می‌شود. بنابراین تقدیم‌نامه‌نویسی، تاریخچه‌ای در ازای تألیف دارد. آنچه اکنون تغییر کرده، محل، شیوه، انگیزه و تنوع مقدم‌آلیه است (بابایی، باقریان موحد، ۱۳۹۲).

تقدیم‌نامه‌نویسی^۱ و نگارش به نام و برای شاهان و ملوک از دیرباز در بسیاری از فرهنگ‌ها از جمله در فرهنگ اسلامی رواج داشته است. از جمله این موارد، در قرن دوم هجری، تألیف کتاب سیره نبوی ابن اسحاق است. به نقل مورخان، وی از مدینه به حیره آمد و کتاب سیره خود را برای ابوجعفر منصور تألیف کرد.^۲ در قرن دوم، قاضی ابو یوسف، کتاب الخراج را به دستور هارون نوشته و در مقدمه ضمن نصیحتی به او، از وی یاد کرده است. در قرن سوم، جاحظ آثارش را به امیران و وزیران تقدیم می‌کرد و از این بابت پول هنگفتی می‌گرفت و به وسیله آن ارتزاق می‌نمود^۳ (جعفریان، ۱۳۷۹). فرهنگ اهدای کتاب در مدارس برای تشویق دانش‌آموزان و طلاب توسط اولیای مدرسه و یا مدرسان و معلمان نیز سابقه‌ای طولانی دارد. کم نیست خانواده‌هایی که به مناسبت‌های متعدد از جمله سالروز/ جشن تولد، موفقیت تحصیلی و ... برای تشویق و ترغیب فرزندان‌شان به مطالعه، کتاب تهیه و اهدا می‌کنند. امروزه نیز در مراسم تودیع بسیاری از مدیران و دست‌اندرکاران، اهدا کتاب‌های نفیس، مرسوم و امری بسیار پسندیده است.

اما آنچه که مهم، ارزشمند، و نیازمند بررسی است تقدیم‌نامه‌ای است که توسط پدیدآور، کاتب/ ناشر و یا مالک نسخه در کتاب نوشته شده است. پیشینان اهدای کتاب یا اثر علمی را «اتحاف»^۴ می‌نامیدند. در فرهنگ بزرگ سخن، پس از تعریف اتحاف به پیش کش کردن و هدیه دادن، از رواینی نقل می‌کند که گفته است: «اتحاف کتاب ... به چنین خداوندی می‌باید» (نقل شده در: بابایی، باقریان موحد، ۱۳۹۲). در سایر فرهنگ‌ها «اتحاف» به شرح ذیل معنی و تعریف شده که بیشتر در مورد کتاب است:

«اهدا یا تقدیم» در انگلیسی معادل Dedication و در آلمانی معادل Widmung است. «اهدا یا تقدیم کردن» در انگلیسی معادل Dedication و در آلمانی معادل Widmen یا Spazialisieren است (پورممتاز، ۱۳۷۷، ص ۶۵). در لغت‌نامه دهخدا (۱۳۷۷، ج ۱، ص ۵۱۶) واژه «اهدا» به معنای «هدیه فرستادن و هدیه دادن» است. در دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، اهدا (پیش‌آورد/ پیشکش) را «یادداشتی که نویسنده در ابتدای اثر خود درج می‌کند و ضمن آن، اثر خود را به عنوان نشانه‌ای از احترام، محبت یا قدرشناسی و یا به عنوان تقاضایی برای حمایت، یا دوست یا مشوق و پشتیبان خود تقدیم می‌کند» دانسته‌اند (سلطانی، راستین، ۱۳۷۹)؛ البته مهاجری و امیرخانی (۱۳۸۱، ج ۱، ص ۳۷۲) معتقدند که این تعریف فقط بخشی از جنبه معنایی این اصطلاح را در برمی‌گیرد. پورممتاز (۱۳۷۷، ص ۶۵؛ ۱۳۸۸، ص ۵۲۵) در ذیل مدخل «اهدا کردن/ Dedicate» آورده است: «چاپ یادداشتی در کتاب که نویسنده طی آن کتاب را به شخصی که معمولاً از آشنایان یا دوستان اوست تقدیم می‌کند». وی همچنین «اهدا یا تقدیم / Dedication» را یادداشتی بیان کرده که معمولاً روی صفحه سمت راست

۱. اصطلاح تقدیم‌نامه در گذشته به عنوان «تصویر» گفته می‌شده است.

۲. ابن خلکان وفات الاعیان، تصحیح احسان عباس، ۲۷۷/۴.

۳. بیهقی، معارج نهج البلاغه، ص ۱۰.

کتاب و پس از صفحه‌عنوان قرار می‌گیرد و در آن مؤلف کتاب را به یکی از دوستان یا آشنایان خود تقدیم می‌کند. پورممتاز (۱۳۷۷)، ص ۱۷۱) همچنین تقدیم‌نامه [یادداشت امضای کتاب] را «یادداشتی که در کتاب‌های هدیه شده به کسی نوشته می‌شود» بیان کرده و «تقدیم‌نامه دست‌نویس» را نیز «تقدیم‌نامه کتاب به خط خود نویسنده» توصیف نموده است.

نیکنام (۱۳۷۹)، ص ۲۳ و ۲۴) معتقد است: «اگر اثر بخوهد اهدا شود، تصمیم بر این که به چه کسی تقدیم شود یا با چه عباراتی این تقدیم صورت بگیرد به عهده نویسنده است. ممکن است گفته شود که کلمه «تقدیم» در عبارت زائد است و فقط کلمه ساده «به» کافی است. لازم نیست که در مورد شخصی که اثر به او اهدا می‌شود به اطلاعات شخصی، مثل نام و نام‌خانوادگی، تاریخ تولد، تاریخ مرگ و ... حتماً اشاره شود. اگرچه ذکر هر کدام از این مشخصات نیز بلامانع است. ویراستار آثاری که به‌صورت اشتراکی انجام شده است، نمی‌تواند اثر را تقدیم کند، مگر اینکه رضایت همکاران را بدست آورد».

باب‌الحوائجی (۱۳۸۱)، ص ۷۳) «صفحه اهدا را صفحه‌ای دانسته که در آن نویسنده، اثر خود را به کسی تقدیم می‌دارد». مدیح (۱۳۸۷)، ص ۳۵-۳۶) بیان می‌کند: صفحه تقدیم بعد از صفحه شناسنامه واقع شده و در آن مطالب تقدیم به ... یا سپاسگزاری و تشکر از ... نوشته می‌شود. دقت شود پشت این صفحه سفید است. همچنین در صفحه تقدیم می‌توانید اثر خود را به فرد یا قشر خاصی تقدیم نموده و یا حقوق مادی و معنوی خود را به بخش یا گروه خاصی مانند بیماران خاص یا موسسه خیریه مشخص و ... اختصاص دهید.

صادق‌زاده و ایقان (۱۴۰۰) نیز معتقد است: «هدا یا تقدیم یادداشتی درونی، عاطفی، احساسی، حماسی، علمی، هنری و ... از طرف پدیدآور (/ پدیدآورندگان)، برای ائمه‌اطهار (ع)، اعضای خانواده، اساتید و دانشمندان، همفکران، دوستان، آشنایان، جامعه‌ای، طبقه‌ای، صنفی و ... که با انگیزه محبت، قدردانی و ادای دین، جلب توجه برای ارتقاء جایگاه و یا مساعدت به موضوعی خاص یا قشری خاص، حل مشکلی و ... نوشته می‌شود».

راسل^۱ (۲۰۲۱) معتقد است: تقدیم کتاب راهی فوق‌العاده برای احترام گذاشتن به کسی یا چیزی است که برای شما یا نوشته شما ضروری است. مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها برای شما به عنوان یک نویسنده معنادار هستند، زیرا شما از آنها الهام گرفته‌اید و تحت تأثیر قرار گرفته‌اید. نوشتن یک متن عالی برای تقدیم‌نامه می‌تواند وقت، فکر و انرژی زیادی را به همراه داشته باشد، به خصوص اگر احساس شدیدی نسبت به موضوع خود داشته باشید.

دانپورت^۲ (۲۰۲۲ م.) معتقد است: «تقدیم کتاب به کسی کار بزرگی است. در اصل، تقدیم یادداشت شخصی نویسنده به شخصی مهم برای آنهاست. اگر کتاب خود را به کسی تقدیم کنید، به خواننده خود نشان می‌دهید که این شخص یا این گروه جایگاه ویژه‌ای برای شما دارد».

مکس^۳ (۲۰۲۲ م.) بیان می‌کند: تقدیم کتاب راهی برای نویسندگان است تا به شخصی (یا گروه کوچکی از مردم) که می‌خواهند آن‌ها را ستایش کنند یا به نحوی دیگر در کانون توجه قرار دهند، افتخار اعطا کنند به هر کسی که دوست دارند. تقدیم کتاب بخش اختصاصی کوتاه است و معمولاً روی یک شخص (یا گروه خاصی از افراد) متمرکز است، و معمولاً شخصی است، نه حرفه‌ای. در ویکی‌پدیا^۴ (دانشنامه آزاد) «تقدیم یا تقدیم کتاب، ابراز ارتباط دوستانه یا تشکر نویسنده از شخص دیگر» بیان شده است. تعریف‌ها، مفهوم‌ها و برداشت‌هایی بیان شده برای اهدا کتاب و تقدیم‌نامه‌نویسی در کتاب، یک پیام بسیار مهم دارد و آن این است که انتخاب واژه‌ها و کلمه‌ها، ادبیات، جمله‌بندی، زیبایی بصری، جامعیت، مخاطب/ مخاطبان و ... نیازمند تبحر و ذوق هنری است.

تقدیم‌نامه‌نویسی در قرن ۱۴ به رساله‌ها و پایان‌نامه‌ها دانشگاهی و حوزوی نیز راه یافته است. با توجه به این که پایان‌نامه‌های دانشگاهی و حوزوی یکی از آثار علمی و پژوهشی مهم و دست اول هستند و معمولاً اساس تدوین مقاله‌ها یا کتاب‌های منتشر شده بعدی هستند

^۱. Gloria Russell

^۲. Barrie Davenport

^۳. Tucker Max

^۴. Wikipedia

(مدیرامانی، ۱۳۸۱)، جریان دو سویه تقدیم‌نامه‌نویسی بین کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها در چند دهه اخیر بسیار شایع است، یعنی پژوهشگران در پایان‌نامه‌ها از تقدیم‌نامه کتاب‌ها و برعکس، پدیدآورندگان کتاب‌ها نیز از تقدیم‌نامه پایان‌نامه‌ها استفاده می‌کنند. یکی از علل این جریان، گنجاندن صفحه تقدیم در اجزاء و ساختار پایان‌نامه‌ها، از سوی متولیان آموزش عالی دانشگاهی و حوزوی است. البته نوشتن تقدیم‌نامه در پایان‌نامه‌ها اختیاری است. همچنین اگر چه متن این صفحه به سلیقه شخصی بستگی دارد، اما با توجه به شئون ملی و فرهنگ اسلامی کشور بایستی متن آن مورد تأیید تحصیلات تکمیلی دانشگاه و حوزه باشد.

بنابراین، تألیف یک اثر از نخستین کلمه در نخستین صفحات آغاز می‌شود، نه از اولین پردازش‌های علمی در ابواب اصلی اثر. عنوان اثر، شناسنامه، تقدیم‌نامه و هر چه پیش از مقدمه و متن اثر می‌آید، همانند اصل اثر، اهمیت و کارایی دارد. همواره غفلت از حواشی و یا آنچه به نظر حاشیه می‌آید، متن را نیز بی‌قدر و بها می‌کند. هرگونه بی‌ذوقی و بی‌مبالاتی در هر گوشه اثر، همه آن را از چشم می‌اندازد و به طاق نسیان می‌آویزد. هوشیاران، نیک می‌دانند که وقتی نامشان بر روی جلد اثری می‌نشیند، همه مسئولیت آن را باید بر دوش کشید. این سخن که نویسنده، تنها پاسخگوی مطالب و مدعیات علمی خویش است، اگرچه محکم‌پسند است، هوشمندانه نیست. بنابراین آنچه بی‌واسطه از فکر و قلم نویسنده می‌تراود، بر دوش او بیشتر سنگینی خواهد کرد. اما بسیاری از مؤلفان در تدوین اثر، وظیفه‌ای جز پژوهش و کاغذین کردن آن نمی‌شناسند. بدین‌رو است که گاه خواننده خود را در نخستین صفحات اثر چنان ناامید یا بی‌اعتماد می‌کند که همه فصل‌ها و بخش‌های علمی اثر از عهده جبران آن بر نمی‌آیند.

بنابراین تقدیم‌نامه کتاب از اولین عرصه‌های هنرنمایی پدیدآور آن محسوب می‌شود. پدیدآور/ پدیدآورندگان ذوق‌مند، گاه برای نوشتن تقدیم‌نامه روزها می‌اندیشند و رأی می‌زنند و تجربه‌های دیگران را به تأمل می‌گیرند. این گروه، برای نوشتن چند نیم سطر در تقدیم‌نامه، همه توان علمی و ذوق خداداد خویش و دوستان خود را به کار می‌گیرند؛ زیرا به خوبی دریافته‌اند که نیمی از همه آنچه را که باید در کل اثر خود بگویند، می‌توان در همان نیم سطرهای تقدیم‌نامه گنجاند. پاره‌ای از تقدیم‌نامه‌هایی که در ساخت و چینش کلمات آن، ذوق و اندیشه به کار رفته است، چنین‌اند؛ یعنی به اندازه همه یا بخش مهمی از اثر، حامل پیام‌اند. مؤلفان کم‌ذوق، وقت چندانی برای این بخش از اثر خود هزینه نمی‌کنند و آن را از تزییناتی می‌دانند که مدگرایی زمانه برایشان تحمیل کرده است. حتی گاه اندکی نیز با خود نمی‌اندیشند که آیا از آن گزیزی دارند یا نه؛ زیرا این رسم را بخشی از اثر می‌دانند که خواه ناخواه باید بدان تن دهند (بابایی، باقریان موحد، ۱۳۹۲).

با این اوصاف، تقدیم‌نامه را باید بخشی از امکاناتی دانست که پدیدآور/ پدیدآورندگان در اختیار دارند. استفاده بهینه از این امکان و موقعیت خاصی که چارچوب نشر در دسترس گذاشته است، می‌تواند گام بلند و مؤثری برای نزدیک‌تر کردن اثر به اهداف پژوهشی یا ترویجی‌اش باشد. عبارات کوتاه و کلمات معدود تقدیم‌نامه، می‌تواند پرده رنگارنگی از همه احساسات و باورهای نهانی نویسنده باشد. گاه آنچه از این بخش کوچک به خواننده مخابره می‌شود، بسی مؤثرتر و آشکارتر از همه فصول و بخش‌های متن اثر است. این ظرفیت پنهان را سهل نباید گرفت و از چند و چون آن غافل نباید بود. هدر دادن فرصت و امکانی که تقدیم‌نامه به پدیدآور/ پدیدآورندگان می‌دهد، مصداق روشن بی‌ذوقی و فرصت‌سوزی است (بابایی، باقریان موحد، ۱۳۹۲). از طرفی کتاب‌ها: ۱) منبع اصلی ذخیره، حفاظت و انتقال اطلاعات و دانش هستند، ۲) به جهت جلد، صفحه‌آرایی، صحافی، طراحی و ... حائز اهمیت هستند و کم نیستند کتاب‌های نفیس هنری که چاپ و منتشر می‌شوند، ۳) نقش رسانه‌ای مهم و فراگیر در جامعه دارد، و ۴) ارزش فرهنگی ویژه‌ای در تمام جوامع جهان دارد. با این توضیحات تقدیم‌نامه‌ها (/ صفحه تقدیم) علاوه بر اینکه بستری برای نمایاندن هنر و استعداد پدیدآور محسوب می‌گردد، به دلیل بار اطلاعاتی ارزش تأمل و بررسی علمی را دارند. به همین دلیل این پژوهش تقدیم‌نامه‌های تدوین شده را از ابعاد گوناگون، شامل: فراوانی، موضوع، جنسیت نویسنده، نوع مخاطبان، به ویژه نقش ارتباطی، اعتقادی، فرهنگی، سیاسی و ... بررسی نموده است؛ تا این فرصت و بستری که فراهم است مورد توجه اهل علم و فرهنگ قرار گیرد تا بار اطلاعاتی محتوایی و هنری تقدیم‌نامه‌ها پویا و غنی گردد و در نهایت به ارتقاء، توسعه و ترویج فضایل انسانی و اخلاقی در بین جوامع بشری کمک نماید.

در مورد تقدیم‌نامه‌نویسی در کتاب‌ها، تعداد اندکی پژوهش منتشر شده است. کولی و سن^۱ (۲۰۰۶) در پژوهشی با عنوان «صفحات تقدیم: یک بررسی»، صفحه تقدیم ۶۰۰ عنوان کتاب را به منظور شناخت انواع مخاطبان بررسی نموده است. یافته این پژوهش نشان می‌دهد: «تعداد مخاطبان متفاوت و در برخی موارد از ده یا حتی بیشتر است: ۵۴ درصد به یک نفر/ مخاطب، ۲۲/۳۷ درصد به دو نفر/ مخاطب، ۵/۸۴ درصد به سه نفر/ مخاطب، ۴/۱۷ درصد به چهار نفر/ مخاطب و ۱۱/۱۹ درصد به ده نفر/ مخاطب و یا بیشتر تقدیم شده است. به ترتیب والدین، همسران، معلمان، فرزندان، دوستان و دانش‌آموزان بیشترین فراوانی را در بین مخاطبان دارند؛ برخی از پدیدآورندگان کتاب‌های مذهبی، اثر خود را به خدایان، الهه‌ها و مقدسین تقدیم نموده‌اند، هموطنان، فداکاران [ایثارگران]، رهبران و میهن‌دوستان نیز جزو مخاطبین هستند. برخی از پزشکان و استادان رشته پزشکی کتاب‌های خود را به بیمارانشان تقدیم نموده‌اند. در این پژوهش دلایلی که برای تقدیم‌نامه‌نویسی بیان شده، عبارت است از: ۱) قدردانی یا ادای احترام به والدین، پدربزرگ، بستگان، معلمان و غیره که به پدیدآور کمک نموده، ایده داده و یا تشویق و راهنمایی نموده‌اند؛ ۲) احترام گذاشتن به خدایان و الهه‌ها که توفیق معنوی تدوین کتاب را به پدیدآور عطا نموده‌اند؛ ۳) ابراز محبت به همسر و دوستانی که بدون همراهی آنان کتاب به نتیجه نمی‌رسید؛ ۴) ابراز محبت و علاقه به فرزندان، نوها و ... که مایه خوشحالی و دلگرمی پدیدآور هستند، و یا در نوشتن کتاب نقش داشتند؛ ۵) دعا برای زندگی شاد و موفق بستگان و خویشاوندان، ۶) یاد نمودن از کسانی که با مرگ زود هنگام از دنیا رفته‌اند؛ ۷) گرامیداشت یاد و خاطره کسانی که برای اعتلای کشور فداکاری کرده‌اند، و ۸) قدردانی از افرادی که محیطی ایده‌آل برای تألیف کتاب فراهم نموده‌اند. کولی و سن نتیجه گرفته‌اند که تقدیم‌نامه‌نویسی ابزاری برای قدردانی از هر نوع کمکی در طول حیات نویسنده است. گاهی افراد سالخورده و والدین ناتوان توسط فرزندان شایسته خود رها می‌شوند، معلمان توسط دانش‌آموزان مورد توهین یا ضرب و شتم قرار می‌گیرند، فاصله بین زن و شوهر منجر به طلاق می‌شود، دوستی‌ها به دلیل اختلافات جزئی می‌شکند و غیره که نشانه‌های یک جامعه سالم نیست. این‌ها را می‌توان با ادای احترام، برافروختن محبت و نظایر آن در قالب واژه‌ها و جملات کوتاه شادی‌آفرین و امیدبخش در تقدیم‌نامه‌ها برطرف [درمان] کرد، و همین نگرش و نگاه نویسنده می‌تواند دنیا را به سوی آرامش سوق دهد». راسل (۲۰۲۱ م.) در پژوهشی به سؤالات: تقدیم‌های کتاب چیست؟ چه کاربردی دارند؟ پاسخ داده و نکاتی را برای نحوه نوشتن تقدیم‌نامه بیان نموده و در ادامه چندین نمونه تقدیم‌نامه را بیان کرده است. وی نتیجه گرفته: یک تقدیم ممکن است یک قطعه جمله کوتاه باشد، مانند «به مادرم»، یا ممکن است پاراگرافی باشد که چند مخاطب/نفر را فهرست می‌کند که نویسنده می‌خواهد کتاب را به آنها تقدیم کند. تقدیم‌ها معمولاً بیشتر از چند جمله نیستند. برخی از نویسندگان نیز از این بخش برای تنظیم لحن خاص (به ویژه در نوشتن کم‌دی) یا شوخی استفاده می‌کنند. هیچ قاعده سخت و سریعی برای آنچه که یک تقدیم باید شامل چه اجزا و ساختاری باشد، وجود ندارد، به جز اینکه باید کوتاه باشد و قبل از شروع کتاب آمده باشد. در نتایج پژوهش مکس (۲۰۲۲ م.) افرادی که کانون اصلی تقدیم کتاب هستند، عبارتند از: ۱) اعضای خانواده: همسر، فرزندان، خواهر و برادر، والدین؛ ۲) دوستان نزدیک؛ ۳) افرادی که تحت تأثیر کتاب قرار گرفته‌اند یا در آن حضور دارند؛ ۴) خوانندگان کتاب؛ ۵) چهره‌های الهام‌بخش یا حمایت‌کننده در زندگی فرد، و ۶) افرادی که نویسنده می‌خواهد به نوعی برجسته کند. مکس همچنین در ادامه پژوهش خویش پیشنهادهایی را برای نحوه تدوین تقدیم‌نامه ارائه نموده است. جعفریان (۱۳۷۹) در «تقدیم‌نامه‌نویسی در دیباچه کتاب‌ها با تأکید بر تقدیم‌نامه‌نویسی در آثار شیعی» تقدیم‌نامه‌های آثار مربوط به دوره صفویه را بررسی نموده است. بابایی (۱۳۸۴) در «آیین تقدیم‌نامه‌نویسی» به ساختار و محتوای تقدیم‌نامه‌ها، انگیزه تقدیم‌نامه‌نویس، مخاطبان و ادبیات تقدیم‌نامه‌ها اشاره نموده است. بابایی و باقریان موحد (۱۳۹۲) مقاله‌ای با عنوان «مقدمه‌ای بر «تقدیم‌نامه‌نویسی» بر کتاب» منتشر نموده‌اند که ویرایش و تکمله مقاله قبلی بابایی (۱۳۸۴) است؛ و یافته‌های پژوهش صادق‌زاده و ایقان (۱۴۰۰) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی مخاطب‌شناسی در تقدیم‌نامه‌های پایان‌نامه‌های دانشگاهی و حوزوی ارائه شده بعد از انقلاب اسلامی با تأکید بر نقش فرهنگی و ارتباطی» نشان داد: حدود ۸۵ درصد از پایان‌نامه‌ها دارای تقدیم‌نامه هستند. بیشتر تقدیم‌نامه‌ها دارای دو مخاطب است؛ و به‌طور میانگین هر تقدیم‌نامه به سه مخاطب تقدیم شده است. زنان نسبت به مردان به مخاطبان

^۱ Koley and Sen

بیشتری تقدیم نموده‌اند. ۷۲ درصد مخاطبان، از خانواده و بستگان پدیدآور هستند، که بستگان درجه یک بیشترین فراوانی را دارند. ۱۳ درصد مخاطبان، ائمه اطهار (ع) هستند، که امام زمان (عج)، حضرت محمد (ص)، و امام علی (ع) بیشتر از بقیه مورد توجه بوده‌اند. حدود ۱۵ درصد تقدیم‌نامه‌ها نیز به سایر گروه‌ها و شخصیت‌های علمی، دینی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و ... تقدیم شده‌اند که به ترتیب استادان، دبیران و معلمان، شهدا، امام خمینی (ره)، دوستان و دانشمندان جهان اسلام بیشترین فراوانی را دارند. لذا همان‌طور که ملاحظه می‌شود تاکنون پژوهشی کمی در مورد تقدیم‌نامه‌های کتاب‌های چاپ و منتشر شده در قرن ۱۴ شمسی منتشر نشده است، و لذا نگارنده را بر آن داشت تا با طرح سوالاتی به شرح ذیل، نسبت به بررسی و تحلیل تقدیم‌نامه کتاب‌ها اقدام کند:

۱. چند درصد کتاب‌ها دارای تقدیم‌نامه هستند؟
۲. بر اساس رده‌بندی دیویی کدام رده/ موضوع از کتاب‌ها دارای بیشترین تقدیم‌نامه هستند؟
۳. کدام رده/ موضوع از کتاب‌ها بر اساس جنسیت پدیدآور/ پدیدآورندگان دارای بیشترین تقدیم‌نامه هستند؟
۴. تقدیم‌نامه‌ها دارای چندین مخاطب هستند؟
۵. بر اساس نقش پدیدآور/ پدیدآورندگان (تألیف، ترجمه و تصحیح)، چه نوع کتاب‌هایی دارای بیشترین تقدیم‌نامه هستند؟
۶. آیا ارتباطی بین پدیدآور/ پدیدآوران و مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها وجود دارد؟
۷. باورها و اعتقادات دینی پدیدآور/ پدیدآورندگان چه جایگاهی در تقدیم‌نامه‌های مورد مطالعه دارند؟
۸. آیا شخصیت‌ها و گروه‌های شاخص (علمی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، مدیریتی، اقتصادی، متخصصین، هنرمندان، درمانی و ... در اندیشه و باورهای پدیدآور/ پدیدآورندگان تقدیم‌نامه‌ها جایگاهی دارند؟
۹. قوم‌ها، ملت‌ها، نژادهای، گروه‌های خاص و ... ایرانی و غیر ایرانی چه جایگاهی در تقدیم‌نامه‌ها دارند؟
۱۰. آیا تمام مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها اشخاص هستند؟

روش پژوهش

این پژوهش به روش پیمایشی انجام شده است. شیوه گردآوری اطلاعات از طریق مشاهده و فیش‌برداری از کتاب‌های چاپی «کتابخانه عمومی شهید آوینی وایقان» آذربایجان شرقی صورت گرفته که به روش دهمی دیویی سازماندهی شده است. تقدیم‌نامه‌های کتاب‌های موجود در مخزن اصلی این کتابخانه در ده گروه جداگانه بر اساس رده‌بندی دیویی به انضمام اطلاعات کتابشناختی کتاب‌هایی که دارای تقدیم‌نامه بود، فیش‌برداری و تدوین گردید. سپس اطلاعات گردآوری شده با استفاده از نرم‌افزار اکسل پردازش شد. کتابخانه عمومی شهید آوینی وایقان در سال ۱۳۷۷ تأسیس شده و بالغ بر ۲۰ هزار عنوان کتاب چاپی در مخزن اصلی آن گزارش شده است. این کتابخانه جزو کتابخانه‌های مجهز، فعال و درجه یک شهرستان شبستر است. در این پژوهش کتاب‌های مرجع، کمک آموزشی و کودکان که در سایر مخازن نگهداری می‌شود، بررسی و مطالعه نشده است.

یافته‌ها

الف. جامعه آماری

۱. پراکنندگی جغرافیایی ناشران کتاب‌های مورد مطالعه در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. جامعه آماری بر اساس پراکندگی جغرافیایی ناشران

ردیف	نقش و تعداد پدیدآور	محل نشر	جنسیت پدیدآور			جمع استان	جمع شهر
			تنالگان	زن و مرد	زن		
۱	آذربایجان شرقی	تبریز	۴	-	۸	۵۱	۶۳
		شبستر	-	-	-	۲	۲
۲	آذربایجان غربی	ارومیه	-	-	-	۶	۶
		خوی	-	-	-	۱	۱
۳	اردبیل	اردبیل	-	-	-	۱	۱
۴	اصفهان	آران و بیدگل	-	-	-	۱	۱
		اصفهان	-	-	۸	۱۸	۲۶
		کاشان	-	-	-	۶	۶
۵	البرز	کرج	-	-	۴	۱	۵
۶	ایلام	ایلام	-	-	۱	-	۱
۷	تهران	تهران	۴۹	۱۷	۲۷۶	۱۱۱۰	۱۴۵۲
		ورامین	-	-	-	۱	۱
۸	چهارمحال و بختیاری	فرخ شهر	-	-	-	۱	۱
۹	خراسان رضوی	مشهد	-	۱	۶	۲۴	۳۱
		سبزوار	-	-	۱	۴	۵
		نیشابور	-	-	-	۱	۱
۱۰	خوزستان	آبادان	-	۱	-	۱	۲
		اهواز	-	-	۳	-	۳
		ماه شهر	-	-	-	۱	۱
۱۱	زنجان	زنجان	-	-	-	۲	۲
۱۲	سیستان و بلوچستان	زاهدان	-	-	-	۱	۱
		ایرانشهر	-	-	-	۱	۱
۱۳	فارس	شیراز	-	-	۳	۶	۹
۱۴	قزوین	قزوین	-	-	-	۳	۳
۱۵	قم	قم	۱	-	۱۳	۱۲۹	۱۴۳
۱۶	کردستان	سقز	-	-	-	۱	۱
		سنندج	-	-	-	۱	۱
۱۷	کرمان	کرمان	-	-	۳	۱	۴
۱۸	کرمانشاهان	کرمانشاه	-	-	-	۱	۱
۱۹	گیلان	رشت	-	-	-	۳	۳
۲۰	لرستان	خرم آباد	-	-	-	۱	۱

۳	۱	۱	-	-	-	ساری	مازندران	۲۱
	۲	۲	-	-	-	قائم شهر		
۳	۳	۳	-	-	-	همدان	همدان	۲۲
۲	۲	۲	-	-	-	اردکان	یزد	۲۳
۳	۳	۲	۱	-	-	بی جا		۲۴
۱۷۹۰	۱۷۹۰	۱۳۹۰	۳۲۷	۱۹	۵۴	جمع		

داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد کتاب‌های مورد مطالعه در ۲۳ استان (۳۵ شهرستان) چاپ و منتشر شده است. استان تهران با ۱۴۵۳ عنوان (۸۱/۱۷ درصد) در رتبه اول، قم با ۱۴۳ عنوان (۷/۹۹ درصد) و آذربایجان شرقی با ۶۵ (۳/۶۳ درصد) در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

۲. وابستگی سازمان ناشران کتاب‌های مورد مطالعه در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲. جامعه آماری بر اساس وابستگی سازمانی ناشران

جمع	وابستگی سازمان/ نوع ناشر						نوع پدیدآور	ردیف
	بی نا	پدیدآور	نهاد عمومی	نظامی	دولتی	خصوصی		
۵۴	-	-	-	۱	۴۴	۹	تالگان	۱
۱۹	-	-	-	-	۱	۱۸	زن و مرد	۲
۳۲۷	۱	۶	۳	-	۳۰	۲۸۷	زن	۳
۱۳۹۰	۳	۳۲	۲۵	۵	۲۳۸	۱۰۸۷	مرد	۴
۱۷۹۰	۴	۳۸	۲۸	۶	۳۱۳	۱۴۰۱	جمع	
۱۰۰	۰/۲۲	۲/۱۲	۱/۵۶	۰/۳۳	۱۷/۴۸	۷۸/۲۷	درصد	

داده‌های جدول ۲ نشان می‌دهد وابستگی سازمانی ناشران کتاب‌های مورد مطالعه به ترتیب فراوانی شامل: ناشران خصوصی (۸۷/۲۷ درصد)، ناشران دولتی (۱۷/۴۸ درصد)، ناشر مؤلف/ پدیدآور (۲/۱۲ درصد)، نهادهای عمومی (۱/۵۶ درصد) و نظامی (۰/۳۳ درصد) است. ناشر ۴ عنوان کتاب (۰/۲۲ درصد) مشخص نیست.

۲. تاریخ انتشار کتاب‌های مورد مطالعه به تفکیک سال در جدول ۳ نشان داده شده است.

داده‌های جدول ۳ نشان می‌دهد کتاب‌های چاپ و منتشر شده در سال‌های ۱۳۸۴ (۴/۷۵ درصد)، ۱۳۸۸ (۴/۰۸ درصد) و ۱۳۸۹ (۳/۶۹ درصد) به ترتیب دارای بیشترین فراوانی تقدیم‌نامه هستند.

جدول ۳. فراوانی کتاب‌هایی دارای تقدیم‌نامه به تفکیک سال انتشار

سال	تعداد	سال	تعداد	سال	تعداد	سال	تعداد
بی تا	۱۱	۱۳۶۰	۱	۱۳۷۲	۳۰	۱۳۸۴	۸۵
۱۳۳۷	۱	۱۳۶۱	۹	۱۳۷۳	۳۳	۱۳۸۵	۶۵
۱۳۴۵	۱	۱۳۶۲	۷	۱۳۷۴	۴۶	۱۳۸۶	۵۹
۱۳۴۹	۱	۱۳۶۳	۳	۱۳۷۵	۳۶	۱۳۸۷	۶۵
۱۳۵۰	۲	۱۳۶۴	۴	۱۳۷۶	۶۰	۱۳۸۸	۷۳
۱۳۵۱	۱	۱۳۶۵	۱	۱۳۷۷	۱۱۳	۱۳۸۹	۶۶
۱۳۵۲	۱	۱۳۶۶	۷	۱۳۷۸	۱۰۴	۱۳۹۰	۶۰
۱۳۵۳	۲	۱۳۶۷	۴	۱۳۷۹	۱۴۲	۱۳۹۱	۲۹
۱۳۵۴	۳	۱۳۶۸	۹	۱۳۸۰	۱۴۶	۱۳۹۲	۲۱
۱۳۵۶	۲	۱۳۶۹	۲۰	۱۳۸۱	۱۳۸	۱۳۹۳	۹
۱۳۵۷	۴	۱۳۷۰	۱۹	۱۳۸۲	۱۳۷	۱۳۹۴	۱۰
۱۳۵۸	۲	۱۳۷۱	۲۱	۱۳۸۳	۱۲۰	۱۳۹۵	۷
جمع							۱۷۹۰

ب. پاسخ به سؤالات پژوهش

سؤال ۱. چند درصد کتاب‌ها دارای تقدیم‌نامه هستند؟

فراوانی کتاب‌های دارای تقدیم‌نامه به تفکیک رده‌بندی دیویی در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴. فراوانی کتاب‌های دارای تقدیم‌نامه بر اساس رده‌بندی دیویی

ردیف	رده بندی دیویی	تعداد کل کتاب‌ها	کتاب‌های دارای تقدیم‌نامه	
			تعداد (عنوان)	فراوانی (درصد)
۱	کلیات (۰۰۰)	۸۰۴	۳۸	۴/۷۲
۲	فلسفه و روانشناسی (۱۰۰)	۷۴۲	۳۷	۴/۹۸
۳	دین (۲۰۰)	۳۹۶۴	۲۴۶	۶/۲۱
۴	علوم اجتماعی (۳۰۰)	۱۸۹۶	۲۴۵	۱۲/۹۲
۵	زبان (۴۰۰)	۳۶۴	۱۶	۴/۳۹
۶	علوم محض (۵۰۰)	۸۵۶	۴۲	۴/۹۰
۷	علوم کاربردی (۶۰۰)	۱۵۷۱	۲۳۲	۱۴/۷۶
۸	هنر، سرگرمی و ورزش (۷۰۰)	۸۰۱	۷۵	۹/۳۶
۹	ادبیات (۸۰۰)	۴۶۶۸	۵۴۴	۱۱/۶۵
۱۰	تاریخ و جغرافیا (۹۰۰)	۲۳۹۸	۳۱۵	۱۳/۱۳
جمع			۱۷۹۰	۹/۹۱

داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد از ۱۸۰۶۴ عنوان کتاب مورد مطالعه، تعداد ۱۷۹۰ عنوان (۹/۹۱ درصد = حدود ۱۰ درصد) دارای تقدیم‌نامه هستند.

سؤال ۲. بر اساس رده‌بندی دیویی کدام رده/موضوع از کتاب‌ها دارای بیشترین تقدیم‌نامه هستند؟

داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد بر اساس رده‌بندی دیویی کتاب‌های رده/موضوع علوم کاربردی با ۱۴/۷۶ درصد، تاریخ و جغرافیا با ۱۳/۱۳ درصد و علوم اجتماعی با ۱۲/۹۲ درصد به ترتیب دارای بیشترین تقدیم‌نامه نسبت به سایر رده/موضوع‌ها هستند. کتاب‌های رده/موضوع زبان (۴/۳۹ درصد) کمترین تقدیم‌نامه را دارند.

سؤال ۳. کدام رده/موضوع از کتاب‌ها بر اساس جنسیت پدیدآور/پدیدآورندگان دارای بیشترین تقدیم‌نامه هستند؟

فراوانی کتاب‌های دارای تقدیم‌نامه بر اساس جنسیت پدیدآور به تفکیک رده‌بندی دیویی در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول ۵. فراوانی کتاب‌های دارای تقدیم‌نامه بر اساس جنسیت پدیدآور به تفکیک رده‌بندی دیویی

جمع	تالگان	جنسیت			رده‌بندی دیویی	ردیف
		مشترک	زن	مرد		
۳۸	-	۲	۶	۳۰	کلیات (۰۰۰)	۱
۳۷	-	۱	۱۴	۲۲	فلسفه و روانشناسی (۱۰۰)	۲
۲۴۶	۱	-	۲۱	۲۲۴	دین (۲۰۰)	۳
۲۴۵	۲	۱	۴۲	۲۰۰	علوم اجتماعی (۳۰۰)	۴
۱۶	-	-	۱	۱۵	زبان (۴۰۰)	۵
۴۲	-	-	۴	۳۸	علوم محض (۵۰۰)	۶
۲۳۲	۱	۱۲	۴۸	۱۷۱	علوم کاربردی (۶۰۰)	۷
۷۵	-	-	۱۲	۶۳	هنر، سرگرمی و ورزش (۷۰۰)	۸
۵۴۴	۲	۲	۱۴۷	۳۹۳	ادبیات (۸۰۰)	۹
۳۱۵	۴۸	۱	۳۲	۲۳۴	تاریخ و جغرافیا (۹۰۰)	۱۰
۱۷۹۰	۵۴	۱۹	۳۲۷	۱۳۹۰	جمع	
۱۰۰	۳/۰۲	۱/۰۶	۱۸/۲۷	۷۷/۶۵	درصد	

داده‌های جدول ۵ نشان می‌دهد:

۱. مردان با ۱۳۹۰ عنوان (۷۷/۶۵ درصد) بیشترین فراوانی تقدیم‌نامه‌ها را به خود اختصاص داده‌اند، و زنان با ۳۲۷ عنوان (۱۸/۲۷ درصد) در اولویت بعدی قرار دارند.
۲. در بین تقدیم‌نامه‌های مردان، به ترتیب بیشترین فراوانی در موضوع‌های «ادبیات» با ۳۹۳ عنوان (۲۸/۲۷ درصد)، «تاریخ و جغرافیا» با ۲۳۴ عنوان (۱۶/۸۳ درصد) و «دین» با ۲۲۴ عنوان (۱۱/۱۶ درصد) است.

۳. در بین تقدیم‌نامه‌های زنان، به ترتیب بیشترین فراوانی در موضوع‌های «ادبیات» با ۱۴۷ عنوان (۴۴/۹۵ درصد)، «علوم کاربردی» با ۴۸ عنوان (۱۴/۶۸ درصد) و «علوم اجتماعی» با ۴۲ عنوان (۱۲/۸۴ درصد) است.
۴. در بین تقدیم‌نامه‌های مشترک (پدیدآور زن و مرد)، بیشترین فراوانی در «علوم کاربردی» با ۱۲ عنوان (۲۲/۲۲ درصد) است.
۵. در بین تقدیم‌نامه‌های تنالگانی (پدیدآور سازمانی و نهادی)، بیشترین فراوانی در موضوع «تاریخ و جغرافیا» با ۴۸ عنوان (۸۸/۸۸ درصد) است.

سؤال ۴. تقدیم‌نامه‌ها دارای چندین مخاطب هستند؟

فراوانی تعداد مخاطبان در تقدیم‌نامه‌ها به تفکیک رده‌بندی دیویی کتاب‌ها در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶. فراوانی تقدیم‌نامه‌ها بر اساس تعداد مخاطبان به تفکیک رده‌بندی دیویی

ردیف	رده‌بندی دیویی	تعداد مخاطب / مخاطبان											جمع	
		یک	دو	سه	چهار	پنج	شش	هفت	هشت	نه	ده	یازده		دوازده
۱	کلیات (۰۰۰)	۱۶	۱۸	۳	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۸
۲	فلسفه و روانشناسی (۱۰۰)	۲۵	۱۰	۱	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	۳۷
۳	دین (۲۰۰)	۱۴۹	۴۱	۲۹	۱۶	۷	۱	۱	۱	۱	-	-	-	۲۴۶
۴	علوم اجتماعی (۳۰۰)	۱۲۸	۶۷	۲۲	۱۶	۶	۴	۱	-	-	-	-	۱	۲۴۵
۵	زبان (۴۰۰)	۶	۳	۳	۳	-	۱	-	-	-	-	-	-	۱۶
۶	علوم محض (۵۰۰)	۲۷	۷	۵	۲	-	-	-	-	-	-	۱	-	۴۲
۷	علوم کاربردی (۶۰۰)	۱۰۹	۶۹	۲۵	۱۰	۹	۴	۲	۱	۱	۱	۱	-	۲۳۲
۸	هنر، سرگرمی و ورزش (۷۰۰)	۵۰	۱۴	۵	۳	۲	۱	-	-	-	-	-	-	۷۵
۹	ادبیات (۸۰۰)	۳۷۲	۱۱۰	۳۶	۱۳	۷	۵	-	-	-	-	-	-	۵۴۴
۱۰	تاریخ و جغرافیا (۹۰۰)	۱۹۳	۶۴	۳۰	۱۰	۴	۸	۱	۱	۱	۱	۳	-	۳۱۵
	جمع	۱۰۷۵	۴۰۳	۱۵۹	۷۵	۳۵	۲۴	۵	۴	۳۵	۷۵	۴	۱	۱۷۹۰
	درصد	۶۰/۰۵	۲۲/۵۱	۸/۸۸	۴/۱۹	۱/۹۵	۱/۳۴	۰/۲۸	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۲۲	۰/۵۰	۱۰۰
	جمع با ضریب	۱۰۷۵	۸۰۶	۴۷۷	۳۰۰	۱۷۵	۱۴۴	۳۵	۳۶	۳۲	۴۰	۱۱	۱۲	۳۱۴۳

داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد:

۱. بیشتر تقدیم‌نامه‌ها (۶۰/۰۵ درصد) دارای یک مخاطب است. تقدیم به دو الی دوازده مخاطب به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارد. به‌طور میانگین در کتاب‌های مورد مطالعه، هر تقدیم‌نامه به حدود ۲ مخاطب/ نفر (به‌طور دقیق ۱/۷۵ مخاطب/ نفر) تقدیم شده است. این

میانگین بر اساس جنسیت پدیدآور/ پدیدآورندگان کتاب‌های مورد مطالعه، به ترتیب برای تنالگان ۲/۰۵، مردان ۱/۷۶، زنان ۱/۶۹ و دو جنسیتی ۱/۴۷ مخاطب/ نفر است.

۲. تقدیم‌نامه‌های کتاب‌های رده/ موضوع ادبیات با ۵۴۴ عنوان (۱۷/۳۱ درصد)، تاریخ و جغرافیا با ۳۱۵ عنوان (۱۰/۰۲ درصد)، دین با ۲۴۶ عنوان (۷/۸۲ درصد)، و علوم اجتماعی با ۲۴۵ عنوان (۷/۷۹ درصد) به ترتیب دارای بیشترین مخاطب هستند.

سؤال ۵. بر اساس نقش پدیدآور/ پدیدآورندگان (تألیف، ترجمه و تصحیح)، چه نوع کتاب‌هایی دارای بیشترین تقدیم‌نامه هستند؟ فراوانی تقدیم‌نامه‌ها بر اساس تعداد و نقش پدیدآور (تألیف، ترجمه و تصحیح) در جدول ۷ نشان داده شده است.

جدول ۷. فراوانی تقدیم‌نامه‌ها بر اساس تعداد و نقش پدیدآورندگان در کتاب‌ها

ردیف	نقش و تعداد پدیدآور			تألیف			ترجمه			تصحیح			جمع
	۱ نفر	۲ نفر	۳ نفر	۱ نفر	۲ نفر	۳ نفر	۱ نفر	۲ نفر	۳ نفر	۱ نفر	۲ نفر	۳ نفر	
۱	۲۲	۶	۱	۹									۳۸
۲	۱۵	۱		۲۰	۱								۳۷
۳	۲۱۷	۲		۱۹	۴		۴			۴			۲۴۶
۴	۱۸۵	۱		۵۴	۴		۱						۲۴۵
۵	۱۴			۲									۱۶
۶	۳۶			۵			۱						۴۲
۷	۱۴۹	۵	۱	۵۷	۱۸		۲						۲۳۲
۸	۵۹			۱۵	۱								۷۵
۹	۳۹۵	۳		۱۴۲	۴								۵۴۴
۱۰	۲۷۲	۲	۱	۳۷	۱		۲						۳۱۵
	۱۳۶۴	۲۰	۳	۳۶۰	۳۳		۴			۶			۱۷۹۰
	۹۸/۴۱	۱/۴۴	۰/۲۲	۹۰/۶۸	۸/۳۱		۱/۰۰			۱۰۰			
	جمع												۱۳۸۶
	درصد												۳۹۷
	جمع												۶
	درصد												۲۲/۱۸
	جمع												۷۷/۴۳
	درصد												۰/۳۳

داده‌های جدول ۷ نشان می‌دهد:

- به ترتیب آثار تألیفی با ۱۳۸۶ عنوان (۷۷/۴۳ درصد)، ترجمه با ۳۹۷ عنوان (۲۲/۱۸ درصد) و تصحیح متون با ۶ عنوان (۰/۳۳ درصد) بیشترین فراوانی تقدیم‌نامه را دارند.
- در هر سه نوع آثار (تألیف، ترجمه و تصحیح)، بیشترین تقدیم‌ها (بالای ۹۰ درصد) در کتاب‌هایی نوشته شده که یک پدیدآور دارد. به عبارتی دیگر، ۱۷۳۰ عنوان (۹۶/۶۵ درصد) تقدیم‌نامه‌ها در کتاب‌هایی نوشته شده که پدیدآور آن یک نفر/ سازمان است. پدیدآور ۵۳ عنوان (۲/۹۶ درصد) از کتاب‌های دارای تقدیم‌نامه، دو نفر/ سازمان و تعداد پدیدآور تقدیم‌نامه‌های ۷ عنوان (۰/۳۹ درصد) کتاب، سه نفر/ سازمان است.

سؤال ۶. آیا ارتباطی بین پدیدآور/ پدیدآوران و مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها وجود دارد؟

ارتباط بین پدیدآور و مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها در جدول ۸ نشان داده شده است.

جدول ۸. جمع‌بندی سه گروه اصلی مخاطبان در تقدیم‌نامه‌ها

ردیف	نوع مخاطب/ مخاطبان	جنسیت پدیدآور				فراوانی	
		تالگان	زن و مرد	زن	مرد	تعداد	درصد
۱	خانواده، بستگان، دوستان و عزیزان	۲	۱۸	۳۶۷	۱۱۹۵	۱۵۸۲	۵۰/۳۳
۲	ائمه اطهار، اهل بیت (ع)، دوست‌داران و شیفتگان آنها	۱۰	-	۳۹	۲۴۲	۲۹۱	۹/۲۶
۳	آزادگان، ایثارگران و شهدا	۷۷	۱	۳۵	۲۹۴	۴۰۷	۱۲/۹۵
۴	شخصیت‌ها و گروه‌های علمی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، مدیریتی، اقتصادی، متخصصین، هنرمندان، درمانی و ...	۱۷	۴	۶۳	۴۸۰	۵۶۴	۱۷/۹۴
۵	قوم‌ها، ملت‌ها، نژادهای و ... ایرانی و غیر ایرانی	۵	۴	۲۹	۱۵۹	۱۹۷	۶/۲۷
۶	۱۰۲	۱	۱	۲۲	۷۸	۱۰۲	۳/۲۵
	جمع	۱۱۲	۲۸	۵۵۵	۲۴۴۸	۳۱۴۳	۱۰۰

داده‌های جدول ۸ نشان می‌دهد ۵۰/۳۳ درصد مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها، از خانواده و بستگان پدیدآور هستند. جزئیات این ارتباط در

جدول ۹ نشان داده شده است.

جدول ۹. فراوانی تقدیم به خانواده، بستگان، دوستان و عزیزان

ردیف	نوع مخاطب/ مخاطبان	جنسیت پدیدآور				جمع فراوانی	
		تالگان	زن و مرد	زن	مرد	تعداد	درصد
۱	مادر، مادران: کلی، مادر بزرگ، مادر همسر، بی‌بی	۲	۶	۱۰۵	۳۲۶	۴۳۹	۲۷/۷۵
۲	پدر، پدران: کلی، پدر بزرگ، پدر همسر	-	۴	۷۲	۲۸۷	۳۶۳	۲۲/۹۵
۳	همسر، همسران: کلی	-	۱	۵۰	۲۵۶	۳۰۷	۱۹/۴۱
۴	فرزند/ فرزندان، فرزندان: ایران و کلی	-	۳	۶۳	۱۵۰	۲۱۶	۱۳/۶۵
۵	برادر، زن برادر، برادرزاده	-	-	۲۰	۴۶	۶۶	۴/۱۷
۶	خواهر، شوهر خواهر، خواهرزاده	-	۲	۱۸	۲۶	۴۶	۲/۹۱
۷	خانواده، بزرگان خانواده	-	۱	۱۰	۲۵	۳۶	۲/۲۸
۸	عروس، داماد، نوه‌ها	-	-	۳	۱۰	۱۳	۰/۸۲
۹	والدین، ابا و اجداد	-	-	۳	۷	۱۰	۰/۶۳
۱۰	بستگان: عمو، پسرعمو، عمه، دایی	-	-	۲	۵	۷	۰/۴۴
۱۱	عزیزان	-	-	۳	۴	۷	۰/۴۴
۱۲	دوست	-	۱	۱۸	۵۳	۷۲	۴/۵۵
	جمع	۲	۱۸	۳۶۷	۱۱۹۵	۱۵۸۲	۱۰۰

داده‌های جدول ۹ نشان می‌دهد از بستگان درجه یک به ترتیب مادر (۲۷/۷۵ درصد)، پدر (۲۲/۹۵ درصد)، همسر (۱۹/۴۱) و فرزند (۱۳/۶۵ درصد) بیشترین ارتباط با پدیدآور تقدیم‌نامه دارند. البته چون امکان شناسایی مجرد یا متأهل بود پدیدآورندگان تقدیم‌نامه‌ها مقدور نبود، این احتمال وجود دارد که تغییراتی در این اولویت‌ها بوده باشد. در مجموع حدود ۸۸ درصد مخاطبان از بستگان درجه یک، و حدود ۱۲ درصد از بستگان درجه دو پدیدآور محسوب می‌شوند.

سؤال ۲. باورها و اعتقادات دینی پدیدآور/پدیدآورندگان چه جایگاهی در تقدیم‌نامه‌های کتاب‌ها دارند؟

علاوه بر ردیف ۱، داده‌های ردیف ۲ و ۳ جدول ۸ نشان می‌دهد بیش از ۲۲ درصد مخاطبان تقدیم‌نامه‌های کتاب‌های مورد مطالعه، «ائمه اطهار، اهل بیت (ع)، دوست‌داران و شیفتگان آنها» و «شهادا و ایثارگران» هستند، که جزئیات این باورهای دینی در جداول ۱۰ و ۱۱ نشان داده شده است.

جدول ۱۰. فراوانی تقدیم به ائمه اطهار، اهل بیت (ع)، دوست‌داران و شیفتگان آنها

ردیف	نوع مخاطب / مخاطبان	جنسیت پدیدآور				فراوانی	
		تنالگان	زن و مرد	زن	مرد	جمع	درصد
۱	الله (جل جلاله)	-	-	۶	۵	۱۱	۳/۷۸
۲	آدم، حوا، حضرت مریم	-	-	۱	۲	۳	۱/۰۳
۳	قرآن کریم	-	-	-	۱	۱	۰/۳۴
۴	حضرت محمد (ص)	۱	-	۱	۱۵	۱۷	۵/۸۴
۵	حضرت خدیجه کبری (س)	-	-	-	۲	۲	۰/۶۹
۶	حضرت فاطمه زهرا (س)	-	-	۶	۲۶	۳۲	۱۱/۰۰
۷	امام علی (ع)	-	-	۱	۳۰	۳۱	۱۰/۶۵
۸	امام حسن (ع)	-	-	-	۱	۱	۰/۳۴
۹	امام حسین (ع)	-	-	۲	۱۱	۱۳	۴/۴۷
۱۰	امام زین العابدین (ع)	-	-	-	۵	۵	۱/۷۲
۱۱	امام رضا (ع)	-	-	۲	۶	۸	۲/۷۵
۱۲	امام هادی (ع)	-	-	-	۱	۱	۰/۳۴
۱۳	امام زمان (عج)	۷	-	۹	۸۸	۱۰۴	۳۵/۷۴
۱۴	چهارده معصوم / ائمه اطهار (ع)	-	-	۳	۷	۱۰	۳/۴۴
۱۵	حضرت زینب (س)	۱	-	۲	۵	۸	۲/۷۵
۱۶	بی بی شهربانو	-	-	-	۱	۱	۰/۳۴
۱۷	مسلم بن عقیل (س)	-	-	-	۱	۱	۰/۳۴
۱۸	حضرت ابوالفضل العباس (ع)	۱	-	-	۴	۵	۱/۷۲
۱۹	حضرت علی اکبر (ع)، حضرت علی اصغر (ع)	-	-	۲	-	۲	۰/۳۴
۲۰	حضرت ام البنین (س)	-	-	-	۱	۱	۰/۳۴
۲۱	حضرت فاطمه معصومه (س)	-	-	۱	۶	۷	۲/۴۱
۲۲	حضرت نرگس خاتون (ع)	-	-	-	۲	۲	۰/۶۹

۲۳	حضرت علی بن باقر (ع) (اردهال)	-	-	-	۱	۱	۰/۳۴
۲۴	مرتبط با چهارده معصوم (ع) ^۱	-	-	۳	۲۴	۲۱	۸/۲۵
	جمع	۱۰	-	۳۹	۲۹۱	۲۴۲	۱۰۰

داده‌های جدول ۱۰ نشان می‌دهد از ائمه اطهار/ چهارده معصوم (ع) به ترتیب امام زمان/ مهدی (عج) (۳۵/۷۴ درصد)، حضرت فاطمه زهرا (س) (۱۱ درصد)، و امام علی (ع) (۱۰/۶۵ درصد) بیشتر از بقیه مخاطبان، مورد توجه پدیدآورندگان بوده‌اند.

جدول ۱۱. فراوانی تقدیم به آزادگان، ایثارگران، سخاوتمندان و شهدا

ردیف	نوع مخاطب/ مخاطبان	جنسیت				جمع فراوانی	
		تنالگان	زن و مرد	زن	مرد	تعداد	درصد
۱	آزادگان، احرار، آزادی‌خواهان و اسرا	-	-	۱	۱۰	۱۱	۲/۷۰
۲	ایثارگران	-	-	-	۷	۷	۱/۷۲
۳	بسیجیان	۱	-	۱	۸	۱۰	۲/۴۶
۴	جانبازان، فرزندان جانبازان و ...	-	-	۱	۱۴	۱۵	۳/۶۹
۵	خانواده شهدا: پدر، مادر، فرزندان، همسر، خواهر و برادر	-	-	۳	۲۷	۳۰	۷/۳۷
۶	رزمندگان: رزم‌آوران، سریداران، مبارزان و ...	-	-	۱	۲۰	۲۱	۵/۱۶
۷	سخاوتمندان: تلاشگران، خادمان، خیرین، دردمندان، دلسوزان، دل‌های شفاجو، صبوران	-	-	۷	۱۵	۲۲	۵/۴۱
۸	شهدا: انقلاب، دفاع مقدس، سرداران، خبرنگاران، عکاسان، علمای لبنان، فلسطین و مکه	۷۴	۱	۱۲	۱۳۱	۲۱۸	۵۳/۵۶
۹	شیرزنان: زنان شهادت طلب فلسطین، بانوان فداکار و ...	۱	-	۴	۱۴	۱۹	۴/۶۷
۱۰	شیفتگان شهدا	۱	-	-	-	۱	۰/۲۵
۱۱	قربانیان سیاست	-	-	-	۲	۲	۰/۴۹
۱۲	کار آفرینان، سنگرسازان، جهادگران	-	-	-	۲	۲	۰/۴۹
۱۳	مردان: دلاور مردان، دریا دلان، جوان مردان، رادمردان، آزادمردان، بیدار دلان	-	-	۲	۱۶	۱۸	۴/۴۲
۱۴	مدافعان و مبارزان دین، انقلاب، وطن و ...	-	-	۳	۱۴	۱۷	۴/۱۸
۱۵	مفقودالائثر	-	-	-	۳	۳	۰/۷۴
۱۶	نظامیان ارتش: همافران، هوانیروز، ژاندارمری، فرماندهان جنگ و ...	-	-	-	۱۱	۱۱	۲/۷۰
	جمع	۷۷	۱	۳۵	۲۹۴	۴۰۷	۱۰۰

۱. اصحاب عاشورا و دوستان حسین و ... اقتداکنندگان (مرد: ۶)؛ شیفتگان و منتظران ظهور امام زمان (زن: ۲، مرد: ۴)؛ اولیا (مرد: ۲)؛ دوستان ائمه اطهار (ع) (زن: ۱، مرد: ۵)؛ شیفتگان و دوستان نهج البلاغه (مرد: ۲)؛ قنبر غلام امام علی (ع) (مرد: ۱)؛ غدیری‌ها (مرد: ۱).

داده‌های جدول ۱۱ نشان می‌دهد از بین مخاطبان مربوط به آزادگان، ایثارگران، سخاوتمندان و شهدا، به ترتیب شهدا (۵۳/۵۶ درصد)، خانواده شهدا (۷/۳۷ درصد)، سخاوتمندان (۵/۴۱ درصد)، رزمندگان (۵/۱۶ درصد) و شیرزنان (۴/۶۷ درصد) بیشتر از بقیه مخاطبان، مورد توجه پدیدآورندگان بوده‌اند.

سؤال ۸. آیا شخصیت‌ها و گروه‌های شاخص (علمی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، مدیریتی، اقتصادی، متخصصین، هنرمندان، بهداشتی و درمانی و ...) در اندیشه و باورهای پدیدآور/ پدیدآورندگان تقدیم‌نامه‌ها جایگاهی دارند؟
جایگاه شخصیت‌ها و گروه‌های شاخص (علمی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، مدیریتی، اقتصادی، متخصصین، هنرمندان، بهداشتی و درمانی ...) در اندیشه و باورهای پدیدآور/ پدیدآورندگان تقدیم‌نامه‌ها در جدول ۱۲ نشان داده شده است.

جدول ۱۲. فراوانی تقدیم به شخصیت‌ها و گروه‌های علمی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، مدیریتی، اقتصادی، متخصصین، هنرمندان، بهداشتی و درمانی و ...

ردیف	نوع مخاطب / مخاطبان	جنسیت				جمع فراوانی	
		تالگان	زن و مرد	زن	مرد	تعداد	درصد
۱	آزاداندیشان، آگاهان جامعه، روشنفکران، متفکران	-	-	۴	۸	۱۲	۲/۱۳
۲	استاد/استادان	۱	-	۱۷	۱۰۹	۱۲۷	۲۲/۵۲
۳	اصحاب قلم، اندیشه، رسانه و مطبوعات	-	-	۲	۱۲	۱۴	۲/۴۸
۴	امام خامنه‌ای	۳	-	-	۲۹	۳۲	۵/۶۷
۵	امام خمینی	۹	-	۳	۵۰	۶۲	۱۰/۹۹
۶	اندیشمندان، دانشمندان، مشاهیر، نام‌آوران	۱	-	۱	۲۴	۲۶	۴/۶۱
۷	بهداشت و درمان: پزشکان، پیراپزشکان، پرستاران، درمانگران، روانشناسان، مدافعان سلامت، و ...	-	۴	۷	۱۵	۲۶	۴/۶۱
۸	جامعه دانشگاهی و پیشگامان علم، اندیشه و خرد	-	-	۱	۵	۶	۱/۰۶
۹	حامیان، خادمان و علاقه‌مندان دانش و فرهنگ و تمدن ایران	-	-	۴	۲۹	۳۳	۵/۸۵
۱۰	دانشجویان	-	-	۵	۲۰	۲۵	۴/۴۳
۱۱	دانش‌پژوهان، محققان، مخترعان، نخبگان، نوآوران و نویسندگان	۱	-	۲	۲۶	۲۹	۵/۱۴
۱۲	دل‌باختگان میراث گذشته و آثار فرهنگی	-	-	-	۳	۳	۰/۵۳
۱۳	دولت‌مردان، سیاست‌مداران و مدیران	۱	-	-	۲۱	۲۲	۳/۹۰
۱۴	شاعران	-	-	-	۱۰	۱۰	۱/۷۷
۱۵	شاگردان و دانش‌آموزان	-	-	۳	۷	۱۰	۱/۷۷
۱۶	شیفتگان (خریداران و خوانندگان) کتاب و کتابداران	۱	-	۶	۷	۱۴	۲/۴۸
۱۷	عارفان و عالمان دین اسلام و سایر ادیان	-	-	۱	۱۹	۲۰	۳/۵۵
۱۸	فرزانگان، فرهیختگان	-	-	-	۱۴	۱۴	۲/۴۸

۰/۷۱	۴	۲	۲	-	-	متخصصان و مهندسين	۱۹
۸/۳۳	۴۷	۴۴	۳	-	-	معلمان: آموزگاران، دبیران، فرهنگیان، مربیان	۲۰
۱/۷۷	۱۰	۱۰	-	-	-	ورزشکاران: دوستداران، قهرمانان و ...	۲۱
۳/۱۹	۱۸	۱۶	۲	-	-	هنرمندان: نقاشی، موسیقی، قالبیافی، خوشنویسی، سینما	۲۲
۱۰۰	۵۶۴	۴۸۰	۶۳	۴	۱۷	جمع	

داده‌های جدول ۱۲ نشان می‌دهد از بین مخاطبان مربوط به گروه‌ها و شخصیت‌های علمی، دینی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، هنری و ... به ترتیب استادان (۲۲/۵۲ درصد)، امام خمینی (ره) (۱۰/۹۹ درصد)، معلمان (۸/۳۳ درصد) و حامیان، خادمان و علاقه‌مندان دانش و فرهنگ و تمدن ایران (۵/۸۵ درصد) بیشتر از بقیه، مورد توجه پدیدآورندگان بوده‌اند.

سؤال ۹. قوم‌ها، ملت‌ها، نژادها، گروه‌های خاص و ... ایرانی و غیر ایرانی چه جایگاهی در تقدیم‌نامه‌ها دارند؟

جایگاه قوم‌ها، ملت‌ها، نژادها، گروه‌های خاص و ... ایرانی و غیر ایرانی در تقدیم‌نامه‌های جامعه مورد مطالعه در جدول ۱۳ نشان داده شده است.

جدول ۱۳. فراوانی تقدیم به قوم‌ها، ملت‌ها، نژادها، گروه‌های خاص و ... ایرانی و غیر ایرانی

رتبه	جمع	جنسیت پدیدآور				نوع مخاطب / مخاطبان	ردیف
		مرد	زن	زن و مرد	تنالگان		
۳/۵۵	۷	۶	۱	-	-	بچه‌ها	۱
۶/۰۹	۱۲	۵	۳	۴	-	بیماران و خانواده بیمار	۲
۳/۵۵	۷	۷	-	-	-	حامیان جمهوری اسلامی، رهبری، امام و ...	۳
۲/۰۳	۴	۳	۱	-	-	حامیان و دوستداران کودکان	۴
۱/۰۲	۲	۲	-	-	-	دوست‌داران ایران	۵
۴/۵۷	۹	۵	۴	-	-	دوستداران ادبیات و زبان فارسی	۶
۰/۵۱	۱	-	-	-	۱	زائران مکه	۷
۳/۰۵	۶	۶	-	-	-	زوج‌های جوان	۸
۰/۵۱	۱	-	۱	-	-	سیگاری	۹
۷/۶۱	۱۵	۱۵	-	-	-	صلح و آزادی و عدالت جویان، حق جویان و دوستدارانش	۱۰
۰/۵۱	۱	-	۱	-	-	طرفداران زنان کوچک	۱۱
۰/۵۱	۱	-	۱	-	-	علاقه‌مندان شیلات و گیاهان دارویی	۱۲
۰/۵۱	۱	۱	-	-	-	غالیان	۱۳
۱/۵۲	۳	۳	-	-	-	غریبان، مستضعفان و یتیمان	۱۴
۰/۵۱	۱	۱	-	-	-	قانون‌مندان	۱۵
۱/۰۲	۲	۲	-	-	-	کارگران و راننده‌ها	۱۶

۹/۶۴	۱۹	۱۳	۶	-	-	کودکان استثنایی	۱۷
۲/۵۴	۵	۵	-	-	-	گروه‌های خاص: ایل، کوچ نشینان، کولیان	۱۸
۴/۰۶	۸	۸	-	-	-	مردم تاجیکستان، افغانستان، فلسطین، ترکیه و ...	۱۹
۲/۵۴	۵	۵	-	-	-	مردم و قوم کرد	۲۰
۹/۶۴	۱۹	۱۶	۲	-	۱	ملت مناطق مختلف ایران: ایلام، سنگسر، و ...	۲۱
۲/۰۳	۴	۴	-	-	-	مؤمنین و مخلصین	۲۲
۱/۵۲	۳	۲	۱	-	-	میانسالان و سالمندان و بزرگسالان	۲۳
۱۳/۷۱	۲۷	۲۱	۴	-	۲	نسل سوم، نوجوانان و جوانان	۲۴
۱۲/۱۸	۲۴	۲۴	-	-	-	ایران و ملت ایران/ وطن و هم وطن	۲۵
۵/۰۸	۱۰	۵	۴	-	۱	همکاران	۲۶
۱۰۰	۱۹۷	۱۵۹	۲۹	۴	۵	جمع	

داده‌های جدول ۱۳ نشان می‌دهد از بین مخاطبان مربوط به قوم‌ها، ملت‌ها، نژادها، گروه‌های خاص و ... ایرانی و غیر ایرانی به ترتیب: نسل سوم، نوجوانان و جوانان (۱۳/۷۱ درصد)، ایران و ملت ایران/ وطن و هم‌وطن (۱۲/۱۸ درصد)، کودکان استثنایی و ملت مناطق مختلف ایران: ایلام، سنگسر، و ... به صورت مشترک (۹/۶۴ درصد) بیشتر از بقیه مخاطبان، مورد توجه پدیدآورندگان بوده‌اند.

سؤال ۱۰. آیا تمام مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها اشخاص هستند؟

مخاطبان غیر اشخاص در تقدیم‌نامه‌های جامعه مورد مطالعه در جدول شماره ۱۴ نشان داده شده است.

جدول ۱۴. فراوانی تقدیم به غیر اشخاص: طبیعت، مناسبت‌ها، نهادها و ...

رتبه	جمع	جنسیت پدیدآور				نوع مخاطب/ مخاطبان	ردیف
		مرد	زن	زن و مرد	تنالگان		
۰/۹۸	۱	-	-	-	۱	انتقادی	۱
۱/۹۶	۲	۲	-	-	-	تولید و اقتصاد	۲
۱۳/۷۳	۱۴	۱۴	-	-	-	طنزگونه‌ها	۳
۹/۸۰	۱۰	-	۱۰	-	-	طبیعت، زاینده رود، گل‌ها، پروانه‌ها، زنبورها و ...	۴
۲۴/۵۱	۲۵	۱۷	۸	-	-	عارفانه و عاشقانه	۵
۲۳/۵۳	۲۴	۲۴	-	-	-	کشاورزی و منابع طبیعی، حیوانات، طبیعت، جنگل و ...	۶
۱۷/۶۵	۱۸	۱۴	۳	۱	-	مبهم و نامعلوم	۷
۳/۹۲	۴	۴	-	-	-	مناسبت‌ها: المپادها، شب یلدا، سال جهانی ریاضیات و ...	۸
۳/۹۲	۴	۳	۱	-	-	نهادهای دولتی، فرهنگی و مردم نهاد	۹
۱۰۰	۱۰۲	۷۸	۲۲	۱	۱	جمع	

داده‌های جدول ۱۴ نشان می‌دهد از ۳۱۴۳ مخاطب در تقدیم‌نامه‌ها، ۱۰۲ مخاطب (۳/۲۵ درصد) غیر اشخاص بوده و شامل طبیعت، مناسبت‌ها، نهادها و ... است. در بین این گروه از مخاطبان، به ترتیب عارفانه و عاشقانه (۲۴/۵۱ درصد)، کشاورزی و منابع طبیعی، حیوانات، طبیعت، جنگل و ... (۲۳/۵۳ درصد)، مبهم و نامعلوم (۱۷/۶۵ درصد) و طنزگونه‌ها (۱۳/۷۲ درصد) بیشتر از بقیه مخاطبان، مورد توجه پدیدآورندگان بوده‌اند.

بحث و نتیجه‌گیری

کتاب‌ها معمولاً از سه بخش یا جزء «پیش از متن»، «متن» و «پس از متن» تشکیل شده‌اند؛ عنوان اثر، شناسنامه، تقدیم‌نامه و هر چه پیش از متن اثر می‌آید، به عنوان جزء «پیش از متن» همانند اصل و متن کتاب، اهمیت و کارایی دارد. بابایی و باقریان موحد (۱۳۹۲) معتقدند: «غفلت از حواشی و یا آنچه به نظر حاشیه می‌آید، متن را نیز بی‌قدر و بها می‌کند. هر گونه بی‌ذوقی و بی‌مبالاتی در هر گوشه اثر، همه آن را از چشم می‌اندازد و به طاق نسیان می‌آویزد. هوشیاران، نیک می‌دانند که وقتی نامشان بر روی جلد کتابی یا اثری می‌نشیند، همه مسئولیت آن را بر دوش باید کشند. این سخن که نویسنده یا پژوهشگر، تنها پاسخگوی مطالب و مدعیات علمی خویش در اثر است، اگرچه محکمه‌پسند است، اما هوشمندانه نیست»؛ اما با این اوصاف، داده‌های جدول ۴ نشان می‌دهد که فقط حدود ۱۰ درصد از کتاب‌های مورد مطالعه دارای تقدیم‌نامه هستند. همچنین بر اساس رده‌بندی دیویی کتاب‌های رده «علوم کاربردی» با ۱۴/۷۶ درصد، «تاریخ و جغرافیا» با ۱۳/۱۳ درصد و «علوم اجتماعی» با ۱۲/۹۲ درصد به ترتیب دارای بیشترین تقدیم‌نامه نسبت به سایر رده‌ها هستند؛ و کتاب‌های رده «زبان» (۴/۳۹ درصد) کمترین تقدیم‌نامه را دارند.

داده‌های جدول ۵ که گزارش پدیدآورندگان تقدیم‌نامه‌ها به تفکیک جنسیت است، نشان می‌دهد پدیدآور ۷۸ درصد از کتاب‌های دارای تقدیم‌نامه مردان و پدیدآور ۱۸ درصد زنان هستند. ضمناً بر اساس رده‌بندی دیویی، هم در تقدیم‌نامه‌های مردان و هم در تقدیم‌نامه‌های زنان، بیشترین فراوانی در کتاب‌های رده/موضوع «ادبیات» است؛ اما در بین تقدیم‌نامه‌های کتاب‌هایی که پدیدآور مشترک (زن و مرد) دارند، بیشترین فراوانی در رده/موضوع «علوم کاربردی» و در بین تقدیم‌نامه‌های کتاب‌هایی که پدیدآور آنها تنالگان (پدیدآور سازمانی و نهادی) است، بیشترین فراوانی در رده/موضوع «تاریخ و جغرافیا» است.

داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد بیشتر تقدیم‌نامه‌ها (۶۰/۰۵ درصد) دارای یک مخاطب است، که با پژوهش کولی و سن (۲۰۰۶) که ۵۴ درصد به یک نفر/مخاطب گزارش شده هم‌خوانی دارد. تقدیم به دو الی دوازده مخاطب به ترتیب در رتبه‌های بعدی قرار دارد. به‌طور میانگین در کتاب‌های مورد مطالعه، هر تقدیم‌نامه به حدود ۲ مخاطب/نفر (به‌طور دقیق ۱/۷۵ مخاطب/نفر) تقدیم شده است، این میانگین در تقدیم‌نامه‌های پایان‌نامه‌ها طبق پژوهش صادق‌زاده و ایقان (۱۴۰۰) حدود ۳ مخاطب/نفر (به‌طور دقیق ۲/۸۳۹ مخاطب/نفر) است. این میانگین بر اساس جنسیت پدیدآور/پدیدآورندگان در کتاب‌های مورد مطالعه، برای مردان بیشتر از زنان است؛ در حالی که بر اساس پژوهش صادق‌زاده و ایقان (۱۴۰۰) در پایان‌نامه‌ها برای زنان بیشتر از مردان است؛ لذا می‌توان گفت تقدیم‌نامه کتاب‌ها برای اشخاص یا گروه‌های خاص کمتری تدوین می‌شود و پدیدآورندگان دنبال اهداف مشخص و معینی هستند.

همچنین داده‌های جدول ۶ نشان می‌دهد تقدیم‌نامه‌های کتاب‌های رده «ادبیات» (۱۷/۳۱ درصد)، «تاریخ و جغرافیا» (۱۰/۰۲ درصد)، «دین» (۷/۸۲ درصد)، و «علوم اجتماعی» (۷/۷۹ درصد) به ترتیب دارای بیشترین مخاطب هستند. این اولویت‌ها اولاً حاکی از رونق و شیوع تقدیم‌نامه‌نویسی در علوم انسانی است، ثانیاً چون پدیدآورندگان حوزه ادبیات و در کل علوم انسانی از قلم شیوا و رسایی بهره‌مند هستند و در هنرنمایی و بازی با کلمات مسجع تسلط و تبحر بیشتری دارند، صفحه تقدیم را نیز فرصت و بستری برای هنرنمایی و قلم‌فرسایی می‌دانند و از نوشتن تقدیم‌نامه غفلت نمی‌کنند.

داده‌های جدول ۷ نشان می‌دهد به ترتیب: آثار تألیفی (۷۷/۴۳ درصد)، ترجمه (۲۲/۱۸ درصد) و تصحیح متون (۰/۳۳ درصد) بیشترین فراوانی تقدیم‌نامه را دارند. در هر سه نوع آثار (تألیف، ترجمه و تصحیح)، بیشترین تقدیم‌ها (بالای ۹۰ درصد) در کتاب‌هایی نوشته شده که یک پدیدآور دارد. به عبارتی دیگر، ۹۶/۶۵ درصد تقدیم‌نامه‌ها در کتاب‌هایی نوشته شده که پدیدآور آن یک نفر/سازمان است.

داده‌های جدول ۸ نشان می‌دهد ۵۰/۳۳ درصد مخاطبان تقدیم‌نامه‌ها، از خانواده و بستگان پدیدآور هستند. طبق یافته‌های صادق‌زاده وایقان (۱۴۰۰) خانواده و بستگان در تقدیم‌نامه پایان‌نامه‌ها نیز با ۷۲ درصد در اولویت اول قرار دارد. داده‌های جدول ۹ نیز نشان می‌دهد که از بستگان درجه یک، به ترتیب: مادر (۲۷/۷۵ درصد)، پدر (۲۲/۹۵ درصد)، همسر (۱۹/۴۱) و فرزند (۱۳/۶۵) بیشترین ارتباط را با پدیدآور تقدیم‌نامه دارند. در مجموع حدود ۸۸ درصد مخاطبان از بستگان درجه یک، و حدود ۱۲ درصد از بستگان درجه دو پدیدآور محسوب می‌شوند که با یافته‌های صادق‌زاده وایقان (۱۴۰۰) در تقدیم‌نامه‌های پایان‌نامه‌ها که به ترتیب: مادر (۳۱/۴۶ درصد)، پدر (۲۹/۵۸ درصد)، همسر (۱۶/۲۴ درصد) و فرزند (۷/۳۲ درصد) بیشترین ارتباط را با پدیدآور تقدیم‌نامه دارند، همخوانی دارد؛ همچنین با پژوهش کولی و سن (۲۰۰۶) که به ترتیب: والدین، همسران، معلمان، فرزندان، دوستان و دانش‌آموزان بیشترین فراوانی را در بین مخاطبان گزارش شده، و پژوهش مکس (۲۰۲۱ م.) تا حدود زیادی همخوانی دارد. این نتایج نشان می‌دهد که علاوه بر دین مبین اسلام که نشأت گرفته از کلام الهی و ائمه معصومین (ع) است، به عنوان فرهنگ دینی، تکریم و قدردانی از زحمات والدین را تکلیف شرعی و انسانی و اخلاقی بیان کرده‌اند، و نشان دهنده ارتباط عمیق فرزندان با والدین در فرهنگ و خانواده‌های ایرانی نیز محسوب می‌گردد؛ همچنین نشان می‌دهد که در سایر ادیان الهی نیز تکریم والدین و خانواده سفارش شده و دانایان و آگاهان تمام ادیان الهی به ارکان اصلی خانواده احترام و اعتقاد راسخ دارند. داده‌های جدول ۱۰ نشان می‌دهد ۹/۲۶ درصد از مخاطبان تقدیم‌نامه کتاب‌ها ائمه اطهار (ع) هستند که این رقم در تقدیم‌نامه پایان‌نامه‌ها ۱۳/۱۶ درصد است. از ائمه اطهار/ چهارده معصوم (ع) به ترتیب امام زمان/ مهدی (عج) (۳۵/۷۴ درصد)، حضرت فاطمه زهرا (س) (۱۱/۰۰ درصد)، و امام علی (ع) (۱۰/۶۵ درصد) بیشتر از بقیه مخاطب توسط پدیدآورندگان مورد توجه قرار گرفته است. این یافته‌ها در رتبه اول (امام زمان «عج»)، و رتبه سوم (امام علی «ع»)، با یافته‌های تقدیم‌نامه‌های پایان‌نامه‌ها همخوانی دارد ولی در اولویت دوم با پایان‌نامه‌ها که حضرت محمد (ص) است همخوانی ندارد (صادق‌زاده وایقان، ۱۴۰۰). بنابراین عشق به ائمه اطهار (ع) و انتظار فرج از دغدغه‌های پدیدآورندگان ایرانی است. در پژوهش کولی و سن (۲۰۰۶) نیز گزارش شده که برخی از پدیدآورندگان کتاب‌های مذهبی، اثر خود را به خدایان، الهه‌ها و مقدسین تقدیم نموده‌اند. این سرمایه که پشتوانه و دژ مستحکمی برای ادیان الهی و به‌ویژه یک کشور اسلامی است بایستی توسط دست‌اندرکاران عالی فرهنگی کشور و دولتمردان قدر و پاس داشته شود.

داده‌های جدول ۱۱ نشان می‌دهد از بین مخاطبان مربوط به آزادگان، ایثارگران، سخاوتمندان و شهدا، به ترتیب شهدا (۵۳/۵۶ درصد)، خانواده شهدا (۷/۳۷ درصد)، سخاوتمندان (۵/۴۱ درصد)، رزمندگان (۵/۱۶ درصد) و شیرزنان (۴/۶۷ درصد) بیشتر از بقیه مخاطبان، مورد توجه پدیدآورندگان بوده‌اند که رتبه‌های اول و دوم با یافته‌های پژوهش صادق‌زاده وایقان (۱۴۰۰) و پژوهش کولی و سن (۲۰۰۶) همخوانی دارد. زنده نگه داشتن یاد و نام فداکاران، ایثارگران، شهدا، دفاع مقدس، و تجلیل از خانواده‌های شهدا در مهم‌ترین رسانه علمی، فرهنگی، تاریخی و تمدنی کشور تحت عنوان «کتاب» بسیار مؤثر، ماندگار و قابل تحسین است.

داده‌های جدول ۱۲ نشان می‌دهد از بین مخاطبان مربوط به گروه‌ها و شخصیت‌های علمی، دینی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، هنری و ... به ترتیب: استادان (۲۲/۵۲ درصد)، امام خمینی (ره) (۱۰/۹۹ درصد)، معلمان (۸/۳۳ درصد) و حامیان، خادمان و علاقه‌مندان دانش و فرهنگ و تمدن ایران (۵/۸۵ درصد) بیشتر از بقیه، مورد توجه پدیدآور/ پدیدآورندگان بوده‌اند، که تا حدودی با یافته‌های پژوهش صادق‌زاده وایقان (۱۴۰۰) همخوانی دارد. تکریم از استادان به منزله تکریم علم و دانش است که در آیات قرآن و روایات دین مبین اسلام به آن تأکید شده است. لذا تکریم، تواضع و قدردانی پدیدآور/ پدیدآورندگان از استادان بر مبنای آموزه‌های دین مبین اسلام و ستودنی است.

داده‌های جدول ۱۳ نشان می‌دهد از بین مخاطبان مربوط به قوم‌ها، ملت‌ها، نژادها، گروه‌های خاص و ... ایرانی و غیر ایرانی به ترتیب: نسل سوم، نوجوانان و جوانان (۱۳/۷۱ درصد)، وطن و هم‌وطن (۱۲/۱۸ درصد)، کودکان استثنایی، و ملت مناطق مختلف ایران: ایلام، سنگسر، و ... (۹/۶۴ درصد) بیشتر از بقیه مخاطبان، مورد توجه پدیدآورندگان بوده‌اند؛ که مورد وطن‌پرستی در پژوهش کولی و سن (۲۰۰۶) نیز گزارش شده است. این موارد حس ملی و وطن‌پرستی پدیدآورندگان تقدیم‌نامه‌ها را نشان می‌دهد که در دنیای کنونی به مثابه سرمایه فرهنگی در مقابل تهاجم و جنگ نرم و فرهنگی بسیار حائز اهمیت است.

داده‌های جدول ۱۴ نشان می‌دهد از ۳۱۴۳ مخاطب در تقدیم‌نامه‌ها، ۱۰۲ مخاطب (۳/۲۵ درصد) غیر اشخاص بوده و شامل طبیعت، مناسبت‌ها، نهادها و ... است. در بین این گروه از مخاطبان، به ترتیب: عارفانه و عاشقانه (۲۴/۵۱ درصد)، کشاورزی و منابع طبیعی، حیوانات، طبیعت، جنگل و ... (۲۳/۵۳ درصد)، مبهم و نامعلوم (۱۷/۶۵ درصد) و طنزگونه‌ها (۱۳/۷۲ درصد) بیشتر از بقیه مخاطبان در تقدیم‌نامه‌ها مورد توجه پدیدآورندگان بوده‌اند. این یافته‌ها با توجه به بحث آلودگی هوا، محیط زیست، نشست زمین، کمبود آب، تخریب منابع طبیعی و به طور کلی اهتمام به حفظ محیط زیست، منابع طبیعی و سرمایه‌های کشاورزی و دامپروری، می‌تواند پیام مهمی را به مخاطبان کتاب‌ها و برنامه‌ریزان فرهنگی کشور منتقل کند. شیوع، رونق و اهتمام به این گروه از مخاطبان آنهم توسط اصحاب قلم و اندیشه (پدیدآورندگان کتاب‌ها) پیام و رسانه بسیار ارزشمندی برای نجات محیط زیست، منابع طبیعی و سرمایه‌های کشاورزی و دامپروری محسوب می‌گردد.

یافته‌های جداول ۱۱ الی ۱۴ با تعریف پورممتاز (۱۳۷۷، ص ۶۵؛ ۱۳۸۸، ص ۵۲۵) از تقدیم‌نامه که معتقد است: «چاپ یادداشتی در کتاب که نویسنده طی آن کتاب را به شخصی که معمولاً از آشنایان یا دوستان اوست تقدیم می‌کند»، همخوانی ندارد و نشان می‌دهد که حدود نیمی از مخاطبان تقدیم‌نامه کتاب‌ها از آشنایان و دوستان نیستند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تقدیم‌نامه‌ها می‌توانند در سطح ملی و عمومی مورد توجه قرار گیرند.

به طور کلی می‌توان نتیجه گرفت کتاب علاوه بر منبع اصلی ذخیره حفظ و انتقال دانش، و جنبه هنری، ابزار مهم ارتباطی، رسانه‌ای، فرهنگی و علمی است و جایگاه و نقش مهمی در جامعه اطلاعاتی ایفا می‌نماید. لذا باید از فرصت و بستری که صفحه تقدیم‌نامه و تقدیم‌نامه‌نویسی در اختیار پدیدآور/ پدیدآورندگان می‌گذارد استفاده بهینه کرد، تا علاوه بر سطح ملی، در کتاب‌هایی که به زبان‌های متعدد ترجمه و منتشر می‌شوند، به همگرایی هنری، فرهنگی و علمی و حتی اشتراکات مذهبی جوامع مختلف در سطح بین‌المللی مساعدت کرد و ارزش‌های اخلاقی و انسانی را گسترش و غنا بخشید.

به طور اخص از یافته‌های این پژوهش نتیجه می‌شود تقدیم‌نامه‌نویسان معتقد به آموزه‌های دین مبین اسلام، به‌ویژه کلام الهی (قرآن) و علاقه‌مند به دفاع از ارزش‌های انقلاب اسلامی هستند، و این موضوع سرمایه بسیار مهم معنوی و اعتقادی است که مدیران جامعه اسلامی و خانواده‌ها باید برای حفظ و حراست و تقویت بنیه‌های آن از هیچ کوششی دریغ نکنند و این نوع سرمایه‌ها را تقویت، تکریم و تجلیل نمایند. همچنین تقدیم‌نامه‌ها بستر، رسانه و کانال اطلاعاتی برای حل مشکلات و چالش‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، طبیعی، علمی، و به‌ویژه اسلامی و دینی هستند. پژوهشگران می‌توانند با بررسی عمیق و ابعاد متعدد تقدیم‌نامه‌ها، این رسانه و کانال ارتباطی و اطلاعاتی را توسعه، ترویج و تبلیغ نمایند. همچنین جمع‌آوری، تنظیم موضوعی و انتشار تقدیم‌نامه‌های کتاب‌ها می‌تواند در ارائه الگو و تشویق پدیدآورندگان کتاب‌ها برای نوشتن تقدیم‌نامه به عنوان محملی برای ارتباطات و ابزار احساسات عاطفی و انسانی برای توسعه و تقویت نشاط، عاطفه و انسان‌دوستی و همچنین رفع نفرت‌ها، کدورت‌ها و دشمنی‌ها مؤثر و نقش‌آفرین باشند، زیرا این نوع آثار در تقویت و تحکیم روابط خانوادگی و آموزه‌های انسانی و اسلامی و فرهنگ اصیل ایرانی نقش کلیدی و حیاتی دارند؛ همان‌طور که کولی و سن (۲۰۰۶) نیز نقش و اهمیت تقدیم‌نامه‌ها را علاوه بر ادای احترام و قدردانی، حل مشکلات و معضلات اجتماعی با برافروختن محبت و دمیدن شادی و امید به جامعه و در نهایت سوق دادن جامعه به سوی آرامش بیان نموده‌اند.

منابع

- باب‌الحوائجی، ف. (۱۳۸۱). *آشنایی با مبانی چاپ و نشر*. تکوک زرین.
- بابایی، ر. (۱۳۸۴). آیین تقدیم‌نامه‌نویسی. *پژوهش و حوزه*، ۲۳ و ۲۴، ۲۲۳-۲۳۸.
- بابایی، ر. و باقریان موحد، س. (۱۳۹۲). مقدمه‌ای بر «تقدیم‌نامه‌نویسی» بر کتاب. *کتاب‌های اسلامی*، ۵۲ و ۵۳، ۱۷-۳۴.
- پورممتاز، ع. (۱۳۷۷). *فرهنگ کتاب: فارسی، انگلیسی، آلمانی، همراه با گنج‌واژه‌های فارسی و انگلیسی*. وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سازمان چاپ و انتشارات.
- پورممتاز، ع. (۱۳۸۸). *فرهنگ جامع چاپ و نشر*. شرکت تعاونی کارآفرینان فرهنگ و هنر.

- جعفریان، ر. (۱۳۷۹). تقدیم‌نامه‌نویسی در دیباچه کتاب‌ها با تاکید بر تقدیم‌نامه‌نویسی در آثار شیعی در: مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی کتاب و کتابخانه در تمدن اسلامی. آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی. ۱۲۲-۱۵۷.
- دهخدا، ع. (۱۳۷۷). لغت‌نامه. دانشگاه تهران.
- سلطانی، پ.، و راستین، ف. (۱۳۷۹). دانشنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی. فرهنگ معاصر.
- صادق‌زاده و ایقان، ع. (۱۴۰۰). بررسی مخاطب‌شناسی در تقدیم‌نامه‌های پایان‌نامه‌های دانشگاهی و حوزوی ارائه شده بعد از انقلاب اسلامی با تاکید بر نقش فرهنگی و ارتباطی. کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۲۵ (۹۵)، ۳۳-۹۵.
- مدیح، غ. (۱۳۸۷). آشنایی با اصول نشر و تولید کتاب: ویژه دانشگاه آزاد اسلامی واحد نیر. دانشگاه آزاد اسلامی.
- مدیرامانی، پ. (۱۳۸۱). «پایان‌نامه» در: دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی (جلد اول). کتابخانه ملی ایران. ۵۵۷-۵۵۹.
- مهاجری، ف.، و امیرخانی، غ. (۱۳۸۱). «اهداء» در: دایره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی (جلد اول). کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران. ۳۷۲-۳۷۳.
- نیکنام، م. (۱۳۷۹). بیکره‌شناسی کتاب. سرا.

References

- Babai, R. (2005). Dedication Regulations. *Research and Havze*, 23, 24, 223-238 [In Persian]
- Babai, R. & Ghorbanian-Movahhed, S. (2013). Introduction to book dedication. *Islamic Books*, 52, 53, 17-34 [In Persian]
- Babalhavaeji, F. (2002). *Introduction to Publishing and Printing Foundations*. Takvak Zarin Pub. [In Persian]
- Davenport, Barrie (23 March 2022). How to Write A Unique Book Dedication Page + 11 Examples. [Retrieve in]: <https://authority.pub/dedication-page>
- Dehkhoda, A. (1998). *Loghatnameh*. Tehran: Tehran University [In Persian]
- Jafarian, R. (2000). Dedication notes in book introductions emphasizing chemical books, *Proceedings of the International Congress on Book and Book writing in Islamic Civilization*. Astane Qods Razavi Pub Co., 122-157. [In Persian]
- Koley, Susanta S., & Sen, B. (2006). Dedication pages: A Study. *Dedication pages: A Study*, 53, 198-202.
- Madih, Gh. (2008). *Introduction to Publishing and Printing Principles in Islamic Azad University*. Islamic Azad University [In Persian].
- Max, Tucker (2022). *How To Write A Book Dedication (With Examples)*. [Retrieve in]: <https://scribemedi.com/write-book-dedication>.
- Modiramani, P. (2002). Thesis, In: *The Encyclopedia of Library and Information Science*. National Library of I.R. of Iran, Vol. 1, 557-559 [In Persian].
- Mohajeri, F. & Amirkhani, Gh. (2002). "Dedication", In: *The Encyclopedia of Library and Information Science*. National Library of I.R. of Iran, 1, 372-373 [In Persian].
- Niknam, M. (2000). *Study of Book Corpus*. Sara [In Persian]
- Pourmontaz, A. (1998). *Book Dictionary and Vocabulary in Persian, English and Germany*. Cultural and Islamic Guidance Ministry Pub Co. [In Persian]
- Pourmontaz, A. (2009). *A Comprehensive Dictionary of Printing and Publishing*. Culture and Arts Entrepreneurship Co. [In Persian]
- Russell, Gloria (2021). 10 Book Dedication Examples to Help Your Next Book. [Retrieve in]: <https://self-publishingschool.com/book-dedication-examples>.
- Sadeghzade-Vayghan, A. (2021). Studying audience in thesis dedication notes presented after Iran Islamic Revolution and their cultural-communicational roles. *Library and Information Science Quarterly*, 25 (95), 33-95 [In Persian]
- Soltani P., & Rastin, F. (2000). *Library and Information Science Encyclopedia*. Farhange Mo'aser [In Persian]
- Wikipedia :The free encyclopedia

Comparative Study of Students' Information Literacy Level (Case Study: Male and Female High School Students in Ardabil)

Ali Asghar Kia¹ | Hosein Barzegar^{2*} | Shahriar Gholizadeh Gollo³

- 1- Professor, Department of Communications Sciences, Allameh Tabatabaei University Tehran, Iran. aliasgharkia22@gmail.com
2- Graduated of Master of Social Communications Sciences, Allameh Tabatabaei University Tehran, Iran. Hosseinbarzgar52@gmail.com (Corresponding Author)
3- Graduated of Master of Social Communications Sciences, Allameh Tabatabaei University Tehran, Iran. Gol.shahriar@yahoo.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: The purpose of this study is to explain the concept of information literacy, evaluate, compare and determine the level of information literacy of male and female high school students in Ardabil in the academic year 2020-2021 and also emphasize the need for information literacy education among students in order to understand and Identify information needs, evaluate and make optimal use of information resources, produce knowledge and learn for life.
Article history: Received: 17 April 2022 Received in revised form: 15 May 2022 Accepted: 26 May 2022 Published online: 10 June 2022	Methodology: This research is a survey-descriptive research method. The statistical population of this study includes all high school students in Ardabil city in the academic year 2020-2021, which is a total of 9363 students. The sample size was 396 people using Cochran's formula. To be accurate and reliable, 400 people were included, were studied.
Keywords: Student, Information Literacy, Information Literacy Skills, Information Society, The Internet.	Results: Findings showed that 48.5% of students have a high understanding of their information needs and the skills of the students with an average of 3.80 in understanding the information needs are above average. 63.5% of students have high skills in using information; and with an average of 3.29, the students' skills in using the information are more than average. Conclusion: According to the research results there is a significant difference between the level of information literacy of male and female high school students in Ardabil, the higher level of knowledge literacy of students in mathematics and physics and the existence of a significant relationship between students' socio-economic status and their information literacy status.

Cite this article: Kia, A. A., Barzegar, H., Gholizadeh Gollo, SH. (2022). Comparative Study of Students' Information Literacy Level (Case Study: Male and Female High School Students in Ardabil). *Journal of Knowledge Studies*, 15(56),107-123.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.8.2

© The Author(s).

Publisher: Islamic Azad University North Tehran Branch

بررسی تطبیقی سطح سواد اطلاعاتی دانش آموزان (مورد مطالعه: دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه دوم شهر اردبیل)

علی اصغر کیا^۱ | حسین برزگر^{۲*} | شهریار قلی زاده گللو^۳

۱- استاد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، ایران. aliasgharkia22@gmail.com

۲- دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، ایران. (نویسنده مسئول) Hosseinbarzgar52@gmail.com

۳- دانش آموخته کارشناسی ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی تهران، ایران. Gol.shahriar@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	هدف: هدف پژوهش حاضر، تبیین مفهوم سواد اطلاعاتی، ارزیابی، مقایسه و تعیین جایگاه میزان سواد اطلاعاتی دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه دوم شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ و همچنین تأکید بر ضرورت آموزش سواد اطلاعاتی در میان دانش آموزان به منظور درک و تشخیص نیازهای اطلاعاتی، ارزیابی و استفاده بهینه از منابع اطلاعاتی، تولید دانش و یادگیری مادام العمر است.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱/۲۸	روش پژوهش: این پژوهش به روش تحقیق پیمایشی - توصیفی است. جامعه آماری پژوهش، تمامی دانش آموزان دبیرستان‌های دوره دوم دولتی شهرستان اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ می‌باشد. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۹۶ نفر بدست آمد که برای دقت و اطمینان از نتیجه پژوهش، ۴۰۰ نفر مورد مطالعه قرار گرفتند.
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۲/۲۶	یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که ۴۸/۵ درصد از دانش آموزان درک بالایی از نیاز اطلاعاتی خود دارند و مهارت دانش آموزان مورد بررسی با میانگین ۴۳/۷ درصد در درک درست نیاز اطلاعاتی بیشتر از حد متوسط است. در استفاده از اطلاعات، ۶۳/۵ درصد از دانش آموزان دارای مهارت بالا می‌باشد؛ و با توجه به میانگین ۲۹/۳ مهارت دانش آموزان مورد بررسی در استفاده از اطلاعات بیشتر از حد متوسط است.
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۰۵	نتیجه گیری: نتایج بررسی حاکی از وجود تفاوت معنی‌دار میان سطح سواد اطلاعاتی دانش آموزان دختر و پسر دبیرستان‌های دوره دوم دولتی شهر اردبیل، بالاتر بودن سطح سواد اطلاعاتی دانش آموزان رشته ریاضی و فیزیک و وجود رابطه معنی‌دار میان پایگاه اقتصادی - اجتماعی دانش آموزان و وضعیت سواد اطلاعاتی آنان بود.
تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۳/۲۰	واژه‌های کلیدی: دانش آموزان، سواد اطلاعاتی، مهارت‌های سواد اطلاعاتی، جامعه اطلاعاتی، اینترنت.

استناد: کیا، ع.ا.، برزگر، ح.، قلی زاده گللو، ش. (۱۴۰۱). بررسی تطبیقی سطح سواد اطلاعاتی دانش آموزان (مورد مطالعه: دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه دوم شهر اردبیل). *دانش‌شناسی*، ۱۵(۵۶)، ۱۰۷-۱۲۳.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.8.2

حق مؤلف © نویسندگان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

با توجه به تغییرات و تحولات عصر حاضر، حجم وسیع اطلاعات، گستردگی، پراکندگی و تولید غیرقابل تصور دانش در حوزه‌های مختلف علم، هر فرد نیازمند فراگیری مهارت‌ها و توانمندی‌هایی فراتر از سواد سنتی است تا وی را در همگامی با این تغییرات و تحولات و به ویژه در بهره‌گیری از اطلاعات یاری رساند. شرط موفقیت در این عصر، برخورداری از قابلیت‌هایی است که فرد بتواند به واسطه آن‌ها به تشخیص نیاز اطلاعاتی بپردازد، از میان انبوه اطلاعات، مناسب‌ترین منبع اطلاعات را برای نیاز اطلاعاتی خاص خود انتخاب کند، اطلاعات مورد نیاز خود را مکان‌یابی و ارزیابی کند و در نهایت مورد استفاده قرار دهد. این گونه مهارت‌ها و توانایی‌ها در عبارت «سواد اطلاعاتی»^۱ خلاصه می‌شود (خالقی و سیامک، ۱۳۸۹).

در جامعه اطلاعاتی^۲ و عصر اطلاعات^۳ دست‌یابی و نیل به سواد اطلاعاتی امری ضروری و حیاتی است و نیاز دانش‌آموزان برای دست‌یابی به منابع موثق، معتبر و کارآمد مبرهن و آشکار است. با توجه به پیشرفت‌های بدست آمده در زمینه فناوری‌های اطلاعاتی^۴، نحوه آموزش و ساختار آموزش نیز باید به صورت اساسی و ریشه‌ای متحول شود. در این خصوص آموزش و پرورش باید گام‌های موثر و جدی‌تری در گسترش و ارتقای سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان بردارد. خوشبختانه با راه‌یابی رایانه^۵ها به مدارس و سهولت دسترسی به اینترنت^۶ تعداد بیشتری از دانش‌آموزان استفاده از این امکانات را به صورت خودخوان و شخصی آموخته‌اند ولی نمی‌توان و نباید به این آموزش متکی بود. آموزش و پرورش که سابقه طولانی در آموزش و ارتقای سطح علمی دانش‌آموزان کشور داشته، باید برای رسیدن به سواد اطلاعاتی در دانش‌آموزان نیز تلاش کند (صیامیان و شهرابی، ۱۳۸۳). بر این اساس این پژوهش قصد دارد به عملکرد آموزش و پرورش استان اردبیل در این خصوص و در قالب «بررسی مقایسه‌ای میزان مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان دختر و پسر در مقطع متوسطه دوم از سنین ۱۶ تا ۱۸ سال را در سطح مدارس شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹» بپردازد، تا بتواند ضمن تعیین میزان سواد اطلاعاتی، پیشنهادهایی را در راستای بهبود وضعیت موجود و ارتقای سطح سواد اطلاعاتی در بین دانش‌آموزان منطقه ارائه دهد. در ادامه به مرور پیشینه پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط با موضوع پژوهش حاضر می‌پردازیم.

سلیمان دهکردی (۱۳۸۹)، پژوهشی با عنوان "بررسی سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مراکز پیش‌دانشگاهی شهر اصفهان و ارائه راهکارهایی جهت بهبود وضعیت آن‌ها" انجام داد. جامعه آماری این پژوهش بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای ۲۲۰ نفر تعیین و برای گردآوری اطلاعات پرسشنامه‌ای با ۲۸ سوال بسته تهیه شد و در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت. نتایج نهایی پژوهش نشان می‌دهد که سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مراکز پیش‌دانشگاهی شهر اصفهان بیش از سطح متوسط است. همچنین بین سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان بر حسب رشته تحصیلی و نوع مدرسه تفاوت معناداری وجود دارد.

روانبخش گاوگانی و دیگران (۱۳۹۳)، با هدف مقایسه سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان دختر متوسطه دولتی و غیردولتی شهر تبریز؛ پژوهشی را به روش پیمایشی در سال تحصیلی ۹۲-۹۳ انجام داده‌اند. نتایج پژوهش با توجه به آزمون آماری تی دو گروهی مستقل، نشان داد که با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که بین میزان سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مدارس دولتی و غیردولتی، تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین گفتنی است که این میزان در دانش‌آموزان مدارس غیردولتی، بیشتر است.

عرب هاشمی و دیگران (۱۳۹۵)، در مقاله‌ای با عنوان "بررسی میزان توجه به مهارت‌های سواد اطلاعاتی در کتاب تفکر و پژوهش پایه ششم ابتدایی نظام آموزش و پرورش ایران" به بررسی میزان توجه به پرورش مهارت‌های اطلاعاتی دانش‌آموزان در این کتاب پرداخته‌اند. در این پژوهش پنج مولفه مهارت تشخیص نیاز به اطلاعات، جمع‌آوری اطلاعات، درک، درون‌سازی و ثبت اطلاعات، کاربرد صحیح اطلاعات، درک مسائل اخلاقی، حقوقی و اجتماعی مورد سنجش قرار گرفت. نتایج نشان داد که از مجموع مضامین مرتبط با مهارت‌های

1. Informational Literacy

2. Informational Society

3. Information Era

4. Information Technology

5. Computer

6. Internet

سواد اطلاعاتی، مهارت تشخیص نیاز به اطلاعات با ۳۰ فراوانی، ۳۲/۹۷ درصد را به خود اختصاص داده و در بالاترین رتبه قرار گرفته است و مهارت درک مسائل اخلاقی، حقوقی و اجتماعی با ۱ فراوانی، ۱/۱ درصد را به خود اختصاص داده و در پایین ترین رتبه قرار دارد. خلج و نوروزی (۱۳۹۶) با هدف بررسی تاثیر آموزش سواد اطلاعاتی اینترنتی بر مهارت‌های حل مسئله دانش آموزان، پژوهشی انجام دادند. نتایج این پژوهش نشان داد، آموزش سواد اطلاعاتی اینترنتی در افزایش توانایی دانش آموزان در به کارگیری مهارت سواد اطلاعاتی اینترنتی اثربخش بوده است. علاوه بر این که نتایج این پژوهش نشان داد، آموزش سواد اطلاعاتی اینترنتی بر افزایش مهارت حل مسئله دانش آموزان تأثیر مثبت دارد. همچنین این آموزش بر هر سه مؤلفه مهارت حل مسئله که شامل اعتماد به حل مسئله، گرایش به فعالیت‌های حل مسئله و کنترل رفتار و هیجانات حین حل مسئله است، اثر مثبت داشت.

عباس زاده و دیگران (۱۳۹۹)، با هدف شناسایی وضعیت سواد اطلاعاتی معلمان دوره ابتدایی و ارائه الگوی مناسب (مورد مطالعاتی: آموزش و پرورش شهر قم) پژوهشی را انجام داده‌اند. نتایج پژوهش نشان داد عوامل تدوین راهبردهای جست‌وجوی اطلاعات و تشخیص نیاز اطلاعاتی رتبه اول و دوم اهمیت را در بین معلمان شهر قم بدست آورده که این امر به این معناست که وضعیت سواد اطلاعاتی معلمان از نظر این دو عامل نسبتاً خوب است. بنابراین وضعیت سواد اطلاعاتی معلمان دوره ابتدایی شهر قم از میانگین اصلی بالاتر است ولی نسبت به سایر ابعاد، از وضعیت مطلوب پایین تر است.

چانگک^۱ (۲۰۰۹)، محقق تایوانی، نیز پژوهشی با عنوان "بررسی رابطه بین مهارت‌های تفکر انتقادی و سواد اطلاعاتی معلمان و تأثیر گنجاندن برنامه درسی مبتنی بر فناوری اطلاعات بر افزایش سواد اطلاعاتی آنان در بین معلمان دبیرستان جونیور" در تایوان انجام داد. نتایج پژوهش نشان داد که بین مهارت‌های تفکر انتقادی و سواد اطلاعاتی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. تأثیر گنجاندن برنامه درسی مبتنی بر فناوری اطلاعات بر سواد اطلاعاتی آنان در حد متوسط بود. در نهایت پیشنهاد شد که به منظور ارتقای سطح سواد اطلاعاتی معلمان در جهت حرکت به سوی یادگیری مادام‌العمر می‌بایستی برنامه درسی فناوری اطلاعات هر چه بیشتر با دروس سواد اطلاعاتی ادغام گردد (حریری و باقری نژاد، ۱۳۹۱).

الرحمن و الفارسی (۲۰۱۰)، در پژوهشی "سواد اطلاعاتی دانش آموزان مقطع دبیرستان مدارس کویت" را بررسی کردند. هدف از پژوهش آن‌ها اندازه‌گیری سطح مهارت‌های سواد اطلاعاتی در مدارس متوسطه کویت بود. برای انجام پژوهش نمونه‌های هم‌تراز از ۲۶۳ دانش آموز دختر که به صورت تصادفی از بزرگ‌ترین مدرسه دولتی کویت (آل سما) انتخاب شده بودند که با استفاده از پرسشنامه مورد مطالعه قرار گرفت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که دانش آموزان مدارس متوسطه کویت فاقد مهارت‌هایی در جست‌وجوی راهنما و انتخاب و استفاده از منابع اطلاعاتی با تدوین راه کارهای جست‌وجوی انتخاب منابع مربوطه هستند. هم چنین اکثر آن‌ها از منابع منتشر شده یا کتابخانه‌های مجازی مدرسه به طور موثر استفاده نمی‌کردند.

وینبرگ^۲ و دیگران (۲۰۱۶) در یک مطالعه‌ای در دانشگاه استنفورد لندن در زمینه سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان نشان دادند که دانش‌آموزان نه تنها نمی‌توانند بفهمند کدام اطلاعات جعلی است، آنها حتی نمی‌توانند تشخیص دهند که منابع اطلاعاتی جانبداری چه سمتی را می‌کنند. همچنین مشخص شد که دانش‌آموزان تمایل بیشتری به سایت‌های حاشیه‌ایی که به انتشار اطلاعات غلط مشهورند، دارند و باور دارند که منابع آن سایت‌ها معتبرند. در پایان نتیجه می‌گیرند که لزوم آشنایی دانش‌آموزان با مواد اطلاعاتی برای بهبود دیدگاه و عملکرد آنان ضروری می‌نماید (اسکارسون^۳، ۲۰۱۷).

عرفان توسونجو اوغلو (۲۰۱۹) مطالعه تطبیقی در مورد درک سواد اطلاعاتی دانشجویان گروه‌های زبان انگلیسی انجام داده است. این تحقیق به روش توصیفی و با مقایسه بین ۹۷ نمونه از دانشجویان دو دانشگاه ۱ و ۲ (به دلیل ناشناس ماندن دانشگاه‌ها به هر کدام شماره

1. Chung

1. Winberg

2. Scarson

اختصاص داده شده است) صورت گرفته است. دانشگاه‌ها از نقطه نظر آگاهی سواد اطلاعاتی با هم مقایسه شدند و تفاوت معنی‌داری بین آن‌ها مشاهده شد.

مرور پیشینه‌های تحقیق در داخل و خارج کشور مشخص می‌کند که دغدغه سواد اطلاعاتی و لزوم توجه به آن امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر می‌باشد و بهبود و افزایش سطح سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان در وهله اول نیازمند مطالعه و آسیب‌شناسی می‌باشد. لذا پژوهش حاضر نیز در همین راستا گام برمی‌دارد. بنابراین هدف اصلی پژوهش، شناخت میزان سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان پسر و دختر و مقایسه آن‌ها در مدارس متوسطه شهر اردبیل که در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ مشغول به تحصیل هستند، و در نتیجه کمک به بالا بردن سطح آموزش سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم و کمک به برنامه‌ریزی مطلوب در وزارت آموزش و پرورش برای زمینه‌سازی برای رشد و شکوفایی استعداد‌های نوجوانان و جوانان کشور می‌باشد. در کنار هدف اصلی، اهداف فرعی دیگری نیز مورد نظر است که از جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- شناخت نیازهای دانش‌آموزان در راستای آموزش سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان متوسطه؛
 - شناخت میزان بهره‌مندی دانش‌آموزان در مدارس متوسطه دوم شهر اردبیل از فناوری‌های نوین اطلاعات و ارتباطات به ویژه امکانات و نرم‌افزارهای رایانه‌ای و اینترنت؛
 - ارائه راه‌کارها و رهنمودهای عملی برای آموزش و ارتقای سواد اطلاعاتی به دانش‌آموزان.
- جهت دستیابی به این اهداف، سوالات پژوهش نیز بدین صورت ارائه می‌گردد:
۱. میزان مهارت دانش‌آموزان دختر و پسر از نظر درک درست نیاز اطلاعاتی‌شان چقدر است؟
 ۲. میزان مهارت‌های دانش‌آموزان دختر و پسر از نظر راهبردهای جست‌وجو اطلاعات چقدر است؟
 ۳. میزان مهارت‌های دانش‌آموزان دختر و پسر از نظر دستیابی به اطلاعات چقدر است؟
 ۴. میزان مهارت‌های دانش‌آموزان دختر و پسر از نظر ترکیب اطلاعات جدید با دانسته‌های قبلی چقدر است؟
 ۵. میزان مهارت‌های دانش‌آموزان دختر و پسر از نظر استفاده از اطلاعات چقدر است؟
 ۶. میزان مهارت‌های دانش‌آموزان دختر و پسر از نظر ارزیابی نتیجه‌فرآیند جست‌وجو چقدر است؟
 ۷. میزان مهارت‌های دانش‌آموزان دختر و پسر در استفاده از رسانه‌های ارتباطی چقدر است؟
 ۸. میزان سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان دختر و پسر با توجه به کل مهارت‌های فوق چقدر است؟
 ۹. میزان احساس نیاز دانش‌آموزان به آموزش سواد اطلاعاتی تا چه حد است؟

روش پژوهش

روش پژوهش در این بررسی پیمایشی-توصیفی است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی دانش‌آموزان دبیرستان‌های دوره دوم دولتی شهرستان اردبیل در سه پایه تحصیلی دهم، یازدهم و دوازدهم و در سه رشته تحصیلی ریاضی فیزیک، علوم انسانی و علوم تجربی در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ می‌باشد که جمعاً ۹۳۶۳ نفر (شامل تعداد ۴۷۵۶ نفر دانش‌آموز دختر و ۴۶۰۷ نفر دانش‌آموز پسر) تشکیل است. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۹۶ نفر بدست آمد که برای دقت و اطمینان از نتیجه پژوهش، ۴۰۰ نفر که شامل ۲۰۳ نفر دختر و ۱۹۷ نفر پسر بودند؛ مورد مطالعه قرار گرفتند. همچنین در نمونه آماری، ۱۳۳ نفر در رشته علوم انسانی، ۱۳۲ نفر در رشته علوم تجربی و ۱۳۵ نفر در رشته ریاضی فیزیک بودند. مدارس شاهد، نمونه دولتی و تیزهوشان به علت متفاوت بودن سطح امکانات و آموزش‌های خاص در این پژوهش آورده نشده است. روش نمونه‌گیری مورد استفاده نیز نمونه‌گیری طبقه‌بندی شده می‌باشد. با توجه به اینکه در روش طبقه‌بندی نسبت کل جمعیت تحقیق تصمیم خواهد گرفت که از هر طبقه چه تعداد نمونه انتخاب شود؛ لذا دلیل مساوی بودن تعداد نمونه‌ها، نزدیک بودن تعداد جمعیت دختر و پسر و رشته‌های تحصیلی در دبیرستان مورد مطالعه به همدیگر است.

برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از روش‌های اکتشافی گوناگونی استفاده شد. این روش‌ها را می‌توان در دو طبقه کلی: ۱- روش‌های کتابخانه‌ای (شامل ابزارهایی همچون کتاب، مقالات، سایت‌ها، نشریات) و ۲- غیر کتابخانه‌ای (شامل ابزارهایی مانند توزیع و تحلیل پرسشنامه) جای داد. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه است. اساس کار این پژوهش مدل شش مهارت بزرگ «آیزنبرگ» و «برکویتز» بوده و پرسشنامه این پژوهش نیز بر اساس این شش مهارت شکل گرفته و تنظیم گردیده است. برای تحقق هدف اصلی پژوهش که بررسی مقایسه‌ای میزان مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش آموزان دختر و پسر دبیرستان‌های شهرستان اردبیل بود بهترین روش، روش تحقیق پیمایشی بود که برای اجرا پرسشنامه اولیه‌ای متشکل از دو بخش (اطلاعات شخصی دانشجویان در ۸ سوال و اطلاعات مربوط به سواد اطلاعاتی در ۲۲ سوال بسته) تدوین شد که با مراجعه به اساتید راهنما، مشاور و یکی از اساتید دیگر ارتباطات اشتباهات آن رفع شد و سپس بین ۳۵ نفر از دانش آموزان دبیرستانی مورد تحقیق توزیع شد، پس از این مرحله و پردازش اطلاعات به دست آمده در نرم افزار SPSS با توجه به ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۹) پرسشنامه نهایی تدوین شد که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تعداد ۴۰۰ پرسشنامه در بین جامعه آماری توزیع شد که تمام پرسشنامه‌ها معادل (۱۰۰ درصد) تکمیل و عودت داده شد که یافته‌های پژوهش حاضر مبتنی بر تجزیه و تحلیل داده‌های استخراج شده از این پرسشنامه‌ها است. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها توسط دانش آموزان دبیرستانی با استفاده از نرم افزار SPSS (نسخه ۱۶) نخست به بررسی یافته‌های توصیفی بر اساس جداول یک بعدی و محاسبه شاخص‌های مرکزی مانند میانگین پرداخته شد. با استناد به مقیاس لیکرت به هر کدام از اظهار نظرهای مربوط به سوالات به ترتیب ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ امتیاز تعلق گرفت و سپس میانگین نمره در هر مورد برای هر یک از سوالات به دست آمد که نشان دهنده سطح آشنایی جامعه مورد پژوهش در هر یک از سوالات مطرح شده بود. پس از به دست آمدن میانگین برای تمامی عوامل ذکر شده در پرسشنامه، میانگین کل نیز محاسبه شد که در واقع نشان دهنده سطح سواد اطلاعاتی دانش آموزان است. سپس در بخش دوم به تبیین یافته‌ها بر اساس جداول دو بعدی، آزمون‌های خی دو، گاما و ضریب کرامر با توجه به سئوالات پژوهش و فرضیه‌ها پرداخته شد.

یافته‌ها

آمار توصیفی (مشخصات عمومی) پاسخگویان

جنس دانش آموزان در جدول ۱ نشان داده شده است.

جدول ۱. آماره‌های توصیفی جنس دانش آموزان

جنس	فراوانی	درصد
پسر	۱۹۷	۴۹/۲٪
دختر	۲۰۳	۵۰/۸٪
جمع	۴۰۰	۱۰۰٪

با توجه به جدول ۱ مشاهده می‌شود که در این تحقیق تعداد پاسخگویان مورد بررسی تقریباً برابر (۵۰/۸ درصد دختر و ۴۹/۲ درصد پسر) بوده‌اند.

سن دانش آموزان در جدول ۲ ارائه شده است.

با توجه به جدول ۲، بیشترین فراوانی به گروه سنی ۱۷ سال با ۴۱/۳ درصد (۱۶۵ نفر) و کمترین سن به ۱۸ سال با ۴۲/۲ درصد (۹۷ نفر) تعلق دارد.

رشته تحصیلی دانش آموزان در جدول ۳ بیان شده است.

جدول ۲. آماره‌های توصیفی سن دانش‌آموزان

درصد	فراوانی	سن
۳۴/۵٪	۱۳۸	شانزده سال
۴۱/۳٪	۱۶۵	هفده سال
۲۴/۲٪	۹۷	هجده سال
۱۰۰٪	۴۰۰	جمع

Mode=17 Median=17 Mean= 16,90

جدول ۳. آماره‌های توصیفی رشته تحصیلی دانش‌آموزان

درصد	فراوانی	رشته تحصیلی
۳۳/۳٪	۱۳۳	علوم انسانی
۳۳٪	۱۳۲	علوم تجربی
۳۳/۷٪	۱۳۵	ریاضی فیزیک
۱۰۰٪	۴۰۰	جمع

با توجه به جدول ۳ مشاهده می‌شود از میان ۴۰۰ نفر دانش‌آموز مورد بررسی، ۳۳/۳ درصد (۱۳۳ نفر) در رشته تحصیلی علوم انسانی، ۳۳ درصد (۱۳۲ نفر) در رشته علوم تجربی و ۳۳/۷ درصد (۱۳۵ نفر) در رشته ریاضی - فیزیک مشغول به تحصیل بوده‌اند. در جدول ۴ اطلاعات پایگاه اقتصادی - اجتماعی دانش‌آموزان نشان داده می‌شود.

جدول ۴. آماره‌های توصیفی پایگاه اقتصادی - اجتماعی دانش‌آموزان

درصد	فراوانی	پایگاه اقتصادی - اجتماعی
۳۳/۲۵٪	۱۳۳	پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین
۵۰/۵٪	۲۰۲	پایگاه اقتصادی - اجتماعی متوسط
۱۶/۲۵٪	۶۵	پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالا
۱۰۰٪	۴۰۰	جمع

همانطور که مشاهده می‌شود از میان ۴۰۰ نفر دانش‌آموز، ۳۳/۲۵ درصد (۱۳۳ نفر) پایگاه اقتصادی - اجتماعی پایین، ۵۰/۵ درصد (۲۰۲ نفر) پایگاه اقتصادی - اجتماعی متوسط و ۱۶/۲۵ درصد (۶۵ نفر) پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالا داشته‌اند. بنابراین بیشترین درصد (۵۰/۵) به مربوط به پایگاه اقتصادی - اجتماعی متوسط و کمترین درصد (۱۶/۲۵) به پایگاه اقتصادی - اجتماعی بالا تعلق دارد.

جدول ۵. میزان مهارت درک نیاز اطلاعاتی دانش آموزان و رابطه آن با جنس پاسخگویان

جمع فراوانی ها و میانگین درصدها	جنس		میزان مهارت درک نیاز اطلاعاتی	
	دختر	پسر		
۳۱	۱۳	۱۸	فراوانی	پایین
%۷/۷۵	%۶/۴	%۹/۱	درصد	
۱۷۵	۹۶	۷۹	فراوانی	متوسط
%۴۳/۷	%۴۷/۳	%۴۰/۱	درصد	
۱۹۴	۹۴	۱۰۰	فراوانی	بالا
%۴۸/۵۵	%۴۶/۳	%۵۰/۸	درصد	
۴۰۰	۲۰۳	۱۹۷	فراوانی	جمع
%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	درصد	

Chi-Square = 2. 554 Sig = 0. 279 Cramer's V = 0. 080 Df = 2

بر اساس نتایج جدول ۵، میزان مهارت دانش آموزان در درک نیاز اطلاعاتی بیشتر از حد متوسط می باشد. همچنین با توجه به مقدار آزمون خی دو برابر با ۲/۵۵۴ و درجه آزادی $f=2$ ، $d.f$ ، با قبول خطای بیش از ۰/۰۵ ($Sig = 0/279$) و درجه اطمینان کمتر از ۰/۹۵، می توان گفت بین جنس افراد و میزان مهارت آن ها در ادراک نیاز اطلاعاتی رابطه معناداری وجود ندارد، یعنی فرضیه خنثی (H_0) که نشانگر عدم وجود رابطه است را پذیرفته و نمی توانیم رد کنیم.

جدول ۶. نتایج آزمون خی دو میان مهارت راهبردهای جست و جوی اطلاعات و جنس پاسخگویان

جمع فراوانی ها و میانگین درصدها	جنس		میزان مهارت راهبردهای جست و جوی اطلاعات	
	دختر	پسر		
۱۴۱	۷۶	۶۵	فراوانی	پایین
%۳۰	%۲۴/۵	%۳۵/۵	درصد	
۱۷۱	۱۰۰	۷۱	فراوانی	متوسط
%۵۱/۸	%۶۱/۵	%۴۲/۱	درصد	
۸۸	۲۷	۶۱	فراوانی	بالا
%۱۸/۲	%۱۴	%۲۲/۴	درصد	
۴۰۰	۲۰۳	۱۹۷	فراوانی	جمع
%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	درصد	

Chi-Square = 20. 238 Sig = 0. 000 Cramer's V = 0. 280 Df = 2

بر اساس نتایج جدول ۶، مهارت راهبردهای جست و جوی اطلاعات متوسط می باشد. با توجه به مقدار آزمون خی دو برابر با ۲۰/۲۳۸ و درجه آزادی $f=2$ ، $d.f$ ، با قبول خطای کمتر از ۰/۰۱ ($Sig = 0/000$) و درجه اطمینان بیش از ۰/۹۹، می توان گفت بین جنس افراد و میزان

مهارت راهبردهای جست‌وجوی اطلاعات رابطه معناداری وجود دارد، یعنی H_0 فرضیه خنثی که نشانگر عدم وجود رابطه است را نمی‌پذیریم و رد می‌کنیم. لازم به ذکر است با توجه به مقدار آزمون کرامر بدست آمده شدت همبستگی بین دو متغیر در حد متوسط می‌باشد.

جدول ۷. نتایج آزمون خی دو میان میزان مهارت استفاده از اطلاعات و جنس پاسخگویان

جمع فراوانی‌ها و میانگین درصدها	جنس		میزان مهارت استفاده از اطلاعات	
	دختر	پسر		
۴۷	۲۶	۲۱	فراوانی	پایین
%۱۱/۸	%۱۲/۸	%۱۰/۷	درصد	
۲۵۴	۱۲۳	۱۳۱	فراوانی	متوسط
%۶۳/۵	%۶۰/۶	%۶۶/۵	درصد	
۹۹	۵۴	۴۵	فراوانی	بالا
%۲۴/۸	%۲۶/۶	%۲۲/۸	درصد	
۴۰۰	۲۰۳	۱۹۷	فراوانی	جمع
%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	درصد	

Chi-Square = 2. 512 Sig = 0. 469 Cramer's V = 0/061 Df = 2

بر اساس نتایج جدول ۷، میزان مهارت دانش‌آموزان در استفاده از اطلاعات متوسط می‌باشد و نیز با مقدار آزمون خی دو برابر با $2/512$ و درجه آزادی $d.f=2$ ، با قبول خطای بیش از $0/05$ ($Sig = 0/469$) و درجه اطمینان کمتر از $0/95$ می‌توان گفت بین جنس افراد و میزان علاقه و میزان مهارت آن‌ها در استفاده از اطلاعات رابطه معناداری وجود ندارد، یعنی فرضیه خنثی (H_0) که نشانگر عدم وجود رابطه است را پذیرفته و نمی‌توانیم رد کنیم.

جدول ۸. نتایج آزمون خی دو میان مهارت مکان‌یابی و دست‌یابی به اطلاعات و جنس پاسخگویان

جمع فراوانی‌ها و میانگین درصدها	جنس		میزان مهارت مکان‌یابی و دست‌یابی به اطلاعات	
	دختر	پسر		
۱۱۱	۶۷	۴۴	فراوانی	پایین
%۲۷/۸	%۳۳/۰	%۲۲/۳	درصد	
۱۸۷	۱۰۴	۸۳	فراوانی	متوسط
%۴۶/۸	%۵۱/۲	%۴۲/۱	درصد	
۱۰۲	۳۲	۷۰	فراوانی	بالا
%۲۵/۵	%۱۵/۸	%۳۵/۵	درصد	
۴۰۰	۲۰۳	۱۹۷	فراوانی	جمع
%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	درصد	

Chi-Square = 21. 196 Sig = 0. 000 Cramer's V = 0/280 Df = 2

بر اساس نتایج جدول ۸، مهارت دانش‌آموزان در مکان‌یابی و دست‌یابی به اطلاعات متوسط است با توجه به مقدار آزمون خی دو

برابر با ۲۱/۱۹۶ و درجه آزادی $f=2$ ، $d.f=2$ با قبول خطای کمتر از ۰/۰۱ ($Sig = 0/000$) و درجه اطمینان بیش از ۰/۹۹ می توان گفت بین جنس افراد و میزان مهارت آن‌ها در مکان یابی و دست یابی رابطه معناداری وجود دارد، یعنی H_0 فرضیه خنثی که نشانگر عدم وجود رابطه است را نمی پذیریم و رد می کنیم. لازم به ذکر است با توجه به مقدار آزمون کرامر بدست آمده شدت همبستگی بین دو متغیر در حد متوسط هست.

جدول ۹. نتایج آزمون خی دو میان مهارت ترکیب اطلاعات جدید با قدیم و جنس پاسخگویان

جمع فراوانی‌ها و میانگین درصدها	جنس		میزان مهارت در ترکیب اطلاعات جدید با قدیم	
	دختر	پسر		
۹۹	۴۱	۵۸	فراوانی	پایین
٪۲۴/۸	٪۲۰/۲	٪۲۹/۴	درصد	
۲۱۷	۱۱۶	۱۰۱	فراوانی	متوسط
٪۵۴/۳	٪۵۷/۱	٪۵۱/۳	درصد	
۸۴	۴۶	۳۸	فراوانی	بالا
٪۲۱	٪۲۲/۷	٪۱۹/۳	درصد	
۴۰۰	۲۰۳	۱۹۷	فراوانی	جمع
٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	درصد	

Chi-Square = 4. 629 Sig = 0. 099 Cramer's V = 0/108 Df = 2

بر اساس نتایج جدول ۹، میزان مهارت دانش آموزان در مهارت ترکیب اطلاعات جدید با قدیم کمتر از متوسط می باشد. با توجه به مقدار آزمون خی دو با ۴/۶۲۹ و درجه آزادی $f=2$ ، $d.f=2$ با قبول خطای بیش از ۰/۰۵ ($Sig = 0/099$) و درجه اطمینان کمتر از ۰/۹۵ می توان گفت بین جنس افراد و میزان مهارت آن‌ها در ترکیب اطلاعات جدید با قدیم رابطه معناداری وجود ندارد، یعنی فرضیه خنثی (H_0) که نشانگر عدم وجود رابطه است را پذیرفته و نمی توانیم رد کنیم.

جدول ۱۰. نتایج آزمون خی میان مهارت ارزیابی نتیجه فرآیند جست و جو و جنس پاسخگویان

جمع فراوانی‌ها و میانگین درصدها	جنس		میزان مهارت ارزیابی نتیجه فرآیند جست و جو	
	دختر	پسر		
۹۹	۴۴	۲۵	فراوانی	پایین
٪۲۶/۳	٪۲۹/۲	٪۲۳/۴	درصد	
۲۱۷	۱۰۶	۱۳۰	فراوانی	متوسط
٪۵۲/۷	٪۴۸/۱	٪۵۷/۳	درصد	
۸۴	۵۳	۴۲	فراوانی	بالا
٪۲۱	٪۲۲/۷	٪۱۹/۳	درصد	
۴۰۰	۲۰۳	۱۹۷	فراوانی	جمع
٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	درصد	

Chi-Square = 2. 029 Sig = 0. 000 Cramer's V = 0. 275 Df = 2

بر اساس نتایج جدول ۱۰، میزان مهارت ارزیابی نتیجه فرآیند جست‌وجو متوسط می‌باشد. با توجه به مقدار آزمون خی دو با $29/0/20$ و درجه آزادی $f=2$ ، $d.f$ با قبول خطای کمتر از $0/000$ ($Sig = 0/000$) و درجه اطمینان بیش از $99/0$ می‌توان گفت بین جنس افراد و میزان مهارت آن‌ها در ارزیابی نتیجه فرآیند جست‌وجو رابطه معناداری وجود دارد. یعنی H_0 فرضیه خنثی که نشانگر عدم وجود رابطه است را نمی‌پذیریم و رد می‌کنیم.

جدول ۱۱. نتایج آزمون خی میان مهارت استفاده از رسانه‌های ارتباطی و جنس پاسخگویان

جمع فراوانی ها و میانگین درصدها	جنس		میزان مهارت و توانایی در استفاده از رسانه‌های ارتباطی	
	دختر	پسر	فراوانی	درصد
۱۱۷	۷۳	۴۴	فراوانی	پایین
٪۲۹/۳	٪۳۶	٪۲۲/۳	درصد	
۱۹۴	۱۰۳	۹۱	فراوانی	متوسط
٪۴۸/۵	٪۵۰/۷	٪۴۶/۲	درصد	
۸۹	۲۷	۶۲	فراوانی	بالا
٪۲۲/۳	٪۱۳/۳	٪۳۱/۵	درصد	
۴۰۰	۲۰۳	۱۹۷	فراوانی	جمع
٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	درصد	

Chi-Square = 21. 609 Sig = 0. 000 Cramer's V = 0/292 Df = 2

بر اساس نتایج جدول ۱۱، میزان مهارت دانش آموزان در مهارت استفاده از رسانه‌های ارتباطی متوسط می‌باشد. با توجه به مقدار آزمون خی دو برابر با $21/196$ می‌باشد و درجه آزادی $f=2$ ، $d.f$ با قبول خطای کمتر از $0/000$ ($Sig = 0/000$) و درجه اطمینان بیش از $99/0$ می‌توان گفت بین جنس افراد و میزان مهارت و توانایی آن‌ها در استفاده از رسانه‌های ارتباطی رابطه معناداری وجود دارد، یعنی H_0 فرضیه خنثی که نشانگر عدم وجود رابطه است را نمی‌پذیریم و رد می‌کنیم. لازم به ذکر است با توجه به مقدار آزمون کرامر بدست آمده شدت همبستگی بین دو متغیر در حد متوسط می‌باشد.

آزمون فرضیه‌ها

فرضیه اول- به نظر می‌رسد میان میزان سواد اطلاعاتی دانش آموزان دختر و پسر تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۲. نتایج آزمون خی دو میان میزان سواد اطلاعاتی و جنسیت دانش آموزان

جمع فراوانی ها و میانگین درصدها	جنس		میزان سواد اطلاعاتی	
	دختر	پسر		
۸۵	۵۰	۳۵	فراوانی	پایین
%۲۱/۳	%۲۴/۶	%۱۷/۸	درصد	
۲۳۳	۱۲۸	۱۰۵	فراوانی	متوسط
%۵۸/۳	%۶۳/۱	%۵۳/۳	درصد	
۸۲	۲۵	۵۷	فراوانی	بالا
%۲۰/۵	%۱۲/۳	%۲۸/۹	درصد	
۴۰۰	۲۰۳	۱۹۷	فراوانی	جمع
%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	درصد	

Chi-Square = 17.319 Sig = 0.000 Cramer's V = 0.268 Df = 2

بر اساس نتایج جدول ۱۲، مقدار آزمون خی دو برابر با ۱۷/۳۱۹ می باشد و با توجه به درجه آزادی $f=2$ ، با قبول خطای کمتر از ۰/۰۱ (Sig = 0/000) و درجه اطمینان بیش از ۰/۹۹ می توان گفت بین جنس افراد و میزان مهارت سواد اطلاعاتی آن ها رابطه معناداری وجود دارد، یعنی H_0 فرضیه خنثی که نشانگر عدم وجود رابطه است را نمی پذیریم و رد می کنیم. لازم به ذکر است با توجه به مقدار آزمون کرامر بدست آمده شدت همبستگی بین دو متغیر در حد متوسط می باشد. با توجه به جدول ۱۲، ۲۸/۹ درصد پسران سطح سواد اطلاعاتی بالا داشته اند ولی ۱۲/۳ درصد دختران در این سطح بوده اند. بنابراین در سطح سواد اطلاعاتی بالا فراوانی پسران از دختران بیشتر است. ۲۴/۶ درصد دختران در سطح سواد اطلاعاتی پایین و ۱۷/۸ درصد پسران در این سطح بوده اند. در نتیجه فرضیه اول پژوهش با این مضمون "به نظر می رسد میان میزان سواد اطلاعاتی دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود دارد" تأیید می شود.

فرضیه دوم - به نظر می رسد میان پایگاه اجتماعی- اقتصادی دانش آموزان مورد تحقیق و سطح سواد اطلاعاتی آنان تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۳. نتایج آزمون خی دو میان مهارت سواد اطلاعاتی و پایگاه اجتماعی - اقتصادی پاسخگویان

جمع فراوانی ها و میانگین درصدها	پایگاه اجتماعی - اقتصادی			میزان سواد اطلاعاتی	
	بالا	متوسط	پایین		
۸۵	۳	۳۷	۴۵	فراوانی	پایین
%۲۱/۳	%۴/۶	%۱۸/۳	%۳۳/۸	درصد	
۲۳۳	۲۹	۱۲۸	۷۶	فراوانی	متوسط
%۵۸/۳	%۴۴/۶	%۶۳/۴	%۵۷/۱	درصد	
۸۲	۳۳	۳۷	۱۲	فراوانی	بالا
%۲۰/۵	%۵۰/۸	%۱۸/۳	%۹	درصد	
۴۰۰	۶۵	۲۰۲	۱۳۳	فراوانی	جمع
%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰	درصد	

Gamma=0.520

Sig=0.000

با توجه به جدول ۱۳، و براساس آزمون گامای بدست آمده ($\text{Gamma}=0.520$) با قبول خطای کمتر از 0.000 ($\text{sig}=0.000$) و درجه اطمینان بیش از 0.99 می‌توان گفت بین پایگاه اجتماعی - اقتصادی افراد و میزان مهارت سواد اطلاعاتی آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد و H_0 فرضیه خنثی که نشانگر عدم وجود رابطه است را نمی‌پذیریم و رد می‌کنیم. با توجه به مقدار آزمون گاما بدست آمده شدت همبستگی بین دو متغیر در حد قوی می‌باشد. همچنین با توجه به جدول ۱۳، $50/8$ درصد از دانش‌آموزانی که دارای پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالا هستند دارای سطح سواد اطلاعاتی بالا نیز بوده‌اند. و تنها 9 درصد از دانش‌آموزان که دارای پایگاه اجتماعی - اقتصادی پایین هستند از سطح سواد اطلاعاتی بالا برخوردار بوده‌اند. در نتیجه فرضیه دوم پژوهش با این مضمون "به نظر می‌رسد میان پایگاه اجتماعی - اقتصادی دانش‌آموزان مورد تحقیق و سطح سواد اطلاعاتی آنان تفاوت معنی‌داری وجود دارد" تأیید می‌شود.

فرضیه سوم - به نظر می‌رسد میان میزان سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان و نوع رشته‌های تحصیلی آنان (علوم انسانی، تجربی و ریاضی - فیزیک) تفاوت وجود دارد.

جدول ۱۴. نتایج آزمون خی دو میان سواد اطلاعاتی و رشته تحصیلی دانش‌آموزان

جمع فراوانی‌ها و میانگین درصدها	رشته تحصیلی			میزان مهارت سواد اطلاعاتی	
	ریاضی فیزیک	علوم تجربی	علوم انسانی		
۸۵	۱۲	۳۳	۴۱	فراوانی	پایین
$21/3\%$	$8/9\%$	$25/5\%$	$30/1\%$	درصد	
۲۳۳	۹۰	۶۷	۷۶	فراوانی	متوسط
$58/3\%$	$66/7\%$	$50/8\%$	$57/1\%$	درصد	
۸۲	۳۳	۳۲	۱۷	فراوانی	بالا
$20/5\%$	$24/4\%$	$24/2\%$	$12/8\%$	درصد	
۴۰۰	۱۳۵	۱۳۲	۱۳۳	فراوانی	جمع
100%	100%	100%	100%	درصد	

Chi-Square = 24.188

Sig = 0.000

Cramer's V = 0.274

Df = 4

بر اساس نتایج جدول ۱۴، مقدار آزمون خی دو برابر با $24/188$ می‌باشد و با توجه به درجه آزادی $f=4$ ، با قبول خطای کمتر از 0.000 ($\text{Sig} = 0/000$) و درجه اطمینان بیش از 0.99 می‌توان گفت بین رشته تحصیلی افراد و میزان مهارت سواد اطلاعاتی آن‌ها رابطه معناداری وجود دارد، یعنی H_0 فرضیه خنثی که نشانگر عدم وجود رابطه است را نمی‌پذیریم و رد می‌کنیم. لازم به ذکر است با توجه به مقدار آزمون کرامر بدست آمده شدت همبستگی بین دو متغیر در حد متوسط می‌باشد.

همچنین با توجه به جدول ۱۴، $24/4$ درصد (33 نفر) از دانش‌آموزان رشته ریاضی فیزیک دارای سطح سواد اطلاعاتی بالا و $8/9$ درصد (12 نفر) از آن‌ها دارای سطح سواد اطلاعاتی پایین بوده و $12/8$ درصد (17 نفر) از دانش‌آموزان رشته علوم انسانی سطح سواد اطلاعاتی بالا و $30/1$ درصد (40 نفر) از آن‌ها دارای سطح سواد اطلاعاتی پایین بوده‌اند. ملاحظه می‌شود که اختلاف زیادی بین میزان سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان رشته ریاضی - فیزیک و علوم انسانی بیشتر می‌باشد.

در نتیجه فرضیه سوم پژوهش با این مضمون "به نظر می‌رسد میان میزان سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان و نوع رشته‌های تحصیلی آنان (علوم انسانی، تجربی و ریاضی - فیزیک) تفاوت معنی‌داری وجود دارد" تأیید می‌شود.

بحث و نتیجه گیری

ظهور اطلاعات یکی از بزرگترین چالش‌هایی است که امروزه جوامع مختلف را تحت تاثیر قرار داده است. رشد غیر قابل پیش‌بینی اطلاعات و فناوری‌های مربوط به حوزه ذخیره سازی، سازماندهی و دسترسی به اطلاعات از جمله ویژگی‌های بارز این عصر به حساب می‌آید. در این راستا، سازمان‌های اطلاعات مدار از جمله آموزش و پرورش در تلاشند همگام با این تحولات با زمینه سازی بسترهای لازم بتوانند دانش آموزانی را با سطح سواد اطلاعاتی بالا، پرورش و تحویل جامعه بدهند (طبرسا و همکاران، ۱۳۹۵). بررسی میزان سواد اطلاعاتی دانش آموزان اعم از دختر و پسر، مقدمه این تلاش‌ها است تا با شناخت از وضعیت موجود بتوان راه کارهایی را در اختیار ارگان‌های مربوطه برای رسیدن به وضعیت مطلوب قرار داد.

نتایج پژوهش حاضر با توجه به شش مدل مهارت بزرگ اطلاعاتی آیزنبرگ مورد بررسی قرار گرفت و یافته‌ها حاکی از آن بود که ۴۸/۵ درصد از دانش آموزان درک بالایی از نیاز اطلاعاتی خود دارند. این یافته با پژوهش عرب هاشمی و دیگران (۱۳۹۵) که مهارت تشخیص نیاز اطلاعاتی دانش آموزان را با ۳۲/۹۷ درصد در سطح بالایی گزارش کرده بودند؛ همسو می‌باشد. همچنین رابطه معنی داری بین جنسیت و مهارت درک نیاز اطلاعاتی مشاهده نشد. در مهارت راهبرد جست‌وجوی اطلاعات، بیشتر دانش آموزان در سطح متوسط (۵۱/۸ درصد) قرار داشتند. در این زمینه رابطه معنی داری بین جنسیت دانش آموزان و متغیر مورد بررسی وجود داشت. در زمینه استفاده از اطلاعات، ۶۳/۵ درصد از دانش آموزان دارای مهارت متوسط بودند و رابطه معنی داری بین جنسیت دانش آموزان و این متغیر مشاهده نشد. ۲۵/۵ درصد از دانش آموزان، دارای مهارت بالای مکان یابی و دست یابی به اطلاعات می‌باشند و بین جنسیت دانش آموزان و این متغیر رابطه معنی داری وجود دارد. همچنین با توجه به میانگین ۵۴/۲ درصد مهارت دانش آموزان مورد بررسی در ترکیب اطلاعات جدید با قدیم بیشتر از حد متوسط است که در این زمینه رابطه معنی داری بین جنسیت دانش آموزان و متغیر مورد نظر وجود ندارد. مهارت ارزیابی فرآیند جست‌وجو توسط دانش آموزان نیز در حد متوسطی (۵۲/۷ درصد) قرار دارد و نیز رابطه معنی داری بین جنسیت دانش آموزان و متغیر مورد بررسی وجود دارد.

مرور نتایج آماری نشان داد که دانش آموزان از نظر سواد اطلاعاتی در تمامی متغیرهای مورد بررسی در سطح متوسط و متوسط به بالا قرار داشتند؛ که در این زمینه با پژوهش سلیمان دهکردی (۱۳۸۹) که سواد اطلاعاتی دانش آموزان مراکز پیش دانشگاهی شهر اصفهان را بیش از سطح متوسط گزارش کرده بود؛ تطابق دارد. بنابراین می‌توان گفت که زمینه فراگیری سواد اطلاعاتی در دانش آموزان موجود می‌باشد. یعنی دانش آموزان تا یک حدی از توانمندی در زمینه سواد اطلاعاتی را دارا می‌باشند و شاید کمبود امکانات و زیرساخت‌ها مانع از ارتقای سطح سواد اطلاعاتی آنان به سطح بالاتر از متوسط و حتی عالی می‌شود.

با توجه به نتایج توصیفی، دانش آموزان پسر با میانگین ۵۸/۳ درصد نسبت به دانش آموزان دختر با میانگین ۴۰/۳ درصد با اینترنت بیشتر آشنا بودند و نیز میزان استفاده پسران از دختران بیشتر بود. نتایج آماری در این پژوهش حاکی از این بود که سطح سواد اطلاعاتی دانش آموزان در حد متوسط بوده و دانش آموزان پسر دبیرستانی شهرستان اردبیل نسبت به دانش آموزان دختر دبیرستانی از لحاظ سواد اطلاعاتی جایگاه بهتری دارند. بنابراین فرضیه اول پژوهش در زمینه معنی دار بودن تفاوت بین میزان سواد اطلاعاتی دانش آموزان دختر و پسر مورد تایید قرار می‌گیرد.

یکی از نتایج قابل تأمل این بود که، دانش آموزانی که پایگاه اجتماعی - اقتصادی بالاتری داشتند از سواد اطلاعاتی بالاتری برخوردار بودند؛ و این نشان دهنده شکاف آگاهی است که در بین دانش آموزان وجود دارد. با توجه به این یافته نیز فرضیه دوم پژوهش که در مورد تأثیر پایگاه اقتصادی - اجتماعی دانش آموزان بر میزان سواد اطلاعاتی آنان بود؛ مورد تایید قرار می‌گیرد. همچنین با توجه به نتایج، دانش آموزان رشته ریاضی - فیزیک نسبت دانش آموزان رشته علوم تجربی و علوم انسانی از سواد اطلاعاتی بالاتری برخوردار بودند. سطح سواد اطلاعاتی دانش آموزان رشته علوم انسانی از دانش آموزان هر دو رشته پایین بود. فرضیه سوم پژوهش نیز که در رابطه با تفاوت معنی داری بین رشته تحصیلی و میزان سواد اطلاعاتی دانش آموزان بود؛ با این یافته مورد تأیید قرار گرفت.

بر اساس نتایج به دست آمده پیشنهاد می‌شود مراکز آموزشی و مدارس به امر یادگیری الکترونیکی و سواد اطلاعاتی توجه خاصی داشته باشند. این امر می‌تواند در چارچوب تجهیز مدارس به سایت‌های رایانه‌ای، آشنایی دانش‌آموزان با دانش رایانه‌ای و نحوه استفاده از بانک‌های مختلف اطلاعاتی، انتشار منظم نشریات آموزشی در زمینه سواد اطلاعاتی و مشارکت دانش‌آموزان در این زمینه، تشکیل کلاس‌های فوق برنامه برای دانش‌آموزان و اهتمام به ارتقای دانش اطلاعاتی آنان، برگزاری سخنرانی‌ها و دعوت از استادان حوزه سواد اطلاعاتی برای آموزش مدیران و معلمان برای آشنایی هر چه بیشتر دانش‌آموزان با ضرورت سواد اطلاعاتی و انجام پژوهش‌هایی به منظور آسیب‌شناسی و چالش‌های پیش روی آموزش و پرورش در امر ارتقای سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان.

منابع

- الحسینی، س.م.، غلامی، م.ر.، و محمدی، ف. (۱۳۹۹). اثر مشتری‌مداری و قابلیت‌های زیرساختی مدیریت ارتباط با مشتری با رفتار نوآورانه. *نوآوری و ارزش آفرینی*، (۱۸)، ۳۷ تا ۵۶.
- حاجی کریمی، ع.، و کریم نژاد، ا. (۱۳۹۴). تاثیر مدیریت دانش بر متغیرهای سازمانی و موفقیت اجرای موفقیت آمیز مدیریت ارتباط با مشتری. *نشریه چشم انداز مدیریت تجاری*، ۲۲، ۱۲۳-۱۳۹.
- حریری، ن.، و صراف‌پور، س. (۱۳۹۳). ارائه شاخص‌های ارزیابی عملکرد کتابخانه‌های تخصصی ایران با رویکرد کارت امتیاز متوازن. *دانش‌شناسی (کتابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)*، ۷ (۲۷)، ۳۱-۴۲.
- رجبعلی بگلو، ر.، و زمردپوش، ف. (۱۳۸۸). تبیین جایگاه مدیریت روابط با مشتری (CRM) در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی. *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۱۲ (۱۳۸۸)، ۱۱۵-۱۳۹.
- شکرچی زاده اصفهانی، ا.، نیلی، م.، حمزه‌لو، ع.، کریمی، ر. (۱۳۹۳). بررسی رابطه مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد شرکت گاز استان مرکزی. *تحقیقات بازاریابی نوین*، ۱، ۱۰۷-۱۱۸.
- غضبان، م.، و خانلری، ا. (۱۳۹۸). تاثیر استقرار مستمر مدیریت ارتباط با مشتری بر بهبود عملکرد سازمان (مورد مطالعه: کارکنان و مشتریان بانک تجارت در شعب شمال غرب تهران). *دومین کنفرانس ملی مطالعات نوین اقتصاد، مدیریت و حسابداری در ایران*، تهران. <https://civilica.com/doc/933949>
- مجاهد، م.، کهنسال، ا.، و دلفروز، ن. (۱۴۰۰). تأثیر مشتری‌مداری بر عملکرد شرکتهای تولیدی با تأکید بر خلاقیت و نوآوری (مورد مطالعه: شرکتهای تولیدی شهرک صنعتی شهرستان رشت). *فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۵ (۵۵)، ۲۸۸-۲۷۰.
- محمودزاده، س.م.، صداقت، م. (۱۳۹۲). رابطه مدیریت دانش و عملکرد سازمانی در صنعت هتلداری. *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۲۴، ۸۹-۱۱۹.
- موغلی، ع.، و باوندپور، م. (۱۳۸۹). شناسایی عوامل موثر بر مدیریت ارتباط با مشتری و بررسی سهم هر یک از عوامل در اثربخشی مدیریت ارتباط با مشتری. *مدیریت فردا*، ۹، ۶۳-۷۶.
- میرآقایی، س.م.، شعبانی، و.، قنبری برزبان، ا.، و شعبانی، و. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری (CRM) بر عملکرد کلی مؤسسات مالی استان تهران. *اولین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، مدیریت، حسابداری و علوم اجتماعی*، (۱۳۹۳)، ص ۱-۹.
- نایینی، ع.، امیرقدسی، س.، و خیبری، ن. (۱۳۹۵). تاثیر مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمانی. *چشم انداز مدیریت بازرگانی*، ۲۷، ۱۷۷-۱۹۳.
- نیکو، ح.، و مروتی شریف آبادی، ع. (۱۳۹۶). تاثیر مدیریت ارتباط با مشتری بر جنبه‌های عملکرد سازمانی (مورد مطالعه: هتل‌های ۳ تا ۵ ستاره مشهد). *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۲، ۲۷-۴۸.

والمحمدی، ج.، احمدی، م.، و سید علی اکبر، م. (۱۳۹۲). ارزیابی تأثیر اجرای مدیریت دانش بر عملکرد سازمانی با رویکرد کارت امتیازی متوازن. فصلنامه مدیریت صنعتی، ۸، ۱-۲۱.

References

- Akroush, M. N., Dahiyat, S. E., Gharaibeh, H. S., & Abu-Lail, B. N. (2011). Customer relationship management implementation: an investigation of a scale's generalizability and its relationship with business performance in a developing country context. *International Journal of Commerce and Management*, 21, 158-190.
- Al -Husseini, SM., Gholami, MR., & Mohammadi, F. (۲۰۲۰). The impact and infrastructure of customer relationship management with innovative behavior. *Innovation and Value Creation*, (18), 37 - 56. [In Persian].
- Alem M., A., bin R., B., & bin T., S. (2013). Assessing the influence of customer relationship management (CRM) dimensions on organization performance: An emperical study in the hotel industry. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 4, 228-247.
- Almotairi, M.(2009). *A FRAMEWORK FOR SUCCESSFUL CRM IMPLEMENTATION*. European and Mediterranean conference on information systems.
- AlQershi, N., Abas, Z. B., & Mokhtar, S. S. M. (2018). Explore the dynamics of customer relationship management on organizational performance. *Anwesh*, 3(1), 10.
- Anuforo, R., Ogungbangbe, M. B., & Edeoga, G. (2015). A Study of the Impact of Customer Relationship Management on Bank Growth in Nigeria. *Journal of Social Economics*, 2, 177-187.
- Borsaly, A. EI. (2014). *The Effect of Customer Relationship Management on organizations performance and Competitive Advantage-Effect of Process and Information Technology* , Proceedings of 9th International Business and Social Science Research Conference, 6 - 8 January, Novotel World Trade Centre, Dubai.
- Chang, H. H., Wong, K. H., & Fang, P. W. (2014). The effects of customer relationship management relational information processes on customer-based performance. *Decision Support Systems*, 66, 146-159.
- Chung, S. & Shan, L. (2012). Customer relationship management and firm performance: an empirical study of freight forwarder services. *Journal of Marine Science and Technology*, 20, 64-72.
- Danaee, H. & Mahmoudi Meimandi, M. & Hosseini, MH, & Vazir Zanjani, HR. (2010). *Developing models to evaluate customer relationship management*. *Journal of Business Research*, 16, 149-186. [In Persian].
- Das, S., & Hassan, H. K. (2021). Impact of sustainable supply chain management and customer relationship management on organizational performance. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 71(6), 2140-2160. <https://doi.org/10.1108/IJPPM-08-2020-0441>
- Hariri, n., & Sarrafpour, Q. (2014). Provide the performance evaluation indicators of Iran's specialized libraries with a balanced card approach. *Science (Library, Information and Information Technology)*, 7 (27), 314. [In Persian].
- Haji Karimi, A., & Karim Nezhad, E. (2015). The impact of knowledge management on organizational variables and successfully implement customer relationship management. *Journal of Business Management Perspective*, 22, 123-139. [In Persian].
- HasanGholipour, T., SeyyedJavadin, SR., Rousta, A. & Khanlari, A. (2010). Customer relationship management framework in the private commercial banks with the approach of cognitive map. *Journal of Business Management Perspective*, 7, 73-93. [In Persian].
- Hanaysha, J. R., & Mehmood, K. K. (2022). An Exploration of the Effect of Customer Relationship Management on Organizational Performance in the Banking Sector. *International Journal of Customer Relationship Marketing and Management (IJCRMM)*, 13(1), 1-16.
- Isfahani Shakhchizadeh, A., Nili, M., Hamza Lu, A. & Karimi, R. (2014). Review of Customer Relationship Management and Central Gas Company Performance. *New Marketing Research*, 1, 107 118. [In Persian].
- Kaplan, R.S, & Norton, D.P. (2005). *The Office Of Strategy*. Harvard Business Review, September-October, 72 Management, 23, , January, 1985, 1-6.
- Kasim, A., & Minai, B. (2009). Linking CRM strategy, customer performance measures and performance in the hotel industry. *International Journal of Economics and Management*, 3, 297-316.
- Kim, H. S., & Kim, Y. G. (2009). A CRM performance measurement framework: Its development process and application. *Industrial Marketing Management*, 38, 477-489.
- Loh, B. K., Koo, K. L., Ho, K. F., & Idrus, R. (2011). *A review of customer relationship management system benefits and implementation in small and medium enterprises* . Mathematics and Computers in Biology, Business and Acoustics, 12th WSEAS International Congference on Mathematics and Computers in Biology and Chemistry, Transilvania, University of Brasov, Romania .
- Mahmoudzadeh, S.M., & Sedaghat, M. (2013). *The relationship between knowledge management and organizational performance in the hotel industry* . *Tourism Management Studies*, 24 , 89-119. [In Persian]
- Mir Aghae, S. M., Shabani, V., Ghanbari Barzian, A. & Shabani, V. (2013). *Effect of Customer Relationship Management (CRM) on the overall performance of financial institutions in Tehran province* , First International Conference on Economics, Management, Accounting and Social Sciences, Rasht, Iran. [In Persian].

- Mishra, A., & Mishra, D. (2009). *Customer Relationship Management: implementation process perspective*, Acta Polytechnica Hungarica, 6, 83-99.
- Moghli, A., & Bavandpour, M. (2010). Identifying the factors affecting customer relationship management and examining the contribution of each factor in the effectiveness of customer relationship management. *Tomorrow's Management*, 9, 63-76. [In Persian]
- Mohammed, A. A., & Rashid, B. (2012). Customer Relationship Management (CRM) in Hotel Industry: A framework proposal on the relationship among CRM dimensions, Marketing Capabilities, and Hotel performance. *International Review of Management and Marketing*, 2, 220-230.
- Mujahideen, M., Older, A., & Dela, no. (1400). The Impact of Customer Ordinary on the Performance of Manufacturing Companies with Emphasis on Creativity and Innovation (Case Study: Manufacturing Companies of Rasht Industrial City). *Specialized Scientific Journal of Modern Research Approaches to Management and Accounting*, 5 (55), 270-288. [In Persian].
- Naini, A., Amir Ghodsi, S., & Kheybari, N. (2016). The Impact of Customer Relationship Management on Organizational Performance. *Business Management Perspective*, 27, 177-193. [In Persian].
- Niko, H., & Morvati Sharifabadi, A. (2017). The Impact of Customer Relationship Management on Organizational Performance Aspects (Case Study: 3 to 5 Star Hotels in Mashhad). *Tourism Management Studies*, 12, 27-48. (In Persian)
- Rajabali Begloo, R., & Zomordpoosh, F. (2009). Explaining the position of customer relationship management (CRM) in libraries and information centers. *Library and Information Science*, 12, 115-139. [In Persian].
- Mojahed, M., Kohansal, A., Delafroz, N. (2021). The effect of customer orientation on the performance of manufacturing companies with an emphasis on creativity and innovation (case study: manufacturing companies in the industrial town of Rasht). *Journal of Modern Research Approaches to Management and Accounting*, 5 (55), 270-288. [In Persian].
- Reimann, M., Schilke, O., & Thomas, J. S. (2010). Customer relationship management and firm performance: the mediating role of business strategy. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 38, 326-346.
- Sadek, H., Youssef, A., Ghoneim, A. & Tantawy, P. (2012). Measuring the effect of customer relationship management (CRM) components on the non-financial performance of commercial banks: Egypt case.
- Shekarchi zadeh Esfahani, AR., Nili, M., Hamzeh Lou, A. & Karimi, R. (2013). The relationship between customer relationship management and organizational performance in state-run companies. *Journal - The New Marketing Research*, 4, 107-118. (In Persian).
- Sin, Leo Y. M., Alan C. B. Tse and Frederick H. K.Y. (2005). CRM: Conceptualization and Scale Development. *European Journal of Marketing*, 39, 1264-1290.
- Swanson, R.A., & Holton, E.F. (2009). *Perspectives on performance in human resource development*.
- Taghavi Shavazi, E., moshabaki, A., Hoseini, S. H. K., & Naiej, A. K. (2009). Customer Relationship Management And Organizational Performance: A Conceptual Framework Based On The Balanced Scorecard (Study Of Iranian Banks). *Journal of Business and Management*, 10, 18-26.
- Valmohammadi, Ch., Ahmadi, M., & Sayed Ali Akbar, M. (2013). Evaluation of the Impact of Knowledge Management Implementation on Organizational Performance with a Balanced Scorecard Approach. *Industrial Management Quarterly*, 8, 1-21. (In Persian).
- Wongsansukcharoan, J., Trimetsoontorn, J. & Fongsuwan, W. (2015). Social CRM, RMO and business strategies affecting banking performance effectiveness in B2B context. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 30(6), 742 – 760.
- Wiggers, M., & Khanleri, A. (۲۰۱۹). *The Impact of Customer Relationship Management Continuous Establishment on Improvement of Organization (Case Study: Employees and Customers of Commerce Bank in Northwest Tehran Branches)*. DOC\ / 933949. [In Persian].
- Wu, S. I., & Lu, C. L. (2012). The relationship between CRM, RM, and business performance: A study of the hotel industry in Taiwan. *International Journal of Hospitality Management*, 31, 276-285.

Investigating the Effect of Customer Orientation on the Performance of Public Libraries of South Khorasan Province

Hamid Reza Mahmoodi^{1*} | Nazila Mehrabi²

1-PhD Student of Information and Science in Tarbiat Modarres University. (Corresponding Author)
hamidreza8520@gmail.com

2-Master of Information and Science Student of Tarbiat Modarres University. nazila.mehrabi1214@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
Article type: Research Article	Objective: Attracting new customers and retaining existing customers are among the most important goals of service organizations. The Public Library, as a service organization, seeks to establish a strong and long-term relationship with users and non-users in order to improve its performance. The purpose of this study is to determine the impact of customer relationship management on the performance of public libraries in South Khorasan Province. Methodology: This research is applied in terms of purpose and descriptive-survey in terms of data collection. The statistical population of this research consists of librarians of public libraries in South Khorasan province. The sample of this study was estimated based on Krejcie and Morgan table of 73 people who were selected by simple random sampling. Library method and questionnaire were used to collect data. The validity of the questionnaire was confirmed using content validity and its reliability was confirmed using Cronbach's alpha with coefficients of 0.964 and 0.956 for two variables of customer relationship management and library performance. Structural equation model and univariate regression test were used to test the hypotheses Results: The result of analyzing the collected data is a model of structural equations. The obtained model has a high fit. Customer relationship management variable with a beta value of 0.78 has a significant effect on public library performance. Components of information technology, knowledge management application, focus on key customer, and CRM system also have a significant impact on public library performance. The knowledge management component with an impact intensity of 0.811 has the highest impact, and the information technology component with an impact intensity of 0.356 has the least impact on public library performance. Conclusion: The importance of implementing and deploying customer relationship management in fact gaining customer satisfaction and keeping their loyalty. In addition, maintaining current customers will also attract future customers. And thus, prevent extra cost.
Article history:	
Received: 07 December 2021	
Received in revised form: 18 December 2021	
Accepted: 01 March 2022	
Published online: 01 March 2022	
Keywords: Contact customer, public library, customer relationship management, South Khorasan, Public Library	

Cite this article: Mahmoodi, H.R., Mehrabi, N. (2022). Investigating the Effect of Customer Orientation on the Performance of Public Libraries of South Khorasan Province. *Journal of Knowledge Studies*, 15(56), 124-140.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.5.9

بررسی تأثیر مشتری‌مداری بر عملکرد کتابخانه‌های عمومی

استان خراسان جنوبی

حمیدرضا محمودی^{۱*} | نازیلا محرابی^۲

۱- دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس (نویسنده مسئول). hamidreza8520@gmail.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه تربیت مدرس. nazila.mehrabi1214@gmail.com

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>هدف: جذب و حفظ مشتری از اهداف سازمان‌های خدماتی است. هدف از انجام پژوهش پیش رو، تعیین اثر مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی است.</p> <p>روش پژوهش: پژوهش، از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی-پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش را ۹۲ نفر از کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی تشکیل دادند. که از این تعداد، ۷۳ نفر در پژوهش مشارکت کردند. جهت گردآوری داده‌ها از روش‌های کتابخانه‌ای و میدانی و ابزار پرسشنامه استفاده شد. روایی پرسشنامه‌ها با استفاده از روایی محتوایی و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ با ضرایب ۰/۹۶۴ برای مدیریت ارتباط با مشتری و ۰/۹۵۶ برای عملکرد کتابخانه تأیید شد. برای بررسی فرضیه‌ها از مدل معادلات ساختاری و آزمون رگرسیون تک متغیره استفاده شد.</p> <p>یافته‌ها: متغیر مدیریت ارتباط با مشتری با مقدار بتای ۰/۷۸ بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر معناداری دارد. همچنین مؤلفه‌های فناوری اطلاعات، کاربرد مدیریت دانش، تمرکز بر مشتریان کلیدی، و سیستم CRM دارای تأثیر معناداری بر عملکرد کتابخانه عمومی هستند. مؤلفه کاربرد مدیریت دانش با شدت تأثیر برابر با ۰/۸۱۱، بیشترین تأثیر، و مؤلفه فناوری اطلاعات با شدت تأثیر برابر با ۰/۳۵۶، کمترین تأثیر را بر عملکرد کتابخانه عمومی دارد.</p> <p>اصالت/ارزش: اهمیت بالای پیاده‌سازی و استقرار مدیریت ارتباط با مشتری در حقیقت کسب رضایت مشتریان و حفظ وفاداری آنان را به دنبال دارد. علاوه بر حفظ مشتریان فعلی منجر به جذب مشتریان آتی نیز می‌شود. در نتیجه از صرف هزینه اضافی نیز جلوگیری به عمل می‌آید.</p>	<p>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</p> <p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۱۲/۰۹</p> <p>تاریخ بازنگری: ۱۴۰۱/۰۳/۱۰</p> <p>تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۱</p> <p>تاریخ انتشار آنلاین: ۱۴۰۱/۰۳/۱۱</p> <p>واژه‌های کلیدی: ارتباط با مشتری، کتابخانه عمومی، مدیریت ارتباط با مشتری، خراسان جنوبی، عملکرد کتابخانه عمومی</p>

استناد: محمودی، ح.ر.، محرابی، ن. (۱۴۰۱). بررسی تأثیر مشتری‌مداری بر عملکرد کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی. *دانش‌شناسی*، ۱۵(۵۶)، ۱۲۴-۱۴۰.

DOR: 20.1001.1.20082754.1401.15.56.5.9

حق مؤلف © نویسنده‌گان.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال

مقدمه

فضای کنونی دنیای کسب و کار فضایی رقابتی است. در چنین فضایی، سازمان‌ها سعی می‌کنند با توسل جستن به راهبردهای مدیریتی متنوع و به روز، خود را در جریان رقابت‌ها بالا نگه دارند. ضرورت توجه به نیازهای متغیر مشتریان و ایجاد ارتباط مؤثر با آنان در دنیای کسب و کار امروز کاملاً ملموس است؛ از طرفی با توجه به هزینه‌های رو به افزایش سازمان و رقابت در بازار به شدت رقابتی امروز، سازمان‌ها نیازمند حفظ مشتریان و تمرکز بر جلب رضایت آن‌ها برای کسب سود دوجانبه هستند. از آنجا که هزینه کسب مشتری جدید چندین برابر هزینه حفظ مشتریان است؛ بنابراین حفظ مشتری از طریق ارتباط مداوم و مؤثر با او از ضروریات دنیای امروز است (لوه، همکاران^۱، ۲۰۱۱). برای باقی ماندن در عرصه رقابت، سازمان‌ها از طرفی باید از نظریه‌ها و راهبردهای مدیریتی مختلف کمک بگیرند و از طرفی تمرکز خود را بر روی مشتری بگذارند تا به موفقیت نائل شوند (کیم، کیم^۲، ۲۰۰۶). کتابخانه عمومی به عنوان سازمانی خدماتی از این قاعده مستثنی نیست. کتابخانه عمومی می‌تواند برای جذب مشتری جدید و حفظ مشتریان فعلی، و برای ایجاد رابطه قوی و عمیق با کاربران و ناکاربران، و به طور کلی برای بهبود عملکرد خود از راهبرد مدیریت روابط با مشتری استفاده کند. مدیریت ارتباط با مشتری^۳ یک فرایند برنامه‌ریزی شده برای مدیریت ارتباط با مشتریان فعلی و مشتریان آتی کسب و کارهاست. هر راهبرد یا روشی که با استفاده از داده‌ها به ساختن، بهبود و مدیریت تعامل با مشتریان پردازد، مفهوم مدیریت ارتباط با مشتری را تداعی می‌کند (رجبعلی‌بگلو، زمردپوش، ۱۳۸۸). مسئله این پژوهش این است که تأثیرات مدیریت ارتباط با مشتری و مولفه‌های آن بر عملکرد کتابخانه عمومی و مولفه‌های آن چگونه است؟ مدیریت ارتباط با مشتری با ایجاد و توسعه روابط فردی با مشتریان هدف و گروه‌های مشتریان مرتبط است و به حداکثرسازی ارزش چرخه عمر کل مشتریان منجر می‌شود (حاجی کریمی، کریم نژاد، ۱۳۹۴). مدیریت ارتباط با مشتری راهبرد جامع کسب و کار و بازاریابی است که فناوری فرایندها و تمام فعالیت‌های کسب و کار را حول مشتری یکپارچه می‌سازد (میشرا^۴، ۲۰۰۹). مدیریت ارتباط با مشتری از سه بخش اصلی تشکیل شده است: مشتری، ارتباط و مدیریت. منظور از مشتری، مصرف‌کننده نهایی است که در روابط ارزش‌آفرین، نقش حمایت‌کننده را دارا است. مراد از ارتباط، ایجاد مشتریان وفادارتر و سودمندتر از طریق رابطه‌ای یادگیرنده است. مدیریت یعنی خلاقیت و هدایت یک فرایند کسب و کار مشتری‌مدار و قرار دادن مشتری در مرکز فرایندها و تجارب سازمان (المطیری^۵، ۲۰۰۹). به باور چانگ، همکاران^۶ (۲۰۱۴)، توسعه روابط با مشتریان به نوبه خود به وفاداری مشتریان منجر می‌شود. در این تحقیق مدیریت ارتباط با مشتری از نظر عملیاتی با مولفه‌های مدیریت دانش، فناوری اطلاعات، تمرکز بر مشتریان کلیدی و سیستم مدیریت ارتباط با مشتری^۷ مورد سنجش قرار گرفت. عملکرد سازمانی به چگونگی انجام مأموریت‌ها، فعالیت‌های سازمانی و نتایج حاصل از آنها اطلاق می‌شود؛ عملکرد سازمانی، ارزیابی فرایند پیچیده سنجش و قضاوت در خصوص عملکرد است. ارزیابی عملکرد در بعد سازمانی با اثربخشی سازمانی مترادف است. عملکرد سازمانی نشان‌دهنده وضعیت و میزانی است که سازمان به اهداف خود دست یافته است (سوانسون، هلتن^۸، ۲۰۰۹). در این پژوهش، عملکرد سازمانی از نظر عملیاتی به منابع و زیرساخت‌ها، استفاده، کارایی، و رشد و توانمندی‌های بالقوه اشاره دارد. در کتابخانه‌های استان خراسان جنوبی تلفیقی از روش‌های مدیریت ارتباط با مشتری سنتی و الکترونیکی دیده می‌شود. به نظر می‌رسد رویکرد غالب در کتابخانه‌های خراسان جنوبی رویکرد سنتی است. شواهد اولیه حاکی از آن است که کاربران آنگونه که باید از کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی رضایت ندارد. در حقیقت عملکرد کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی به گونه‌ای نبوده است که موجب رضایتمندی و وفاداری کاربران شود. بنابراین ضروری است که متولیان کتابخانه عمومی از تمام توان خود

-
1. Loh, et al.
 2. Kim & Kim
 3. Customer Relationship Management
 4. Mishra
 5. Almotairi
 6. Chang et al.
 7. CRM
 8. Swanso & Holton

جهت جلب رضایت کاربران استفاده نمایند. یکی از این توانمندی‌های بالقوه توجه به مقوله مدیریت ارتباط با مشتری است. در این تحقیق سعی شده است تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری و مولفه‌های آن بر عملکرد کتابخانه عمومی و مولفه‌های آن بررسی شود. مجاهد، همکاران (۱۴۰۰) طی پژوهشی توصیفی-تحلیلی که با هدف بررسی تأثیر مشتری‌مداری بر عملکرد شرکت‌های تولیدی با تأکید بر خلاقیت و نوآوری در شرکت‌های تولیدی شهرک رشت صورت گرفته بود، دریافتند که مشتری‌مداری بر عملکرد شرکت‌های تولیدی شهرک صنعتی شهرستان رشت تأثیر مثبت و مستقیم دارد. همچنین مشتری‌مداری از طریق خلاقیت و نوآوری بر عملکرد شرکت‌های تولیدی شهرک صنعتی شهرستان رشت تأثیر مثبت و غیرمستقیم دارد. الحسینی، همکاران (۱۳۹۹) طی پژوهشی پیمایشی-توصیفی که با هدف بررسی اثر مشتری‌مداری و قابلیت‌های زیرساختی مدیریت ارتباط با مشتری با رفتار نوآورانه صورت گرفته بود، دریافتند که قابلیت‌های زیرساختی بر مشتری‌مداری، کیفیت اطلاعات مشتری و رفتار نوآورانه تأثیر مثبت و معناداری دارد. افزون بر این کیفیت اطلاعات مشتری بر رفتار نوآورانه و عملکرد شرکت تأثیر مثبت و معناداری داشته و سرانجام، بین رفتار نوآورانه و عملکرد شرکت تأثیر مثبت و معناداری یافت شد. غضبان، خانلری (۱۳۹۸) طی پژوهشی توصیفی-پیمایشی که با هدف بررسی تأثیر استقرار مستمر مدیریت ارتباط با مشتری بر بهبود عملکرد سازمان بانک تجارت در شعب شمال غرب تهران صورت گرفته بود، دریافتند که مدیریت ارتباط با مشتری با مشتری‌مداری، قابلیت سازمان، فن‌آوری اطلاعات، مدیریت دانش مشتری و همچنین با عملکرد سازمانی ارتباط معناداری دارد. نیکو، مروتی (۱۳۹۶) طی پژوهشی پیمایشی تحلیلی که با هدف بررسی تأثیر ابعاد CRM بر جنبه‌های عملکرد سازمانی در هتل‌های ۵ ستاره صورت گرفته بود، دریافتند مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمانی تأثیر مثبت و معناداری می‌گذارد. ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه بوده است. تمام ابعاد مدیریت ارتباط با مشتری بر تمام ابعاد عملکرد سازمانی تأثیر می‌گذارد. این موضوع، اهمیت بالای پیاده‌سازی و استقرار مدیریت ارتباط با مشتری را نشان می‌دهد. نایینی، امیرقدسی، و خیری (۱۳۹۵) در پژوهشی توصیفی-پیمایشی که با هدف دستیابی به تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد بانک اقتصاد نوین صورت گرفته بود، دریافتند مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمان تأثیر معناداری دارد. آن‌ها همچنین اذعان داشتند که پاسخ به مشتری، فناوری اطلاعات، مدیریت دانش، تعامل سودمند، فرایند مدیریت ارتباط با مشتری، سازماندهی مدیریت ارتباط با مشتری و مشتری‌محوری تأثیر معناداری بر عملکرد سازمانی می‌گذارد. آن‌ها افزودند، از میان مولفه‌های مدیریت ارتباط با مشتری، مؤلفه سازماندهی مدیریت ارتباط با مشتری بیشترین تأثیر، و فناوری اطلاعات کمترین تأثیر را بر عملکرد سازمان دارد. از یافته‌های آنها می‌توان نتیجه گرفت که مدیریت ارتباط مشتری راهبردی عملی برای جلب رضایت مشتریان است. شکرچی‌اصفهان‌ی، همکاران (۱۳۹۳) در پژوهشی توصیفی-پیمایشی با عنوان «بررسی رابطه بین مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد سازمانی در شرکت‌های دولتی ایران» دریافتند بین CRM و عملکرد شرکت گاز استان مرکزی رابطه وجود دارد. یافته‌های آنها حاکی از آن است که میان سیستم مدیریت ارتباط با مشتری و احساس اعتماد مشتریان داخلی، رضایت مشتریان داخلی، بازده فروش در شرکت، تغییرات تکنولوژیکی، تغییرات ساختاری و تغییرات فرهنگ سازمانی رابطه‌ای معنادار وجود دارد. این یافته‌های آنها می‌تواند نتیجه گرفت مدیریت ارتباط با مشتری زمینه‌ساز ایجاد تغییرات مثبت و سازنده در سازمان است. میرآقایی، همکاران (۱۳۹۳) طی پژوهشی توصیفی-پیمایشی که با هدف بررسی تأثیر مدیریت رابطه با مشتری (CRM) بر عملکرد کلی مؤسسات مالی شهر تهران انجام شده بود، مدعی شدند که مدیریت رابطه با مشتری (CRM) بر عملکرد کلی در دو جنبه عملکرد بازاریابی (وفاداری، اعتماد و رضایت) و عملکرد مالی (بازده سرمایه‌گذاری و رشد فروش) تأثیر مثبت و معناداری دارد. نتایج آنها نشانگر آن است که مدیریت ارتباط با مشتری می‌تواند به عنوان یک تسهیلگر، روند موفقیت سازمان را تسهیل کرده و تسریع بخشد. محمودزاده، صداقت (۱۳۹۲) طی پژوهشی توصیفی-پیمایشی با عنوان «رابطه مدیریت دانش و عملکرد سازمانی در صنعت هتلداری» دریافتند که رابطه معناداری میان مدیریت دانش و عملکرد سازمانی وجود دارد. آن‌ها همچنین اضافه کردند که مدیریت دانش بر عملکرد سازمانی تأثیر می‌گذارد. یافته‌های محمودزاده، صداقت نشان می‌دهد که مدیریت دانش با تأثیر خود بر روی هتل‌ها، منجر به بهبود عملکرد آنها می‌شود. هانایشا، محمود^۱ (۲۰۲۲) در پژوهشی توصیفی-پیمایشی که

با هدف بررسی تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری در عملکرد سازمانی در بخش بانکی فلسطین صورت گرفته بود، دریافتند که مدیریت ارتباط با مشتری تأثیر قابل توجهی بر عملکرد سازمانی دارد و همچنین تکنولوژی مدیریت ارتباط و مدیریت دانش نقش به سزایی در عملکرد دارند. بیان داشتند که محیط کسب و کار فعلی نیازمند به نظارت مداوم و مدیریت روابط مشتری برای دستیابی به اهداف بلند مدت سازمانی می‌باشد. داس، همکاران^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی پیمایشی که با هدف بررسی تأثیر مدیریت زنجیره تأمین پایدار و مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمانی صورت گرفته بود، دریافتند که مدیریت زنجیره تأمین پایدار و مدیریت ارتباط با مشتری به طور قابل توجهی بر عملکرد سازمانی تأثیر دارند. با این حال رابطه مثبت اما ناچیزی بین ارتباط با مشتری و عملکرد سازمانی وجود دارد و به این مسئله توجه و اهمیت کمتری داده شده است. پیشنهاد شده است که برای دستیابی به عملکرد بهتر سازمانی به این مورد توجه ویژه‌ای شود. الکرشی، همکاران^۲ (۲۰۱۸) طی تحقیقی توصیفی-پیمایشی که با هدف بررسی پویایی مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمانی صورت گرفته بود، دریافتند که مدیریت ارتباط با مشتری منجر به تقویت عملکرد سازمانی می‌گردد و همچنین در کسب رضایت مشتریان و حفظ ماندگاری آن‌ها کارآمد و مؤثر هستند. ونگ سادساک چارون^۳، همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی توصیفی-پیمایشی که با هدف بررسی ارتباط مدیریت ارتباط با مشتری و رویکرد بازاریابی ارتباطی با عملکرد بانک انجام شده بود، به این نتیجه رسیدند که مدیریت ارتباط با مشتری و رویکرد بازاریابی ارتباطی، تأثیر شگرف و معناداری بر عملکرد بانک می‌گذارند. یافته‌های آن‌ها نشان می‌دهد که بانک‌ها با پیاده‌سازی مدیریت ارتباط با مشتری در سازمان، می‌توانند در زمینه جذب مشتری جدید و حفظ مشتریان فعلی موفقتر عمل کنند. در حقیقت مدیریت ارتباط با مشتری یک مزیت رقابتی برای بانک‌ها محسوب می‌شود. بروسالی^۴ (۲۰۱۴) طی پژوهشی توصیفی-پیمایشی که با هدف بررسی ارتباط اجرای مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد بانک صورت گرفته بود، دریافت که رابطه مثبتی میان اجرای مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد بانک‌ها وجود دارد. به نظر می‌رسد هر چه سطح مدیریت ارتباط با مشتری افزایش یا کاهش یابد به همان میزان سطح عملکرد بانک افزایش یا کاهش خواهد یافت. اگرچه بروسالی همبستگی میان این دو متغیر را بررسی کرده بود اما با کمی تعمق می‌توان وجود رابطه علی-معلولی را هم میان این متغیرها حدس زد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مدیریت ارتباط با مشتری نیاز ضروری برای سازمان‌های مالی-تجاری محسوب می‌شود. عالم محمد، همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی توصیفی-پیمایشی تحت عنوان «ارزیابی تأثیر ابعاد مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمان‌ها» انجام دادند. آن‌ها دریافتند که تمام ابعاد مدیریت ارتباط با مشتری (به عنوان مثال مشتری مداری، سازمان CRM، مدیریت دانش و CRM مبتنی بر فناوری) تأثیر مثبت و قابل توجهی بر دیدگاه‌های مختلف پیرامون عملکرد هتل دارند. با این حال، فناوری CRM نتوانست رابطه معناداری با یادگیری و چشم‌انداز رشد عملکرد هتل نشان دهد. با توجه به این یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت توجه به مدیریت ارتباط با مشتری می‌تواند امتیاز مثبتی برای سازمان محسوب شود؛ امتیازی که به واسطه آن می‌توان مشتریان را به سمت وفاداری و رضایتمندی هدایت کرد. سادک^۵، همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی توصیفی-پیمایشی تحت عنوان «ارزیابی تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد غیرمالی بانک‌های تجاری» اذعان کردند که میان مدیریت ارتباط با مشتری و رضایت مشتریان رابطه مثبتی وجود دارد. از آنجایی که رضایت مشتری با وفاداری ارتباط دارد می‌توان دریافت که مدیریت ارتباط با مشتری می‌تواند وفاداری مشتریان را تضمین کند. رضایتمندی و وفاداری مشتریان یک هدف و البته یک ضرورت انکارناپذیر برای سازمان محسوب می‌شود؛ بنابراین اجرا و پیاده‌سازی مدیریت ارتباط با مشتری در سازمان بسیار مهم و حیاتی است. عبدالطیف، همکاران (۲۰۱۰) طی پژوهشی توصیفی-پیمایشی که با هدف بررسی ارتباط میان ابعاد مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد مراکز تماس انجام شده بود، دریافتند که میان ابعاد مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد مراکز تماس رابطه معناداری وجود دارد. از یافته‌های آن‌ها می‌توان چنین استنتاج کرد که مدیریت ارتباط با مشتری با تحکیم روابط سازمان و مشتری و ایجاد جو صمیمی میان این دو، سازمان را به سمت موفقیت سوق می‌دهد.

1. Das & et
2. AlQershi & et
3. Wongsansukcharoan
4. Borsaly
5. Sadek,

کاظم، مینایی^۱ (۲۰۰۹) طی پژوهشی توصیفی-پیمایشی که با هدف بررسی ارتباط راهبرد مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد در صنعت هتلداری صورت گرفته بود، به این نتیجه رسیدند که بعد فناوری اطلاعات به طور معناداری با عملکرد سازمان رابطه دارد. ابزار گردآوری تمام تحقیقات فوق، پرسشنامه بوده است. در زمینه مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد سازمان تحقیقات دیگری نیز تدوین شده است که می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

آنفورو^۲، همکاران (۲۰۱۵)، محمد، رشید (۲۰۱۲؛ ۲۰۱۴)، گیلانی نیا، همکاران (۲۰۱۳)، تقوی شوازی، همکاران (۲۰۱۳)، وو، لو^۳ (۲۰۱۲)، چانگ و شان^۴ (۲۰۱۲)، آکروش^۵ و همکاران (۲۰۱۱)، حسنعلی پور و همکاران (۲۰۱۰)، میشر و میشر (۲۰۰۹)، ریمن^۶ و همکاران (۲۰۱۰)، دانایی، همکاران (۱۳۹۰)، احمدی، حسن زاده (۱۳۹۰)، موعلی، باوندپور (۱۳۸۹). جمع‌بندی پیشینه‌ها نشان می‌دهد سازمان‌های مختلف به اهمیت مدیریت ارتباط با مشتری پی برده‌اند. محققان رشته‌های مختلف گمان برده‌اند که مدیریت ارتباط با مشتری می‌تواند عملکرد سازمان را تحت تأثیر قرار دهد؛ از همین رو روابط میان این دو متغیر را مورد بررسی قرار دادند. اکثر تحقیقات با روش توصیفی-پیمایشی و در قالب روابط همبستگی یا علی-معلولی انجام شده است. البته محدود پژوهش‌هایی نیز مشاهده شده که روابط درونی مولفه‌ها را به روش معادلات ساختاری، مدل‌سازی کرده‌اند. ابزار اکثر پژوهش‌های پیشین پرسشنامه بوده است. غالب نتایج حاکی از آن است که رابطه معناداری میان مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد سازمانی وجود دارد. به نظر می‌رسد روابط علی-معلولی نیز میان آنها برقرار است. با تمام اینها، در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی آنگونه که باید به این موضوع پرداخته نشده است. در این تحقیق سعی شده است از طریق تکنیک معادلات ساختاری، روابط مدیریت ارتباط با مشتری و مولفه‌های آن با عملکرد سازمانی و مولفه‌های آن مدل‌سازی شود. با توجه به تعاریفی که از مدیریت ارتباط مشتری و عملکرد سازمانی ارائه شد می‌توان به اهمیت این دو متغیر و همچنین اهمیت ارزیابی رابطه این دو متغیر پی برد. سؤالی که در این پژوهش مطرح این است که آیا مدیریت ارتباط با مشتری تأثیر معناداری بر عملکرد کتابخانه عمومی می‌گذارد؟

فرضیات پژوهش:

- فرضیه اصلی پژوهش: مدیریت ارتباط با مشتری تأثیر معناداری بر عملکرد کتابخانه عمومی دارد.
- فرضیه فرعی اول: کاربرد مدیریت دانش بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر دارد.
- فرضیه فرعی دوم: فناوری اطلاعات بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر می‌گذارد.
- فرضیه فرعی سوم: تمرکز بر مشتریان کلیدی بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر می‌گذارد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر، از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی-پیمایشی است. ۹۲ نفر از کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی جامعه آماری این پژوهش را تشکیل دادند. که از این تعداد ۷۳ نفر در پژوهش مشارکت کردند. به منظور گردآوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شد. برای سنجش عملکرد کتابخانه از پرسشنامه حریری و صرافپور (۱۳۹۳) استفاده شد که بر مبنای کارت امتیازی متوازن طراحی شده بود. برای سنجش مدیریت ارتباط با مشتری نیز پرسشنامه‌ای ۱۸ سوالی بر مبنای پرسشنامه سین و

1. Kasim & Minai
2. Anuforo
3. Wu & Lu
4. Chung & Shan
5. Akroush,
6. Reimann

همکاران^۱(۲۰۰۵) در طیف ۵ تایی لیکرت طراحی شد. پرسشنامه مدیریت ارتباط با مشتری ابعاد فناوری اطلاعات، کاربرد مدیریت دانش، تمرکز بر مشتریان کلیدی، و سیستم CRM را پوشش داده است.

جدول ۱. شاخص‌های AVE و CV مربوط به متغیرها و مولفه‌های پژوهش

شاخص CV	شاخص AVE	مولفه‌ها	شاخص CV	شاخص AVE	متغیر
۰/۸۵	۰/۵۴	فناوری اطلاعات	۰/۷۹	۰/۵۸	مدیریت ارتباط با مشتری
۰/۷۳	۰/۶	کاربرد مدیریت دانش			
۰/۷۴	۰/۶۳	تمرکز بر مشتریان کلیدی			
۰/۸۶	۰/۵۸	سیستم CRM			
۰/۸۴	۰/۶۳	منابع و زیرساخت‌ها	۰/۷۸	۰/۶۳	عملکرد کتابخانه عمومی
۰/۷۶	۰/۵۴	استفاده			
۰/۷	۰/۶۸	کارایی			
۰/۸۳	۰/۶۷	رشد و توانمندی‌های بالقوه			

به منظور تأیید روایی، پرسشنامه‌ها میان ۱۸ نفر از خبرگان و متخصصان توزیع شد. پرسشنامه‌ها مورد تأیید قرار گرفت. برای بررسی پایایی پرسشنامه‌ها از آلفای کرونباخ استفاده شد. آلفای کرونباخ پرسشنامه مدیریت ارتباط با مشتری ۰/۹۶۵ و پرسشنامه عملکرد کتابخانه عمومی ۰/۹۱۶ بدست آمد. نتایج روایی همگرا و واگرا و شاخص‌های AVE و CV نشانگر آن است که روایی همگرا و واگرا قابل قبول بوده و نتایج جدول ۱ با نظرات خبرگان همسو می‌باشد. از آمار توصیفی و استنباطی در این پژوهش استفاده شده است. نرم افزارهای SPSS 22 (برای تحلیل رگرسیون تک متغیره) و LISREL8.8 (برای تحلیل فرضیه اصلی پژوهش) مورد استفاده قرار گرفت.

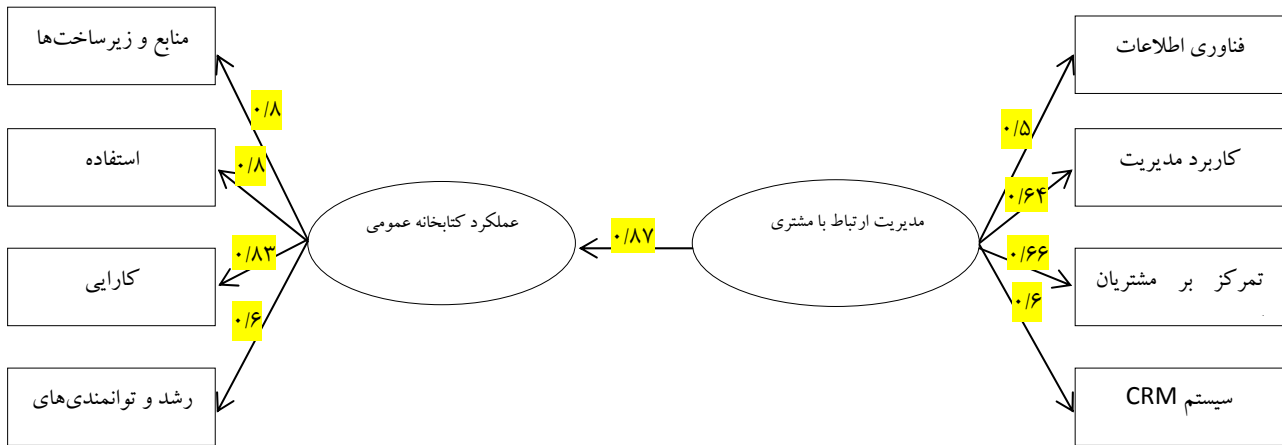
یافته‌ها

توصیف آماری نمونه مورد مطالعه در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. ویژگی های جمعیت شناختی پاسخ گویان

درصد فراوانی	فراوانی مطلق	متغیرها	
۶۵/۸	۴۹	مرد	جنسیت
۳۴/۲	۲۴	زن	
۱۳/۷	۱۰	سال ۲۰-۳۰	طبقه بندی سنی
۳۸	۵۲	سال ۳۱-۴۰	
۳۰/۱	۲۲	سال ۴۱-۵۰	
۴/۱	۳	۵۱ سال و به بالاتر	

همان طور در جدول ۲ قابل مشاهده است، ۶۵/۸ درصد نمونه مورد مطالعه را مردان تشکیل دادند. ۳۴/۲ درصد نمونه، متشکل از بانوان است. رده سنی ۳۱-۴۰ سال با ۵۲ درصد بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است. بعد از آن، رده های سنی ۴۱-۵۰ سال با ۳۰/۱ درصد، ۲۰-۳۰ سال با ۱۳/۷ درصد و ۵۱ سال و بالاتر با ۴/۱ درصد در رتبه های بعدی قرار گرفتند. نتیجه آزمون معادلات ساختاری برای پاسخگویی به سؤال اصلی این پژوهش در جدول ۳ قابل مشاهده است.

Chi-Square=۳۴/۹۶, df=1152, P-Value=0/00000, RMSEA=۰/۰۶۴

مقادیر دیگر مدل در جدول ۳ منعکس شده است:

شکل ۲. مدل ساختاری تحقیق در حالت تخمین استاندارد

جدول ۳. مقادیر جزئی مدل ساختاری تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد کتابخانه عمومی

رابطه متغیرها	مقدار استاندارد شده	خطای استاندارد	سطح معناداری (T-Value)	واریانس تعیین شده (R^2)	سطح اطمینان	نتیجه
مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر می‌گذارد	۰/۸۷	۰/۰۵۴	۱۵/۰۳	۰/۷۸	$P < 0.01$	فرضیه تأیید شد

مقادیر ذکر شده در جدول ۳ نتیجه آزمون سؤال اصلی پژوهش را نشان می‌دهد. به عبارت دیگر با استفاده از این اعداد و ارقام می‌توان به نتیجه آزمون فرضیه اصلی پژوهش پی برد. طبق مقدار استاندارد شده ۰/۸۷ و مقادیر سطح معناداری (۱۵/۰۳) و واریانس تعیین شده (۰/۷۸) می‌توان با اطمینان ۹۹/۹۹ درصد ادعا کرد که مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر می‌گذارد. زمانی که ماتریس واریانس-کوواریانس مشاهده شده با ماتریس واریانس-کوواریانس پیش‌بینی شده توسط مدل، مقادیری نزدیک به هم داشته باشند، آنگاه در اصلاح مدل از برازش برخوردار است. هر چه مقادیر دو ماتریس به هم نزدیکتر باشند مدل دارای برازش بالاتری خواهد بود. زمانی در مدل‌یابی معادلات ساختاری می‌توان به برآوردهای مدل اتکا و اعتماد کرد که مدل از برازش کافی برخوردار باشد.

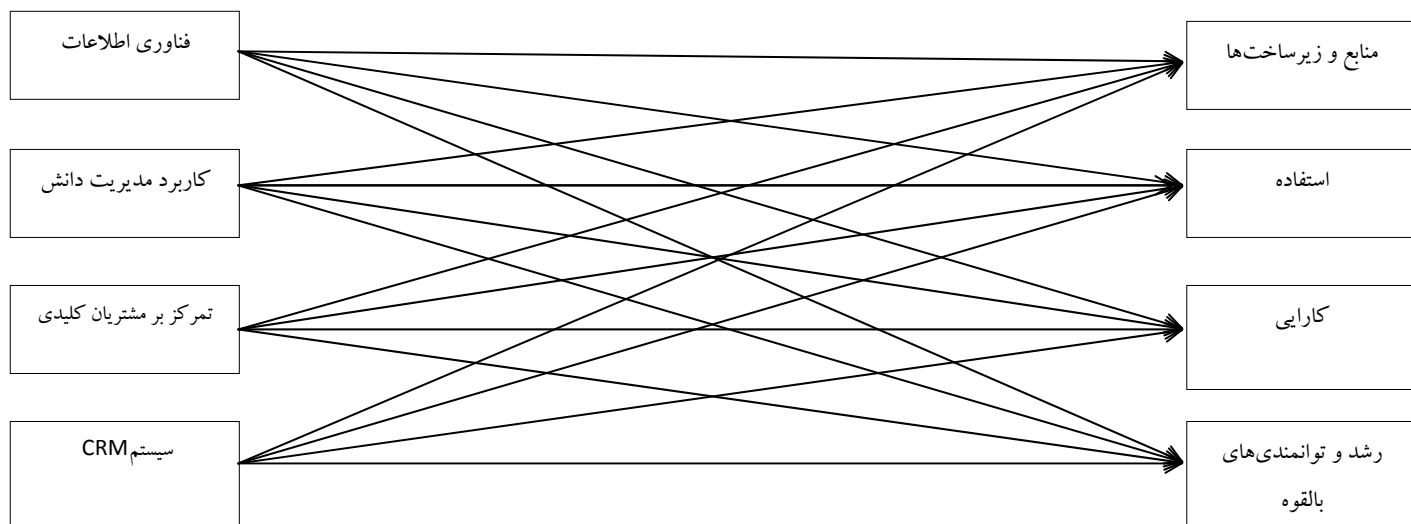
جدول ۴. شاخص‌های برازش مدل ساختاری مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد کتابخانه عمومی

عنوان شاخص	دامنه مورد قبول	مقدار	نتیجه
X2/df	$X2/df \leq 3$	۲/۳۶	تأیید مدل
RMSEA	$RMSEA < 0.09$	۰/۰۶۴	تأیید مدل
GFI	$GFI > 0.9$	۰/۹۴	تأیید مدل
AGFI	$AGFI > 0.85$	۰/۸۸	تأیید مدل
CFI	$CFI > 0.90$	۰/۹۵	تأیید مدل
IFI	$IFI > 0.90$	۰/۹۳	تأیید مدل

با توجه به مقادیر جدول ۴ می‌توان دریافت که مدل از برازش خوبی برخوردار است؛ بنابراین می‌توان به توانایی مدل پژوهش در اندازه‌گیری متغیرهای اصلی تحقیق اعتماد کرد.

فرضیه‌های پژوهش

به منظور بررسی تاثیرات مولفه‌های مدیریت ارتباط با مشتری بر مولفه‌های عملکرد کتابخانه عمومی مدل زیر مورد توجه قرار گرفت.

شکل ۳. مدل ساختاری تأثیر مولفه‌های مدیریت ارتباط مشتری بر مولفه‌های عملکرد کتابخانه

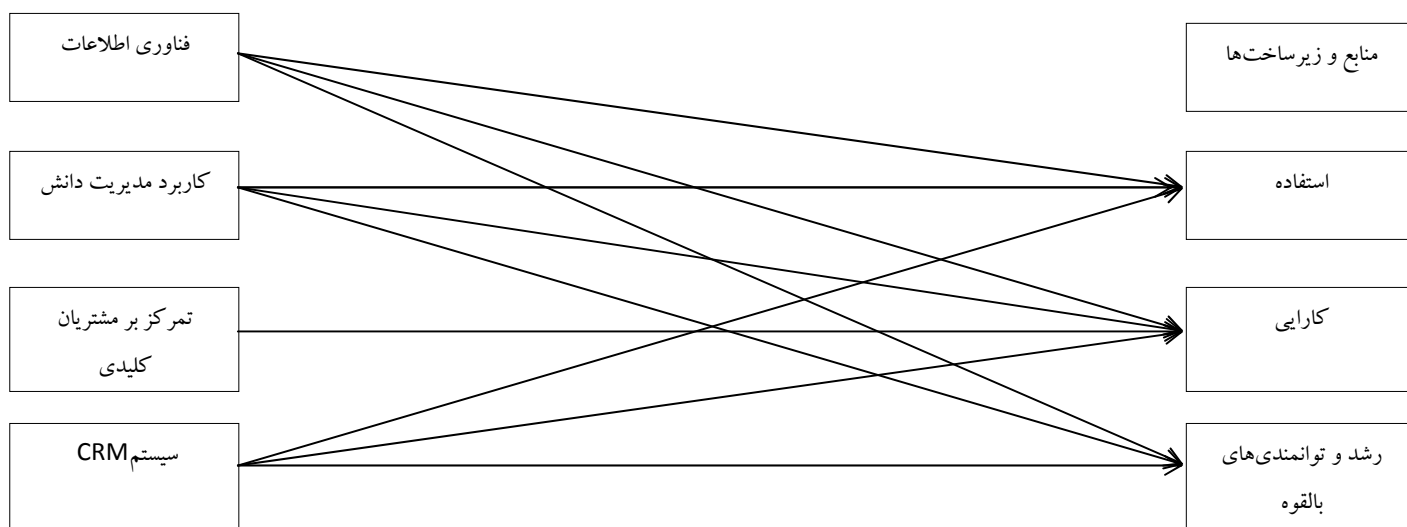
تمامی مسیرهای موجود در مدل فوق در جدول ۵ ذکر شده است.

جدول ۵. مسیرهای موجود در مدل

مسیر	برآورد استاندارد	سطح معناداری
فناوری اطلاعات (منابع و زیرساخت‌ها)	۰/۵۵۲	۰/۳۷۶
فناوری اطلاعات (استفاده)	۰/۲۷۸	۰/۰۰۰
فناوری اطلاعات (کارایی)	۰/۴۲۷	۰/۰۰۰
فناوری اطلاعات (رشد و توانمندی‌های بالقوه)	۰/۳۲۳	۰/۰۱۳
کاربرد مدیریت دانش (منابع و زیرساخت‌ها)	۰/۲۰۲	۰/۳۱۷
کاربرد مدیریت دانش (استفاده)	۰/۲۸۷	۰/۰۲۸
کاربرد مدیریت دانش (کارایی)	۰/۲۳۴	۰/۰۰۰
کاربرد مدیریت دانش (رشد و توانمندی‌های بالقوه)	۰/۱۰۸	۰/۰۰۳
تمرکز بر مشتریان کلیدی (منابع و زیرساخت‌ها)	۰/۱۰۶	۰/۷۶۲
تمرکز بر مشتریان کلیدی (استفاده)	۰/۱۰۵	۰/۵۲۴
تمرکز بر مشتریان کلیدی (کارایی)	۰/۲۰۳	۰/۰۰۸
تمرکز بر مشتریان کلیدی (رشد و توانمندی‌های بالقوه)	۰/۱۰۸	۰/۵۲۷
سیستم CRM (منابع و زیرساخت‌ها)	۰/۲۱۳	۰/۶۲۱
سیستم CRM (استفاده)	۰/۵۳۲	۰/۰۰۳
سیستم CRM (کارایی)	۰/۵۶۷	۰/۰۱۶
سیستم CRM (رشد و توانمندی‌های بالقوه)	۰/۵۴۲	۰/۰۲۱

با توجه به مقدار معناداری که به هر مسیر اختصاص یافته است تعدادی از مسیرها حذف و مدل اصلاح شد. مدل اصلاحی به شکل ذیل

تغییر یافت

شکل ۴. مدل ساختاری اصلاح شده تأثیر مولفه‌های مدیریت ارتباط مشتری بر مولفه‌های عملکرد کتابخانه

جدول ۶. مسیرهای موجود در مدل اصلاح شده

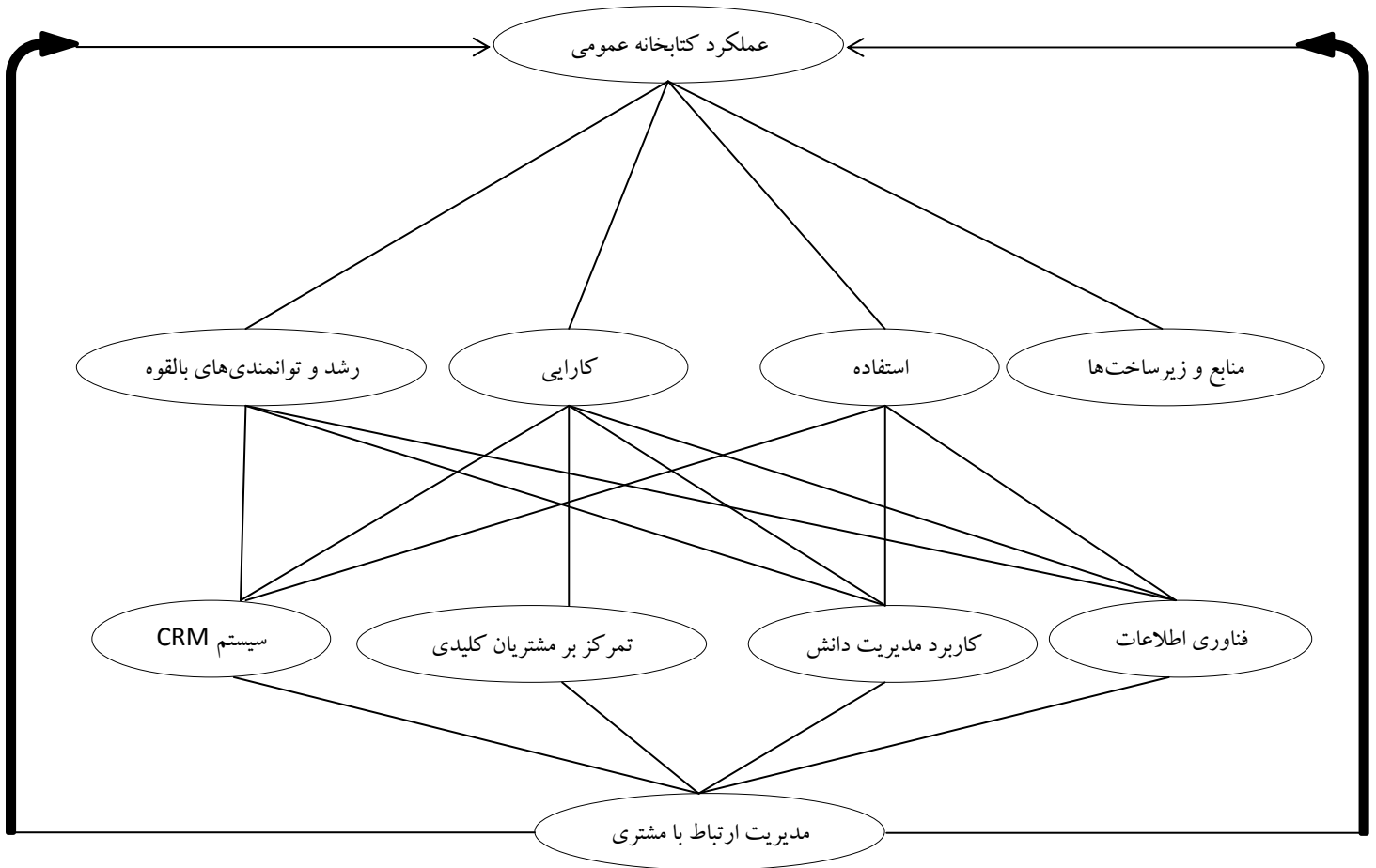
مسیر	برآورد استاندارد	سطح معناداری
فناوری اطلاعات (استفاده)	۰/۲۷۸	۰/۰۰۰
فناوری اطلاعات (کارایی)	۰/۴۲۷	۰/۰۰۰
فناوری اطلاعات (رشد و توانمندی‌های بالقوه)	۰/۳۲۳	۰/۰۱۳
کاربرد مدیریت دانش (استفاده)	۰/۲۸۷	۰/۰۲۸
کاربرد مدیریت دانش (کارایی)	۰/۲۳۴	۰/۰۰۰
کاربرد مدیریت دانش (رشد و توانمندی‌های بالقوه)	۰/۱۰۸	۰/۰۰۳
تمرکز بر مشتریان کلیدی (کارایی)	۰/۲۰۳	۰/۰۰۸
سیستم (استفاده) CRM	۰/۵۳۲	۰/۰۰۳
سیستم (کارایی) CRM	۰/۵۶۷	۰/۰۱۶
سیستم (رشد و توانمندی‌های بالقوه) CRM	۰/۵۴۲	۰/۰۲۱

مقدار معناداری مسیرهای مدل ساختاری اصلاح شده نشان‌دهنده آن است که تمام مسیرها قابل قبول هستند.

جدول ۷. شاخص‌های برازش مدل ساختاری اصلاح‌شده تأثیر مولفه‌های مدیریت ارتباط با مشتری بر مولفه‌های عملکرد کتابخانه عمومی

عنوان شاخص	دامنه مورد قبول	مقدار	نتیجه
X2/df	$X2/df \leq 3$	۲/۸۷	تأیید مدل
RMSEA	$RMSEA < 0.09$	۰/۰۳۵	تأیید مدل
GFI	$GFI > 0.9$	۰/۹۶	تأیید مدل
AGFI	$AGFI > 0.85$	۰/۸۷	تأیید مدل
CFI	$CFI > 0.90$	۰/۹۶	تأیید مدل
IFI	$IFI > 0.90$	۰/۹۴	تأیید مدل

با توجه به مقادیر جدول ۷ می‌توان دریافت که مدل اصلاح‌شده از برازش خوبی برخوردار است. با توجه به مدل‌های فوق، مدل نهایی پژوهش به شکل زیر ارائه شد.

شکل ۴. مدل ساختاری نهایی تأثیر مدیریت ارتباط مشتری و مولفه‌های آن بر عملکرد کتابخانه عمومی و مولفه‌های آن

به منظور پاسخگویی به بخشی از سؤالات فرعی تحقیق از آزمون رگرسیون تک متغیره استفاده شد. نتایج آزمون مزبور در جدول ۸ منعکس شده است.

جدول ۸. نتیجه آزمون فرضیه‌های فرعی اول تا سوم

سطح معناداری	واریانس تبیین شده	شدت تأثیر	فرضیات فرعی پژوهش
۰/۰۰۱	۰/۵۶۸	۰/۸۱۱	فرضیه فرعی اول: کاربرد مدیریت دانش بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر دارد.
۰/۰۰۱	۰/۲۲۷	۰/۳۵۶	فرضیه فرعی دوم: فناوری اطلاعات بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر می‌گذارد.
۰/۰۰۱	۰/۴۳۲	۰/۶۱۳	فرضیه فرعی سوم: تمرکز بر مشتریان کلیدی بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر می‌گذارد.

یافته‌های حاصل از آزمون رگرسیون تک متغیره نشان‌دهنده این است که تمام مولفه‌های مدیریت ارتباط با مشتری بر متغیر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیری مثبت و معنادار می‌گذارند. در بین مولفه‌های مدیریت ارتباط با مشتری، مؤلفه کاربرد مدیریت دانش با شدت تأثیر ۰/۸۱۱ بیشترین تأثیر را بر عملکرد کتابخانه عمومی می‌گذارد. همچنین مؤلفه فناوری اطلاعات با شدت تأثیر ۰/۳۵۶ کمترین تأثیر را بر عملکرد کتابخانه عمومی می‌گذارد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به رقابتی بودن دنیای امروز، و حرکت از رقابت مالی به رقابت مشتری‌محور، سازمان‌های خدماتی باید خود را با رویکردها، نظریه‌ها و راهبردهای نوین مدیریتی تطبیق دهند. یکی از راهبردها و مباحث جدید مدیریت، بحث مدیریت ارتباط با مشتری است. با اهتمام به این راهبرد، سازمان می‌تواند در جذب مشتری جدید و حفظ مشتریان فعلی موفق عمل کند. کتابخانه‌های عمومی نیز به عنوان سازمان خدماتی، باید در اجرا و پیاده‌سازی مدیریت ارتباط با مشتری پیشگام باشند. هدف از انجام این پژوهش، ارزیابی تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری و مولفه‌های آن (کاربرد مدیریت دانش، فناوری اطلاعات، و تمرکز بر مشتریان کلیدی) بر عملکرد کتابخانه عمومی بود. همان گونه که در یافته‌های به دست آمده در پژوهش حاضر نشان داده شد که تمامی مؤلفه‌های مدیریت ارتباط با مشتری که شامل کاربرد مدیریت دانش، فناوری اطلاعات، و تمرکز بر مشتریان کلیدی است بر متغیرهای عملکرد کتابخانه‌های عمومی که منابع و زیرساخت‌ها، استفاده، کارایی، و رشد و توانمندی‌های بالقوه را در برمی‌گیرد، تأثیر مثبت و معناداری دارد. براساس یافته‌های حاصل از پژوهش به نظر می‌رسد میان کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی و کاربران، شکاف و فاصله‌ای شکل گرفته است. در حقیقت شواهد و یافته‌ها حاکی از آن است که کاربران از کتابخانه‌های عمومی رضایت ندارند. به نظر می‌رسد کتابخانه‌های عمومی استان، آنگونه که باید، با کاربران‌شان در ارتباط نیستند. متولیان کتابخانه در مواجهه با کاربران بیشتر از روش‌های سنتی استفاده می‌کنند و مدیریت ارتباط با مشتری به عنوان یک راهبرد اصطلاحاً جا نیفتاده است. هم رویه‌ها و رویکردهای نادرست در مورد مدیریت با ارتباط مشتری باعث شده است که کاربران، عملکرد کتابخانه را ضعیف ارزیابی کنند. این در حالی است که طبق نتایج این پژوهش، مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد کتابخانه تأثیر می‌گذارد. در واقع مدیریت ارتباط با مشتری می‌تواند به طور مستقیم عملکرد کتابخانه و به طور غیرمستقیم رضایتمندی و وفاداری کاربران را تحت تأثیر قرار دهد. هر چه کتابخانه‌های عمومی بیشتر بر مدیریت ارتباط مشتری و مولفه‌های آن (مدیریت دانش، فناوری اطلاعات و غیره) تمرکز کنند احتمالاً عملکردشان بهتر خواهد شد. یافته‌های حاصل از این تحقیق با نتایج پژوهش شکرچی اصفهانی، همکاران (۱۳۹۳) با یافته‌های این پژوهش که نشان داد مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمان تأثیر می‌گذارد؛ هم‌سو است.

همچنین با پژوهش نایینی، امیرقدسی، و خبیری (۱۳۹۵) که نشان دادند مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمان تأثیر معناداری می‌گذارد. این یافته با نتایج این پژوهش هم‌سو است. نیکو، مروتی (۱۳۹۶) نیز در پژوهش به این مورد اشاره کردند که مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمانی تأثیر مثبت و معناداری می‌گذارد. این یافته با نتایج این پژوهش هم‌سو است. بروسالی (۲۰۱۴) نشان داد که رابطه مثبت و معناداری میان اجرای مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد بانک‌ها وجود دارد. این یافته با نتایج این پژوهش نسبتاً هم‌سو است. یافته‌های عالم محمد، همکاران (۲۰۱۳) نشان داد که تمام ابعاد مدیریت ارتباط با مشتری (به عنوان مثال مشتری‌مداری، سازمان CRM، مدیریت دانش و CRM مبتنی بر فناوری) تأثیر مثبت و قابل توجهی بر دیدگاه‌های مختلف پیرامون عملکرد هتل دارند. این یافته با نتایج این پژوهش تا حدودی هم‌سو است. عبدالطیف، همکاران (۲۰۱۰) دریافتند که میان ابعاد مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد مراکز تماس رابطه معناداری وجود دارد. این نتیجه با یافته‌های این پژوهش هم‌سو است. دیگر یافته این پژوهش این بود که مدیریت دانش بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر می‌گذارد. یافته‌های نایینی، امیرقدسی، خبیری (۱۳۹۵) نیز نشان از آن دارد که مدیریت دانش بر عملکرد سازمان تأثیر می‌گذارد. لذا به نظر می‌رسد لذا این یافته با نتایج پژوهش پیش رو هم‌سو است. عالم محمد، همکاران (۲۰۱۳) به این نتیجه رسیدند که مدیریت دانش بر عملکرد سازمان تأثیر می‌گذارد. این یافته با نتایج پژوهش پیش رو هم‌سو است. نتایج این پژوهش نشان داد فناوری اطلاعات بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر می‌گذارد. این یافته با نتایج پژوهش پیش رو هم‌سو است. این یافته مویده و هم‌سوی با یافته‌های، کاظم، مینایی (۲۰۰۹) است. یافته‌های عالم محمد، همکاران (۲۰۱۳) نشان داد که فناوری اطلاعات بر عملکرد سازمان تأثیر می‌گذارد. این یافته با نتایج این پژوهش هم‌سو است. نایینی، امیرقدسی، خبیری (۱۳۹۵) دریافتند که فناوری اطلاعات بر عملکرد سازمان تأثیر می‌گذارد. این یافته با نتایج پژوهش پیش رو هم‌سو است. کاظم، مینایی (۲۰۰۹) به این نتیجه رسیدند که بعد فناوری اطلاعات بر عملکرد سازمان تأثیر می‌گذارد. این یافته با نتایج پژوهش پیش رو هم‌سو است. دیگر یافته این پژوهش این بود که سیستم CRM بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر همچنین نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که تمرکز بر مشتریان کلیدی بر عملکرد کتابخانه عمومی تأثیر می‌گذارد. با توجه به روابط مولفه‌های مدیریت ارتباط با مشتری و مولفه‌های عملکرد کتابخانه عمومی می‌توان مدعی شد که تمامی مولفه‌های مدیریت ارتباط با مشتری بر تمام مولفه‌های عملکرد کتابخانه به جز مؤلفه منابع و زیرساخت‌ها اثر می‌گذارند. البته به نظر می‌رسد مؤلفه تمرکز بر مشتریان کلیدی تنها بر مؤلفه کارایی اثر می‌گذارد. با توجه به این که در رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی ادبیات مربوط به مدیریت ارتباط با مشتری بسیار محدود است، می‌توان گفت که این پژوهش بخشی از شکاف دانشی مربوط به مدیریت ارتباط با مشتری را به خوبی پر کرده است. تاکنون روابط میان مولفه‌های مربوط به مدیریت ارتباط با مشتری و مولفه‌های عملکرد کتابخانه عمومی مدلسازی نشده بود. این پژوهش ماهیت میان‌رشته‌ای علم اطلاعات و دانش‌شناسی را نیز به تصویر می‌کشد. شاید برخی از محققان مدعی شوند که همبستگی مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد کتابخانه امری بدیهی است! این یک استنتاج نادرست و یک خطای فلسفی است. افتادن سیب از درخت نیز به دلیل جاذبه زمین است؛ این نیز امری بدیهی است! همانگونه که افتادن سیب از درخت، زمینه‌ساز ارائه نظریه‌ای منسجم بود، بررسی روابط مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد کتابخانه نیز می‌تواند به ارائه نظریه‌ای در علوم انسانی کمک نماید. چرا که این موضوع در سایر رشته‌ها نیز بررسی شده بود و با توجه به خاصیت هر زمانی و هر مکانی نظریه‌ها، می‌توان به نظریه‌پردازی در زمینه همبستگی مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد سازمان امیدوار بود. به طور کلی می‌توان گفت که مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد کتابخانه تأثیر می‌گذارد. از آنجایی که کتابخانه‌های عمومی به عنوان سازمان خدماتی محسوب می‌شود، باید در اجرا و پیاده‌سازی مدیریت ارتباط با مشتری پیشگام باشند و آن را در دستور کار خود قرار دهند. در حقیقت مدیریت ارتباط با مشتری با عملکرد کتابخانه‌های عمومی و همچنین با رضایت‌مندی و وفاداری کاربران در ارتباط است و آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این پژوهش براساس یافته‌ها مشخص شد که میان کتابخانه‌های عمومی استان خراسان جنوبی و کاربران، شکافی حاکم است و در حقیقت شواهد و یافته‌ها حاکی از آن است که کاربران از کتابخانه‌های عمومی رضایت کافی ندارند. بنابراین به نظر می‌رسد کتابخانه‌های عمومی استان، آنگونه که باید، با کاربران‌شان در ارتباط باشند، نیستند و همچنین این مورد یعنی مدیریت ارتباط با مشتری جایافتاده است. متولیان کتابخانه به این مسئله بی‌توجهی می‌کنند و روش‌های نادرست ارتباط با مشتری منجر شده

است که کاربران، عملکرد کتابخانه را ضعیف ارزیابی کنند. این در صورتی است که طبق نتایج این پژوهش، مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد کتابخانه تأثیر می‌گذارد.

بر اساس یافته‌های این پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- نتایج پژوهش نشان از آن دارد که مدیریت دانش بیشترین تأثیر را بر عملکرد کتابخانه عمومی می‌گذارد. پیشنهاد می‌شود مدیران تمرکز خود را بر روی مدیریت دانش بگذارند و با اجرا و پیاده‌سازی مدیریت دانش، عملکرد کتابخانه را بهبود بخشند.
- نتایج پژوهش نشان داد پس از مدیریت دانش، تمرکز بر مشتریان کلیدی بیشترین تأثیر را بر عملکرد کتابخانه عمومی می‌گذارد. پیشنهاد می‌شود مدیران کتابخانه با طراحی برنامه‌هایی، مشتریان کلیدی را شناسایی کرده و با ارائه تسهیلات مناسب، آن‌ها را حفظ کنند.
- نتایج پژوهش نشان داد سیستم CRM پس از تمرکز بر مشتریان کلیدی، بیشترین تأثیر را بر عملکرد کتابخانه عمومی می‌گذارد. پیشنهاد می‌شود مدیران کتابخانه در این زمینه استانداردهایی را تهیه و به تمامی کارکنان ابلاغ نمایند تا عملکرد کتابخانه بهبود یابد.

منابع

- الحسینی، س.م.، غلامی، م.ر.، و محمدی، ف. (۱۳۹۹). اثر مشتری‌مداری و قابلیت‌های زیرساختی مدیریت ارتباط با مشتری با رفتار نوآورانه. نوآوری و ارزش آفرینی، (۱۸)، ۳۷ تا ۵۶.
- حاجی کریمی، ع.، و کریم نژاد، ا. (۱۳۹۴). تأثیر مدیریت دانش بر متغیرهای سازمانی و موفقیت اجرای موفقیت‌آمیز مدیریت ارتباط با مشتری. نشریه چشم انداز مدیریت تجاری، ۲۲، ۱۲۳-۱۳۹.
- حریری، ن.، و صراف‌پور، س. (۱۳۹۳). ارائه شاخص‌های ارزیابی عملکرد کتابخانه‌های تخصصی ایران با رویکرد کارت امتیاز متوازن. دانش‌شناسی (کنابداری و اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات)، ۷(۲۷)، ۳۱-۴۲.
- رجبعلی‌بگلو، ر.، و زمردپوش، ف. (۱۳۸۸). تبیین جایگاه مدیریت روابط با مشتری (CRM) در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی. کنابداری و اطلاع‌رسانی، ۱۲ (۱۳۸۸)، ۱۱۵-۱۳۹.
- شکرچی زاده اصفهانی، ا.، نیلی، م.، حمزه‌لو، ع.، کریمی، ر. (۱۳۹۳). بررسی رابطه مدیریت ارتباط با مشتری و عملکرد شرکت گاز استان مرکزی، تحقیقات بازاریابی نوین، ۱، ۱۰۷-۱۱۸.
- غضبان، م.، و خانلری، ا. (۱۳۹۸). تأثیر استقرار مستمر مدیریت ارتباط با مشتری بر بهبود عملکرد سازمان (مورد مطالعه: کارکنان و مشتریان بانک تجارت در شعب شمال غرب تهران). دومین کنفرانس ملی مطالعات نوین اقتصاد، مدیریت و حسابداری در ایران، تهران، <https://civilica.com/doc/933949>.
- مجاهد، م.، کهنسال، ا.، و دل‌افروز، ن. (۱۴۰۰). تأثیر مشتری‌مداری بر عملکرد شرکتهای تولیدی با تأکید بر خلاقیت و نوآوری (مورد مطالعه: شرکتهای تولیدی شهرک صنعتی شهرستان رشت). فصلنامه علمی تخصصی رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری، ۵(۵۵)، ۲۸۸-۲۷۰.
- محمودزاده، س.م.، صداقت، م. (۱۳۹۲). رابطه مدیریت دانش و عملکرد سازمانی در صنعت هتلداری. مطالعات مدیریت گردشگری، ۲۴، ۸۹-۱۱۹.
- موغلی، ع.، و باوندپور، م. (۱۳۸۹). شناسایی عوامل مؤثر بر مدیریت ارتباط با مشتری و بررسی سهم هر یک از عوامل در اثربخشی مدیریت ارتباط با مشتری. مدیریت فردا، ۹، ۶۳-۷۶.
- میرآقایی، س.م.، شعبانی، و.، قنبری برزیان، ا.، و شعبانی، و. (۱۳۹۳). بررسی تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری (CRM) بر عملکرد کلی مؤسسات مالی استان تهران. اولین کنفرانس بین‌المللی اقتصاد، مدیریت، حسابداری و علوم اجتماعی، (۱۳۹۳)، ص ۱-۲.
- نایینی، ع.، امیرقدسی، س.، و خیبری، ن. (۱۳۹۵). تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری بر عملکرد سازمانی. چشم انداز مدیریت بازرگانی، ۲۷، ۱۷۷-۱۹۳.

- نیکو، ح.، و مروتی شریف آبادی، ع. (۱۳۹۶). تأثیر مدیریت ارتباط با مشتری بر جنبه‌های عملکرد سازمانی (مورد مطالعه: هتل‌های ۳ تا ۵ ستاره مشهد). *مطالعات مدیریت گردشگری*، ۱۲، ۲۷-۴۸.
- والمحمدی، چ.، احمدی، م.، و سید علی اکبر، م. (۱۳۹۲). ارزیابی تأثیر اجرای مدیریت دانش بر عملکرد سازمانی با رویکرد کارت امتیازی متوازن. *فصلنامه مدیریت صنعتی*، ۸، ۱-۲۱.

References

- Akroush, M. N., Dahiyat, S. E., Gharaibeh, H. S., & Abu-Lail, B. N. (2011). Customer relationship management implementation: an investigation of a scale's generalizability and its relationship with business performance in a developing country context. *International Journal of Commerce and Management*, 21, 158-190.
- Al -Husseini, SM., Gholami, MR., & Mohammadi, F. (۲۰۲۰). The impact and infrastructure of customer relationship management with innovative behavior. *Innovation and Value Creation*, (18), 37 - 56. (In Persian).
- Alem M., A., bin R., B., & bin T., S. (2013). Assessing the influence of customer relationship management (CRM) dimensions on organization performance: An emperical study in the hotel industry. *Journal of Hospitality and Tourism Technology*, 4, 228-247.
- Almotairi, M. (2009). *A FRAMEWORK FOR SUCCESSFUL CRM IMPLEMENTATION*. European and Mediterranean conference on information systems.
- AlQershi, N., Abas, Z. B., & Mokhtar, S. S. M. (2018). Explore the dynamics of customer relationship management on organizational performance. *Anwesh*, 3(1), 10.
- Anuforo, R., Ogungbangbe, M. B., & Edeoga, G. (2015). A Study of the Impact of Customer Relationship Management on Bank Growth in Nigeria. *Journal of Social Economics*, 2, 177-187.
- Borsaly, A. EI. (2014). *The Effect of Customer Relationship Management on organizations performance and Competitive Advantage-Effect of Process and Information Technology*, Proceedings of 9th International Business and Social Science Research Conference, 6 - 8 January, Novotel World Trade Centre, Dubai.
- Chang, H. H., Wong, K. H., & Fang, P. W. (2014). The effects of customer relationship management relational information processes on customer-based performance. *Decision Support Systems*, 66, 146-159.
- Chung, S. & Shan, L. (2012). Customer relationship management and firm performance: an empirical study of freight forwarder services. *Journal of Marine Science and Technology*, 20, 64-72.
- Danaee, H. & Mahmoudi Meimandi, M. & Hosseini, MH, & Vazir Zanjani, HR. (2010). *Developing models to evaluate customer relationship management*. *Journal of Business Research*, 16, 149-186. (In Persian).
- Das, S., & Hassan, H. K. (2021). Impact of sustainable supply chain management and customer relationship management on organizational performance. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 71(6), 2140-2160. <https://doi.org/10.1108/IJPPM-08-2020-0441>
- Hariri, n., & Sarrafpour, Q. (2014). Provide the performance evaluation indicators of Iran's specialized libraries with a balanced card approach. *Science (Library, Information and Information Technology)*, 7 (27), 31 4. (In Persian).
- Haji Karimi, A., & Karim Nezhad, E. (2015). The impact of knowledge management on organizational variables and successfully implement customer relationship management. *Journal of Business Management Perspective*, 22, 123-139. (In Persian).
- HasanGholipour, T., SeyyedJavadin, SR., Rousta, A. & Khanlari, A. (2010). Customer relationship management framework in the private commercial banks with the approach of cognitive map. *Journal of Business Management Perspective*, 7, 73-93. (In Persian).
- Hanaysha, J. R., & Mehmood, K. K. (2022). An Exploration of the Effect of Customer Relationship Management on Organizational Performance in the Banking Sector. *International Journal of Customer Relationship Marketing and Management (IJCRMM)*, 13(1), 1-16.
- Isfahani Shakhchizadeh, A., Nili, M., Hamza Lu, A. & Karimi, R. (2014). Review of Customer Relationship Management and Central Gas Company Performance. *New Marketing Research*, 1, 107 118. (In Persian).
- Kaplan, R.S, & Norton, D.P. (2005). *The Office Of Strategy*. Harvard Business Review, September-October, 72 Management, 23,, January, 1985, 1-6.
- Kasim, A., & Minai, B. (2009). Linking CRM strategy, customer performance measures and performance in the hotel industry. *International Journal of Economics and Management*, 3, 297-316.
- Kim, H. S., & Kim, Y. G. (2009). A CRM performance measurement framework: Its development process and application. *Industrial Marketing Management*, 38, 477-489.
- Loh, B. K., Koo, K. L., Ho, K. F., & Idrus, R. (2011). *A review of customer relationship management system benefits and implementation in small and medium enterprises*. Mathematics and Computers in Biology, Business and Acoustics, 12th WSEAS International Congerence on Mathematics and Computers in Biology and Chemistry, Transilvania, University of Brasov, Romania.
- Mahmoudzadeh, S.M., & Sedaghat, M. (2013). *The relationship between knowledge management and organizational performance in the hotel industry*. *Tourism Management Studies*, 24, 89-119. (in Persian).

- Mir Aghae, S. M., Shabani, V., Ghanbari Barzian, A. & Shabani, V. (2013). *Effect of Customer Relationship Management (CRM) on the overall performance of financial institutions in Tehran province*, First International Conference on Economics, Management, Accounting and Social Sciences, Rasht, Iran. (In Persian)
- Mishra, A., & Mishra, D. (2009). *Customer Relationship Management: implementation process perspective*, Acta Polytechnica Hungarica, 6, 83-99.
- Moghli, A., & Bavandpour, M. (2010). Identifying the factors affecting customer relationship management and examining the contribution of each factor in the effectiveness of customer relationship management. *Tomorrow's Management*, 9, 63-76. (In Persian)
- Mohammed, A. A., & Rashid, B. (2012). Customer Relationship Management (CRM) in Hotel Industry: A framework proposal on the relationship among CRM dimensions, Marketing Capabilities, and Hotel performance. *International Review of Management and Marketing*, 2, 220-230.
- Mujahideen, M., Older, A., & Dela, no. (1400). The Impact of Customer Ordinary on the Performance of Manufacturing Companies with Emphasis on Creativity and Innovation (Case Study: Manufacturing Companies of Rasht Industrial City). *Specialized Scientific Journal of Modern Research Approaches to Management and Accounting*, 5 (55), 270-288. (In Persian)
- Naini, A., Amir Ghodsi, S., & Kheybari, N. (2016). The Impact of Customer Relationship Management on Organizational Performance. *Business Management Perspective*, 27, 177-193 (In Persian)
- Niko, H., & Morvati Sharifabadi, A. (2017). The Impact of Customer Relationship Management on Organizational Performance Aspects (Case Study: 3 to 5 Star Hotels in Mashhad). *Tourism Management Studies*, 12, 27-48. (In Persian)
- Rajabali Begloo, R., & Zomordpoosh, F. (2009). Explaining the position of customer relationship management (CRM) in libraries and information centers. *Library and Information Science*, 12, 115-139 (in Persian)
- Rasht Industrial City Specialized Scientific Journal of Modern Research Approaches to Management and Accounting, 5 (55), 270-288. (In Persian)
- Reimann, M., Schilke, O., & Thomas, J. S. (2010). Customer relationship management and firm performance: the mediating role of business strategy. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 38, 326-346.
- Sadek, H., Youssef, A., Ghoneim, A. & Tantawy, P. (2012). Measuring the effect of customer relationship management (CRM) components on the non-financial performance of commercial banks: Egypt case.
- Shekarchi zadeh Esfahani, AR., Nili, M., Hamzeh Lou, A. & Karimi, R. (2013). The relationship between customer relationship management and organizational performance in state-run companies. *Journal - The New Marketing Research*, 4, 107-118. (In Persian)
- Sin, Leo Y. M., Alan C. B. Tse and Frederick H. K. Y. (2005). CRM: Conceptualization and Scale Development. *European Journal of Marketing*, 39, 1264-1290.
- Swanson, R.A., & Holton, E.F. (2009). *Perspectives on performance in human resource development*.
- Taghavi Shavazi, E., moshabaki, A., Hoseini, S. H. K., & Naiej, A. K. (2009). Customer Relationship Management And Organizational Performance: A Conceptual Framework Based On The Balanced Scorecard (Study Of Iranian Banks). *Journal of Business and Management*, 10, 18-26.
- Valmohammadi, Ch., Ahmadi, M., & Sayed Ali Akbar, M. (2013). Evaluation of the Impact of Knowledge Management Implementation on Organizational Performance with a Balanced Scorecard Approach. *Industrial Management Quarterly*, 8, 1-21. (In Persian)
- Wongsansukcharoan, J., Trimetsoontorn, J. & Fongsuwan, W. (2015). Social CRM, RMO and business strategies affecting banking performance effectiveness in B2B context. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 30(6), 742 - 760.
- Wiggers, M., & Khanleri, A. (۲۰۱۹). *The Impact of Customer Relationship Management Continuous Establishment on Improvement of Organization (Case Study: Employees and Customers of Commerce Bank in Northwest Tehran Branches)*. DOC\ / 933949. (In Persian).
- Wu, S. I., & Lu, C. L. (2012). The relationship between CRM, RM, and business performance: A study of the hotel industry in Taiwan. *International Journal of Hospitality Management*, 31, 276-285.

Librarians' Attitudes Towards Knowledge Sharing (Case Study: Golestan Province)	1
Tahereh Aarabi Somaieh Kalteh	
Factors and Challenges Affecting Library and Information Research in Iran	13
Zahra Rezazadeh	
Identifying Appropriate Data Attributes In Order to Knowledge Discovery from Health Big Data Systems	32
Fatemeh Soleimani-Roozbahani Ali Rajabzadeh Ghatari Reza Radfar	
Analysis of the Issues of Compiling Master's Theses in the Field of Architecture and Urban Planning	46
Hamzeh Zeraati Mohsen Ghasemi Mansour Nikpour	
The factors related to library vandalism from the view of librarians of kermanshah public libraries	64
Soraya Zangeneh Arezoo Ghanbari	
Audience Recognition of Book Dedication-Pages Published in Iran and Their Role in The Islamic-Iranian Society (Case study: Books of Shahid Avini Vayghan Public Library)	86
Ali Sadeghzadeh Vayghan	
Comparative Study of Students' Information Literacy Level (Case Study: Male and Female High School Students in Ardabil)	107
Ali Asghar Kia Hosein Barzegar Shahriar Gholizadeh Gollo	
Investigating the Effect of Customer Orientation on the Performance of Public Libraries of South Khorasan Province	124
Hamid Reza Mahmoodi Nazila Mehrabi	